

eISSN 2522–9125

pISSN 2524–0471

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Науковий піврічний журнал

DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1

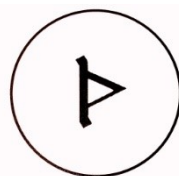
Том 16(1)
(січень – червень)

Київ – 2024

SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE

Scientific semiannual magazine

DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1

Volume 16(1)
(January – June)
Kyiv – 2024

According to decision No. 2630 (protocol No. 23 dated 08/29/2024)
National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting
print media identifier «Соціальні комунікації: теорія і практика»
/ «Social Communications: Theory and Practice» – R30-05473.

EDITORIAL STAFF

Co-editors:

Scientific Editor –

Kholod Oleksandr, Doctor of Science in Philology, Head of the Department of Journalism of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine).

Scientific and Literary Editor –

Kholod Hanna, Doctor of Philosophy in Philology, CEO of the NGO «Scientific and Educational Center «SUCCESSFUL» (Ukraine).

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

1. **Antošová Marcela** – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra; <https://orcid.org/0000-0003-0902-1484>; mantosova@ukf.sk (Slovak Republic);
2. **Bezruchko Oleksandr** – Doctor of Art Studies (Dr. Sc.) majoring in "Theory and History of Culture", Doctor of Philosophy (Ph.D.) majoring in "Art of cinema, television", professor, corresponding member of the International Academy of Pedagogical Education, academician of the Ukrainian Film Academy, Ukrainian film director, journalist, member of the National Union of Cinematographers of Ukraine, the National Union of Writers of Ukraine, the National Union of Journalists of Ukraine, the International Federation of Journalists; <https://orcid.org/0000-0001-8360-9388>; Web of Science ResearcherID B-8818-2019; Scopus Author ID: 57219311313; oleksandr_bezruchko@ukr.net (Ukraine);
3. **Bessarab Anastasia** – Doctor of Sciences in Social Communications, Associate Professor, Professor of the Department of Special Pedagogy and Special Psychology of the Communal Institution of Higher Education "Khortytskyi NEC "Rehabilitation Academy"; ORCID: 0000-0003-3155-5474, Scopus Author ID: 57211852356; staicy@ukr.net (Ukraine);
4. **Cillingová Veronika** – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra; <https://orcid.org/0000-0002-6507-2158>; vcillingova@ukf.sk (Slovak Republic);
5. **Finch Michael R.** – Doctor of Philosophy in Communications, Associate Professor, Southern Adventist University (USA); mfinch@leeuniversity.edu;
6. **Horoshko Olena** – Doctor of Sociological Sciences; Doctor of philological sciences; Professor, head of the Department of intercultural communication and foreign languages of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; <https://orcid.org/0000-0002-8592-1022>; olena_goroshko@yahoo.com; (Ukraine);
7. **Danilović Nedžo** – Academician of the Serbian Academy of Innovation Sciences, Doctor of Political and Security Sciences, Full Professor of Scientific Research Methodology and Vice-Rector for Science and Development at the MB University in Belgrade of Serbia, President of the International Association of Methodologists of Social Sciences; <https://orcid.org/0000-0003-2109-5291>; danicovic.nedjo@gmail.com (Srbija);
8. **Dwivedi Ratnesh** – Doctor of Science, Professor; Director and Professor in Yesbud University; Professor & Dean of Faculty of Humanities & Social Sciences (FoH&SS), Zambia; Director with Global Institute for IT Mgt and ESJ-Paris(Paris School of Journalism); Country Director/Professor/Sec, Intel, Def Expert with SECINDEF; <https://orcid.org/0000-0002-9248-9995>; rtنش_dwivedi@yahoo.com (India);
9. **Dosenko Anzhelika** – Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor, V. Vernadsky Tavri National University, head of the Department of Journalism; <https://orcid.org/0000-0002-5415-1299>; likadosenko@gmail.com (Ukraine);
10. **Elbeshausen Hans** – Associate Professor Emeritus; Section of Galleries, Libraries, Archives, and Museums (GLAM) Department of Communication; University of Copenhagen; <https://orcid.org/0000-0002-9245-9489>; hans709elb@gmail.com (Denmark);
11. **Khudikova Zora** – Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Artistic Communication, Faculty of Mass Media Communication, University of St. Cyril and Methodius in Trnava; <https://orcid.org/0000-0002-8288-7439>; zorahudikova@gmail.com (Slovak Republic);
12. **Krutov Vasyl** – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Doctor of Sciences in Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of the National Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Vice-President of the Ukrainian Union of Entrepreneurs and Industrialists; <https://orcid.org/0000-0003-0972-4200>; kv.gusp@gmail.com (Ukraine);
13. **Kuchukov Hristo** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; University of Silesia: Katowice, Poland; <https://orcid.org/0000-0002-1965-8908>; hkyuchukov@gmail.com (Germany);
14. **Lukacovic Marta Natalia** – Doctor of Philosophy, Assistant Professor of Communication and Mass Media, Angelo State University, Texas Tech University System (USA); <https://orcid.org/0000-0002-8244-892X>; marta.lukacovic@angelo.edu;
15. **Prystay Galina** – Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor of the Department of Journalism of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University; 0000-0002-1728-288X; galuna1803@gmail.com (Ukraine);
16. **Skott Bo** – Doctor of Philology, Senior Lecturer, Department of Cultural Sciences, Faculty of Arts and Humanities, Linnaeus University; <https://orcid.org/0000-0001-9383-9291>; ResearcherID: AAD-5598-2019; bo.skott@lnu.se (Sweden);
17. **Synowiec Aleksandra** – Doctor of Philosophy in Sociology, Assistant Professor, Silesian University of Technology in Gliwice; <https://orcid.org/0000-0001-8251-2322>; aleksandra.synowiec@gmail.com (Poland).

Соціальні комунікації: теорія та практика / Social Communications: Theory and Practice (2024). Scientific semiannual magazine, 16(1), January – June, Kyiv, 147.

Volume 16(1) of the periodical scientific journal contains the results of research by specialists in social communications, presented by authors from the Czech Republic, Slovak Republic and Ukraine.

Research concerns theory, methodology and history of social communications, theory and history of journalism, applied social communication technologies, social communications in pedagogy and sociology.

The materials will be of interest to specialists in social communications, psychologists, political scientists, philologists, sociologists and philosophers.

© Public organization Scientific and educational center «SUCCESSFUL», 2024.

© Limited Liability Company «Research and Production Enterprise «Interservice», 2024.

Відповідно до рішення № 2630 (протокол № 23 від 29.08.2024)
 Національної ради України з питань телебачення й радіомовлення
 ідентифікатор друкованого медіа «Соціальні комунікації: теорія і практика»
 / «Social Communications: Theory and Practice» – R30-05473.

РЕДАКЦІЙНИЙ ШТАТ

Співредактори:

Науковий редактор – **Холод Олександр Михайлович** – доктор філологічних наук, завідувач кафедри журналістики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Україна).
 Науковий і літературний редактор – **Холод Ганна Ярославівна** – кандидат філологічних наук, директор Громадської організації «Науково-освітній центр «УСПШНИЙ» (Україна).

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

Антошова Марцела – доктор філософії, доцент, кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв Університету Костянтина Філософа в м. Нітра; <https://orcid.org/0000-0003-0902-1484>; mantosova@ukf.sk (Словацька Республіка).
Безручко Олександр – доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти, академік Української кіноакадемії, український кінорежиссер, журналіст, член Національної спілки кінематографістів України, Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України, Міжнародної федерації журналістів (IFJ); <https://orcid.org/0000-0001-8360-9388>; Web of Science ResearcherID B-8818-2019; Ідентифікатор автора Scopus: 57219311313; oleksandr_bezruchko@ukr.net (Україна);
Бессараб Анастасія – доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри спеціальної педагогіки та спеціальної психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицький національний навчальний заклад Академія реабілітації»; ORCID: 0000-0003-3155-5474, Scopus Автор ID: 57211852356; staiucu@ukr.net (Україна);
Горошко Олена – доктор соціологічних наук, доктор філологічних наук; професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та іноземних мов, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; <https://orcid.org/0000-0002-8592-1022>; olena_goroshko@yahoo.com (Україна);
Данилович Недьо – академік Сербської академії інноваційних наук, доктор політичних і безпекових наук, професор кафедри методології наукових досліджень і проректор з науки і розвитку Університету МВ у м. Белград; президент Міжнародної асоціації методистів соціальних наук, <https://orcid.org/0000-0003-2109-5291>; danilovic.nedjo@gmail.com (Сербія);
Двіведі Ратнеш – доктор наук, директор і професор в університеті Єсбуд; професор та декан факультету гуманітарних та соціальних наук (FoH & SS), Замбія; Директор Глобального інституту з питань IT Mgt та ESJ-Париж (Паризька школа журналістики); Державний директор / професор / сек., Intel, експерт з оборони в SECINDEF, <https://orcid.org/0000-0002-9248-9995>; rtsh_dwivedi@yahoo.com (Індія);
Досенко Анжеліка – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувач кафедри журналістики Таврійського національного університету імені В. Вернадського; <https://orcid.org/0000-0002-5415-1299>; likadosenko@gmail.com (Україна);
Ельбессаузен Ханс – почесний професор Інституту комунікації Університету Копенгагена; <https://orcid.org/0000-0002-9245-9489>; hans709elb@gmail.com (Данія);
Крутов Василь – кандидат педагогічних наук, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії наук вищої школи України, віце-президент Українського Союзу Підприємців та Промисловців; <https://orcid.org/0000-0003-0972-4200>; kv.gusp@gmail.com; (Україна);
Кучуков Христо – доктор педагогічних наук, професор; Сілезький університет, Катовіце, Польща; <https://orcid.org/0000-0002-1965-8908>; hkyuchukov@gmail.com (Німеччина);
Лукачович Марта Наталія – доктор філософії, доцент кафедри комунікації та мас-медіа, Університет штату Анджело, Техаський технічний університет; <https://orcid.org/0000-0002-8244-892X>; marta.lukacovic@angelo.edu; (США);
Пристаї Галина – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; 0000-0002-1728-288X; galuna1803@gmail.com (Україна);
Синовец Олександра – доктор філософії, доцент, Сілезький технологічний університет у Глівіце; <https://orcid.org/0000-0001-8251-2322>; aleksandra.synowiec@gmail.com (Польща);
Скотт Бо – доктор філологічних наук, старший лектор, відділ культурних наук, мистецько-гуманітарний факультет, Університет Ліннея, <https://orcid.org/0000-0001-9383-9291>; ID дослідника: AAD-5598-2019; bo.skott@lnu.se (Швеція);
Фінч Майкл – доктор філософії в галузі комунікацій, доцент Південний адвентистський університет (США); mfinch@leeuniversity.edu.
Худікова Зора – доктор філософії, професор, завідувач кафедри художньої комунікації, Факультет комунікації засобів масової інформації, Університет св. Кирила і Мефодія в Трнаві, <https://orcid.org/0000-0002-8288-7439>; zorahudikova@gmail.com (Словацька Республіка);
Цілінгова Вероніка – доктор філософії, кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв Університету Костянтина Філософа в Нітрі; <https://orcid.org/0000-0002-6507-2158>; vcillingova@ukf.sk (Словацька Республіка).

Соціальні комунікації: теорія та практика / Social Communications: Theory and Practice (2024). Науковий піврічний журнал. Том 16(1), січень – червень, 147.

Том 16(1) періодичного наукового журналу містить результати досліджень фахівців із соціальних комунікацій, представлені авторами з Чеської Республіки, Словацької Республіки й України.

Дослідження стосуються теорії, методології та історії соціальних комунікацій, теорії та історії журналістики, прикладних соціально-комунікаційних технологій, соціальних комунікацій у педагогіці й соціології.

Матеріали зацікавлять фахівців із соціальних комунікацій, психологів, політологів, філологів, соціологів та філософів.

© Громадська організація

«Науково-освітній центр «УСПШНИЙ», 2024.

© Товариство з обмеженою відповідальністю «Науково-виробниче підприємство «Інтерсервіс», 2024.

CONTENT

Pages

**THEORY AND HISTORY
OF SOCIAL COMMUNICATIONS**

- 1. The Main Trends in the Study of the History of Development
Social Communication Processes in Argentina.**
(in English) 11–36
- Oleksander Kholod,**
*Doctor of Sciences in Philology,
Head of the Department of Journalism,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine).*

**THEORY AND HISTORY
OF JOURNALISM**

- 2. Tabloid Dailies as the Market Leader of the Slovak Daily Press.**
(in English) 38–52
- Veronika Cillingová,**
*Philosophiae Doctor, Assistant Professor,
Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts,
Constantine the Philosopher University in Nitra,
(Nitra, Slovak Republic).*
- 3. Dominik Tatarka and His Journalist Dimension.**
(in English) 53–64
- Marcela Antoňová,**
*Associate Professor in Philology, Department of Slavic Philology,
Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra,
(Nitra, Slovak Republic).*
- 4. The Construction of the Image of Italy in the 19th Century
on the Example of Travelogues Published in the Slovak Period Press**
(in English) 65–78
- Zuzana Vargová,**
*Associate Professor in Philology, Institute of Languages and Culture
of Central Europe, Faculty of Central European Studies,
Constantine the Philosopher University,*

(Nitra, Slovak Republic).

APPLIED SOCIAL AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

5. **The Communication Potential of the Book
as a Mass Medium in the Age of New Communication Technologies**
(in English) 80–94

Jitka Rožňová,

*Philosophiae Doctor, Assistant Professor,
Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts,
Constantine the Philosopher University in Nitra,
(Nitra, Slovak Republic);*

Zuzana Kozárová,

*Philosophiae Doctor, Assistant Professor,
Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts,
Constantine the Philosopher University in Nitra,
(Nitra, Slovak Republic).*

SOCIOLOGY OF SOCIAL COMMUNICATIONS

6. **Crisis Environmental Communications in the Context of Armed Conflict
as a Subject of Sociological Analysis**
(in Ukrainian) 96–110

Alona Myroshnychenko,

*Ph.D. Student
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»,
(Kharkiv, Ukraine).*

7. **Social Mentoring in the European Communication Space:
Cases of the Russian-Ukrainian War**
(in Ukrainian) 111–127

Alla Lobanova,

*Professor, Doctor of Sociology,
Professor of the Department of Sociology and
Mass Communications at
Kryvyi Rih State Pedagogical University,
(Kryvyi Rih, Ukraine);*

Olena Prykhodko,

*Docent, D. in Sociology,
Senior Lecturer at the Department of
Sociology and Mass Communications at*

*Kryvyi Rih State Pedagogical University,
(Kryvyi Rih, Ukraine);*

Valerii Karytka,
*PhD in Sociology,
Senior Lecturer at the Department of
Sociology and Mass Communications at
Kryvyi Rih State Pedagogical University,
(Kryvyi Rih, Ukraine);*

Dariia Slavina,
*Master's student at the Faculty of Humanities,
Charles University (Prague),
(Prague, Czech Republic).*

SOCIAL COMMUNICATIONS IN PEDAGOGICAL PRACTICE

- 8. Democratic Education in Ukraine:
Specifics, Problems, and Ways to Solve Them**
(in English)

129–141

Hanna Kholod ,
*candidate of philological sciences,
SEO of the NGO «Scientific and Educational Center «Successful»,
Professor of the Department of Journalism
Educational and Scientific Institute
Psychology and Social Sciences of
Interregional Academy of Personnel Management,
Master's student of the Educational
and Scientific Institute
Public Administration and Civil Service of
Taras Shevchenko Kyiv National University,
(Kyiv, Ukraine).*

- Requirements for publication of articles in a scientific journal
«Social Communications: Theory and Practice»**

142–145

ЗМІСТ

Стор.

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

1. **Основні напрямки вивчення історії розвитку соціальнокомунікаційних процесів у Аргентині**
(англійською мовою) 11–36

Олександр Холод,
доктор філологічних наук, завідувач кафедри журналістики
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна).

**ТЕОРІЯ Й ІСТОРІЯ
ЖУРНАЛІСТИКИ**

2. **«Tabloid Dailies» як лідер ринку словацької щоденної преси**
(англійською мовою) 38–52

Вероніка Ціллінгова,
доктор філософії, доцент,
кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в м. Нітра
(м. Нітра, Словацька Республіка).

3. **Домінік Татарка та його журналістський вимір**
(англійською мовою) 53–64

Марцела Антошова,
доцент кафедри філології,
кафедра слов'янської філології,
факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в м. Нітра
(м. Нітра, Словацька Республіка)

4. **Конструювання образу Італії XIX ст. на прикладі тревелогів,
опублікованих у словацькій періодичній пресі**
(англійською мовою) 65–78

Зузана Варгова,
доцент кафедри філології,
Інститут мов і культури Центральної Європи,
Факультет центральноєвропейських студій,
Університет Костянтина Філософа в м. Нітра
(м. Нітра, Словацька Республіка).

**ПРИКЛАДНІ
СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**

5. **Комунікаційний потенціал книги як засобу масової інформації в добу нових комунікаційних технологій**
(in English)

80–94

Їтка Рожнова,*доктор філософії, доцент,**кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,**Університет Костянтина Філософа в Нітрі**(м. Нітра, Словачька Республіка);***Зузана Козарова,***доктор філософії, доцент,**кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,**Університет Костянтина Філософа в Нітрі**(м. Нітра, Словачька Республіка).***СОЦІОЛОГІЯ
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

6. **Кризові екологічні комунікації в контексті збройного конфлікту як предмет соціологічного аналізу**
(українською мовою)

96–110

Альона Мирошниченко,*аспірантка,**Національний технічний університет**«Харківський політехнічний інститут»**(м. Харків, Україна)*

7. **Соціальне менторство в європейському комунікативному просторі: кейси російсько-української війни**
(українською мовою)

111–127

Алла Лобанова,*професор, доктор соціологічних наук,**професор кафедри соціології та масових комунікацій**Криворізького державного педагогічного університету**(м. Кривий Ріг, Україна);***Олена Приходько,***доцент, кандидат соціологічних наук,**старший викладач кафедри соціології та**масових комунікацій**Криворізького державного педагогічного університету**(м. Кривий Ріг, Україна);*

Валерій Каритка,

*PhD у галузі соціології, старший викладач
кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна);*

Дарія Славіна,

*магістрантка гуманітарного факультету
Карлового Університету
(м. Прага, Чехія).*

**СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

- 8. Демократична освіта в Україні:
специфіка, проблеми, шляхи їх вирішення**
(англійською мовою)

129–141

Ганна Холод,

*кандидат філологічних наук,
директор ГО «Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ»,
професор кафедри журналістики
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
магістрант Навчально-наукового інституту
державного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна).*

**Вимоги до публікації статей у науковому журналі
«Соціальні комунікації: теорія та практика»**

142–145

THEORY AND HISTORY OF SOCIAL COMMUNICATIONS

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

The Main Trends in the Study of the History of Development Social Communication Processes in Argentina

<p>Oleksandr Kholod, <i>Doctor of Science in Philology, Head of the Department of Journalism, E-mail: akholod@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-6851-0176 ResearcherID: AAD-5598-2019</i> <i>Vasil Stefanik Precarpathian National University, Shevchenko st., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000.</i></p>	<p><i>Citation:</i> Kholod, O. (2024). The Main Trends in the Study of the History of Development Social Communication Processes in Argentina. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 11–36. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1 © Kholod, O. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
---	---

Annotation

The author chose to clarify the main directions in the study of the history of the development of social communication processes in Argentina as the purpose of the research.

The research methodology involved identifying key problems in the history of the development of social communication processes in Argentina, after which a search was made on the Internet for three or four scientific papers that presented the results of research on the above-mentioned problems described by other authors. Next, the author identified the key problems of the history of the development of social communications according to the features described by the authors of previous studies. Based on the results of such identification, the author named the identified problems with terms that function in the scientific field of "Social Communications". The degree of closeness between the terms used by researchers and those operating in the scientific field was determined by the author based on the indicators of the closeness of the semantics of the names of theoretical methods of studying the history of social communications to the stimulus term "history of social communications". The author called this degree of closeness "social communications" in the working order, formulated conclusions and identified the main directions of studying the history of the development of social communication processes in Argentina.

In the conclusions, the author ascertained the degree of achievement of the set goal and claimed that four main directions were established in the study of the history of the development of social communications processes in Argentina: the presence of eight scientific ways of studying the problem of the history of social communications by researchers; all the scientific paths listed above involve analysis from the key positions of diachrony and synchrony. The author found that the history of social communication in Argentina is closely related to social actions, social interactions and social relations along various horizontal and vertical parameters of social mobility.

Keywords: trends, research problems, history of social communications, Argentina.

Introduction

Until now, the study of problems related to the history of the development of social communication processes in different countries has been carried out sporadically (Podguretsky, 2006; Khilko, 2013; Kholod, 2023 ;著, 2000;義久,著, 2014; Revista Historia y Comunicación Social, 2023; Revista internacional de Historia de la Comunicación, 2023) and did not focus on

individual trends specific to a certain country or region of the world. The fact testifies to the relevance of the proposed study.

Taking into account the mentioned scientific minimization, we carried out a large-scale study of the problems of studying the history of the development of social communication processes in 35 countries of the world. Next, we offer a fragment of our research, in which we carry out an overview and analytical presentation of the material, which will allow us to find out the main trends in the study of the history of the development of social communication processes in the individual country of Argentina. The choice of Argentina is random and not motivated by specific features of the development of social communications in diachronic or synchronous aspects.

We have chosen the study of the history of the development of social communication processes in Argentina as the object of further research, and *the main trends of such a study as a subject*. Given the described parameters (object and subject), we consider *the purpose* of the study to be the clarification of the main trends in the study of the history of the development of social communication processes in Argentina.

Research methods and techniques

Among the main methods, which were involved during the research, those that were classified into the following three groups were chosen: 1) general methods; 2) theoretical general scientific methods and methods of theoretical research, and 3) empirical.

From *the general methods common today*, we chose the holistic method (or conceptual approach, direction), «which considers the integrity of the world as a consequence of creative evolution directed by an immaterial and unknowable «integrity factor» (Holism, 2002). Within the scope of the proposed research, we believe that the mentioned method (concept, approach) is valid for studying the history of the development of social communication processes in Argentina, which involves studying the subject of research from the position of the unity of the world in its physical and spiritual categories, which is not provided for by other methods (for example, materialistic). The latter does not take into account the spiritual component of physical processes.

Among *theoretical general scientific methods*, we paid attention to analysis and synthesis. The first (*method of analysis*) allowed us to conditionally dismember the whole (the development of social communication processes in Argentina) into components. Thanks to the second method (*synthesis*), we connected the previously selected parts (for example, the main facts, characteristics, stages, periods, and trends) into a single whole, to which we directed our research attention (the study of the history of the development of social communication processes in Argentina).

During the research, we applied the method of abstraction, which involved distraction from unimportant (for achieving our goal) details and focusing on important (given the stated goal of the search) characteristics that interested us. To establish general properties and features of social communication processes in Argentina, we used *the method of generalization*.

Traditionally, we used induction and deduction for our research. *The inductive method* allowed us to derive general provisions from the observation of single facts, such as the development of mass media, the establishment of relations with the public, the implementation of state management, features of the development of international relations, the implementation of social policy, etc. Instead, *the deduction method* involved deriving from general principles a conclusion of a detailed nature, for example, when analyzing the presence/absence of censorship in the country, focusing on factors that could stimulate or restrain state restrictions on freedom of speech in Argentina.

The method of analogy became useful in our research, as it allowed us to formulate some conclusions about the similarity of studies by Argentine and foreign researchers of the processes of the history of social communications in other Latin American countries. The obtained signs of

similarity or difference allowed us to transfer the mentioned signs to a general idea of the subject of our research.

After receiving the results of our observations and the observations of our predecessors, we identified and divided conceptual approaches to studying the processes of the development of the history of social communications into groups depending on their characteristics and fixing the connections between groups in the system of the scientific field «social communications». The mentioned procedures corresponded to *the classification method*.

In the group of *theoretical research methods*, we considered the axiomatic method, statistical method, and hypothetical-deductive method to be valid for our study.

Thanks to *the axiomatic method*, we put forward a proposition that did not require proof and derived a thesis based on such a proposition that formed an axiomatic theory. For example, we accepted as an axiom the proposition that all social processes are based on the exchange of information that allows regulating social actions, social interactions, and social relations, according to M. Weber's theory (Weber, 2012). The described axiom allowed us to form our own theory of certain regularities and principles of functioning of the problems of studying the development processes of the history of social communications in Argentina.

To determine the average values of the indicators of approximation to the stimulus term of the semantics of the names of scientific (theoretical) ways of studying the problems of the history of social communications (in diachronic and synchronic sections) proposed in the working order, which characterize the entire set of subjects studied by us, we turned to the potential of *statistical methods* (statistical observation, grouping, average finding, distribution, stochastic and correlation analysis, etc.).

In our opinion, *the hypothetical-deductive method became an important method in our research*, thanks to which we put forward a hypothesis and proved its validity thanks to the deductive-inductive method.

From the group of empirical methods, we considered *the observation method to be valid* as a purposeful and organized perception of the peculiarities of the study of the development processes of the history of social communications. We were also helped by *the method of description* as a way of recording the results of our observation. The application of *the measurement method* gave us the right to compare the indicators we obtained in the study with those obtained by our predecessors in their searches.

The research methodology included the following procedures: 1) identification of the key problems of the study of the history of the development of social communication processes in Argentina; 2) search for three to four scientific papers in which other authors describe the results of research on the problems mentioned in point 1) above; 3) identification of key problems in the history of the development of social communications according to the features described by the authors; 4) naming the identified problems with terms that are functional in the scientific field of «social communications»; 5) according to indicators of approximation to the stimulus term of the semantics of the names of scientific (theoretical) ways of studying the problems of the history of social communications (in diachronic and synchronic sections) proposed in the working order; 6) formulating conclusions and determining the main trends of studying the history of the development of social communication processes in Argentina.

Research results

The problems of studying the history of the development of social communications processes in Argentina are related to seven key features (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023).

1. Strong influence on political events.

2. Coordination of development with economic conditions.
3. The impact of immigration.
4. of p rupture between the population of cities and rural areas.
5. Influence of neighboring countries.
6. The presence of censorship and.
7. Influence of debates of national identity (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023).

The first feature is related to the influence of political events. Conventionally, this influence coincided in Argentina with certain political periods (Alsina, 2013), during which the formation of the constitution took place (1816–1853). The next period was associated with rule under the elites (1862–1912), after which the emergence of people's democracy (1890–1912) and the formation of the first people's democratic cycle (1912–1930) were recorded, which led to the second people's democratic cycle (1945–1955) and continued with constitutionalism and democracy (Alsina, 2013). Each of the mentioned periods of the development of political guidelines was marked by an impact on the history of social communications.

In the 20th century, in 1946 and 1948, elections were held in Argentina, in which the mass media, namely radio, played a leading role. The victory in the country was won by Juan Domingo Peron, who in 1946 it was the radio that «provided Peron with an effective tool for advertising and shaping public opinion» (Widener, & Eloranta, 2020). The development of the processes of diachronic social communications at that time was also influenced by television, which was just emerging. In addition, «the nationalization of radio networks during the same period contributed to Perón's control both in certain constituencies and in certain regions» (Widener, & Eloranta, 2020).

Since Argentina was dominated by a dictatorship from 1976 to 1983, which was called the «National Reorganization Process» (National Reorganization Process, 2023), the mentioned period had «a great influence on media censorship and communication technologies» (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023). The details of the events of the mentioned «reorganization» are covered in many publications (Bo, 2012; Borger, 2004; Finchelstein, 2014; Mendez, Garrison, Misculin, 2018; On 30th Anniversary of Argentine Coup..., 2010; Rizki, 2020; Sims, 1995; Schmidli, 2012; The use of the Nazi-Fascist Discourse by Argentinean Governments, 2006). The impact of peacekeeping operations and civil-military relations in Argentina between 1989 and 1999 was also later explored (Worboys, 2007). The impact on synchronous social communications in Argentina from 1999 to 2002 was caused by government policies that led the country to an economic crisis. In the scientific literature, researchers call the latter «the politics of Argentina's collapse» (Corrales, 2002). The study of «institutional disorders» (Spruk, 2019) made it possible to state that Argentina was a rich country on the eve of the First World War. During the period of 162 years, Argentina turned into an underdeveloped country. The author believes that the institutional disorder occurred in Argentina precisely in the period from 1850 to 2012.

“Synthetic controls and difference-in-differences estimates suggest that in the absence of institutional breakdowns, Argentina would have largely avoided recession and joined the ranks of rich countries with income levels similar to those of New Zealand» (Spruk, 2019).

Indicated «institutional breakdowns» were stimulated by the second feature of the development of social communications in Argentina, which can explain, in our opinion, a valid scientific approach, which we called «the analysis of institutional political disorders».

The second feature is the coordination of the development of the history of social communications in Argentina with economic conditions. «Economic booms and crises in Argentina

influenced the spread of mass media such as newspapers, radio, television, etc.» (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023).

In his research on the history of social communications, the author (Repoll, 2010) “attempts to understand the complex relationship between politics and mass media in Argentina, using as a point of departure the recently adopted Law on Audiovisual Communication Services (Law No. 26522) of October 10, 2009. « (Repoll, 2010). The researcher describes the connection between the largest media conglomerate in Argentina «Grupo Clarin SA» (Clarín Group, 2023) and «two Argentine administrations led by Nestor Kirchner and Cristina Fernandez de Kirchner» (Repoll, 2010). The mentioned relationship between the economic giant of Argentina and politicians has a tangible «influence of both on democratic life in Argentina, constant federal attempts to establish control over mass media and mutual partial coverage of news in the mass media» (Repoll, 2010). Based on the statement of facts and the scientific approach of the author, we propose to call this approach «political and economic analysis».

The history of social communications in Argentina is closely related to the economic potential of the country, which is illustrated by one of the powerful branches of the economy - the telecommunications industry. The economic crisis of 2002 had a significant impact on the latter (Urbiztondo, 2002). Back in the 1990s, Argentina «implemented an ambitious program of economic reforms, including the privatization of the telephone system and other public utilities» (Urbiztondo, 2002). Since the crisis caused the devaluation of foreign currency, the country defaulted on foreign debts, the government announced a «freeze» of bank accounts. That is why «telephone and other utility tariffs were «frozen» and all utility concession contracts were revised» (Urbiztondo, 2002). It is obvious that such unpopular measures have affected the quality of synchronous social communications, the crisis in the effectiveness of which has intensified with the emergence of distrust among consumers, utility companies and the government. At that time, it was possible to observe a collapse both in the Argentine economy (Munck, 2001; Olivera, & Lazzarini, 2014) and in social communications carried out, for example, in the field of social policy (Barbeito, & Goldberg, 2007). It is known (Murillo, 2009) that the so-called policy-making process, or «Policy Making Process» (PMP) (Kelly, & Palumbo, 1992) was introduced in Argentina, which provided for the development of a course of public policy compatible with all interested economic entities in Argentina politicians The PMP has been criticized (Urbiztondo, Cristini, Moskovitz, & Saiegh, 2009) for the instability promoted by the country's private agencies and the poor quality and myopic balance of the PMP in Argentina. Authorities borrowed from the federal level of the country's management. Therefore, at different levels of synchronous social communications in Argentina in the 1990s - 2010s, an ineffective style of support and implementation of social communications was observed. We called this approach to the study of synchronous social communications in power structures the «power-managerial approach».

The problems of researching the history of the development of social communication processes in Argentina are studied from the standpoint of the influence of emigrants at the end of the 19th century and the postman of the 20th century, which is *the third feature*. It was the waves of emigration that «brought their media traditions», which «influenced everything: from newspaper languages to radio program formats» (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023). The peculiarities of the mentioned influence in different periods were analyzed by Ricardo D. Salvatore (Salvatore, 2002), who examined the immigration of Italians in Buenos Aires and New York in the period from 1870 to 1914. Researcher Samuel L. Bailey (Salvatore, 2002) focused on Spanish immigrants in Buenos Aires, studying the period from 1850 to 1930.

In the history of Argentina, there is an example of brutal treatment of the local population by immigrants (Massacre in the Pampas..., 1998; De la Fuente, 2000). The mentioned example

significantly influenced the attitude of immigrants to the processes of social communication in the country.

«On January 1, 1872, in the village of Tandil in the Argentine pampas, a group of more than 40 gauchos rose shouting: «Kill the gringos and the masons!» and carried out a killing spree that lasted only a few hours but left 36 men, women and children dead, most of them foreigners. The rebels were incited by the folk doctor Geronimo de Solane (aka Tata Dios – God the Father), who in his sermon denounced the Freemasons as «godless» and condemned foreigners, blaming them for the unemployment and epidemics that hit the Argentines» (De la Fuente, 2000).

Over time, the described massacre in the village of Tandil «built» a new type of social communication on the border, influencing Anglo-Argentine relations and British immigration to Argentina. Representatives of the local population - gauchos committed the said massacre under the influence of the sermons of Geronimo de Solane, who only repeated the idea of violence as a product of beliefs that were inherent in popular Catholicism. The gauchos blamed the migrants for bringing modernization changes to Argentina. In addition, it is necessary to take into account a certain worldview limitation of the gaucho. At the same time, there are defenders (De la Fuente, 2000) of the explanations of Lynch, the author of the described events (Massacre in the Pampas, 1998), that the violence of border guards against foreigners was almost a normal reaction at that time. The statement of A. De la Fuente (2000) about the facts explaining this behaviour of Argentines only confirms «how widespread was xenophobia and violence against Europeans in the countryside» (De la Fuente, 2000). To objectively highlight the factors that caused the massacre in the village of Tandil, it is also necessary to take into account the fact that British migrants went only to those countries where the places were exceptionally favourable for their stay. The Argentines did not like this attitude, and therefore they did not resort to any other means than to forcefully resist such an influx from the Europeans. It turns out that violence was an effective way of restraining migration processes. The other side of the problem was that the described violence on the borders of Argentina was a resonant factor in the deterioration of diplomatic and economic relations between Britain and Argentina (Massacre in the Pampas, 1998). However, the economic interests of the British were always dominant, so violence on the borders of Argentina was perceived as almost normative (Massacre in the Pampas, 1998). Therefore, we consider the violent nature of the actions of Argentinians against migrants from Europe at the borders of the country as a factor that stimulated the formation of specific social communications.

According to F. Droller, M., Fiszbein, & S. Pérez (2023), «Argentina was the second largest destination country during the era of mass migration, receiving almost six million migrants» (Droller, Fiszbein, & Pérez, 2023). Such a massive influx of emigrants allowed the country to increase its economic growth in a short period. At the same time, it should be noted that emigrants from Europe had rapid upward mobility in Argentina. The authors found that, for example, Italian emigrants “were positively selected based on literacy, adding to existing evidence of rapid upward mobility and contribution to destination growth» (Droller, Fiszbein, & Pérez, 2023).

«Regionally adjusted» data on Italian stayers weighted by the share of migrants from each Italian in the segment among Italian migrants who moved to Argentina between 1876 and 1894 (using Dell'Emigrazione data (Cordasco, 1994). Data on Italian migrants in Argentina are taken from the 1895 Argentine census (Somoza, & Hauser, 1968). The data are limited to individuals who were between the ages of 20 and 60 at the time we observed them in the census» (Droller, Fiszbein, & Pérez, 2023).

It is worth mentioning that later in the 1910s and 1920s, the USA restricted the entry of emigrants to their country due to the low level of education of Europeans. Literacy tests will be introduced, based on the results of which quotas were introduced for the country of origin of migrants. Although from the point of view of human rights in such a case, such linguistic and social segregation can be seen as a violation today, the US government had economic reasons for such a decision. For example, C. Goldin (2008) explains such restrictions by «changes in the characteristics of migrants - a change in the country of origin, which is perceived as more «culturally distant» and with a lower level of education compared to Americans than in previous waves of immigrants» (Goldin, 2008). Compared to migrants to other countries in the Americas, those entering Argentina “had a higher level of education than the native population throughout the period, and there was relatively little change by regional origin, with Italy and Spain consistently accounting for nearly 80 % of migrants» (Droller, Fiszbein, & Pérez, 2023). According to a study by G. Germani (1966), such «mass migration also probably had profound cultural and political consequences for the country» (Germani, 1966). So, from the violent restraint of migrants from Europe at the end of the 19th century to the test restriction of the flow of emigrants at the beginning of the 20th century, diachronic social communications changed in the direction of softening and democratization.

In the 20th century, Argentina strived to follow a European-democratic path in migration policy (and therefore in social communications). To implement a transformative migrant policy to avoid a repeat of the 2001 migrant crisis, the Argentine government «emphasizes the influence of international politics on the development of migration policies – «denationalization» and «renationalization» – and the social agents involved» (Novick, 2012). Argentina's National Congress approved a new migration law in 2003 that repealed a twenty-year-old law of the same name that served migrant requests. According to the new law on migration, a social model was proposed that embodied the idea of an equal society, focused on the potential of youth and the contribution of migrants to the country's development. The quality of the proposed new social model was significantly influenced by the policy of MERCOSUR (or MERCOSUL, in Portuguese) – «an economic union of states in South America, ... It includes Argentina, Brazil, Paraguay, Uruguay and Venezuela, as associate members – Chile, Bolivia, Peru, Colombia and Ecuador» (Mercosur, 2023).

The aforementioned new policy of Argentina (MERCOSUR) had a significant impact on the formation of new social communications. As S. Novick (2012) notes, there has been an «ideological turn at the formal level of recent politics» (Novick, 2012). First of all, the International Convention was adopted, which was aimed at protecting the rights of labor migrants and their relatives. A new law on refugees was passed, which made it possible to eliminate «a legal gap that the organizations and associations involved have long demanded to be filled» (Novick, 2012). The new policy allowed for an amnesty for non-MERCOSUR immigrants and introduced the «Patria Grande» program for permanent regularization. The Law on Residence in MERCOSUR was issued and the participation of immigrants and refugees in the new legislation was expanded, and the rights of citizens who lived outside the national territory were expanded. Finally, the new policy of Argentina (MERCOSUR) provided for the streamlining of control over the actions of government officials responsible for migration policy. It is important to note that the listed innovations of MERCOSUR demonstrate the commitment of the Argentine government to international norms and support for national security, which is noted as a value that «must be protected from the potential threat from foreigners, recognizing the human right to migrate» (Novick, 2012).

Policy MERCOSUR, despite its innovation, remains more declarative, that is, declarations of immigration rights and freedoms are not regulated, which affects the quality of synchronous social communications.

“Immigrants in Argentina continue to face discrimination and exploitation, and in many cases, harassment and abuse. There are cultural, economic and ideological problems that explain this phenomenon. The extent to which immigrants experience this treatment because they are foreign or poor is still debated» (Novick, 2012).

Taking into account the specifics of research on synchronous social communications in Argentina, taking into account the latest policy modeled on MERCOSUR, we suggest calling this approach «socio-emigrant».

The fourth feature of the problems of researching the history of the development of social communication processes in Argentina should be considered the «gap» between the city and the countryside. Social and communication technologies spread more rapidly in urban centers such as Buenos Aires compared to remote rural areas (Cacopardo, 2007; Ivana, & Marina, 2018; Velasquez, 2015; Bolay, 2020). This «gap» can be called a digital or media gap between the city and the countryside, which is of interest to many world researchers (Lindenboim, & Kennedy, 2003; Pellegrini, Raposo, 2014; Luca, Terrero-Davila, Stein, & Lee, 2023). This gap is reflected not only in the indicators of the difference in the use of information and communication technologies (ICTs) but also in how ICTs can reflect the demographic and ethnic situation of the rural-urban divide in Argentina.

The problems of the study of the history of social communications are followed in the analysis of urban dynamics and regional development in Argentina (Bolay, 2020). Since Argentina is considered one of the most urbanized countries in the world, it is important to note that 92% of the population lives in cities (Bolay, 2020). 39% of the entire population of Argentina lives in just one province, Buenos Aires - the outskirts of the country's capital. It is also worth noting that Argentines live in small towns, which can be considered an intermediate form of settlements between the countryside and the urban network. The population of such intermediate settlements is growing rapidly. It is in such intermediate cities that the infrastructure for both urban and rural populations is developed. It is believed (Bolay, 2020) that intermediate settlements are an alternative to the metropolitan area of Greater Buenos Aires and have specific problems with synchronous social communications. The latter are recorded in one of the intermediate cities, which is called Nueve de Julio (9 de Julio, 2023)¹. In this city, which was created by the Argentine government in the 19th century specifically to regulate social communications during the country's colonization, the main trends of the country's transformation into « a large producer of agricultural products and an exporter of grains and meat» were reflected (Bolay, 2020). The city was planned as a place for social communications planned from above (by the government). On the one hand, the city of Nuevo de Julio is a product of artificial planning for the development of social communications. On the other hand, the problems recorded in the mentioned «European» city are stimulated by two reasons. First, the Argentine government lacks further prospective planning of the means of implementing social communications in the intermediate-mentioned city. Second, there are serious development challenges in the city of Nueve de Julio, «which is a diverse area in terms of opportunities and where 20% of the population lives in poverty» (Bolay, 2020). The problems that troubled the government 25 years ago remain unresolved even today.

«Unfortunately, political activism outweighs planning and changes from election to election depending on the party in power. There is a lack of funds and both financial and technical skills. For several decades, the electric service cooperative has been meeting many needs of

¹ 9 de Julio (Nueve de Julio) – “a city in the interior of the province of Buenos Aires, head of the party of the same name. It is located at 262 km of National Highway 5, in the northwest of the province of Buenos Aires” (9 de Julio (Buenos Aires, 2023).

the population (asphalting of streets, electricity supply, development of the mobile communication network, etc.), but without a real dialogue with the local administration» (Bolay, 2020).

To improve synchronous social communications in the modern intermediate city of Nueve de Julio (Argentina), it is necessary to create an open system of urban planning, which should, in our opinion, be considered as an integral component of social communications processes. The content of such an open system should be considered the collection of technical and social data from local governments and cooperatives. The received data will need to be processed on a digital and geospatial scale. If you combine the wishes and demands of the city's citizens, a rational diagnosis will appear with the identification of certain priorities in social communications. In this case, «...social, economic and spatial integration, as well as efforts to attract the poor sections of the city's population and more rational, less expensive development of the suburban periphery» will be formed (Bolay, 2020). We propose to call the described research approach to the study of problems of the development of synchronous social communications in the working order «administrative-public».

The specificity of the development of processes of both synchronous and diachronic social communications in Argentina is that the hierarchical chain of settlements at the regional level is united in the so-called «life basin», or «*bassin de vie*» (INSEE, 2012; Aragau, 2013). According to different definitions, the mentioned chain of settlements is called «space of life», «pool of work» or «pool of employment» (Crovetto, 2011). All names correlate with the definition:

«...a heterogeneous territory through which those who live there deploy their trajectories in search of a set of resources that are not always obtainable at the level of their own localities, and which make them move according to the rhythms of variable periodicity» (Noel, 2021).

There is also another specific phenomenon in Argentina that has been formed over the centuries by diachronic and synchronous social communications. Such a phenomenon is called «Internal Country». Initially, such a theory was the one whose development of social communications was influenced by the infrastructure of the port. Later, the concept began to cover the area around the city with its logistics infrastructure. An example of such a territory is considered (Noel, 2021) to be the district of Punta Indio, which, like other districts of the «Inland Country», is oriented towards the main city of La Plata. It is to the mentioned metropolis that part of the residents of the district come to find educational, medical services, entertainment, prestigious goods and other life resources there. This lifestyle determines the nature of synchronous social communications.

A systematic observation (Noel, 2020) of official and unofficial events, holidays and entertainment was carried out over five years. In addition to observations, the author conducted twenty semi-structured interviews and a series of informal conversations, processed written sources, local mass media and social networks. The author reported that «during the listed cases, we had ample opportunities to witness, listen, read, research and ask our interlocutors about their places of residence and how they perceive, live and experience them in their daily practice» (Noel, 2020). The researcher found that local villagers refer to their existence as «village life» and life in the city as «madness» or «city life». This gives us the right to call the social communications of the Argentine village «rural social communications» in the working order and for those who live in the city, such communications to be called «urban social communications».

Living in a rural area differs from living in a city in several ways. If in the Argentinean village social communications are characterized by a low level of danger associated with street crime (Kessler, 2009), in the city the situation looks more complicated. The city in contemporary

Argentina is marked by the uncertainty of «danger and paranoia» (Noel, 2020), «the impact of media constructs on security issues» (Focás, 2020), and the presence of «moral panic» (Cohen, 2002). Here are some testimonies of residents of Argentina village, which were collected and recorded by Stanley Cohen (2002).

«Life here in the village is not like what you see there... That you are killed for anything and you live with your heart in your mouth. It's different here... you can live peacefully and if this happens to you, which is rare (...), things will never get worse» (Azusena, 69 years old, retired and originally from Veronika) (Cohen, 2002).

«Here, in the village, nothing ever happens. At most, a few children break something, or paint a wall or a monument in the square... But things like the ones you see on TV... you don't have» (Rosa, 76 years old, housewife and native of Pipinas) (Cohen, 2002).

«The thing is, sleeping with the door open that you ... bah, at least for me, I always thought it was a bit of a myth (...) here it's true (...) you come with all the twists and all paranoia... However, in the end you end up relaxing... In addition, that is where you feel the difference in not having to track when you enter or leave the house, or if you have locked the door, set the alarm... All of that. I think there's a difference between town and city» (Marcelo, 39, employee and recent migrant to Veronica) (Cohen, 2002).

The danger of life in the big cities of Argentina is not so openly perceived and reflected by the migrant residents from the village to the city, as the problem of «madness» and «chaos» of the city. Next, we give an example from the working records of researchers' interviews (Cloquell, 2013; Noel, 2011).

«... I... when I go to La Plata to visit my grandchildren, I go crazy... I can't understand how people can live like this without going crazy... Bah, yes, of course, I understand...she's going crazy [laughs]» (Azuchena, 69, retired and originally from Veronica) (Cloquell, 2013).

«... [the last year during which] I lived in Buenos Aires (...) I was incredibly depressed because I also saw [my partner] going [to work] at 8:00 in the morning, and coming back at 9:00 p.m. He didn't grow a beard, he had psoriasis, he couldn't sleep, he slept with painkillers (...) This is not life! (...) And here we come and holy medicine! « (Teresa, 39 years old, teacher and long-term resident of Veronika) (Noel,2011).

One of the main factors of synchronous social communication in Argentina, which allows fixing the difference, or «gap» between the village and the city, is the feeling of the inhabitants of the village of the «simplicity» of their life, the presence of «ordinary» people nearby (Vidich, & Bensman, 2000), such themselves, like themselves. Researchers (Crovetto, 2011) recorded evidence of this.

«You can walk here from one end of town to the other and you won't see big mansions or villas... If you have bigger, more modern or well-kept houses... which tend to be professionals, tradesmen or people from the countryside, who are having a good time ... But never anything ostentatious. Nobody here gives them anything (...) it would be frowned upon if anyone did ... And I've never seen them do it either» (Gladys, 53 years old, social worker and longtime resident of Veronika) (Crovetto, 2011).

«What is happening is that here, in the city, we are all children on the 16th floor, so it is very present... Apart from the [former owner of the facilities] that you have there, the house that used to belong to the head of the factory and have a room in it, we are all equal here... Because who isn't worked from the factory, he lived from the factory. And no one believes in themselves more than anyone else» (Marjana, 32 years old, teacher and native of Pipinas) (Crovetto, 2011).

A specific feature of synchronous social communications in an Argentine village is the feeling of «one's own», everything that surrounds the residents and seriously distinguishes urban residents from rural ones. The peasants who returned from the great city of Verona (Elias, y Scotson, 2016) evidence this.

«What started to happen to me when I got here is this thing that... I do not know how to explain it, to feel a part of it... It is a little bit, like what you have with a district, you grew up in, you know. When I lived there [in the suburbs], I did not have that... it was just where I lived... However, here you rather feel... I don't know... like you are part of the people, and that the people are part of you» (Ricardo, 37 years old, accountant and recent migrant to Veronica) (Elias, y Scotson, 2016).

«The truth is, I don't know if it's because of the size or what I was telling you about how you end up meeting everyone and hanging out with everyone... However, there is something going on with me here something that did not happen to me in the [medium sized city I lived in] when I took it... I do not know... Love, feeling like you care, and celebrating every little triumph is the hospital... The new terminal they're building... the work they've done on the boulevard is like yours, like your own» (Gladys, 53, social worker and long-time resident of Veronica) (Elias, y Scotson, 2016).

In any case, the difference between the village and the city in Argentina is palpable. This difference motivates, on the one hand, different approaches to the study of the «gap» between the city and the countryside. On the other hand, the finding of such a «gap» is evidence of various synchronous social communications. We tentatively called this approach to studying the problem of the «gap» between the Argentine countryside and the city as «sociological-anthropological».

The fifth problem of studying the history of the development of social communication processes in Argentina is studied from the standpoint of the influence of neighboring countries. Since Argentina is surrounded by Brazil, Chile, Paraguay, and Uruguay, the development of social communications (in particular, mass media) in the country «was sometimes influenced by trends in these countries or reacted to them» (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023).

Social communications in Argentina were formed during the long centuries of the country's history in coexistence with countries whose economies had a certain contribution to the world capital market. Especially in the 20th century, savings, investment, and international capital mobility (Taylor, 1998) characterized this process. It is interesting, in our opinion, that the integration of Argentina into the world capital market was carried out in parallel, on the one hand, with the economic arsenal of the core, and on the other hand, with the economic potential of the periphery. In such a process, it is worth paying attention to how the variability of relations between countries on the international capital market influenced the growth and development of peripheral countries, to which Argentina of the 20th century can be attributed in a certain way. Since the Argentine economy of the last century was characterized by a capital deficit, the influence of progressive trends in the world market was felt, which, according to our beliefs, effectively

influenced the formation of specific synchronous social communications. The consequences of the economic reforms and demographic changes that occurred in Argentina during the twentieth century «indicate the likely consequences for future savings, investment, and international capital flows» (Taylor, 1998).

At the same time, it should be mentioned that positive signs did not always accompany economic and transnational integration between neighboring countries and Argentina. Here it is worth recalling the case of the Argentine city of Posadas, the capital and largest city of the province of Misiones, its administrative, commercial and cultural centre, and the Paraguayan city of Encarnacion with a population of 70,000 (2006). It is the third largest city in Paraguay, the administrative centre of the Itapúa department and the economic centre of the southwestern region, and the informal capital of Ukrainians in Paraguay" (Encarnacion, 2024). The Argentinian city of Posadas has a population of 275,028 (as of 2010) (Posadas, 2024) and is located opposite the Paraguayan city of Encarnacion. The cities are separated from each other by the Parana River, the road from city to city on the highway is 16 km (Argentina-Paraguay Border, 2024).

Illustration 1. The distance between the Paraguayan city of Encarnacion and the Argentine city of Posadas (Argentina-Paraguay Border, 2024).

Both cities are densely populated and represent partner countries within the MERCOSUR agreement (Mercosur, 2023). It is in such border territories with a certain level of economic development that social-communication clashes occur, which are caused by historical differences between peoples and socio-cultural differences of the population of the region. In this case, there is a reason to analyze the Argentine borders in the context of regional integration (Linares, 2008).

«In these special territories, social conflicts are gaining more international relevance, as can be seen in the «papeleras» conflict, which involves two MERCOSUR member states, Argentina and Uruguay. Nevertheless, this is not the first case of a transnational social conflict in Argentina» (Linares, 2008).

Over time, when the Bridge of Friendship was opened on November 21, 1991 (When the bridge was opened..., 2024), which connected the Argentine city of Posadas with the Paraguayan neighbor Encarnacion, international relations were established between the peoples of the two

countries. Such relations have improved synchronous social communications thanks to funding from both Argentina and Paraguay, and through a financial loan from the World Bank. The level of social communication has improved as the Friendship Bridge has facilitated the development of trade and tourism between the two countries. Along with that, there were moments of blockade in the history of the Bridge of Friendship (Linares, 2008), which testified to social-communication conflicts between Argentines and Paraguayans living in the cities of Posadas and Encarnacion. It is known (Grimson, 1998; Conflicts between Argentines and Paraguayans that...2024) that throughout their long shared history, the inhabitants of the two mentioned cities had several social conflicts, starting in 1811, when the Paraguayan War of Independence took place.

«Argentine troops supporting the Paraguayan rebels captured Posadas in 1811. However, Paraguayan troops recaptured the city in 1812» (Conflicts between Argentines and Paraguayans that... 2024).

In 1835, the second conflict between Argentines and Paraguayans was recorded, when the Argentine-Paraguayan War was going on. At that time, diachronic social communications were based on the military aggression of Argentina against Paraguay. Although the Argentines were forced to retreat from the city of Posadas in 1838, the establishment of peaceful social communications was hindered by the hostile attitude of one nation to another.

For thirty years, in 1865, during the War of the Triple Alliance, which included Argentina, Brazil and Uruguay, the city of Posadas was under the pressure of the rules and regulations of the Union military administration, which dictated social communications in the occupied city. The liberation of Posadas took place in 1870, which stimulated a new stage in the development of social communications, which already had a post-war character and was fixed by the peace agreement between Argentina and Paraguay in 1882.

Conflicts between Argentines and Paraguayans in Posadas and Encarnacion continued in the 20th and 21st centuries, which also affected the nature of diachronic and synchronous social communications.

«In 1911, there were riots in Posadas, in which several Argentines and Paraguayans died. In 1923, there was a shooting in Encarnacion, in which one Argentine citizen died... In 2022, there were riots in Posadas, in which several people died... (Conflicts between Argentines and Paraguayans that...2024).

Among the main causes of the aforementioned conflicts, which destroyed social communications between residents of two neighboring cities, the following are named (Grimson, 1998; Linares, 2008; Miranda, 2018; Conflicts between Argentines and Paraguayans that...2024) are economic, political and cultural. Economic reasons are related to the constant competition between Argentine and Paraguayan businesspersons, and political reasons are based on different political preferences, programs and projects of politicians of the two countries and sister cities. Similarly, the different cultural traditions of the two peoples and the inhabitants of the cities of Posadas and Encarnacion stimulate misunderstandings and even conflicts until now. It is clear that the synergistic combination of the mentioned reasons generates a high-energy push for the constant transformation of social communications among the residents of border towns.

On the level with the mentioned and listed reasons for the transformation of social communication processes, there is another incentive, which we will conditionally call «claims for the international integration of Argentina in the world market» (our name is O.H.). In Argentina, from 2003 to 2015, the Kirchner couple held leadership positions. At first, the country was ruled by the president of Argentina, Nestor Kirchner (2003–2007), the leader of the center-left Front for

Victory (Frente para la Victoria) (Nestor Kirchner, 2024). Later, his wife Cristina Fernández de Kirchner (Cristina Fernández de Kirchner, 2024) was twice elected as her husband's successor and ruled the country from 2007 (for the first time) and from 2011 (for the second time) to 2015. The Kirchner administration of Argentina changed synchronous social communication in the country in several ways (Manzetti, 2014).; Pozzi, & Nigra, 2015; Kirchnerism, 2023; The end of Kirchnerismo..., 2024). The successes of the government leadership of the Kirchner couple were reported by:

«Few Argentinians still know this. Many credit the Kirchners with rescuing the economy from the recession of the early 2000s and fueling the growth that followed (thanks in large part to high prices for soybeans, the largest export). They were outspoken leaders: 40% of the population receives a pension, salary or social security from the government, a share that has doubled since Ms Fernandez took office in 2007. Among recent presidents, only her husband left office with a higher approval rating» (The end of kirchnerismo..., 2024).

Argentina's foreign policy and international power have improved under the Kirchner governments, which, in our view, have become an impetus for a change in synchronous social communications in the region as well. The relations between Argentina and Brazil, China and the United States influenced this result, on the one hand, and on the other hand, by Argentina's participation in the G-20 summits, which in turn played a decisive «role for Argentina in the conditions of the institutional and diplomatic crisis in Latin countries America» (Miranda, 2018). Since Argentina had the status of a peripheral country in the international arena, all the claims of the Kirchners for the country to play a leading role in international relations in Latin America remained, in our opinion, only claims. Consequently, the improvement of Argentina's international synchronous social communications did not occur. «It (Argentina – note: our O.Kh.) had the capacity to make its own decisions, but did not use the available material power due to favorable trends in the international context to reduce its dependence» (Miranda, 2018). As we can see, during the period of the Kirchners' rule of the country, neighboring countries became the main buyer of goods produced in Argentina, which undoubtedly modernized synchronous social communications in the international market. In addition, it is necessary to take into account the fact that neither China nor the United States took into account Argentina's claims to economic and political leadership in the region during the specified period, since they considered Argentina a country with «the structure of the primary specialization of a Latin American country» (Miranda, 2018). Another factor was added, namely Argentina's desire to export gold. Such an international initiative did not allow reducing the country's foreign debt, which stimulated the process of losing its own autonomy in the international market.

«The idealistic and neo-institutionalist worldview of international relations supported by the Argentine government, which relied on a certain material power of the country, was deprived of the ability to persuade in foreign policy to restore the regional and global attraction that Argentina had achieved in other times» (Miranda, 2018).

The improvement of the economic and social aspects of life in Argentina in the period from 2003 to 2015, which is associated with the leadership of the country by the Kirchners, became a powerful basis for improving synchronous social communications in the country and Argentina's social communications in the international arena. The study of social communications from the standpoint of the influence of neighboring countries on them, as well as the influence of internal factors of the economic, social and cultural planes on the international relations of Argentina, we called in the working order the international integration approach.

The sixth feature that arises during the study of the history of the development of social communications processes in Argentina is that experts are faced with a problem that is called in the working order «challenges to censorship» (Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina, 2023). During the military dictatorship, which was introduced by the leaders of the Peronist period², the mass media «stood» against the regime, which in turn provoked the introduction of censorship of opposition voices in the country. Although before the elections and during the elections of 1946 and 1948, radio, as a popular form of mass media at that time, performed an informative role, political forces already effectively used radio waves as a tool of informational influence on the electorate. Juan Domingo Peron's victory in the 1946 elections in Argentina was stimulated by radio (Widener, & Eloranta, 2020).

«We argue that radio played a key role in the elections, especially in 1946, because it provided Perón with an effective tool for advertising and shaping public opinion. In addition, the nationalization of radio networks during the same period helped enable Perón's future control, both in certain constituencies and in certain regions» (Widener, & Eloranta, 2020).

Social communications in the politics of Argentina in the 1920s and 1930s and later, in the 1940s and 1950s, relied on radio networks, which acquired the status of state mass media during the administration of the country by H. Peron. When H. Peron was a candidate for the presidency of Argentina, he skillfully used manipulative communication technologies in his vivid speeches in public and on the radio (Widener, & Eloranta, 2020). Researchers N. Widener and J. Eloranta (2020) recorded the fact that H. Peron used radio «to strengthen the traditional personality relationship between patron and client that dominated Argentine politics» (Widener, & Eloranta, 2020). In addition, H. Peron effectively used the image of the actor Eva Duarte³. Later, Argentina's presidential candidate H. Peron successfully involved newspapers and magazines in the election campaign, which attracted the attention of the then insecure representatives of the electorate. In other words, H. Peron created specific social communications, which were based on courting key segments of the electorate. An interesting fact from the history of diachronic social communications is that in the 1946 elections H. Peron had a majority among men. Later, during the second elections in 1948, the majority of voters who voted for H. Peron were women and residents of rural areas of the country (Widener, & Eloranta, 2020). Perhaps the vector of success for H. Peron in the elections depended on the skillful establishment of public relations by his election team thanks to the nationalization of the radio

«Overall, qualitative and quantitative evidence suggests that radio played a significant role in Perón's rise to power, leading Argentina further down the path of institutional instability and authoritarian populism» (Widener, & Eloranta, 2020).

Compared to the quality of diachronic social communications during the electoral process of 1946 and 1948, modern synchronous social communications, whose authors propose different communication technologies during the elections in Argentina, have their own specificity. Researchers K. Pallister and E. Fitzpatrick (2023) point out that different candidates from different

² Peronism is "a populist-nationalist trend in Argentina, which was based on an ideology that combined syndicalism, Argentine nationalism and the ideas of Christian socialism. Named after its founder Juan Domingo Peron. The attitude towards the current is controversial: although many criticize it, pointing out many common features with Italian fascism, it has a lot of support in Argentine society, the modern Peronist party "Front for Victory" has a majority in both houses of parliament" (Peronism, 2024).

³ María Eva Duarte de Perón (Spanish: María Eva Duarte de Perón; before marriage Eva María Ibarguren, May 7, 1919, Buenos Aires province - July 26, 1952, Buenos Aires), known as Evita, is an Argentine political leader, feminist, philanthropist, a defender of women's rights (in particular, electoral rights), as well as children, the elderly, the poor, those born out of wedlock and other vulnerable groups, an actress and announcer" (Eva Peron, 2024).

parties and public organizations offer an almost identical (similar) set of provisions and promises on the market of campaign programs. An analysis of «the content of commercials and tweets of candidates during the presidential elections of 2015 and 2019 in Argentina» (Pallister, Fitzpatrick, 2023) made it possible to assert the similarity of commercials and messages on the Twitter social network. Moreover, it was recorded that «the political orientation of candidates' messages... in commercials and tweets relate to specific issues in the same proportion» (Pallister, Fitzpatrick, 2023). In addition, it was established that during the election campaigns in 2015 and 2019, the candidates were unable to unite into a single political force, having a sufficiently wide range of variables, which distinguished the election programs. However, social media had characteristics that supported the idea that «candidates' tweets contain political content and attacks on opponents as often as commercials» (Pallister, Fitzpatrick, 2023).

The analysis of the results of previous studies that described «challenges to censorship» gives us the right to call this approach in research «social-communication control over mass media» in the working order.

Mass media processes related to ideas about national identity continue in Argentina today. There is a need to analyze the seventh feature, which is related to the scientific approach to studying the problems of the history of social communications. Such a problem concerns the European influence "against the indigenous population and perception against reality" (Features of studying the history of social communications in Argentina, 2023). On the one hand, it should be taken into account that according to the provisions of the theory of cultural proximity, the local Argentine population perceives, for example, television content that is culturally close to them (the audience) (Straubhaar, 1984; Straubhaar, 1991). On the other hand, the European influence on the Argentinian television viewer causes certain effects that undermine the theory of cultural proximity (Wagner, & Kraidy, 2023). For example, the Turkish television drama (dizi) in Latin American countries had an unexpected, according to the mentioned researchers, success. The term «confused intimacy» (Wagner, & Kraidy, 2023) was proposed to denote such success, which explained the different views of the interviewed Argentines on the Turkish television drama shown in the country during 2018-2019. It is noted that the TV viewer perceives the social communications of the past, reflected in the TV series, as those that can transfer their informational «tastes» to the events reflected today in their everyday reality. The preferences of TV viewers lean towards the society that is familiar to the TV viewer.

Despite cultural closeness, which is expressed in the form of audience preferences in the choice of television drama series, the fact of religious diversity is ambiguous for Argentines (Frigerio, & Wyncarczyk, 2013).

«Finally, it is necessary to emphasize that the reaction against religious diversity, and therefore the denial of pluralism, does not come only from the hegemonic subject of the religious sphere – the Catholic Church. Secular social actors, generally mental health professionals, biomedical practitioners, or those who present themselves as «experts «because they are part of» research sect foundations also capture it» (Frigerio, & Wyncarczyk, 2013)

The mentioned problem in the synchronous social communications of Argentinians became even more acute during the COVID-19 pandemic in 2020. Since religious Catholic practices as a form of social communication in Argentina (and worldwide) were carried out mainly at home, the field measurement was carried out «from March to December 2020 using digital ethnography tools» (Giménez Béliveau, 2021). The authors noted that it was such home Catholic religious practices, thanks to online social communications, that made it possible to give and receive emotional support to believers and solve family and personal problems (Giménez Béliveau, 2021).

The study of the problems of the development of the history of social communications in diachronic and synchronous sections allows us to state the fact of diversity not only among the mass media preferences of the Argentine audience, but also diversity of views and assessments of the importance of religious practices during the transition of the country to online mode. The study of the problems of researching the history of the development of social communication processes in such an approach, we called in the working order mass media and religious diversity, which is based on the search for national identity. A concise formulation of such a scientific way of searching for the truth can be «national identification approach».

Interpretation of the obtained results

Because of our analytical review, we identified eight scientific approaches to the study of problems of the development of the history of social communications in diachronic and synchronous sections. We included the following approaches (the names are formulated in the working order):

- 1) analysis of institutional political disorders;
- 2) political and economic analysis;
- 3) power-managerial approach;
- 4) administrative and public approach;
- 5) sociological and anthropological approach;
- 6) international integration approach;
- 7) analysis from the position of social communication control over mass media;
- 8) national identification approach.

In order to minimize the degree of own subjectivity of the earlier qualitative analysis, we turned to quantitative analysis. We carry out the aforementioned analysis based on the definition of the term «history of social communications», which involves the interpretation of social communications as the exchange of various types and forms of information between the communicator(s) and the communicator(s) with the aim of implementing social actions, social interactions and social relations aimed at changing the behavior patterns of society. Therefore, in this case, the history of social communications will be considered the epistemic realization of social communications.

The epistemic nature of social communications can be explained in four ways (Kholod, 2023):

«The first way: the study of the history of social communications thanks to the traditional concept of the historical division of the development of civilization into the following stages: the prehistoric era, the ancient era, the Middle Ages, the Renaissance, the Enlightenment, the New Age, and the modern era. The second way: the study of the problems of the history of social communications based on key historical events that changed the socio-political system of the developed countries of the world. We see the third way in the possibility of harmonizing the solution of the problems of the history of social communications with scientific and socially important discoveries. The fourth way is possible due to the application of leading ideas expressed by thought leaders» (Kholod, 2023).

Therefore, depending on the purpose of the research, which each researcher formulates for his analysis in an individual (exclusive) plan, it is worth choosing the path (or paths) that will be valid for the study being carried out. To achieve the goal we formulated for our research, we chose the second path, namely: «studying the problems of the history of social communications based on key historical events that changed the socio-political structure of the developed countries of the world»

(Holod, 2023) and those countries, whose social communications were influenced by the social communications of the developed countries of the world.

We compiled a table following the previously described research methodology (see Table 1 below). It reflected the approximation of the semantics of the names of scientific (theoretical) ways of researching the problems of the history of social communications (in diachronic and synchronic sections). We have suggested the following names in working order. We call the stimulating term «the history of social communications».

Table 1.

Indicators (number/%) of approximation of the semantics of the names of the scientific (theoretical) ways of studying the problems of the history of social communications proposed in the working order
(in diachronic and synchronous slices) to the stimulus term

No s/p	The name of the scientific (theoretical) path	The degree of approximation to the semantics of the stimulus term				TOGETHER (Σ) Keel/%
		Directly approximated	Indirectly approximated	Neutral	Far	
1.	Analysis of institutional political disorders	–	+	–	–	1/25
2.	Political and economic analysis	–	+	–	–	1/25
3.	Power-managerial approach	+	–	–	–	1/25
4.	Administrative and public approach	–	+	–	–	1/25
5.	Sociological and anthropological approach	–	+	–	–	1/25
6.	International integration approach	–	+	–	–	1/25
7.	Analysis from the position of social communication control over mass media	+	–	–	–	1/25
8.	National identification approach	–	+	–	–	1/25
	Together:	2/25	6/75	0	0	8/100
	SACH*:	0.25	0.75	0	0	1/12.5

Notes:

*SAC – average arithmetic number (average indicator).

Analysis of the interpreted data obtained in the table allowed us to identify several trends.

The first trend is related to the number of scientific (theoretical) ways (approaches) to the study by researchers of the problems of the history of social communications (in diachronic and synchronous sections). It turned out that the 78 publications analyzed by us (scientific articles, monographs, results of scientific field observations and experiments, interviews and demographic, anthropological, sociological, psychological and medical reports) can be classified according to eight research directions-approaches.

The second trend of the analyzed materials indicates that their content is related to the semantics of the term «social-communication approach». The working titles of scientific (theoretical) approaches to researching the problems of studying the history of social communications lack those terms whose semantics are neutral or distant from the history of social communications.

The third trend provides grounds for either asserting that all 78 analyzed publications reflect a diachronic (historical) or a synchronous (modern) state of problems. At the same time, we included only those in which the authors analyzed the processes of the development of the history of social communications from prehistoric times to the last 70-75 years from modern times to diachronic studies. This time range is related to the average human life expectancy, which is 72 years (Life Expectancy, 2024). It is worth considering that «the average person born in 1960 (from this year the UN began to collect data on the entire planet), as expected, could live up to 52.5 years. Today, the average life expectancy is 72 years (for men) and 75 years (for women) » (Ruggeri, 2020). Therefore, in our review and analytical study, synchronous social communications are measured at the age of 72–75 years from the time of writing the article (2023–2024). For example, today (year 2024) the status of diachronic social communications is acquired from 1949 and further into the ages. Synchronous social communications should be considered those implemented in the period from 1950 to the present. Age and historical boundaries will shift next year, 2025: social communications recorded from 1951 and back, deep into the centuries, will be considered diachronic. Accordingly, from 1952 to 2025, researchers can consider social communications synchronous.

The difference between diachronic and synchronous social communications is that synchronous social communications can be stored in the memory of a person who lives in the present at the same time as the researcher who analyzes said social communications. Obviously, after death, the exchange of information that could be stored in a person's memory is impossible. Therefore, after the completion of an average of 75 years of a person's earthly life, a living researcher of social communications must qualify social communications as diachronic.

Conclusions

At the beginning of the study, we defined the goal of further study, which was to clarify the main trends of the study of the history of the development of social communication processes in Argentina. The set goal was fully achieved.

We found that the main trends in the study of the history of the development of social communication processes in Argentina include the following three:

1) there are eight scientific (theoretical) ways (approaches) to the study by researchers of the problems of the history of social communications;

2) all eight scientific paths mentioned in point 1) are studied from the key positions of diachronic and synchrony;

3) the history of social communications in Argentina is closely related to social actions, social interactions and social relations on various horizontal and vertical parameters of social mobility;

4) the study of the history of social communications in Argentina is directly carried out within the semantics of the term «social communications»: 1) in the direct sense, social communications are studied as the exchange of information that regulates social actions, interactions and social relations; 2) in an indirect sense, social communications are studied at the level of analysis of

economic, social, ethnic, psychological, political and historical factors of the development of society.

In the future, the study of the problems related to the study of the history of the development of social communication processes in Argentina should be based on taking into account the trends we have indicated. It is also important, in our opinion, to take into account that the range of researched trends can be expanded due to the expansion of the topics of analyzed scientific publications.

Statement

Financing

No organization funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of the Editorial and Publishing Department of the public organization "Scientific and Educational Center "SUCCESSFUL".

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Literature

- 9 de Julio, (Buenos Aires). (2023, December 12). In Wikipedia. [https://es.wikipedia.org/wiki/9_de_Julio_\(Buenos_Aires\)](https://es.wikipedia.org/wiki/9_de_Julio_(Buenos_Aires))
- Alsina, M. (2013). *Argentine Political Law and the Recurring Breakdown of Democracy* [Doctoral dissertation, Brandeis University]. https://scholarworks.brandeis.edu/esploro/fulltext/undergraduate/Argentine-Political-Law-and-the-Recurring/9923879950701921?repId=12418914790001921&mId=13419032790001921&institution=01BRAND_INST.
- Aragau, C. (2013). Le bassin de vie, un territoire porteur de ruralité aux marges de l'Île-de-France [The living area, a territory carrying rurality on the fringes of Île-de-France]. *Norris. Environnement, Aménagement, Société – Norris. Environment, Development, Society*, 229, 7–20 (In French).
- Barbeito, AC, Goldberg, L. (2007). Social Policy and Economic Regime in Argentina: Crisis and Retrenchment of Social Protection. In: Riesco, M. (eds) *Latin America. Social Policy in a Development Context*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230625259_5
- Bo, T. (2012, November 29). Argentina holds 'death flights' trial. *Al Jazeera America*.
- Bolay, J. C. (2020). Urban Dynamics and Regional Development in Argentina. In: *Urban Planning Against Poverty*. Future City, 14. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-28419-0>
- Borger, J. (2004). Kissinger backed a dirty war against the left in Argentina. *The Guardian*.
- Cacopardo, F. (2007). El estado en la definición territorial de la Argentina del siglo XIX: legal constructions, territorial and urban grid in the frontier of the province of Buenos Aires to the south of the Salado river [The state in the territorial definition of Argentina in the 19th century: legal constructions, territorial and urban grid in the border of the province of Buenos

- Aires to the south of the Salado river]. *Perspectivas Urbanas/Urban Perspectives*, 8 (In Spanish).
- Clarín Group. (2023, April 22). In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Clar%C3%ADn_Group
- Cloquell, S. (Coord)(2013). *Pueblos Rurales. Territorio, Sociedad y Ambiente en la Nueva Agricultura [Rural Towns. Territory, Society and Environment in the New Agriculture]*. Buenos Aires: Ciccus (In Spanish).
- Cohen, S. (2002) [1972]. *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. London: Routledge.
- Cordasco, F. (1994). 26: Bollettino dell'Emigrazione (1902–1927): A Guide to the Chronicles of Italian Mass Emigration. *Center for Migration Studies Special Issues*, 11(3), 499–508. <https://doi.org/10.1111/j.2050-411X.1994.tb00785.x>
- Corrales, J. (2002). The Politics of Argentina's Meltdown. *World Policy Journal*, 19(3),29–42. <http://www.jstor.org/stable/40209816>
- Crovetto, MM (2011). Spatial Mobility, Ocupación y Empleo en el Valle Inferior del Río Chubut [Spatial Mobility, Occupation and Employment in the Lower Chubut River Valley]. *Trabajo y Sociedad – Work and Society*, 17 (15), 363–380 (In Spanish).
- De la Fuente, A. (2000). Review of the book *Massacre in the Pampas, 1872: Britain and Argentina in the Age of Migration*. *Hispanic American Historical Review* 80(1), 213-214. <https://www.muse.jhu.edu/article/12316>.
- Droller, F., Fiszbein, M., & Pérez, S. (2023). *The Age of Mass Migration in Argentina: Social Mobility, Effects on Growth, and Selection Patterns*. NBER Working Paper No. 31448. <https://doi.org/10.3386/w31448> .
- Elias, N., and Scotson, J. (2016) [1965]. *Established y Marginados. Una investigación sociológica sobre problemas comunitarios [Established and Marginalized. A sociological investigation into community problems]*. México: FCE (In Spanish).
- Finchelstein, F. (2014). *The ideological origins of the dirty war: fascism, populism, and dictatorship in twentieth-century Argentina* . Oxford.
- Focás, B. (2020). *El Delito y sus Públicos. Inseguridad, Medios y Polarización [Crime and its Publics. Insecurity, Media and Polarization]*. San Martín: UNSAM Edita (In Spanish).
- Frigerio, A., & Wyncarczyk, H. (2013). Introduction : religious diversity in Argentina : a challenge to normal science. *Revista Cultura y Religión*,7 (1), 3–9.
- Garrison, C., Misculin, N. (2018, December 11). Ex-Ford Argentina executives convicted in torture case; victims may sue in the US *Reuters* .
- Germani, G. (1966). Mass immigration and modernization in Argentina. *Studies in Comparative International Development (SCID)*, 2 (11), 165–182.
- Giménez Béliveau, V. (2021). Catholicism in Day-to-Day Life in Argentina During a Pandemic Year: Blurring the Institutional Boundaries. *International Journal of Latin American Religions*, 5,246–264. <https://doi.org/10.1007/s41603-021-00136-4>
- Goldin, C. (2008). *The Political Economy of Immigration Restriction in the United States, 1890 to 1921*. University of Chicago Press.
- Grimson, A. (1998). Nationality at the frontier as a media construct: a case study in Posadas (Argentina), Encarnación (Paraguay). Discussion Paper no. 26. Management of Social Transformations (MOST). UNESDOC. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114959>
- INSEE (2012). *La méthode de détermination des bassins de vie 2012 [The method for determining living areas 2012]*. Paris: INSEE (In French).
- Kelly R., Palumbo D. (1992). Theories of Policy Making. *Encyclopedia of Government and Politics*, 2. (ed.) Hawkesworth M., Kogan ML, NY
- Kessler, G. (2009) . *The Feeling of Insecurity. Sociología del Temor al Delito* . Buenos Aires: Siglo XXI.

- Kirchnerism. (2023, December 17). In Wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Kirchnerism>
- Linares, D. (2008). Las fronteras argentinas en el contexto de la integración regional: el caso Posadas-Encarnación, Nuevo Mundo Nuevos Mundos [Argentine borders in the context of regional integration: the Posadas-Encarnación case, New World New Worlds] [En ligne], Questions du temps présent, 17 janvier 2008, consulted le 28 décembre 2023. URL: <http://journals.openedition.org/nuevomundo/16372>; DOI: <https://doi.org/10.4000/nuevomundo.16372> (In Spanish).
- Lindenboim, J., & Kennedy, D. (2003). Continuity and changes in the urban dynamics of Argentina. VII Jornadas Nacionales de Estudios de Población.
- Luca, D., Terrero-Davila, J., Stein, J., & Lee, N. (2023). Progressive cities: Urban-rural polarization of social values and economic development around the world. *Urban Studies* . <https://doi.org/10.1177/00420980221148388>
- Manzetti, L. (2014). Accountability and Corruption in Argentina During the Kirchners' Era. *Latin American Research Review*, 49 (2), 173–195. <http://www.jstor.org/stable/43670178>
- Massacre in the Pampas, 1872: Britain and Argentina in the Age of Migration* (1998). By John Lynch. Norman: University of Oklahoma Press, 237.
- Mendez, JE (1987). *Truth and Partial Justice in Argentina*.
- Miranda, R. (2018). Política exterior y poder internacional de Argentina during los gobiernos kirchneristas [Foreign policy and international power of Argentina during the Kirchnerist governments]. *Reflexión Política – Political Reflection*, 20(39), 122–142. <https://doi.org/10.29375/01240781.3299> (In Spanish).
- Munck, R. (2001). Argentina, or the Political Economy of Collapse. *International Journal of Political Economy*, 31 (3), 67–88. <http://www.jstor.org/stable/40470786>
- Murillo, MV (2009). The Real Actors and the PMP (Policymaking Process). Publications. <https://publications.iadb.org/en/publication/11352/real-actors-and-pmp-policymaking-process>
- National Reorganization Process. (2023, October 17). In Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/National_Reorganization_Process
- Noel, Gabriel D. (2021). Los pueblos y la vida moral. Pueblo, ciudad «y campo» as categories of practice in the localities of the party of Punta Indio (Buenos Aires, Argentina) [People and moral life. Town, city "and countryside" as categories of practice in the localities of the party of Punta Indio (Buenos Aires, Argentina)]. *Revista del Museo de Antropología – Magazine of the Museum of Anthropology*, 14(1), 173–184. <https://dx.doi.org/http://doi.org/10.31048/1852.4826.v14.n1.32002> (In Spanish).
- Novick, S. (2012). Transformations and Challenges of Argentine Migratory Policy about the International Context. *Migraciones Internacionales*, 6 (3), Tijuana ene./jun.
- Olivera, M., & Lazzarini, A. (2014). From Economic Crisis to Economic Recovery and Growth: Lessons from Argentina's Experience 2003–2013. *Il Politico*, 79 (2 (236)), 100–117. <http://www.jstor.org/stable/44735391>
- On 30th Anniversary of Argentine Coup: New Declassified Details on Repression and US Support for Military Dictatorship* . Gwu.edu.
- Pallister, K., & Fitzpatrick, E. (2023). The Medium and the Message in Argentina's Presidential Campaigns. *The International Journal of Press/Politics*, <https://doi.org/10.1177/19401612221149272>
- Peculiarities of studying the history of social communications in Argentina (2023, November 12). Poe. <https://poe.com/chat/2pounbyuc8zt7ziucr>
- Pellegrini, J. L, Raposo, IM (2014). Patrón de urbanization, desarrollo agrario y tipos non tradicionales de empleo en la Microrregión Rosario, Argentina [Pattern of urbanization, agrarian development and non-traditional types of employment in the Rosario Microregion, Argentina]. *Economía, Sociedad y Territorio XIV – Economy, Society and Territory XIV* (45):

- 419–463. http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-84212014000200005&lng=es&nrm=iso&tlng=es (In Spanish).
- Pozzi, P., & Nigra, F. (2015). Introduction: Argentina a Decade after the Collapse: The Causes of the Crisis and Structural Changes. *Latin American Perspectives*, 42 (1), 3–10. <http://www.jstor.org/stable/24573948>
- Repoll, J. (2010). Politics and Mass Media in Argentina Kirchner, Clarin and the Law for Audiovisual Communication Services. *Andamios: Revista de Investigación Social*. https://www.researchgate.net/publication/296915563_POLITICS_AND_MASS_MEDIA_IN_ARGENTINA_KIRCHNER_CLARIN_AND_THE_LAW_FOR_AUDIOVISUAL_COMMUNICATION_SERVICES
- Revista Historia y Comunicación Social [History and Social Communication Magazine] (2023, June 15). Ucm. <https://www.ucm.es/histocom/> (In Spanish).
- Revista internacional de Historia de la Comunicación [International Journal of Communication History] (2023, June 16). RiHC. About the magazine. <https://revistascientificas.us.es/index.php/RiHC/index> (In Spanish).
- Rizki, Cole (1 October 2020). No State Apparatus Goes to Bed Genocidal Then Wakes Up Democratic. *Radical History Review*, 138,82–107. doi : 10.1215/01636545-8359271.
- Salvatore, RD (2002). Immigration, Society, and Culture in Modern Argentina [Review of Immigrants in the Lands of Promise: Italians in Buenos Aires and New York City, 1870 to 1914; Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930; Massacre in the Pampas, 1872: Britain and Argentina in the Age of Migration; Italiani Malagente: Immigrazione, Criminalita, Razzismo in Argentina, 1890-1940, by SL Baily, JC Moya, J. Lynch, & E. Scarzanella]. *Latin American Research Review*, 37(1), 199–214. <http://www.jstor.org/stable/2692110>
- Schmidli, WM (2012). Human rights and the Cold War: the campaign to halt the Argentine «dirty war», *Cold War history*, 12 (2), 345–365.
- Sims, C. (1995, March 13). Argentine Tells of Dumping «Dirty War. Captives Into Sea ». *The New York Times*.
- Somoza, JL, & Hauser, PM (1968). Fertility Levels and Differentials in Argentina in the Nineteenth Century. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*, 46(3), 53–73. <https://doi.org/10.2307/3349315>
- Spruk, R. (2019). The rise and fall of Argentina. *Lat Am Econ Rev*, 28 (16). <https://doi.org/10.1186/s40503-019-0076-2>
- Straubhaar, J. (1984). Brazilian Television: The Decline of American Influence. *Communication Research - COMMUN RES*, 11, 221 – 240. 10.1177/009365084011002006.
- Straubhaar, JD (1991). Beyond Media Imperialism: Asymmetrical Interdependence and Cultural Proximity. *Critical Studies in Mass Communication*, 8, 39–59.
- Taylor, AM (1998). Argentina and the world capital market: saving, investment, and international capital mobility in the twentieth century. *Journal of Development Economics*, 57 (1), 147–184. [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(98\)00081-9](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(98)00081-9).
- The end of Kirchnerismo. And the beginning of saner economic policies, perhaps (2024, January 3). *The Economist*. Oct 22nd 2015. <https://www.economist.com/the-americas/2015/10/22/the-end-of-kirchnerismo>
- The use of the Nazi-Fascist Discourse by Argentinean Governments* (2006). Report on Anti-semitism in Argentina . Social Research Center of DAIA.
- Urbiztondo, S. (2002). Argentina's Telecommunications Industry and the Economic Crisis of 2002. Harvard.edu. <https://case.hks.harvard.edu/argentina-s-telecommunications-industry-and-the-economic-crisis-of-2002/>

- Urbiztondo, S., Cristini, M., Moskovitz, C., & Saiegh, SM (2009). The Political Economy of Productivity in Argentina: Interpretation and Illustration. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1814741>
- Velásquez, G. A (2015). The process of urbanization in Argentina: from primacy to socio-spatial fragmentation. *Tiempo y Espacio* 9–10:5–22. http://www.ubiobio.cl/miweb/web2012.php?id_pagina=4144.
- Vidich, A. & Bensman, J. (2000) [1958]. *A small town in mass society. Class, power and religion in a rural community*, Urbana, University of Illinois Press.
- Wagner, MC, & Kraidy, MM (2023). Watching Turkish television dramas in Argentina: entangled proximities and resigned agency in global media flows. *Journal of Communication*, 73 (4), 304–315. <https://doi.org/10.1093/joc/jqad001>
- Weber, M. (2012). *Wirtschaft und Gesellschaft [Economy and Society]*, Jazzybee Verlag. <https://books.google.com.ua/books?id=2OkN3Rh8ONwC&lpg=PP1&hl=uk&pg=PT4#v=onepage&q&f=false> (In German).
- Widener, N., & Eloranta, J. (2020). Who Rules the Airwaves? The Influence of Radio in the 1946 and 1948 Argentine National Elections», *Configurações* [Online], connection on 07 January 2024. URL: <http://journals.openedition.org/configuracoes/10387>; DOI: <https://doi.org/10.4000/configuracoes.10387>
- Worboys, KJ (2007). The Traumatic Journey from Dictatorship to Democracy: Peacekeeping Operations and Civil-Military Relations in Argentina, 1989–1999. *Armed Forces & Society*, 33 (2), 149–168. <https://www.jstor.org/stable/48608763>
- Eva Peron (2024, January 14). In Wikiwand. https://www.wikiwand.com/uk/Eva_Peron
- Encarnacion (2024, January 2). In Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Encarnacion>
- When the bridge was opened... (2024, January 3). Bard. <https://bard.google.com/u/1/chat/3ee768290b1401a1>
- Conflicts between Argentines and Paraguayans living in the cities of Posadas and Encarnacion (2024, January 3). Bard. <https://bard.google.com/u/1/chat/3ee768290b1401a1>
- Border Argentina - Paraguay (2024, January 2). <https://www.google.com/maps/dir/Posadas,+Misiones+Province,+Argentina/Encarnacion,+Paraguay/>
- Christina Fernandez de Kirchner (2024, January 3). Bard. <https://bard.google.com/u/1/chat/3ee768290b1401a1>
- Mercosur. (2023, November 22). In Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Mercosur>
- Nestor Kirchner (2024, January 3). Bard. <https://bard.google.com/u/1/chat/3ee768290b1401a1>
- Average life expectancy (2024, January 21). In Wikidata. https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Expected_average_life_expectancy.html
- Peronism. (2024, January 7). In Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Peronism>
- Podguretsky, Yu. (2006). Social communication. Helios, 160.
- Posadas (2024, January 2). In Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Posadas>
- Ruggeri, A. (2020). Are we really living longer than our ancestors? BBC <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-52674143>
- Kirchner governments in Argentina (2024, January 3). Bard. <https://bard.google.com/u/1/chat/3ee768290b1401a1>
- Khilko, M. (2013). The current state of domestic research in the field of social communications. *Scientific notes of the Institute of Journalism*, 52, 111–116.
- Holism (holism) (2002). *Philosophical encyclopedic dictionary*. V. I. Shinkaruk (chief editor) and others. Kyiv: Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine: Abrys, 700.

- Kholod, O. (2023). Problems of researching the history of the development of social communication processes and ways to solve them. *Social Communications: Theory and Practice*, 15 (2), 7–29. <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2023-15-2-1>
- 佐藤匠、前川和也『communicationの社会史』ミネルヴァ書房、2001年8月、p.、Internet [Takumi, S., Kazuya, M. (2001). *The Social History of Communication*, Minerva Shobo] https://doi.org/10.20624/sehs.68.4_490、https://www.jstage.jst.go.jp/article/sehs/68/4/68_KJ00004582632/article/-char/ja (In Japanese).
- 義久, 著 (2000). Communication theory 史研究 (上). (Yoshihisa, T. (2000). History theories communication (Part 1). 440. 978-4-326-60140-0 <https://www.keisoshobo.co.jp/book/b26130.html> (In Japanese).
- 義久, 著 (2014). アックロック理視史研究 (下) (Yoshihisa, T. (2014). History of Communication Theory (Part 2) 384. 978-4-326-60141-7 <https://www.keisoshobo.co.jp/book/b181657.html> (In Japanese).

Основні напрямки вивчення історії розвитку соціальнокомунікаційних процесів у Аргентині

Олександр Холод,

доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Метою дослідження автор обрав з'ясування основних напрямків у вивченні історії розвитку процесів соціальної комунікації в Аргентині.

Методологія дослідження передбачала виявлення ключових проблем в історії розвитку соціальнокомунікаційних процесів у Аргентині, після чого в інтернеті було здійснено пошук трьох-чотирьох наукових праць, у яких викладено результати дослідження вищезазначених проблем, описаних іншими авторами. Далі автор визначив ключові проблеми історії розвитку соціальних комунікацій за ознаками, описаними авторами попередніх досліджень. За результатами такої ідентифікації автор найменував виявлені проблеми термінами, що функціонують у науковій галузі «Соціальні комунікації». Ступінь близькості між термінами, які використовували дослідники, і тими, що функціонують у науковій галузі, автор визначив за показниками близькості семантики назв теоретичних способів вивчення історії соціальних комунікацій до терміна-стимулу «історія соціальних комунікацій». Такий ступінь близькості автор назвав у робочому порядку «соціальні комунікації», сформулював висновки та визначив основні напрямки вивчення історії розвитку соціальнокомунікаційних процесів у Аргентині.

У висновках автор констатував ступінь досягнення поставленої мети та стверджував, що встановлено чотири основні напрями у вивченні історії розвитку процесів соціальних комунікацій в Аргентині: наявність восьми наукових шляхів вивчення дослідниками проблеми історії соціальних комунікацій; усі перераховані вище наукові шляхи передбачають аналіз із ключових позицій діахронії та синхронії. Автор установив, що історія соціальних комунікацій в Аргентині тісно пов'язана із соціальними діями, соціальними взаємодіями та соціальними відносинами за різними горизонтальними та вертикальними параметрами соціальної мобільності.

Ключові слова: тенденції, проблеми дослідження, історія соціальних комунікацій, Аргентина.

Submitted to the editor – 01.04.2024

Review 1 – 12.04.2024

Review 2 – 30.04.2024

Accepted for printing – 23.05.2024

Подано до редакції – 01.04.2024

Рецензія 1 – 12.04.2024

Рецензія 2 – 30.04.2024

Прийнято до друку – 23.05.2024

THEORY AND HISTORY OF JOURNALISM

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Tabloid Dailies as the Market Leader of the Slovak Daily Press

<p>Veronika Cillingová, <i>Philosophiae Doctor, Assistant Professor,</i> <i>Department of Journalism and New Media,</i> <i>Faculty of Arts,</i> <i>E-mail: vcillingova@ukf.sk,</i> https://orcid.org/0000-0002-6507-2158, <i>WOS ID AAH-2813-2020,</i> <i>SCOPUS ID 57194398793</i> <i>Constantine the Philosopher University in Nitra,</i> <i>B. Slančíkovej 1, Nitra,</i> <i>Slovak Republic, 94901</i></p>	<p><i>Citation:</i></p> <p>Cillingová, V. (2024). Tabloid Dailies as the Market Leader of the Slovak Daily Press. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 38–52. DOI: 10.51423/2524-0471-2023-16-1-7</p> <p>© Cillingová, V. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
--	---

Annotation

The paper deals with the question of when Slovak tabloids became the market leader of Slovak daily newspapers. It analyses the results of the audit of the sold circulation of the Slovak daily newspapers Nový čas and Plus JEDEN DEŇ in the period from December 2006 to December 2023 and compares them with the sold circulation of other Slovak daily newspapers involved in the audit during that period. In total, this article monitored the development of the sold circulation of seven Slovak daily newspapers, namely two tabloid newspapers Nový čas and Plus JEDEN DEŇ and five non-tabloids, namely Hospodárske noviny, Korzár, Pravda, SME and Új Szó. The comparison presented in this post is based on data from the Audit Bureau of Circulations, which is publicly available online. The aim of this study is to find out when the tabloid Plus JEDEN DEŇ ranked second as the best-selling Slovak periodical with daily periodicity, the tabloid daily Nový čas, and how this trend developed. The question of the position of the daily newspaper Plus JEDEN DEŇ as the second best-selling Slovak newspaper with daily periodicity was analyzed on two levels. In the first case, the paper focuses on the question of in which year the daily Plus JEDEN DEŇ became the second best-selling daily in terms of average monthly circulation sold. In the latter case, this article finds out in which month in which year the second highest position in the daily newspaper Plus JEDEN DEŇ sold circulation within its actual monthly circulation settled. The development of the trend of the leading position of Slovak tabloids on the Slovak daily press market is also monitored in this study on two levels, i.e. how the Plus JEDEN DEŇ ranked on the market of Slovak daily newspapers during the years 2007-2023 within the average monthly circulation sold and also how the Plus JEDEN DEŇ ranked on the market of Slovak daily newspapers during individual months in the period 2006-2023 in terms of actual monthly circulation sold.

Key words: Plus JEDEN DEŇ, print circulation, Nový čas, tabloid dailies.

Introduction

The tabloid press in Slovakia has no long-term history compared to the worldwide emergence and development of tabloids. It is linked to the change of social, economic and political conditions in Slovakia or the former Czechoslovakia after 1989. These changes enabled the resumption of private publication of periodicals, which had been stopped by law for decades, as well as the

resumption of the publication of periodicals without dependence on the ruling political party, etc. (Tušer, 2011, online). In 1991, thanks to these changes, the first tabloid daily newspaper *Nový čas* was established in Slovakia. Despite several efforts to publish competitive tabloids, these tabloids were the only tabloids with daily periodicity on the Slovak market until September 2006⁴ (Lincényi & Kohut'ár, 2009). Since April 2000, when the Audit Bureau of Circulations has been auditing printed and sold circulation of Slovak print media, *Nový čas* has been the best-selling newspaper with daily periodicity in Slovakia, up to the present (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015a, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015b, online)⁵.

In September 2006, the second Slovak tabloid newspaper, the periodical *Plus JEDEN DEŇ*, which has been part of the Slovak print media market until now, began to be published. The first data on the marketability of this daily did not indicate that it would be a competitive periodical within the daily press, as out of the six daily newspapers involved in the nationwide verification of print circulation, it was ranked 4th with its sold circulation. In 2006, however, the first data on the volume sold of this periodical were given only as of December 2006, so it was not possible to estimate the trend of subsequent development from the volume sold, since data for that year were available for only one month.

The present study looks at the development of the sold circulation of the daily newspaper *Plus JEDEN DEŇ* from December 2006 to December 2023. Its aim is to find out when this tabloid periodical came second in sales after the tabloid daily *Nový čas*, which, as we have already mentioned, is until now the best-selling daily newspaper in Slovakia. It deals with the development of the average monthly sales of daily newspapers involved in the verification of print circulation during individual years in the period 2007-2023, as well as the development of the actual sold circulation of Slovak daily newspapers involved in the verification of print circulation, according to individual months in the period December 2006-December 2023.

Slovak Daily Press in the 20s of the 21st Century

When considering the current Slovak daily press, as well as the market in which it operates, it should be noted even in the first decades of the 21st century that the development of print media in Slovakia to its present form was slower than in other, specifically liberal democratic countries, such as France, Germany, Great Britain or the USA. The development of the Slovak press as a result not only of journalistic but also economic or entrepreneurial activity dates back to the end of the 20th century, while in some other countries within the same period, periodicals published in this way had already had more than a century of history.

The later development of mass or commercial media production in Slovakia was determined by the political, social and economic situation in Slovakia (not only) in the 20th century (Veverková, 2014). After the establishment of the first Czechoslovak Republic in 1918, it seemed that the Slovak media and their publication would follow the trend of other European liberal democratic countries. The Czechoslovak Republic defined itself as democratic and at the same time supporting private entrepreneurship, and the economy was one of the best in the world until 1929: „Even though Czechoslovakia's economic structure and productivity could not match that of the

⁴ Among the attempts to publish a competitive tabloid daily, Lincényi and Kohut'ár include e.g. the newspaper / daily *Trháj*, respectively *Nový Trhák* (1997 – 2000) or the daily newspaper *24 hodín* (2005 – 2006). (Lincényi & Kohut'ár, 2009)

⁵ In 2000, when the Audit Bureau of Circulations began to collect and publish data on printed and sold print loads, *Nový čas* was not only the best-selling of 7 nationwide daily newspapers involved in the verification of the circulation, but also achieved the highest monthly sold circulation among all periodicals involved in the verification of print costs in Slovakia through the Audit Bureau of Circulations. (Kancelária pre overovanie nákladov tlače , ©2015a)

USA or the developed Western European countries where capitalism had taken roots much earlier, its tenth place on the list of the world's most productive economies, together with a stable and respected currency, gave it further hope for the future.“ (Šrámek, online)⁶ This economic, social and political environment enabled the development of the Czech and Slovak press: „The establishment of the Czechoslovak Republic in 1918 enabled a great quantitative and qualitative development of Slovak journalism. While in 1918 a total of 23 periodicals were published in Slovak, in 1938 there were already 221 titles of Slovak newspapers and magazines. Of these, there were 10 daily newspapers, 62 weeklies, 17 bi weeklies, 132 monthly magazines and other magazines with a less frequent frequency“ (Serafinová & Vatrál, 2005, pp. 33)⁷.

This trend of development of Slovak periodicals was slowed down or, as it turned out later, even stopped by further events in Europe and the world, especially by the Great Depression and subsequently the Second World War. The Czechoslovak Republic ceased to exist during World War II and Slovakia created an independent, but fascist and subordinate state to Hitler's Germany, under whose sole control was also the publication of the Slovak press. After the end of the war in 1945, the Czechoslovak Republic was restored, and a period occurred to what Serafinová and Vatrál referred to as the controlled democracy of post-war Czechoslovakia: „However, the new state was no longer a pre-war parliamentary democracy. The political system of the National Front, an artificial coalition of communists with other parties, allowed the Soviet-oriented communists to control and direct these parties, which acted inconsistently, and to win the support of parties espousing or flirting with Marxist ideology“ (Serafinová & Vatrál, 2005, pp. 113)⁸. The trend of power takeover in the country by representatives of the Communist Party was completed in February 1948. The Czechoslovak Republic became part of the Eastern Block of Europe and the press came under the control of the Communist Party or state. The financing of periodicals became dependent on the ruling party, as well as their publication, which was possible only through state-authorized publishing houses. Conditions for publishing advertisements and advertising in the press very limited and state-controlled, too, which also significantly limited the income of editorial offices and made it impossible to publish the press commercially in Slovakia or throughout Czechoslovakia (Veverková, 2014). From 1949, private entrepreneurship was made impossible, and from 1953 until the nineties of the 20th century, the distribution of the press was possible only through the state Postal Newspaper Service (known by the acronym PNS), which had a monopoly position in the country. (Šefčák & Duhajová, 1999) These political, social and economic factors caused that the development of mass commercially published press in the territory of today's Slovakia stopped for several decades.

The change occurred after 1989, specifically after the events known in the territory of today's Slovakia as the Velvet Revolution and related to the fall of the communist regime not only in Czechoslovakia but also in Eastern Europe. The Slovak media (and therefore also the Slovak press) began to reflect the change in political, social and economic formation of the country in their publishing practices: "After the change of the social and political system in 1989, initially in the

⁶ Translation from the original: „I přesto, že strukturou a produktivitou hospodářství se Československo nemohlo rovnat USA či rozvinutým západoevropským zemím, v nichž kapitalismus zapustil kořeny daleko dříve, desáté místo na žebříčku nejvýkonnějších ekonomik světa spolu se stabilní a respektovanou měnou mu dávalo další naděje do budoucna.“ (Šrámek, online)

⁷ Translation from the original: „Vznik Československej republiky v roku 1918 umožnil veľký kvantitatívny a kvalitatívny rozvoj slovenského novinárstva. Kým v roku 1918 vychádzalo dohromady 23 periodik v slovenčine v roku 1938 to už bolo 221 titulov slovenských novín a časopisov. Z nich bolo 10 denníkov, 62 týždenníkov, 17 dvojtýždenníkov, 132 mesačníkov a ďalších časopisov s redšou periodicitou.“ (Serafinová & Vatrál, 2005, pp. 33)

⁸ Translation from the original: „Nový štát však už nebol predvojnovou parlamentnou demokraciou. Politický systém Národného frontu, umelá koalícia komunistov s ďalšími stranami umožňovala komunistom orientovaným na Sovietsky zväz kontrolovať a usmerňovať tieto strany, ktoré postupovali nejednotne a získať si podporu strán hlásiacich sa k marxistickej ideológii resp. s ňou koketujúcich“ (Serafinová & Vatrál, 2005, pp. 113).

conditions of the Czech and Slovak Federal Republic, since 1993 within the Slovak Republic, there have been sharp movements in the sphere of media" (Tušer, 2011, pp. 94)⁹. According to Tušer (2011), after the split of the Czech and Slovak Federal Republics in 1993, the media space first had to deal with the division of the so-called federal media. In the case of the press, however, this was not a major problem, as: „The Slovak and Czech press, long before the establishment of the Slovak Republic, respected national borders, (...)“ (Tušer, 2011, pp. 98)¹⁰ The starting points for the development of the Slovak press after 1993 into its current form were not very suitable. Not only did the overall development of periodicals in Czechoslovakia slow down, or in terms of commercial publishing it completely stopped due to first fascist and later communist totalitarianism, but according to the experts, the Slovak press within the original Czechoslovakia lagged behind Czech periodicals for about 20 years. It was expected that this aspect would have a destructive character for the development of Slovak print media after the establishment of the independent Slovak Republic. As Andrej Tušer (2011) also notes, this prediction did not come true and: „(...) in the Slovak Republic, the periodical press began to develop at a solid level“ (Tušer, 2011, pp. 98)¹¹.

Nowadays, there are 1432 print media registered in Slovakia (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, ©2008-2010a, online). Out of this number, 9 print media have a daily periodicity, namely these are the following newspapers: Új Szó, Šport, Pravda, Korzár, Hospodárske noviny, SME, Plus JEDEN DEŇ, Nový čas, Denník N. These periodicals are territorially or thematically diverse. The daily newspaper Korzár is a regional medium, the newspaper Új Szó is regional and also published in Hungarian, the daily newspaper Šport is thematically specialized in sporting events and news, Hospodárske noviny lists economy and politics as its content focus. The daily newspaper Nový čas is identified as a newspaper for the general public, Plus JEDEN DEŇ is identified as a social media and other periodicals (Pravda, SME and Denník N) have various areas in their content focus, which we have called "universal" for the purposes of this article (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, ©2008-2010b, online). Another difference, which cannot be read from the list of periodicals maintained by the Ministry of Culture of the Slovak Republic, is the identification of Slovak daily newspapers within the tabloid vs. non-tabloid categorization. The tabloid media are the periodicals Nový čas and Plus JEDEN DEŇ. Other daily newspapers on the list are considered non-tabloid.

Research methods and techniques

The aim of this paper was to find out when the daily newspaper Plus one day reached the second place of sales after the periodical Nový čas on the market of Slovak print media with daily periodicity. The partial objectives of the research were to identify trends in the development of the position of Slovak tabloids before and after reaching the full leading position in the daily newspaper market in Slovakia (i.e. before and after the first and second place were taken in the number of copies sold of these periodicals by tabloids). In this context, we have also defined a general research question:

In which year and in which month did the daily newspaper Plus One Day become the second best-selling daily newspaper in Slovakia?

⁹ Translation from the original: „Po zmene spoločenského a politického systému v roku 1989, spočiatku v podmienkach Českej a Slovenskej federatívnej Republiky, od roku 1993 v rámci Slovenskej republiky, nastali prudké pohyby vo sfére médií“ (Tušer, 2011, pp. 94).

¹⁰ Translation from the original: „Slovenská a česká tlač už dávnejšie pred vznikom Slovenskej republiky rešpektovali národné hranice, (...)“ (Tušer, 2011, pp. 98).

¹¹ Translation from the original: „(...) v Slovenskej republike sa začala rozvíjať periodická tlač na solidnej úrovni“ (Tušer, 2011, pp. 98).

In order to achieve the sub-objective of the research, four specific research questions have been formulated:

1. How did the average monthly circulation of Slovak tabloids develop over the years before reaching their leading position in the market of Slovak daily newspapers?
2. How did the sold circulation of Slovak tabloids develop over the months before reaching their leading position in the Slovak daily press market?
3. How has the average monthly circulation of Slovak tabloids developed over the years after reaching their leading position in the market of Slovak daily newspapers?
4. How did the sold circulation of Slovak tabloids develop over the months after reaching their leading position in the market of Slovak daily newspapers?

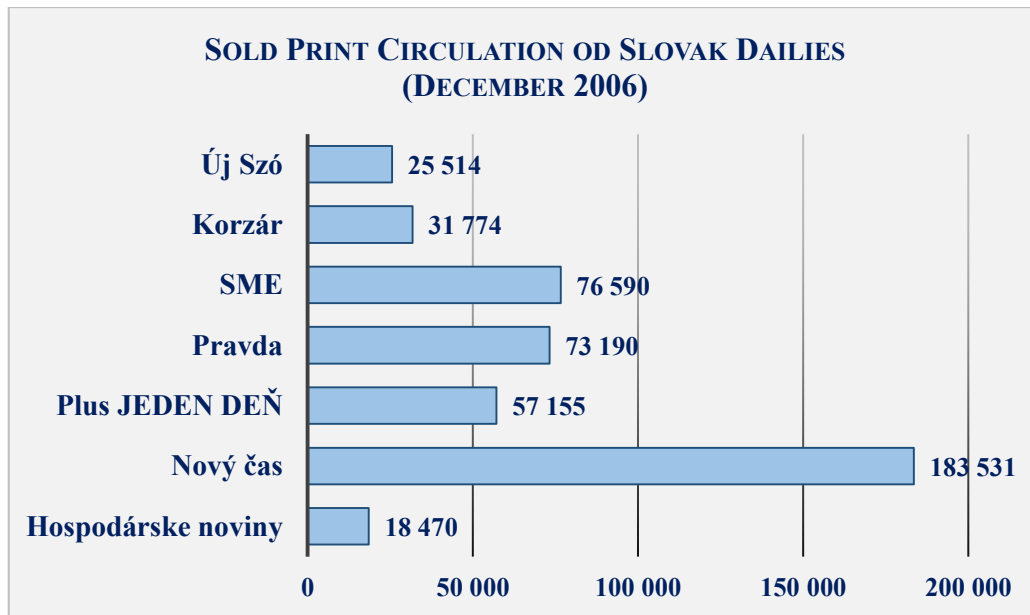
A quantitative approach was chosen to answer the research questions. The data for this paper were obtained from the publicly available source of the information on the sold circulation of Slovak periodicals, which is published by the Audit Bureau of Circulations (ABC SR). This institution is the only institution in Slovakia dedicated to nationwide audit of sold and printed circulation of Slovak periodicals. Participation in the audit is voluntary for press publishers and not all Slovak newspapers and magazines are involved in this verification. In the case of daily newspapers, the audit includes *Hospodárske noviny*, *Korzár*, *Plus JEDEN DEŇ*, *Nový čas*, *Pravda*, *SME* and *Új Szó*. (Kancelária pre overovanie nákladu tlače, ©2015b, online) Therefore, two periodicals registered in the list of periodicals published by the Ministry of Culture of the Slovak Republic are not involved in verifying printing costs from Slovak daily newspapers, namely: *Šport* and *Denník N*. (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, ©2008-2010b)

We analyzed the values of the sold circulation of Slovak daily newspapers for the period 2006 – 2023. The year 2006 was chosen as the starting year for the data of this study because in this year the second Slovak tabloid daily (*Plus JEDEN DEŇ*) began to be published, and is still being published till today. The analysis is completed with data on the sold circulation of Slovak daily newspapers as of December 2023 (inclusive), as these are the latest available data at the time of writing.

As part of this article, we focused on the comparison of sold copies of Slovak daily newspapers since December 2006, when, as already mentioned in this article, the first information about the sold circulation of the daily newspaper *Plus JEDEN DEŇ* by the Audit Bureau of Circulations since the beginning of publication of this periodical in September 2006 is available in that month. Since it is not possible to create an annual average of the sold copies of the periodical *Plus JEDEN DEŇ* from the data of one month, for the purpose of equivalence of the compared results, in the case of 2006 this paper focuses only on comparing the sales of Slovak daily newspapers by months of the year, namely only in December 2006. In the years 2007-2023, this article follows the development of both the position of tabloids on the market of Slovak daily newspapers within individual months of the year, as well as the development of the average monthly sold costs of the examined periodicals for one whole year.

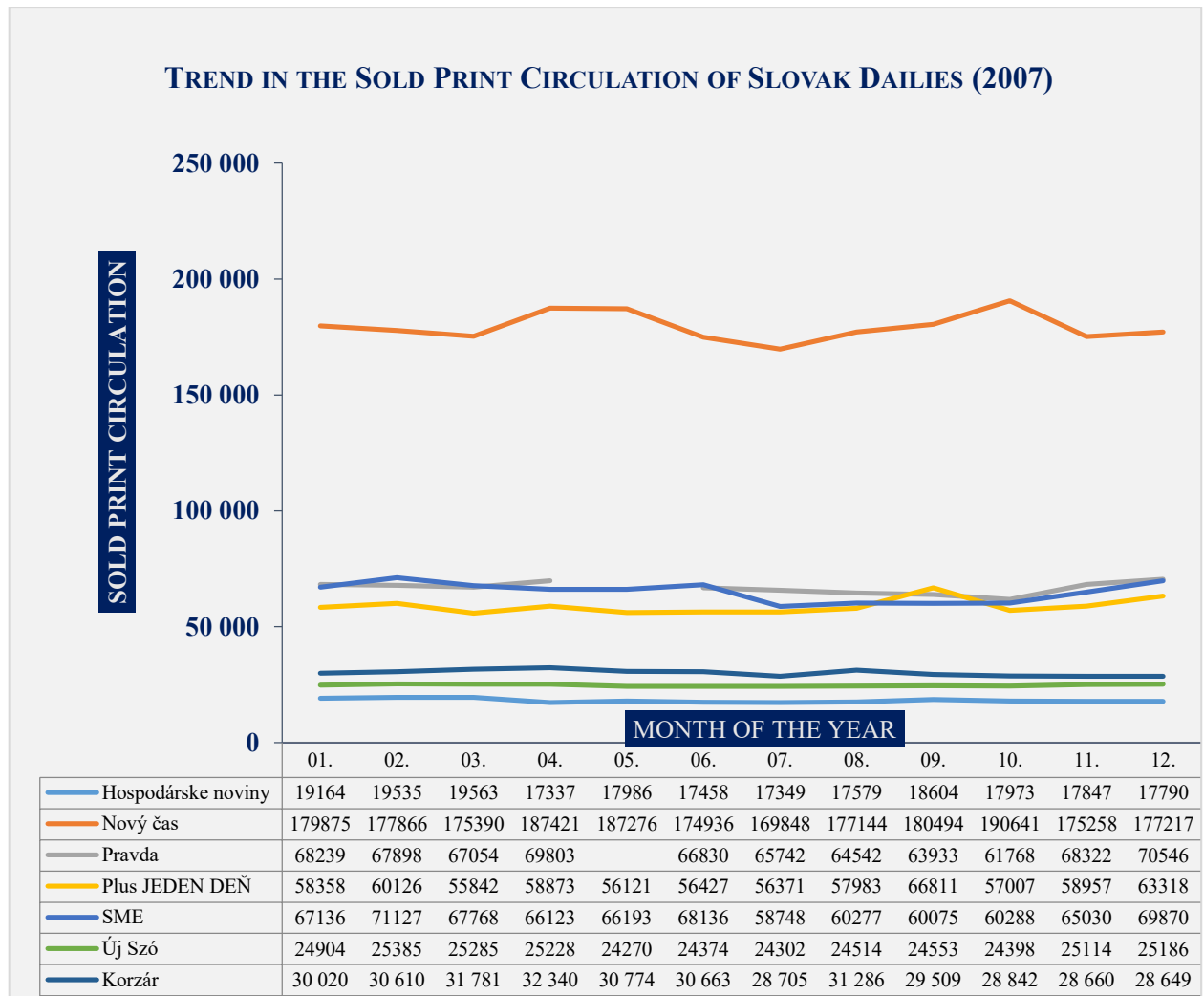
Results and discussions

In December 2006, i.e. in the first month when the sale of this periodical was first audited by the Audit Bureau of Circulations, the sold circulation of the daily newspaper *Plus JEDEN DEŇ* was in the middle of the ranking compared to other Slovak newspapers with daily periodicity. The best-selling newspaper was the daily newspaper *Nový čas*, followed by the newspaper *SME* and the daily *Pravda*. *Hospodárske noviny* had the lowest sales rate. The second least sold was the regional daily *Új Szó*. The fifth position in terms of sales was recorded in the case of the regional newspaper *Korzár* (Graph Nr. 1)

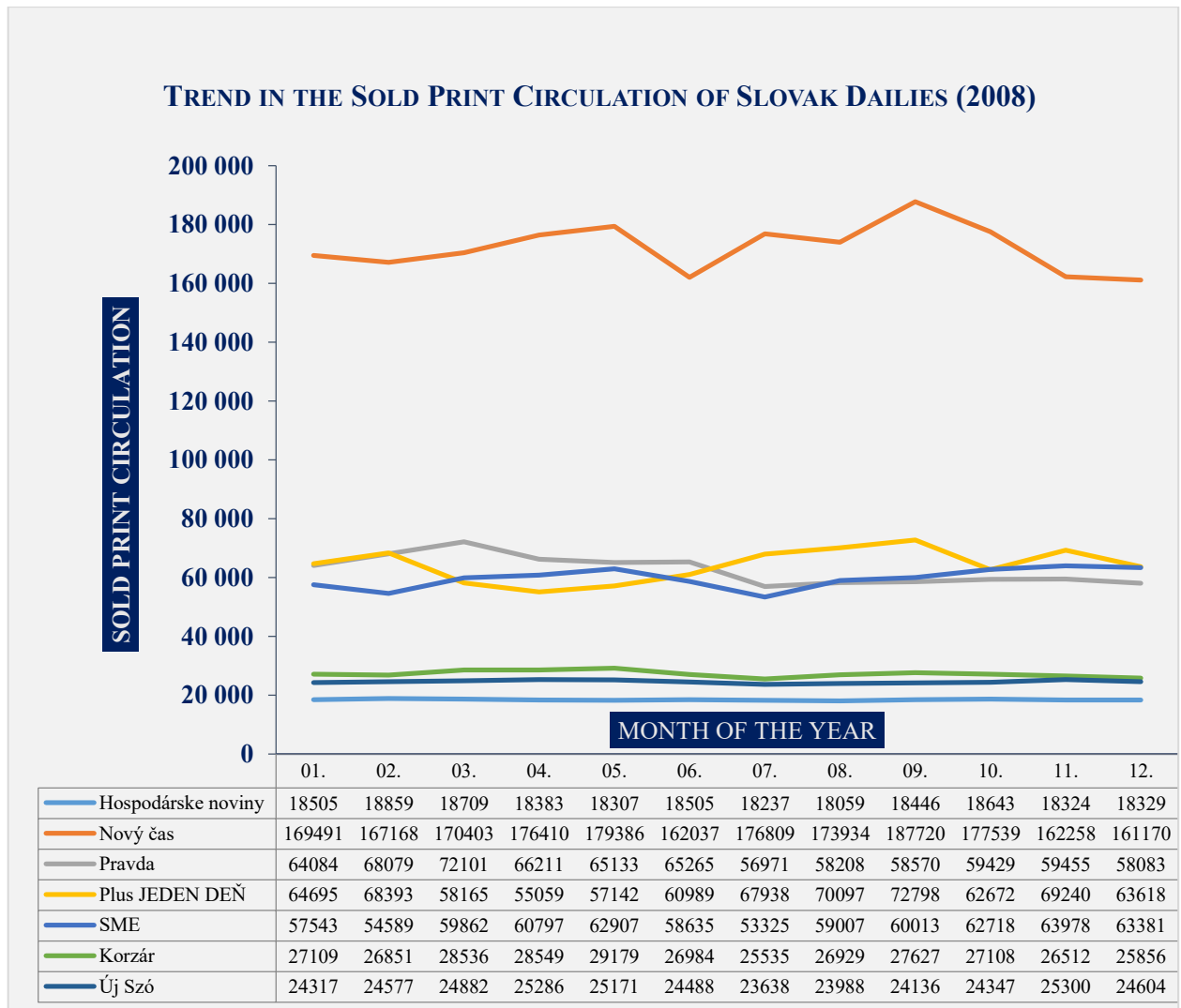
Graph Nr. 1: Sold Print Circulation of Slovak Dailies in December 2006 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015c, online)

The development of cargo sold in 2007 was similar to that in December 2006. The first place in sales was again reached by the daily newspaper *Nový čas*. In the case of the 2nd-4th positions, the newspapers *SME*, *Pravda* and *Plus JEDEN DENĚ* alternated during the year, while the tabloid daily newspaper from this trio was the second best-selling daily newspaper in Slovakia in September 2007. The least sold were again *Hospodárske noviny*. However, the position among the regional daily newspapers was exchanged, in favor of the daily *Korzar* (Graph Nr. 2)

Graph Nr. 2: Trend in the Sold Print Circulation of Slovak Dailies in 2007 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015d, online)

Also in 2008, the 2nd-4th positions were shared by the daily newspapers Plus JEDEN DEŇ, Pravda and SME, but in this case the tabloid newspaper from this three was the second best-selling newspaper (after Nový Čas) for seven months (January-February, July-September, November-December 2008). However, the difference in sales compared to the third best-selling newspaper was mostly minimal and manifested itself in the number of about several hundred units sold. For the last three places, there were no changes compared to 2007 (Graph Nr. 3)

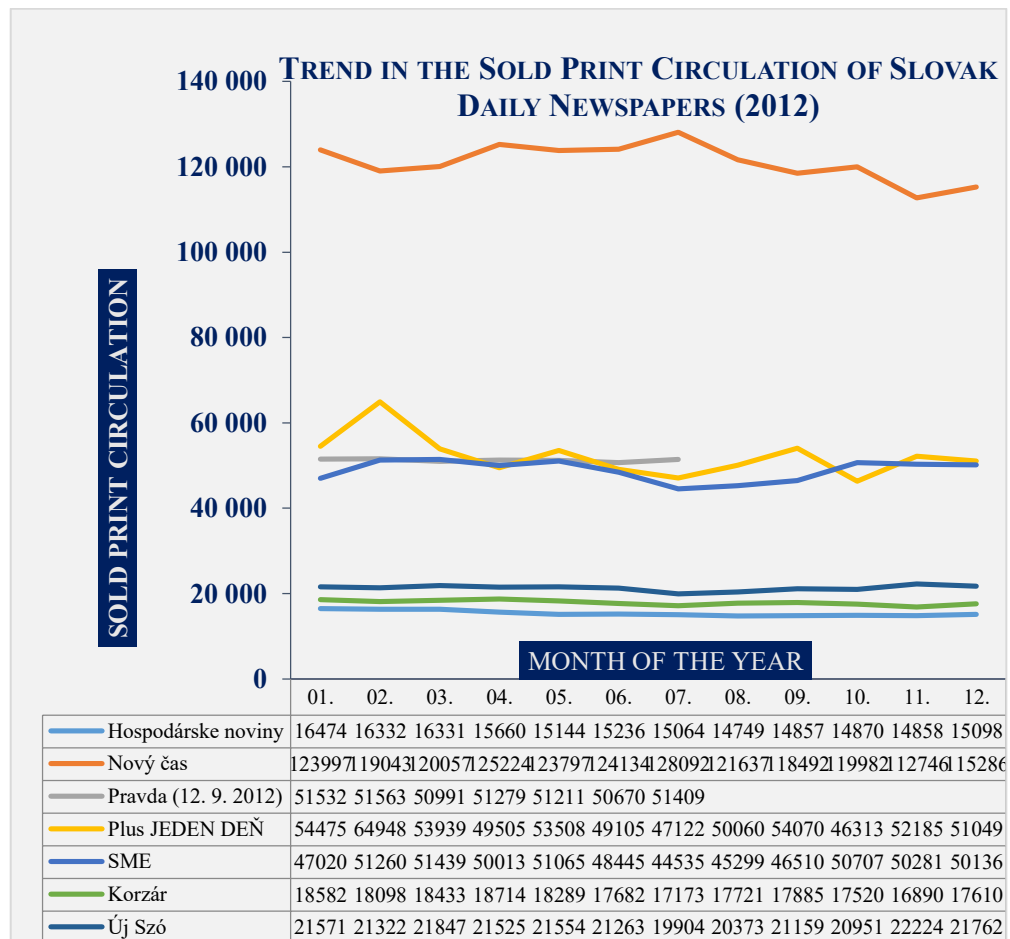

Graph Nr. 3: Trend in the Sold Print Circulation of Slovak Dailies in 2008 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015e, online)

The situation on the Slovak daily press market in 2009 and 2010 was similar to that in 2008. Daily Plus JEDEN DEŇ sales reached second highest levels in six months in 2009 (January-March, May, July, September 2009) and also during six months in 2010 (January-March 2010, May-June, September 2010). The 2010 results suggest changes in the opposite end of the sales ranking. For seven months, the sales of the daily newspaper Új Szó were higher than that of the second Slovak regional newspaper with a daily periodicity Korzár (February-March, May-July, November-December 2010). Even in these years, Hospodárske noviny had the lowest sold circulation among all Slovak dailies. (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015f, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015g, online)

This trend was fully manifested in 2011, when the daily newspaper Új Szó achieved higher sales than the newspapers Korzár and Hospodárske noviny in each month of the year. The first best-selling daily newspaper was again Nový čas and the 2nd-4th positions were occupied by the periodicals Plus JEDEN DEŇ, Pravda and SME. In 2011, however, the tabloid newspaper Plus JEDEN DEŇ was the second best seller for only three months (April, November-December 2011). (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015h, online)

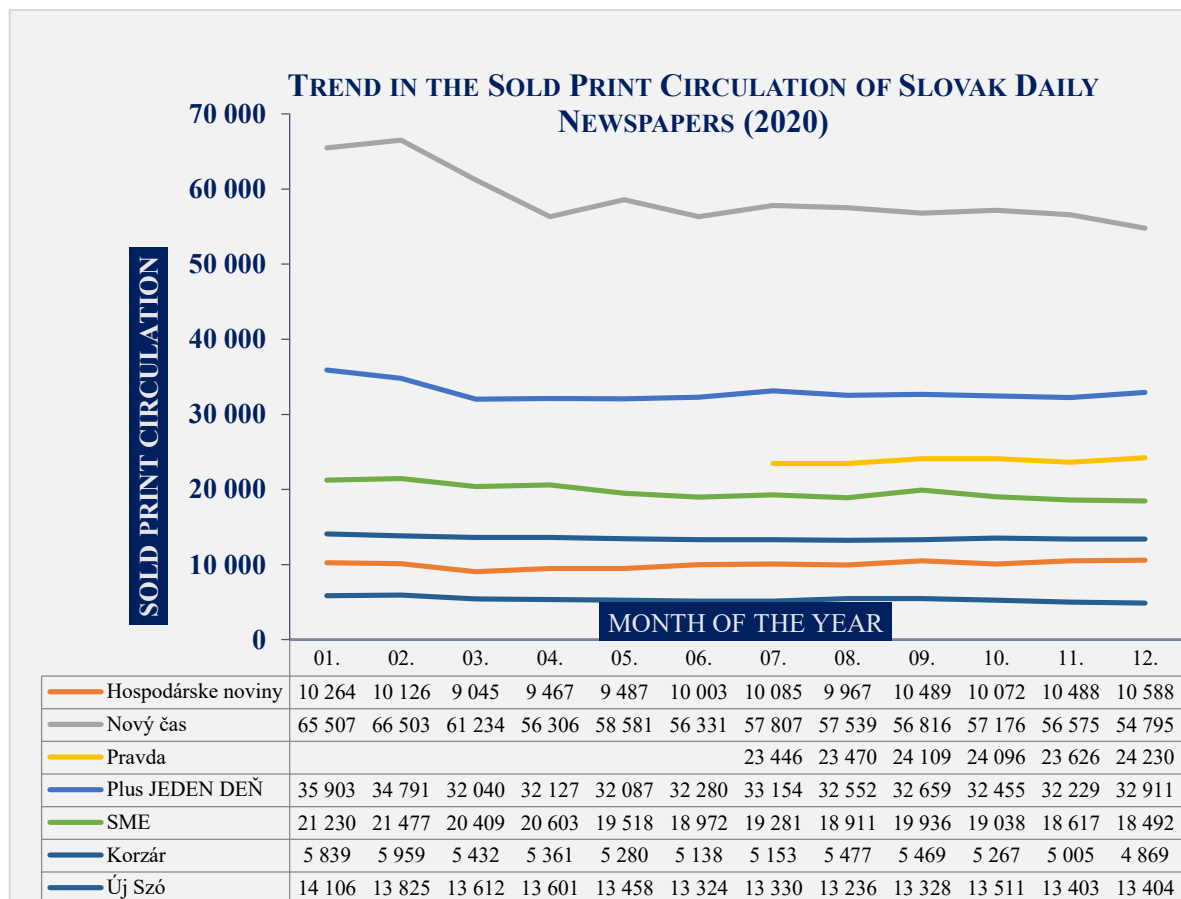
The year 2012 was impacted by the resignation of the daily newspaper Pravda on 12/09 from the verification of printing costs by the Audit Bureau of Circulations. Data on the sold circulation of the daily newspaper Pravda are available only until July 2012. At the same time, the number of sold pieces of the daily newspaper Pravda did not pass the audit from January to July 2012, and the data of Hospodárske noviny, namely from the months January to June 2012, did not pass the audit as well. (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015a, online) In the context of the above stated, the comparison of sales of Slovak daily newspapers in 2012 can only be considered as indicative. The first position on the market, which continued to belong to the daily newspaper Nový čas, remained unchanged. In 2012, the newspaper Plus JEDEN DEŇ recorded the second highest figure for sold circulation during 8 months (January-March, May, August-September, November-December). In the months of August-December 2012, however, the results of sales of the daily newspaper Pravda are no longer recorded. In those months, the second best-selling daily newspaper in Slovakia was only once a periodical other than Plus JEDEN DEŇ, namely the newspaper SME. In the months of April, June and July 2012, the daily newspaper Pravda achieved the second highest sales among the Slovak daily press. In the case of the last three positions on the market of Slovak daily newspapers, there were no changes compared to 2011 (Graph Nr. 4). (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015i, online)

Graph Nr. 4: Trend in the Sold Print Circulation of Slovak Dailies in 2012 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015i, online)

The year 2013 can be considered as a turning point on the Slovak daily newspaper market, precisely in the terms of the first two sales positions occupied in each month by the tabloids Nový

čas (best-seller) and Plus JEDEN DEŇ (2nd best-seller). Since this year, the situation in the first two positions on the market of Slovak dailies has not changed until the end of 2023. There was no change even after the editorial office of Pravda decided in 2020 to re-engage in the verification of print costs by the Audit Bureau of Circulations. The first data after re-engagement on the sold circulation of the daily newspaper Pravda are available as of July 2020. The periodical was the third best-selling Slovak daily newspaper in each month between July and December 2020. After re-engaging in the verification of print circulation, the SME daily moved to the fourth position in terms of the number of editions sold, which during the absence of the newspaper Pravda was the third best-selling daily newspaper in Slovakia in verifying print costs from August 2012 to June 2020 (Graph Nr. 5). (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015j, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015k, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015l, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015m, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015n, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015o, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015p, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015q, online)

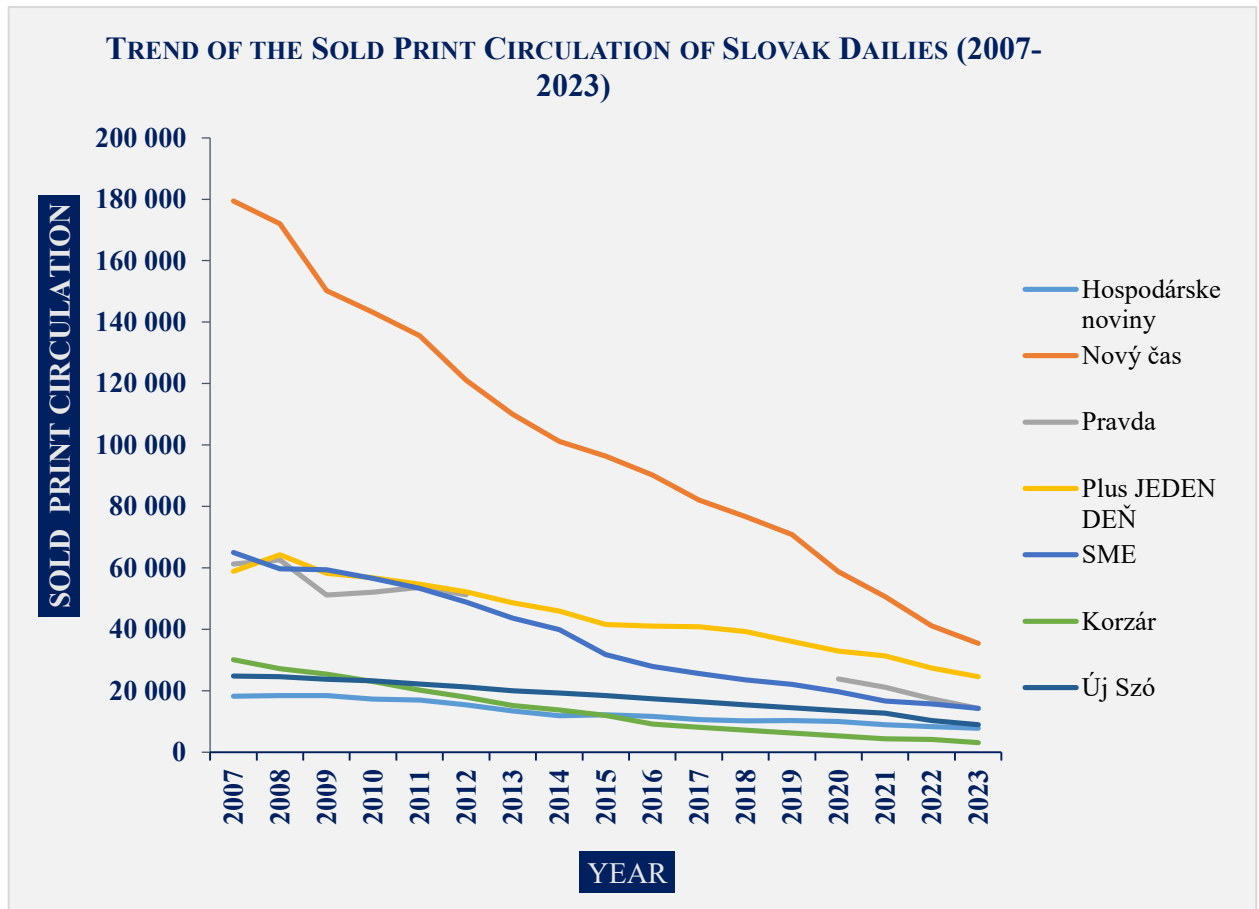

Graph Nr. 5: Trend in the Sold Print Circulation of Slovak Dailies in 2020 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015a, online)

Graph Nr. 5 shows that Hospodárske noviny was no longer the least sold daily newspaper in Slovakia in 2020. The change in this situation began in 2015, when they moved from the lowest position in sales to the second lowest, i.e. ahead of the daily Korzár, for 5 months (February, July, October-December 2015). From 2016 until December 2023, Hospodárske noviny maintained this position in every month. The current state of the Slovak daily newspaper market, valid as of

December 2023, more or less follows the trends from the second half of 2020. (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015l, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015m, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015n, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015o, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015p, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015q, online)

The formation of the trend of occupying leading positions in the market of Slovak press with daily periodicity by only two Slovak tabloids is also evident in terms of comparing the average monthly circulation sold in individual years examined. Although sales of all Slovak daily newspapers have dropped significantly since 2007, the tabloid *Nový čas* has been the continuous market leader until today (Graph Nr. 6).

Graph Nr. 6: Trend in the Sold Print Circulation of Slovak Dailies in 2007-2023 (Source: own processing according to Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015a, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015b, online)

As can be seen in Graph Nr. 6, in 2007-2012 the positions on the Slovak print media market were divided into three groups. The first consisted of the lead of *Nový čas*, in the second there were daily newspapers *Plus JEDEN DEŇ*, *Pravda* and *SME*, which alternately occupied the position of the second best-selling newspaper with daily periodicity. The third group consisted of the least sold periodicals *Hospodárske noviny*, *Korzár* and *Új Szó*. Since 2014, *Plus JEDEN DEŇ* has begun to consolidate its position as the second best-selling daily newspaper, being evident until December 2023. From 2015-2016, the positions of the least sold daily newspapers stabilized. In 2023, the newspaper *Nový čas* had the highest average monthly circulation sold (35,420 units), followed by *Plus JEDEN DEŇ* (24,531 units), the third best-selling in the annual comparison of average sold

circulation was Pravda (14,311 units). With only a difference of 63 units sold on average per month, the SME daily lagged behind (14,248 units). This was followed by the daily newspapers Új Szó (8,968 pieces), Hospodárske noviny (7,760 pieces) and the last Korzár (3,089 pieces). (Kancelária pre overovanie nákladov tlače, ©2015b, online)

Conclusion

Although the first issues of the audit of the sold circulation of the daily newspaper Plus JEDEN DEŇ from December 2006 did not indicate that this periodical would become the second best-selling newspaper with daily periodicity in Slovakia, this press has been forming its position on the market since 2008, when it became the second best-selling Slovak daily newspaper for the first time in January. Plus JEDEN DEŇ retained this position in the following month and was consistently the second best-selling newspaper with daily periodicity in the July-December 2008 period. In 2009-2010, the tabloid daily Plus JEDEN DEŇ repeated its 6-7-fold second position in the number of units sold per month. In 2011, this trend partially declined. Plus JEDEN DEŇ was the second best-selling Slovak daily newspaper for only 3 months (April, November-December). In 2012, however, Plus JEDEN DEŇ reversed this weakening in the market and occupied second place in daily newspaper sales in two-thirds of the year. Since 2013, the newspaper has been the second best-selling daily newspaper consistently every month until December 2023.

In terms of average monthly circulation, Plus JEDEN DEŇ came second on the market already in 2008 with a difference of 1,601 monthly average units sold, ahead of the daily Pravda. In 2009, it was replaced in the second position in the average monthly sales of the SME newspaper, but in 2010, although with only a difference of 198 pieces of periodicals sold on average per month, Plus JEDEN DEŇ again moved to the second position in sales, specifically ahead of the daily SME. Since this year, the daily newspaper Plus JEDEN DEŇ has been the second leading newspaper on the Slovak daily newspaper market in terms of the average number of monthly circulations sold, behind the periodical Nový čas. (Kancelária pre overovanie nákladov tlače ©2015a, online; Kancelária pre overovanie nákladov tlače ©2015b, online)

Slovak tabloids thus became the leaders of the Slovak print media market in terms of average monthly circulation sold already in 2010. Since 2013, however, this position has been consolidated in sales within individual months and continues to this day.

Statement

Financing

No organization funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of the Editorial and Publishing Department of the public organization "Scientific and Educational Center "SUCCESSFUL".

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Literature

- Lincényi, M. & Kohuťár, M. (2009). *Fenomén bulvár na Slovensku*. Bratislava: IRIS, 172.
- Veverková, V. (2014). *Bulvár a bulvarizácia dennej tlače*. Ljubljana: KUD Apokalipsa, 168.
- Tušer, A. (2011). Slovenská periodická tlač v rokoch 1990-2010. *Otázky žurnalistiky*, 54(1–2), 94-105. <https://www.ceeol.com/search/previewpdf?id=185339>
- Serafinová, D. & Vatrál, J. (2005). *Náčrt dejín slovenskej žurnalistiky*. Ružomberok: Verbum, 214.
- Šefčák, L. & Duhajová, Z. (1999). *Dejiny slovenského novinárstva 1918–1968*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 245.

Reference

- Lincényi, M. & Kohuťár, M. (2009). *Fenomén bulvár na Slovensku [The Boulevard Phenomenon in Slovakia]*. Bratislava: IRIS, 172 (in Slovak).
- Veverková, V. (2014). *Bulvár a bulvarizácia dennej tlače [Tabloid and Tabloidization of Slovak Dailies]*. Ljubljana: KUD Apokalipsa, 168.
- Tušer, A. (2011). Slovenská periodická tlač v rokoch 1990-2010 [*Slovak Periodical Press in Years 1990-2010*]. *Otázky žurnalistiky – Journalism issues*, 54(1-2), 94-105. <https://www.ceeol.com/search/previewpdf?id=185339> (in Slovak).
- Serafinová, D. & Vatrál, J. (2005). *Náčrt dejín slovenskej žurnalistiky [Outline of the History of Slovak Journalism]*. Ružomberok: Verbum, 214 (in Slovak).
- Šefčák, L. & Duhajová, Z. (1999). *Dejiny slovenského novinárstva 1918–1968 [History of Slovak Journalism 1918–1968]*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 245 (in Slovak).

Internet Sources

- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015a). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015b). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív výsledkov - ABC SR. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-vysledkov/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015c). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2006. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015d). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2006. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015e). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2007. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015e). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2008. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015f). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2009. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015g). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2010. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).

- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015h). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2011. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015i). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2012. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015j). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2013. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015k). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2014. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015l). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2015. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015m). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2016. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015n). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2017. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015o). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2018. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015p). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2019. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Kancelária pre overovanie nákladov tlače [Audit Bureau of Circulations]. (©2015q). *ABC SR - Audit Bureau of Circulations*. Archív na stiahnutie: rok 2020. <http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-na-stiahnutie/> (in Slovak).
- Šrámek, D. (2009). Československá ekonomika v letech 1918-1938 [Czechoslovak Economy in the Years 1918-1938]. *Revue Politika: politika-společnost-kultura – Revue Politika: politics-society-culture*, VI. (XIX.) (9), no pages. <https://www.cdk.cz/casopisy/revue-politika-92008> (in Czech).
- Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky [Ministry of Culture of the Slovak Republic]. (©2008-2010a). *Zoznam periodickej tlače – List of periodicals*. https://www.culture.gov.sk/pertlac/modul/tlac?ept_nazov=&ept_uzregpos=&ept_jazyk=&ept_periodicita_id=&ept_tematickaskupina3_id=&ept_podvys1_vys= (in Slovak).
- Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky [Ministry of Culture of the Slovak Republic]. (©2008-2010b). *Zoznam periodickej tlače: denník – List of periodicals: daily*. https://www.culture.gov.sk/pertlac/modul/tlac?ept_nazov=&ept_uzregpos=&ept_jazyk=&ept_periodicita_id=19&ept_tematickaskupina3_id=&ept_podvys1_vys= (in Slovak).

«Tabloid Dailies» як лідер ринку словацької щоденної преси

Вероніка Цілінгова,
доктор філософії, доцент,

кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в м. Нітра
(Словацька Республіка)

Анотація

Стаття присвячена проблемі формування лідерства словацьких таблоїдів на ринку словацьких щоденних газет. Автор аналізує результати аудиту проданого тиражу словацьких щоденних газет «Nový čas» і «Plus JEDEN DEŇ» у період із грудня 2006 року по грудень 2023 року та порівнює їх із проданим тиражем інших словацьких щоденних газет, залучених до аудиту протягом цього періоду. У дослідженні проаналізовано розвиток проданого тиражу семи словацьких щоденних газет, а саме: двох бульварних газет «Nový čas» і «Plus JEDEN DEŇ» та п'яти нетаблоїдних видань («Hospodárske noviny», «Korzar», «Pravda», «SME» та «Új Szó»). Порівняння, наведене в цій публікації, базується на даних Аудиторського бюро циркуляції, які є загальнодоступними в інтернеті. Метою цього дослідження є з'ясування того, коли таблоїд «Plus JEDEN DEŇ» посів друге місце як словацьке періодичне щоденне видання, що мало найбільший показник продажу, і якою була тенденція його розвитку. Питання позиції щоденної газети «Plus JEDEN DEŇ» аналізувалося на двох рівнях. У першому випадку стаття зосереджується на питанні про те, у якому році щоденна газета «Plus JEDEN DEŇ» стала другою щоденною газетою, продаж якої мав найбільший показник за місяць. В останньому випадку ця стаття з'ясовує, у якому місяці й у якому році щоденна газета «Plus JEDEN DEŇ» посіла друге місце за обсягом проданого за місяць тиражу. Розвиток тенденції лідерської позиції словацьких таблоїдів на словацькому ринку щоденної преси також відстежується в цьому дослідженні на двох рівнях: позиціонування «Plus JEDEN DEŇ» на ринку словацьких щоденних газет протягом 2007–2023 років у межах показників середньомісячного проданого тиражу, а також рейтинг «Plus JEDEN DEŇ» на ринку словацьких щоденних газет протягом окремих місяців у період 2006–2023 років щодо фактично проданого місячного тиражу.

Ключові слова: «Plus JEDEN DEŇ», друкований тираж, «Nový čas», бульварні газети.

Submitted to the editor – 21.04.2024

Review 1 – 23.05.2024

Review 2 – 25.05.2024

Accepted for printing – 29.05.2024

Подано до редакції – 21.04.2024

Рецензія 1 – 23.05.2024

Рецензія 2 – 25.05.2024

Прийнято до друку – 29.05.2024

Dominik Tatarka and His Journalist Dimension

<p>Marcela Antošová, Associate Professor in Philology, Department of Slavic Philology, Faculty of Arts, E-mail: mantosova@ukf.sk https://orcid.org/0000-0003-0902-1484 WOS Researcher ID: AAM-1369-2020 SCOPUS ID: 56976173300 Constantine the Philosopher University in Nitra, Štefánikova 67, 949 01 Nitra, Slovak Republic.</p>	<p><i>Citation:</i> Antošová, M. (2024). Dominik Tatarka and His Journalist Dimension. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 53–64. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-4</p> <p>© Antošová, M. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
---	---

Annotation

The study focuses on the Slovak writer Dominik Tatarka and his aspect of journalism. Although he is primarily a personality who belongs to the artistic-literary space, he was also heavily involved as a journalist at one time. However, the recognition of this journalistic line remains in the background, while it had a societal impact and was a serious testimony of the writer's turbulent opinion development, turns, and attitudes. The writer radically succumbed to the communist regime at some point in his life, but after realizing the destruction that the totalitarian regime was perpetrating, he subsequently radically moved away from these positions and became its loud critic. Naturally, these positions of opinion are also copied by his journalistic activity, the reflection of which, as we have already stated, remains somewhat in the background. The study therefore has the ambition to eliminate this deficit at least partially. Based on the research of collected journalistic texts and analytical probe into their semantic space, our goal is to make available the hitherto undisclosed semantic dimensions of his journalistic communications, put them in relationships and context and thus expand the portfolio of information about this distinctive, at that time key figure of the Slovak cultural space. With regard to the limited spatial possibilities of the contribution, we focus on Tatarka's journalistic activities in the period of the second half of the 1940s to approximately the first half of the 1950s. This is the period in which he manifested himself most strongly as a journalist and his activities in this direction took on serious social dimensions. The study aims to expand the scope of information about this prominent Slovak social and cultural figure and to contribute to a more comprehensive understanding of him.

Keywords: *writer, journalist, communist regime, newspaper article, journalism, print media*

Introduction: background, objectives and research methods

Dominik Tatarka (1913 – 1989) represents a distinctive personality of the 20th century within the Slovak (resp. Czechoslovak) context. His work is primarily connected with literary activity, but he also worked on a journalistic platform. While his literary dimension is considerably reflected, as far as the mapping of journalistic activities is concerned, they remain in the background. However, they are an important testimony about the writer's life, turns of opinion and transformations in a certain period of his life, and even have a more wide-ranging nature because they created/influenced – although not in a positive sense – the socio-political life of Slovakia

(Czechoslovakia) in general. The writer became radically committed to the Communist Party in the second half of the 1940s, and his journalistic activity accompanied this period. Even in connection with this stage of his life, Tatarka became more visible in the media. Following the cessation of his uncritical enthusiasm for the communist regime, he declared his own mistakes through his journalistic communiqués (of course, all this in addition to his literary activity), named the destructions that the communist regime had caused on its way to an illusory “better tomorrow”, and urged for the transformation of the system. Bearing in mind the limited spatial possibilities, the study focuses on the reflection of the writer’s journalistic stance (as a parallel line of his literary work) in the period from the second half of the 1940s to approximately the first half of the 1950s, i.e. at the time when Tatarka’s journalistic activities became more visible and took on severe social dimensions. As such, they are also a testimony to the writer himself. Based on the collected contemporary journalistic texts and an analytic survey into their semantic space, the ambition of the study is to make this journalistic position of Tatarka more comprehensively accessible and to bring closer the hitherto inaccessible semantic dimensions of his journalistic communiqués, to put them in relation and context, and thus to broaden the portfolio of information about this distinctive, at the time, key personality of the Slovak cultural space. We believe the mapped information will contribute to a more comprehensive apprehension/understanding of the author.

Tatarka entered the Slovak (or Czechoslovak) public space primarily as a writer with considerable intellectual potential. His work is characterised by authenticity, originality, experimentation, semantic fullness and depth, whether we consider his philosophical-meditative debut *V úzkosti hľadania* [In the Anxiety of Searching] (1942), the experimental novel *Panna zázračnica* [The Miraculous Virgin] (1944), the impressive double novel *Rozhovory bez konca* [Conversations without End] (1959) or the work *Prútené kreslá* [Wicker Armchairs] (1963).

However, the end of the 1940s and the first half of the 1950s can be described as a stage of value and poetological shifts in the writer’s life. For a period in which the insightful, authentic Tatarka abandons “anxious searches” and authenticity in his work and, figuratively speaking, loses himself. He lets himself be determined by the communist regime and, at that time, publishes works that align with the method of socialist realism. His pro-Communist tendencies are already foreshadowed in his novel *Farská republika* [The Clerical Republic] (1948), but they are intensely declared in his novels from the first half of the 1950s, i.e. *Prvý a druhý úder* [The First and Second Strike] (1950), *Radostník* [The Birthday Cake] (1954) and *Družné letá* [The Years of Companionship] (1954). However, this pro-Communist orientation, declared in his literary works, had much broader dimensions because Tatarka, as an important personality of social and cultural life (journalist, secretary and later chief secretary of the Union of Czechoslovak Writers), also directly participated in the implementation of Communist totalitarianism in the life of society. This is also evidenced by his journalistic activity, which increased precisely with the promotion of the communist regime and the required education of the Slovak (or Czechoslovak) citizens towards socialism.

As a journalist and publicist, Tatarka became more visible in the second half of the 1940s. He worked as editor of *Národná obroda* [National Revival] (1946-1948; more on this (see Bombíková, 2000, pp. 100-118), where he led the cultural column, collaborated with the newspapers *Pravda* [Truth] and *Práca* [Work], and later contributed to the periodical *Kultúrny život* [Cultural life]. From this period, the journalistic writings published under the titles *Staviame Ti máj* [Building You May] (Tatarka, 1947, p. 6), *Si Ty náš človek* [You Are Our Man] (Tatarka, 1948b, p. 19) or *Budúcnosť* [Future] (Tatarka, 1948a, p. 7, 8) can be mentioned. In the spirit of his own personal convictions and political needs, their content is adoration of the heroic deeds of communists who paid for their beliefs with their lives (Tatarka, 1947, p. 6), the determination of

strong individuals to join the Communist Party (Tatarka, 1948b, p. 19), or they reflect on the transformation of the old (bourgeois, middle-class) times into the new, i.e. communist, and thus, naturally, better and happier times (Tatarka, 1948a, pp. 7, 8). He further declared his commitment to the regime with his article in *Pravda*, *Môj záväzok k deviatemu sjazdu* [My Commitment to the Ninth Congress] (Tatarka, 1949, p. 4). There, he glorified “a new type of people” who “(...) have taken on new, very responsible roles. They grow by fulfilling the duties to the village, the country, the Party, which the Party (the Communist Party, M. A. note) imposes on them” (Tatarka, 1949, p. 4). As a gift/pledge for the Ninth Congress of the Communist Party of Slovakia, he also publicly promises to write a novel about these people (Tatarka, 1949, p. 4).

The pro-socialist tendency is also evident in the early 1950s. Newspaper articles continue to be beholden to the ruling establishment and, in their basic semantic contours, built on a binary concept, i.e. “them bad” (i.e. everything past or different in opinion) and “us good” (communists). The writer/journalist denounces, criticises and rejects everything non-communist and uncritically looks up to the new, i.e. communist.

In his articles, in line with the standards of the time, he reported on the events at the screening of Communist Party members and stressed that “communism is the coming great culture of mankind” (Tatarka, 1950a, p. 11); he described the conflict of the young generation with the old, i.e., the breaking away from the old “middle-class/bourgeois (reactionary) orders”, private property. He pointed to the ineffectiveness of the “past” (“it is a mortuary, a sad life”; Tatarka, 1950b, p. 9) and championed the “new,” i.e., the policies of the communist regime – the collective construction of the republic, the idea of organised labour, or communal farming (“The joy of organised labour, that will be the experience that the new cooperatives will receive in the dowry”; Tatarka, 1950b, p. 9) – as the only proper direction. At the same time, in *Kultúrny život*, he reaffirms the (already mentioned) commitment to the Ninth Congress of the Communist Party of Slovakia: “My commitment to the Ninth Congress of the Communist Party of Slovakia? By the end of the year, I will write a book on the workers’ cooperative and the revolutionary changes in the villages. I will do as much as possible about how comrades work in the factories and around the villages. In my work, I would like to be a striker like them” (Tatarka et al., 1950c, p. 13).

As a side note to the above, in correspondence with his journalistic speeches and publicly presented commitment, he published the pro-Communist work *Prvý a druhý úder* as the gift as mentioned earlier to the Communist Party in 1950 as part of his literary activity, for which, paradoxically, he was strongly criticised. His philosophising nature, his focus on the subtle, intimate problems of the human subject and the psychologising introspection of the characters were hardly compatible with the Party’s propaganda (with the pushing of directives that the Communist Party of Slovakia placed on art). Although in the intentions of socialist realism, he tried to implant in his texts the condemnation of the exploiters/capitalists, the heroic communist leader (i.e. Captain Žilka), the building optimism and the idea of a better future brought by the Communist Party, he did not (consciously or unconsciously) avoid his writerly essence (for more see Antošová, 2012, pp. 52-77). Moreover, this exposed him (following on from his earlier work) to radical denunciation and labelling as a bourgeois nationalist¹²: In Comrade Tatarka’s entire work to date, we can clearly observe the strong influence of his French education, serious traces of naturalism, which he also brought into his last novel, *Prvý a druhý úder* (Plávka et al., 1951, p. 3). “All four comrades (together with Tatarka, Michal Chorváth, Alexander Matuska and Vladimír Mináč were subjected

¹² The denouncement took place at an assembly of Slovak writers - communists in March 1951 and in a subsequent discussion on the pages of the magazine *Kultúrny život*. See e.g. „Z diskusie na aktívne slovenských spisovateľov – komunistov.“ [From the discussion at the assembly of Slovak writers - communists], *Kultúrny život*, 1951, 6 (16), 3-4; „Z diskusie na aktívne slovenských spisovateľov – komunistov.“ *Kultúrny život*, 1951, 6 (17), pp. 3-4; „Z diskusie na aktívne slovenských spisovateľov – komunistov.“ *Kultúrny život*, 1951, 6 (18), pp. 3-4.

to criticism, M. A. notes) are individualists, even anarchists with a great deal of disbelief in man, arrogant, overestimating their abilities, (...) crawling before the bourgeois Western culture” (Štítnický et al., 1951, p. 3). Despite radical criticism, however, he persists in his pro-socialist positions, which is underlined by his other articles in the print media. In line with his previous journalistic activity, he fought in them for cooperative villages in which it was necessary “to excise more than one ulcer (...), to expose more than one exploiter (...), and to establish new, more ethical bonds of a class-conscious village” (Tatarka, 1952a, pp. 2, 3).

He highlighted/adorned Stalin’s *Ekonomické problémy socializmu v SSSR* [Economic Problems of Socialism in the USSR], which he described as the fundamental work of the epoch (Tatarka, 1952b, p. 1, 3). He drew attention to the splendid creative power of man and did not forget to point out, in the spirit of the communist theses, that it is determined by objective economic processes (Tatarka, 1952b, p. 1 and 3). At the same time, he “tellingly” (referring to the theses of the communist regime) stated that “works which are not based on a deep knowledge of life, its laws, are works of little effect” (Tatarka, 1952b, p. 3), and he insistently urged writers to “truth” in art (in life in general). Moreover – as he states in the paper – this “truth in art” had the contours of the regime’s directives clearly defined in advance: “The writer must believe in the power of the working class; he must believe because he knows. Furthermore, believing in the strength of this truth, he must eventually come to the right (...) conclusions not only in his thinking but also in the fate of the characters he creates” (Tatarka, 1952b, p. 3).

Tatarka’s article *Prudšie nenávidieť nepriateľa – viac milovať rodnú stranu*¹³ [Hate the Enemy Harder – Love the Party More], published in Pravda on 26 November 1952, can be considered particularly serious, for it refers to one of the author’s darkest and most serious acts (driven by manipulation and affectation) of the period. As a journalist, Tatarka was sent to the mock trial of Vladimír Clementis and publicly expressed his support for sentencing him to death¹⁴.

In the mentioned article *Prudšie nenávidieť nepriateľa – viac milovať rodnú stranu*, the writer/journalist, who (as evidenced by his non-tendentious literary works) looked up to the man for whom love (kind interpersonal relationship as such¹⁵, more about it see Antošová, 2011) became the greatest cultural work of humankind¹⁶ and who later carried out a phenomenological reduction of love¹⁷ in his work, compared Rudolf Slánský, Ludvík Frejka, Vladimír Clementis and Bedřich Geminder to atomic, plague-like mass murderers. He called them monsters, traitors to the motherland, the working class, the people and the party. “Villains” who work with hostile methods based on bourgeois anarchism and nationalism, cosmopolitanism and Zionism (Tatarka, 1996, p. 10). He also urged readers to learn to hate these “evil-doers”: “The Nazi murderers, the mass murderers, the sadists seemed to us too horrible, depraved, perverted. However, Slánský, Frejka, Geminder, and Clementis are people without feelings, like calculating machines, rational, mechanical, inhuman, in a multiplied degree more inhuman than all the enemies of our people up to now (...) We are still threatened because we have not yet learned to hate these miscreants implacably, immeasurably, in proportion to their malice. That is because we have not learned to

¹³ The paper was later also published in Smena, i.e. Tatarka, D. „Prudšie nenávidieť nepriateľa – viac milovať rodnú stranu.“ Smena, 1996, (9), p. 10, and in the text we are working with this copy.

¹⁴ F. Mikloško’s memories underline this fact: “I once asked him (František Mikloško recalls, M. A.) how he behaved when bishops and many politicians were tried. Whether he also raised his hands at the assemblies expressing his approval of these terrible judgments. Once yes, Dominic replied. It was in the Clementis trial. I was sent to Prague as a journalist for that trial. I sat in the courtroom and watched everything. And I believed it all.”¹⁴ Mikloško, 2001, p. 44.

¹⁵ For more, see: Antošová, 2011.

¹⁶ „[...] the greatest cultural work of humanity is love, that concentration of the mind on the beloved person, on the beloved people, that pleasure and joy and ever-deepening understanding for the other and for those others“ (Tatarka, 1968, p. 8).

¹⁷ Hamada stated this idea in connection with the work *Prútené kreslá* in the afterword to *Prútené kreslá*. (Tatarka, 1990, p. 112).

hate inconsolably, even in ourselves, our thinking, and our actions, what this horde has sown. But let us learn!”¹⁸ (Tatarka, 1996, p. 10). Other journalistic activities in this period also underline Tatarka’s pro-Communist orientation. When Stalin died on 5 March 1953, he expressed his grief at the loss, his remaining explicit joviality towards the system, and his uncritical, insynopathetic glorification of Stalin, for example, in his articles *S ľudstvom dnes hovoríte, súdruh Stalin* [You Speak to Mankind Today, Comrade Stalin] (Tatarka, 1953e, p. 6) and *Niet ho medzi nami* [He is Not Among Us] (Tatarka, 1953b, p. 5): “Our beloved, immortal Comrade Stalin, now every thought, lesson, good advice on how to build socialism is all the more dear to us. (...) Millions of workers swear today, Comrade Stalin, that they will carry out your immortal legacy to humankind without regretting any sacrifice, without sparing their lives” (Tatarka, 1953e, p. 6). “One day, a poet will sing of those great days; he will write a heroic tale of Stalin, of his family, who liberated the world from the captivity of capitalism and created the real world of socialism” (Tatarka, 1953b, p. 5).

In terms of the imposed education towards communism and its upbuilding in the articles, he also celebrates “*the class-conscious process in our people and nation*” (Tatarka, 1953c, p. 1), the completed construction of the works of “socialist labour”, namely the Orava Dam (Tatarka, 1953d, p. 3). He criticises the remnants of the old (previous) systems: “*May the horned devil take all the old ones to hell (...) The lordly ideal of happiness is still deeply rooted in the rich Zemplin soil*” (Tatarka, 1953a, p. 6).

Maturation to embrace change

Regarding Tatarka’s direction and, in parallel, his journalistic activities, the year 1954 appears different, i.e., alongside the primary pro-communist line, it is already possible to read (more or less between the lines) Tatarka’s dissatisfaction with some facts of the totalitarian system.

The official line corresponds to the publication releases of the previous period. Tatarka continued to naively/pathetically glorify communist cadres (Tatarka, 1954e, p. 5), praise the development of cooperatives (Tatarka, 1954b, p. 5), the construction of villages (Tatarka, 1954a, p. 7), and the youth’s enthusiasm for collective work and the development of the Czechoslovak Socialist Republic (Tatarka, 1954f, pp. 3, 4). In his article *Mierové zbrane ešte nevybuchli* [Peaceful Weapons Have Not Yet Exploded] (Tatarka, 1954c, p. 3), he recounts his experiences from his travels in Switzerland and France and points to the fact that the foreign perception of Czechoslovakia as a state behind the “Iron Curtain” (and thus as an unfree state, “cut off” from the Western »non-communist« world) is inadequate and full of prejudices. In the article, he declared the image of a completely free citizen of the Czechoslovak Socialist Republic, who can do whatever he wants, i.e. travel wherever he wants, educate himself in whatever he wants, and the system in which he exists is his voluntary choice and he likes to live in it. As the writer confesses, it is a system of trust in man (in his infinite abilities) without unemployment or other problems (Tatarka, 1954c, p. 3).

We must note that in symbiosis with this official line within the journalistic platform, he also realised himself on the literary ground. In the same year (1954), he published two more (already mentioned) novels, i.e. *Družné letá* and *Radostník*, which, together with *Prvý a druhý úder* are perceived by literature studies as works that are beholden to the communist regime¹⁹.

¹⁸ For the sake of completeness, we would like to add that, although in the above-mentioned paper, Tatarka publicly denounces, in addition to V. Clementis also other victims of fabricated political trials of the 1950s, he was, according to available information, a direct participant only in the trial of V. Clementis.

¹⁹ See Marčok, V. et al., 2004; Maňovčík, A. et al. 2001; Perstická, 1991; Šútovec, 1990, pp. 40-46.

As we have already indicated, in addition to Tatarka's pro-Communist line, as early as 1954, it is possible to begin to register the facts contradicting the totalitarian regime. On the platform of journalism, the tendency mentioned above was manifested within literary journalism. In 1954 Tatarka published an article *O pozitívnom hrdinovi, o svedomí a o pravde*²⁰ [On the Positive Hero, on Conscience and on Truth] (Tatarka, 1954d, p. 8) in *Kultúrny život*. It was a reaction to the article *Niekoľko poznámok o kladnom hrdinovi* [Some Notes on the Positive Hero] (Trávniček, 1954, p. 3), in which the author Trávniček, in the spirit of the normative standards of the time, still fiercely defended socialist realism, the black-and-white "mantels" of the characters, the "leading" position of the "strong, striking, perfect" socialist hero, and the ruthless defeat of the negative anti-socialist characters: "The writer who has a perfect command of the scientific worldview and consistently works according to the method of socialist realism must take care already in the compositional plan to choose the right proportions between the positive heroes with an aggressive character and the negative characters, who in the end must capitulate and be ruthlessly defeated" (Trávniček, 1954, p. 3).

Tatarka's reaction to the above article (published in the article above *O pozitívnom hrdinovi, o svedomí a o pravde*; Tatarka, 1954d, p. 8) suggests that the writer is becoming quite seriously aware of the stalemate in literature, which, forcibly squeezed into the "black-and-white rails" of the good hero (the communist) and the bad hero (the class enemy), "imbued" with the idealised optimism of the growth and flourishing of communist society, creates an artificial, false concept of art and society in general. And it must sooner or later "collapse" under the pressure of reason, consciousness and conscience.

The reversal of established attitudes is foreshadowed in the very opening words of the writer's paper: "Oh, how tall the critic seems when he stands on his high stilts! Oh, how high he soars when he adopts, instead of wings, the general idea: the positive hero in our prose is supposed to be like this" (Tatarka, 1954d, p. 8). Criticism is heard in them against the positive hero profiled by the (communist) garrison. In the semantic fields of the text, the need for authentic maturation and critical reassessment of reality can already be registered. The writer further points out the problem of unrealistic concepts in the works, or positive heroes, which went in symbiosis with the requirement placed on literary creation: "The positive heroes of some of our books are not ahead of us by a horse's head, but they have long been in communism, they have long since organised flawlessly production, cooperatives, they have thrown aside the questions of personal life like a bagatelle. Nothing bothers them anymore. They ascended to heaven as holy, perfect, absolutely exemplary people. How is it that we still suffer here on earth?" (Tatarka, 1954d, p. 8) He condemns the artificial, lifeless, unrealistic demands made by the then (socialist realism-oriented) literary-cultural policy towards authors. He openly reproaches literary critics and theoreticians for keeping "rose-coloured glasses" of lies and pretence in their eyes, not knowing real life, and not having a concept of life or literature. They force writers to create perfect, untrue characters, leading to a cramped mechanisation of the literary work.: "(...) positive heroes are too positive, negative heroes are too negative. They are quite mechanically based – that is what they look like. The reader has the impression that they are moving, ticking like clockwork" (Tatarka, 1954d, p. 8), and yet the man is not "a closet with a cadre of judgments inside" (Tatarka, 1954d, p. 8).

In the mentioned article, Tatarka even subtly criticises the absence of intimacy in the inner world of the individual, his problems, worries, joys, and questions regarding the world, life, and

²⁰ The article was part of a discussion that took place on the pages of the periodical *Kultúrny život* in response to B. Trávniček's article: *Niekoľko poznámok o kladnom hrdinovi* [A few notes on the positive hero]; Trávniček, 1954, p. 3.

existence as such, which for him was the basic principle of quality creation in the pre-socialist and post-socialist periods: “I am aware of all possible objections, even the most dangerous one, that I am opening the gates of subjectivism, but I only dare to say that personality in the field of artistic creation is underestimated, not overestimated, by theory. The source of poetry, the impetus for creation, is the collision of the personality, the poet’s subject, with the world. Properly: artistic creation is knowledge of a kind, but the object of the work of art is not only an object of cognition and representation but also of personal equilibration and transformation” (Tatarka, 1954d, p. 8).

Tatarka’s attitude transformation is further cumulated in an article published in *Kultúrny život* under the title *Slovo k súčasníkom o literatúre* [A Word to Contemporaries on Literature] (Tatarka, 1955, p. 6). It is also a literary-publicist text. In it, Tatarka denounces the “objectification” of literature, the institutional resolutions and evaluations of literary production through the lens of political dictates that lead to “the most average ideas” (Tatarka, 1955, p. 6) and to the fact that low-quality works “are elevated out of cruel paradoxicality as models” (Tatarka, 1955, p. 6). He advocates the free and natural development of literary life, the need for personal narrative in creation, and new, unique, unrepeatable forms. At the same time, he very accurately and explicitly names the destructive impact of socialist realism on literature because it “presents the world in such a way that not people make history, but, on the contrary, history makes people, the general mass” (Tatarka, 1955, p. 6). He considers this way of creation to be a mistake, barbarism and primitivism: “More striking for this period of ours are the common mistakes, the common primitivism, and in the relations of men – and of writers – the barbarism, the hardness rather than the deep understanding” (Tatarka, 1955, p. 6). He does not shy away from sharp criticism of the then “masterpiece” of socialist literature, namely *Drevená dedina* [The Wooden Village] by František Hečko. He sees the work as “the expression of a naive thinker (...) a typical error of our contemporary prose, which has an incorrect, at its core mistaken, unrealistic, logistical, thesis-like conception” (Tatarka, 1955, p. 6).

In connection with Tatarka’s transformation and his public criticism of the totalitarian regime (he was one of the first publicly active and well-known personalities who undertook such public criticism, regardless of the consequences), he named its destruction. He also publicly admitted his own failure: “I mean, not as a writer, but as a civil servant, I was defending something I should not have been defending. I have adopted an uncritical attitude towards the diseases of the state apparatus. I principally defended state policy, even when I should have criticised it” (Tatarka, as cited in Bauer, 2011, p. 406). At the same time, Tatarka admitted that he failed when he was supposed to bring objectivity and truth and defend/represent the commoner’s rights as a journalist. “Have I lost heart, have I lost judgement, or what happened?” (Tatarka, as cited in Bauer, 2011, p. 407).

On the margins of the above, we can mention a text that was, however, already on the border between literary and journalistic work. It is a work of prose, *Démon súhlasu* [The Demon of Consent], whose genre classification is not yet settled and oscillates between the novel as a purely literary genre and the pamphlet as a journalistic genre (for more on this, see Antošová & Cillingová, 2017, pp. 47-48). The text was published in a book form in 1963, but (as we have already mentioned) first (in 1956) it was published in *Kultúrny život*. It is a profound statement, which, as I. Jančovič testifies, is “an exact diagnosis of the mechanism of power” (Jančovič, 1996, p. 48) and its intellectual spectrum communicates with G. Orwell’s novels *Animal Farm* or *1984*. The text is a clear-sighted “textbook” on the manipulation of power, the fabrication of the “demon of consent”, the cultivation of the masses, the voluntary loss of freedom, of personal judgement, and the

manipulative, affect-driven passion that “overrides” the phenomenon of conscience, reason, and free choice.

Subsequently, Tatarka remained in his anti-totalitarian stands. His journalistic outputs in the following period are more or less of a literary-journalistic character. However, after the entry of the Warsaw Pact armed forces into the territory of Czechoslovakia and public dissent against this occupation, he became a “persona non grata”. He is erased from all literature textbooks and banned from any activity within the literary and journalistic sphere. He remained under constant surveillance by state security until the end of his life and died in 1989 in poverty and seclusion.

Conclusion

The study introduces Tatarka’s journalistic dimension, which coincidentally gained momentum in the period when the writer succumbed to the pro-Communist trend. As research has shown, his writings were radically tainted by the intense propaganda of the Communist Party. In them, Tatarka uncritically and unrealistically adored everything communist (the building of the republic, communist officials), radically rejected and denounced everything non-communist, and adamantly educated the Czechoslovak citizens to accept this communist totalitarianism. On the other hand, Tatarka’s gradual departure from these positions and his public criticism of the destruction of the totalitarian system can be very clearly declared in his journalistic publications. His realisation on the journalistic platform clearly depicts that just as he “fought” for the communist vision with determination, unwavering, total commitment and sincere faith, he began to speak out publicly against it with the same determination and steadfastness. In light of the above, it can also be concluded – relying on the research of broad-spectrum material – that he stood behind all his decisions, choices, and actions in his authentic “nakedness”, and none of this (not even the joviality towards the communist regime) was done out of a desire for benefits, fear or coercion. Tatarka believed in what he did and said in the name of what he acted for a particular time and was convinced that it would lead to good (more Štolbová, 2000). Of course, this does not mean that (as is now widely known and Tatarka understood it himself) he was not mistaken in his pro-communist orientation. However, as Pavel Vilikovský stated, “(...) in our times when nobody admits their mistakes, it must be said that he was sincerely, wholeheartedly and legibly wrong so that we are not tempted to repeat his mistakes” (Vilikovský, 2001 p. 39). It was probably this authenticity in actions and attitudes that allowed the writer, at the moment when he understood and admitted to himself that “it is impossible to go on like this, that the wave no longer carries the surf” (Tatarka, 1968, pp. 287-288), to declare his mistakes publicly and to ask himself the question above: “*Have I lost my heart, have I lost my judgement, or what has happened?*” (Tatarka, in Bauer, 2011, p. 407), even at the cost of discomfort in life. From this background, then, it is pretty logical that he never denied this period of his life and confessed to it as an essential part of his being, as a phase of life to which, based on experienced realities, the accumulation of life emporium, self-creation “out of the grip” of conscious and subconscious minds, current emotional disposition, state of affairs in general, he naturally arrived at, to move towards a further metamorphosis of his existence in the aftermath of the communist “blindness”, which continued with the acceptance of the fact that it was impossible to continue in this way.

We believe that the re-examination of the journalistic dimension of the writer in the period from the second half of the 1940s to approximately the first half of the 1950s, a period in which his journalistic activity was substantially manifested, facilitated a more comprehensive perception of

the author - a more authentic account of his actions, opinions, attitudes and transformations - and thus made it possible to add something new about the writer.

Statement

Financing

No organization funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of the Editorial and Publishing Department of the public organization "Scientific and Educational Center "SUCCESSFUL".

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Literature

- Antošová, M. (2011). *Dominik Tatarka v kontexte existencializmu [Dominik Tatarka in the context of existentialism]*. Nitra: FF UKF (in Slovak).
- Antošová, M. (2012). *Socialistickorealistická triáda v kontexte existencializmu [Socialist-realist triad in the context of existentialism]* [Nepublikovaná habilitačná práca]. UKF v Nitre (in Slovak).
- Antošová, M. & Cillingová, V. (2017). Timeless Message of Dominik Tatarka in his Work «The Demon of Conformism». *European Journal of Science and Theology*, 13(3), 47–58.
- Bombíková, P. (2000). Nové formulovanie spisovateľa a spisovateľskej práce v rokoch 1946-1956. Prípád Dominika Tatarku [New formulation of the writer and writer's work in the years 1946-1956. The case of Dominik Tatarka]. *Slovenská literatúra – Slovak literature*, 47(2), 100–118 (in Slovak).
- Eis, Z. (2001). *Dominik Tatarka – Mezi domovem, Prahou a Paříží. [Dominik Tatarka - Between home, Prague and Paris.]* Praha: Gutenberg. (in Czech)
- Hamada, M. (1990). Doslov. In Tatarka, D.: Prútené kreslá. [Afterword. In Tatarka, D.: Wicker Armchairs.] Bratislava: Smena, 1990 (in Slovak).
- Jančovič, I. (1996). *Dominik Tatarka a jeho dielo v premenách času. [Dominik Tatarka and his work in the changes of time]* Banská Bystrica: Metodické centrum Banská Bystrica. (in Slovak)
- Marenčin, A., Hruz P., Kantůrková, E., Hamada, M. & Kadlecík, I. (2001). Rozhovory o Tatarkovi. [Conversations about Tatarka] *Kritika a kontext - Criticism and context*, 6(1), s. 9–20. (in Slovak)
- Marčok, V. et al. (2004). *Dejiny slovenskej literatúry III. [History of Slovak Literature III.]* Bratislava: Literárne informačné centrum, 2004. (in Slovak)
- Maťovčík, A. et al. (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia. [Dictionary of 20th Century Slovak Writers]* Bratislava – Martin: SSS – SNK. (in Slovak)
- Mikloško, F. (2001). Za Dominikom Tatarkom. [Following Dominik Tatarka] *Kritika a kontext - Criticism and context*, 6(1), 44. (in Slovak)
- Perstická, D. et al. (1991). *Dominik Tatarka a tí druzí. [Dominik Tatarka and the others]* Brno: Státní vědecká knihovna. (in Czech)

- Petrík, V. (1992). Tatarka opäť legálny. [Tatarka legal again] *Slovenské pohľady - Slovak Views*, 108(3), 157–159. (in Slovak)
- Plávka, A. et al. (1951). Z diskusie na aktíve slovenských spisovateľov – komunistov. [From the discussion at the assembly of Slovak writers - communists] *Kultúrny život - Cultural life*, 6(16), 3–4. (in Slovak)
- Rosenbaum, K. et al. (1951). Z diskusie na aktíve slovenských spisovateľov – komunistov. [From the discussion at the assembly of Slovak writers - communists] *Kultúrny život - Cultural life*, 6(18), 3–4. (in Slovak)
- Štítnický, C. et al. (1951). Z diskusie na aktíve slovenských spisovateľov – komunistov. [From the discussion at the assembly of Slovak writers - communists] *Kultúrny život - Cultural life*, 6(17), 3–4. (in Slovak)
- Štolbová, E. (2000). *Navrávačky s Dominikom Tatarkom. [Interviews with Dominik Tatarka]* Bratislava: Literárne informačné centrum (in Slovak)
- Šútovec, M. (1990). „Improvizácia na tému D. T.“ [“Improvisation on the theme of D. T.”] *Slovenské pohľady - Slovak Views*, 106(3), 40–46 (in Slovak).
- Tatarka, D. (1954a, April 30). Aby bol Ploštín ešte krajší. [Making Ploštín even more beautiful] *Pravda - The Truth*, 7.
- Tatarka, D. (1963). *Démon súhlasu. [The Demon of Consent]* Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- Tatarka, D. (1954b). I družstvá, i ryža budú rásť. [Cooperatives and rice will grow] *Pravda - The Truth*, 7. 11, 5.
- Tatarka, D. (1953a). Ideál šťastia. [The ideal of happiness] *Kultúrny život - Cultural life*, 8(29), 6–7.
- Tatarka, D. (1954c, November 28). Mierové zbrane ešte nevybuchli. [Peace weapons have not yet exploded] *Pravda - The Truth*, 3.
- Tatarka, D. (1949, May 13). Môj záväzok k deviatemu sjazdu. [My commitment to the Ninth Congress] *Pravda - The Truth*, 4.
- Tatarka, D. (1953b). Niet ho medzi nami. [He is Not Among Us] *Kultúrny život - Cultural life*, 8(12), 5.
- Tatarka, Dominik. 1954d. O pozitívnom hrdinovi, o svedomí a o pravde. [On the positive hero, conscience and truth] *Kultúrny život - Cultural life*, 9(30), 8.
- Tatarka, D. (1953c). Pred prvým májom. [Before the first of May] *Kultúrny život - Cultural life*, 8(17), 1.
- Tatarka, D. (1968). Proti démonom. [Against demons] Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1968.
- Tatarka, D. (1996). Prudšie nenávidieť nepriateľa – viac milovať rodnú stranu. [Hate the Enemy Harder – Love the Party More] *Smena - Shift*, 2(9), 10.
- Tatarka, D. (1953d). Rozžali sa svetla na Orave. [The lights came on in Orava] *Kultúrny život - Cultural life*, 8(19), 3.
- Tatarka, D. (1953e). S ľudstvom dnes hovoríte, súdruh Stalin. [You Speak to Mankind Today, Comrade Stalin] *Kultúrny život - Cultural life*, 8(11), 6.
- Tatarka, D. (1948b, May 1). Si ty náš človek? [Are you our man?] *Práca - Work*, 19.
- Tatarka, D. (1955). Slovo k súčasníkom o literatúre. [A word to contemporaries about literature] *Kultúrny život - Cultural life*, 10(47), 6.
- Tatarka, D. (1950a). Spoveď dieťaťa svojej doby. [Confessions of a child of his time] *Kultúrny život - Cultural life*, 5(24), 11.
- Tatarka, D. (2011). Dominik Tatarka: Soudružky a soudruzi... [Dominik Tatarka: Comrades...] In Bauer, M. (Ed.) *II. sjezd Svazů československých spisovatelů 22. – 29. 4. 1956, svazek 1 – protokol.* (pp. 404-409). [II Congress of the Union of Czechoslovak Writers 22 - 29 April 1956, volume 1 - protocol] Praha: Akropolis.
- Tatarka, D. (1947, May 1). Stavíme ti máj. [We're building you a maypole] *Pravda - The Truth*, 6.

- Tatarka, D. (1954e, November 20). Stranícky pracovník. [Party worker] *Pravda - The Truth*, 5.
- Tatarka, D. (1954, August 14). Sväzacka zástava v ružindolskom chotári. [The flag of the union in the Ružindol Countryside] *Pravda - The Truth*, 3-4.
- Tatarka, D. (1950b, September 23). Dominik. Toto chcú mladí. [Dominic. This is what the young people want] *Pravda - The Truth*, 9.
- Tatarka, D. (1952b). XIX. sjazd VKS nám ukazuje ďalšiu cestu. [The XIXth Congress of the VKS shows us the way forward] *Kultúrny život - Cultural life*, 7(44), p. 1 a 3.
- Tatarka, D. et al. (1950c). Zaväzujem sa k IX. sjazdu KSS. [I commit myself to the 9th Congress of the Communist Party of Slovakia] *Kultúrny život - Cultural life*, 5(8), 13.
- Tatarka, D. (1952a, September 3). Závodý do boja za družstevnú dedinu. [Race to the fight for the cooperative village] *Pravda - The Truth*, 2-3.

Домінік Татарка та його журналістський вимір

Марцела Антошова,
доцент кафедри філології,
кафедри слов'янської філології,
факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в м. Нітра
(Словацька Республіка)

Анотація

Дослідження присвячене словацькому письменникові Домініку Татарці та його журналістській творчості. Хоча він насамперед особистість, яка належить до художньо-літературного простору, він також активно займався журналістською діяльністю. Визнання цієї публіцистичної лінії залишається на другому плані, хоча вона мала суспільний вплив і була свідченням бурхливого розвитку думок, поворотів і поглядів письменника. Письменник у якийсь момент свого життя піддався впливові комуністичного режиму, але, усвідомивши руйнування, що чинив тоталітарний режим, згодом радикально відійшов від цих позицій і став його критиком. Звичайно, ці позиції віддзеркалює і його публіцистична діяльність, відображення якої, як ми вже говорили, залишається децю на другому плані. Таким чином, дослідження має на меті частково усунути цей дефіцит. На основі дослідження зібраних журналістських текстів й аналітичного дослідження їхнього смислового простору наша мета – зробити доступними досі не розкриті смислові виміри журналістських комунікацій письменника, помістити їх у взаємини та контекст, тим самим розширити інформацію про ключову на той час фігуру словацького культурного простору. З огляду на обмеженість просторових можливостей публікації ми зупинимося на публіцистичній діяльності Домініка Татарки в період із другої половини 40-х років ХХ століття до першої половини 50-х років ХХ століття. Це період, коли він найбільше виявив себе як журналіст і його діяльність у цьому напрямі набула серйозного суспільного виміру. Дослідження покликане розширити обсяг інформації про цього відомого словацького суспільного й культурного діяча та сприяти більш повному його розумінню.

Ключові слова: письменник, журналіст, комуністичний режим, газетна стаття, журналістика, друковані ЗМІ.

Submitted to the editor – 01.04.2024

Review 1 – 07.05.2024

Review 2 – 17.05.2024

Accepted for printing – 05.06.2024

Подано до редакції – 01.04.2024

Рецензія 1 – 07.05.2024

Рецензія 2 – 17.05.2024

Прийнято до друку – 05.06.2024

The Construction of the Image of Italy in the 19th Century on the Example of Travelogues Published in the Slovak Period Press

<p>Zuzana Vargová, Associate Professor in Philology, E-mail: zvargova@ukf.sk, https://orcid.org/0000-0001-7210-697X, ResearcherID: AAE-5179-2020, SCOPUS: 57215082842 Institute of Languages and Culture of Central Europe, Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University, Dražovská 4, Nitra, Slovak Republic, 94901.</p>	<p><i>Citation:</i></p> <p>Vargová, Z. (2024). The Construction of the Image of Italy in the 19th Century on the Example of Travelogues Published in the Slovak Period Press. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 65–78. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-5</p> <p>© Vargová, Z. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
--	---

Annotation

The paper analyses how Italy is depicted in selected 19th-century Slovak travelogues. We chose this period because the travelogue genre was established in Slovak literature in the 19th century. Second, the travel reports to Italy that appeared in the Slovak context in the 17th century had a different nature since the Counter-Reformation and the condemnation of Protestants to the Spanish galleys in Naples conditioned the journeys. These accounts focused more on personal suffering than the peculiarities of the countries. 19th-century travel writings had a different character. Magazines tried to meet readers' interests by publishing documentary and factual literature. We chose the travelogues of two important cultural figures who visited Italy during the same period and had the opportunity to perceive the same cultural, social, and other circumstances. The emphasis is on the travellers' interests, the construction of their image and how nature, climate, and other characteristic country features are reflected in their landscape image. In addition to a re-examination of the text-creation mechanisms and the different rendering methods of the same aspect, the description of natural, cultural and social realia, the paper reveals their relationship to the depicted country and how their interest was influenced by their theological education and involvement in the Church. The paper outlines the genre form widespread in 19th-century Slovak journalism considering the then atmosphere and cultural events. After studying subject-related period documents and scientific works, we used the interpretive method, which pointed out ways of depicting the visited country and its specifics. This is reflected in how the issue is treated: from a generalising view of the period, the significance of the period press, and the place of the authors to an interpretation of their works. In the conclusion, we seek to generalise the existing parallels and differences in the modes of imagery.

Keywords: 19th century, Slovak period press, travel writing, Italy, Venice, religious symbolism

Introduction: starting points, objectives and research methods

The nineteenth century was crucial in forming Slovak national identity and the preferred ideas that became the mainstay of the efforts to establish a sovereign and later politically independent

nation. The ascending tendency of cultural life was related to creating unity through a program focused on commitment to the nation's defence and efforts to raise national awareness²¹. For this, however, it was necessary to choose – even under the existing circumstances and the status of the Slovak commonality – the most appropriate means and modes of cultural activity. Thus, one of the feasible ways to achieve the intended goal seemed to be enlightenment, in synergy with efforts to develop the national language, but also by publishing a periodical press in the Slovak language. Vienna and Budapest did not look favourably on these cultural activities of the Slovak intelligentsia. They were aware of its significance in spreading and developing national emancipation activities. The publication of newspapers and journals was strongly determined by the socio-political conditions in the Habsburg monarchy, including the Hungarian press law, the difficulty of obtaining a concession to publish periodicals, strict control/censorship, the financial possibilities of the population, and the number of subscribers to newspapers and journals. The number of Slovak periodicals published in this period was not extensive²². Still, the existing ones fulfilled their “functional role” – they sought to raise literacy in various areas of everyday life through their thematically diverse content. Travel also contributed to this, which, by getting to know the “Slavic world”, helped strengthen Slavic mutuality and develop political and personal contacts. Although, following the pan-Slavic idea, they travelled mainly in the Slovak countryside and Slavic countries, Slovak travellers did not shy away from travelling to other lands, including Italy. The appeal of Italy in the Slovak context is evidenced by the travelogues and travel writings of several authors, of which the Slovak period press published, for example, the travel records of Karol Kuzmány, Gustáv Zechenter-Laskomerský, Štefan Nemecskay, Martin Leo Čepka, Jozef Karol Viktorin, Andrej Kubina and others.

Although the motives for travelling were varied, descriptions of travel experiences became a popular item in the “Slovak” press of the time. The interest in the genre of travel writing in the observed period and environment was conditioned by the popularity of the genre in the German language area in the second half of the 18th century (Kiss-Szeman, 2014, p. 155), where some Slovak scholars studied, but also by the programmatic contribution of the Travellers' Association to the development of travel and travel literature (Klátik, 1968, p. 117; Molda, 2014, p. 259), founded at the Department of Czech-Slovak Language and Literature of the Evangelical Lyceum in Bratislava (1838)²³, thanks also to a fund for financing students' travels. However, the terms for financial support were set, which included, among other things, the publication of the description of the journey in print or as a separate title.²⁴

²¹ Ján Gallik, in his study *Predvoj slovenskej a českej katolíckej moderny* [A Preface to Slovak and Czech Catholic Modernism], mentions in this context the importance of the development of Christian thought, which to a large extent shaped the history and culture of Europe, creating in many nations the principle of the inseparability of the link between national sentiment, culture and faith (Gallik, 2018, p. 96).

²² At the beginning of the 19th century there are only 2 titles, J. Palkovič's *Tatránka* and L. Kuzmány's *Hronka*. The *Spolok Vzájomnosť* [Solidarity Association] (1837), founded by A. B. Vrchovský, B. P. Červenák and P. V. Ollík, sought to activate supporters of cultural and national work not only at its meetings but also by publishing *Vzájomnostné listy* [Solidarity Letters], of which Červenák was the editor-in-chief. Contributions published on the pages of Štúr's *Slovenské národné noviny* [Slovak National Newspaper] with a literary supplement *Orol Tatránski* [Tatra Eagle] (1845-1848), Hurban's *Slovenské Pohľady na vedu, umeňu a literatúru* [Slovak Prospects on Science, Art and Literature] (1846-1847), *Prjateľovi ľudu* (1848-1849), in *Slováckich noviny* [Slovak Newspaper] (1848), *Noviny pro ekonomiki i remeslá* [Journal for Economy and Crafts] (1848), *Poklady kazateľského rečníctva* [Treasures of Preacher's Oratory] (1848-1853), *Slovensky pozorník* [Slovak Observer] with the supplement *Žitva* (1849). As a matter of interest, we can cite the example of Košice, where, thanks to the printing presses and, of course, the cultural awareness of the inhabitants, we can record 70 periodicals during the 19th century, although their publication was often short-lived. Of the 70 periodicals, 35 ceased to exist immediately after their establishment.

²³ Any student could become a member of the Association, but the condition was a financial contribution. Based on the amount of the contribution, students were divided into three groups, each of which had certain obligations. Rastislav Molda points out those circumstances (2014, p. 252).

²⁴ Among the requirements was a description of the country from various points of view (geographical, historical, political) and a presentation of the report to the other students of the Lyceum.

While the period press published several travelogues²⁵, due to the need to narrow down the established framework in this paper, we will discuss only two authors, namely Karol Kuzmány and Štefan Nemeckay, who visited Italy around the same period.

Insights and observations from northern Italy are part of Kuzmány's notes published immediately after the trip and as a sequel²⁶ under the title *Z cestovního denníka záletu z Vídně do Benátek* [From the travel diary of a voyage from Vienna to Venice] (1852) (see Bujnák, 1927) in the Slovak Newspaper²⁷ published in Vienna.

The activities of Kuzmány were diverse. He was not only a poet, prose writer, literary theorist, priest, founder of the Society of General Edification in Banská Bystrica, professor of the history of church law in Vienna, vice-president of Matica slovenská [Slovak Matica] in 1863-1866, but also the publisher and editor of the magazine *Hronka* (1836-1838). A source for the study of Kuzmány's travelling activities and, consequently, the publication method is Kuzmány's biography compiled by P. Bujnák (who writes: "First the mother left with her daughter Ľudmila and the youngest son Peter, then the father went, followed a few days later by the second son Pavel, who also described this trip.", Bujnák, 1927) and also the research of Milan Pišút, who also points to the influence of Ján Kollár in connection with Kuzmány's travelling activities (see Pišút, 1967, pp. 11-33). Kuzmány decided to travel to Italy to visit his son Karol Ladislav, a naval officer in Venice who also lived in Trieste (Bujnák, 1927, p. 135). In his text, he shares his personal experience and adventures from his short stay in Trieste and Venice from 17 August to 29 August 1852, providing information about the landmarks of the cities he visited (Graz, Ljubljana, Trieste, Venice), mainly historical and artistic sights. He speaks enthusiastically about the Slovak character of diligence, which he also reveals through meeting his compatriots, who, thanks to their resilience, are among the leading personalities of Italian life. His remarks about scientific and technical progress, which together with education may be the opportunity to bring the expected social change and improvement of Slovak conditions (Kuzmány, 2014, p. 486), can also be considered remarkable. Kuzmány's awareness of "journal" publishing limits is evident from the attitudes that are part of his travelogues: "Don't expect me to describe it all to you. A superficial description is worth nothing, and a more thorough description of these things your newspaper could not possibly render would grow into a whole book, for there are hundreds and thousands of these things. Each has a history or intrinsic worth so great that it is impossible to briefly speak of it" (Kuzmány, 2014, p. 488).

Catholic priest Štefan Nemeckay (1792 - 1884; on his life and work, see Hoferka, 2014, pp. 13-18) undertook several exploratory journeys (Italy, France, Germany, the Netherlands and England). He visited Italy three times. In 1835 and 1864, he merely passed through Italy, and in 1852, he accompanied Bishop Domonkos Zichy (1808 - 1879). Zichy asked Nemeckay for his company on the journey in early March 1852, and they set out in early April by train from Vienna via Graz to Ljubljana, from where they continued their travels to Trieste, Venice and other cities. They returned home in early June 1852 (see Hoferka, 2014, pp. 16-17). Juraj Slotta, the administrator of the Saint Adalbert Association, selected, translated and published the notes from

²⁵ For example, M. L. Čepka published his experiences in Italy in the journal *Cyrril a Method* [Cyrill and Method] in 1853, F. V. Sasinek in *Katolicke noviny* [Catholic Newspaper] (1881), Andrej Kubina in *Pútnik Svätovojeťský* [Pilgrimage of Saint Adalbert] (1889), Jozef Karol Viktorin published his travelogue in *Lipa - narodný zábavník* [proceedings Lipa - a national entertainer] (1862).

²⁶ As Bujnák points out, they were published in 1852 on the pages of *Slovenské noviny*, in issues 105, 113, 115, 116, 118, 119. Bujnák retrieves some parts and presents in the context of Kuzmány's biography. The language of the travelogue also documents the Czech language preferred in the given period in *Slovenské noviny*. In the present paper we prefer to work with the book and language form of the travelogue, which is part of Kuzmány's complete work edited in 2014.

²⁷ *Slovenské noviny* began to be published from 10 July 1849, first twice and later three times a week, and ceased to exist at the end of 1861. Their editor-in-chief was D. G. Lichard. Several published articles were taken from foreign-language periodicals (e.g. *Wiener Zeitung*, *Journal des Débats*, *Pesti Hírlap*, *Srbský dnevnik* and others), so they were translated from individual languages, first into Štúr's Slovak, later (from 1850) into Old Slovak or modified Czech, and finally (from 1858) the language of the newspaper was Štúr's standard Slovak, modified by Hodža and Hattal. However, it is at least worth mentioning that this periodical initially advocated the independence of the Slovak country and Slovak education, but from November 1852 it became an official organ of the Viennese government supporting Bach's absolutism. For more details see Duchkowitzsch, Serafinová, & Vatrál, 2007, pp. 143-145, Serafinová, 2011, p. 280.

Nemetskay's 1852 Italian journey from the author's Latin manuscript *Memoriale ex meis peregrinationibus in extraneis Regnis*, containing records from other journeys as well, in Bernolák's Slovak language in *Pútnik svätovojtešský* [Saint Adalbert Pilgrimage] in 1875, 1876, 1878. Nemetskay's journey aimed "to see the blessed land and to visit the tombs of the holy apostles Peter and Paul" (Nemetskay, 1875, p. 47). In addition to the biblical sites and others (relics, statues, places of Eucharistic miracles, heavenly apparitions), the tombs of the saints, especially those of the apostles Peter and Paul in Rome, were also popular destinations for pilgrims. The impetus for seeking such pilgrimage sites was religious veneration, cultic purification, the bestowal of spiritual riches, and thanksgiving for hearing prayers or salvation (Dancák, 2005, p. 17). However, we find Nemetskay's destination choice of "sacred mobility" remarkable also for the very symbolism of the holy apostles: transformation (Paul), persistence, or permanence (Peter, the head of the apostles and the one entrusted with the keys to the kingdom of God, see Fouilloux et al. 1992, pp. 172-173, 176-178; Lurker, 1999, p. 236).

In the country image structure of the selected travelogues, we will be interested in depicting the land's natural features and the image of Venice as part of this picture. The choice of the image of a particular Italian city, i.e. Venice, in the textual strategy of Kuzmány and Nemetskay, was conditioned by two factors, namely the city's close connection to the natural element, water, but also the tendency to perceive Venice as a symbol of Italy.

The peculiarity of Italian nature through the eyes of «Slovak tourists»

In Kuzmány's work, natural landmarks are given their place, although the author mentions the natural peculiarities of Italy only in a marginal way. Kuzmány associates nature with colours and sounds, evoking all kinds of emotions. The natural environment becomes a personification of strength and greatness, an asylum and a cure for the soul. Still, at the same time, it also symbolises something sinister, dark, and demonic - mainly because of its mysteriousness. It is against the background of these antagonisms that Kuzmány's "perception of the sea" is born – silent and infinite, deep, dark white, blue, green (Kuzmány, 2014, p. 485), which, despite its changeability, does not lose its essence, "for it is something complete and indivisible, a unity that holds together everything that is disparate, heterogeneous and diverse" (Tomášek, 2016, p. 30). It is a space revealing the infinite and the monumentality of nature. It appears as something sublime that transcends the subject, something whose essence is obscured and can only be suspected. The symbol of the sea's infinity interlinks with the semantics of the mountain: "But the sea rises to a mount, and into what a wide, long one. Oh, may I not have a hundred eyes, may I be nothing but an eye, O Lord!" (Kuzmány, 2014, p. 482). The horizontal aspect is here augmented by the vertical. The mountain, or hill, represents a kind of intermediate link, a connection between the material and the spiritual, the earth and the sky, the meeting of two worlds, but also the place of God's presence, thus "the path to the top of the mountain [...] symbolises the path to God" (Janiec-Nyitrai, 2012, p. 29). Kuzmány, intensely relishing the sight of the sea in Trieste harbour, refers to the "transcendental reality", the "reviving" power of the "word of God". We are led to this assumption by the fact that already in his first travelogue, he incorporates the image of the eruption of the volcano Vesuvius, symbolising the destructive forces of nature and the doom of Pompeii, as well as the image of water as a source of life, into the image of the country/world (Kuzmány, 1968, p. 99) to highlight both the universal law of evolution, birth and death (Eliade, 1958, p. 154) and the sense of human destiny, "life in humanity, regardless of time and place, regardless of happiness and its degree of perfection" (Kuzmány, 1968, p. 16). In the tectonics of his prose, the use of spatial imagery establishes a strong bond between the traveller/pilgrim and God. It embodies the idea of an anticipated rebirth – grounded in religion and moving towards humanity. The confrontation of man

and nature, man and eternity, is revealed through landscape painting, and the idea of a new age man penetrated by the “mystery of nature” is born.

Nemecskay records for his readers “grand and magnificent” (Nemecskay, 1875, p. 54) views of “unheard-of and unprecedented wonders of nature” (Nemecskay, 1875, p. 54), but his picture of idyllic landscapes is mainly fragmentary. It reveals little of the individual traits of the traveller²⁸, although, in some places, Nemecskay’s passenger resembles a romantic wanderer who enters into a close relationship with the landscape (Faktorova, 2012, p. 258). Although his enjoyment of exploring a foreign land is limited primarily to describing the cities and “their tourist attractions,” his emotional experience of the landscape is manifested when he climbs a mountain, hill, or “the highest pavilion of a tower” (Nemecskay, 1875, p. 54), which not only provide “a most splendid view” (Nemecskay, 1876, p. 56) of the city, the surrounding countryside, of “the Mediterranean Sea stretched out to infinity” (Nemecskay, 1876, p. 56), but “Here the divine power and glory in the unheard-of and unprecedented wonders of nature are only yet revealed to you!” (Nemecskay, 1876, p. 54). Nemecskay thus refers to the incomparable power of God and man’s position in the world, to the fact that nature bears traces of the infinite, the divine, thus stimulating a religious sense of transcendence. The chosen natural images (mountain, water) create, as Mircea Eliade points out in the context of Taoism, a spiritual idea of “a perfect place, combining completeness (mountain and water) with solitude, and thus perfect because at once the world in miniature and Paradise, a source of bliss and place of immortality” (Eliade, 1963, p. 153).

In describing the lived space, the traveller emphasises not only the presence of God in all of nature but also the possibility of contemplation and connection with God. Thus, in Nemecskay, as in the Romantics, a higher symbolic meaning of nature can be identified by a premonition of the spiritual nature of the world (Procházka, 2010, p. 522). Nature and its omnipotence thus serve to reinforce the awareness of human determination (Hrbatá & Procházka, 2005, p. 29); it stands out as something sublime, as something that transcends the subject, something whose essence is obscured, but it is also a force, a way of cognition. Nature is the personification of power and greatness, an asylum and a cure for the soul. Still, at the same time, it is also a symbol of something terrifying, dark and even demonic, which awakens ambivalent feelings of horror and admiration (Hrbatá & Procházka, 2005, p. 28). In addition to the metaphysical and transcendental experience of natural space, an analogy between discovering a foreign land and life’s journey is also revealed. For the religiously minded, however, the ascension may symbolise the rise to heaven²⁹, the longing for the transcendent, and the quest for the supreme truth that merges into one with the “Hidden God, the Deus absconditus” (Eliade, 1963, p. 184). Contrasting the disconcerting vastness of the world (Eliade assesses the vastness/infinity of space as a hierophany of the transcendent, on which see Eliade, 1958, p. 122) and the “God’s greatness” also brings the traveller a romantic enchantment that results in natural impressions: “from a range of rounded hills and wild, fat pasture-covered heights; summer streams often incise the slopes, chestnut on the top, olive-studded on the bottom” (Nemecskay, 1876, p. 48). The portrayed world/nature/land represents a supernatural value, a unique structure of existence/sacredness, a kind of “heavenly” universe in which the religious symbols of sacred trees are remarkably embedded.³⁰ However, the inner states of the subject are not further developed; the emotional experience of the landscape is reflected only by the accumulation of adjectives expressing the positive emotions of the pilgrim: “the most beautiful” (Nemecskay, 1875, p. 57), “clear sky”, “gentle climate”, “golden rays” (Nemecskay, 1876, p. 52), “healthy air”

²⁸ Antošová, for example, draws attention to another type of traveller, whose journeys, descriptions and philosophical contemplations fundamentally reflect his personality and worldview approach to life/the world as such (2015, pp. 289–302).

²⁹ Within various religions, what is high-placed represents the transcendent (Eliade, 1958, p. 124). Transcendence, as stated by G. Marcel in his essay *Mort et immortalité* (Death and Immortality), is without a doubt the highest to which the human spirit is capable of rising, and heaven/heavens a symbol of the spiritual reality in which it is embedded (2013, p. 227).

³⁰ According to M. Eliade, this idea of sanctity is conditioned by the discovery of the coexistence of nature and symbol: “No tree was ever adored for itself only, but always for what was revealed through it, for what it implied and signified.” (Eliade, 1958, p. 268).

(Nemecskay, 1876, p. 58), or by anthropomorphising: “these pontis marshes (...) feed on several Apennine streams” (Nemecskay, 1878, p. 35). Otherwise, the reader is confronted with a factual description of geographical realia, which he tries to embellish with some lesser-known information (e.g. etymology of the name, legend).

Travel writers also reflect the country's favourable climatic conditions in creating the image of an idyllic landscape. For Kuzmány, Italy, thanks to its climate, is also “pleasing; it can be called the paradise of Europe” (Kuzmány, 1968, p. 88). Nemecskay also noted the difference in the country's vegetation and climate.

Venice – the city «sui generis»

The American urban theorist Kevin Lynch, who put forward a specific methodological procedure for researching the image of the city, evaluates Venice as an environment of high imageability. This characteristic refers to a feature that evokes a strong image in the minds of observers of a given environment (2004, p. 9). The image of the city is a configuration of its identity, structure, and meaning. Lynch considers these aspects essential, as they are reflected in the mental map of the city or the cognitive representation of the environment in the percipient's mind. From the point of view of grasping the perception of the selected city, the definition of the three essential parts of the city image by Radványi (1983) – natural, artificial and social – is equally stimulating for us. We will use the approaches of these two authors to uncover the idea of Venice as a city portrayed in the travelogues of the selected authors.

Venice – City on the water or queen of the Adriatic Sea

The natural features - primarily the location, which is very different from other Italian cities - make Venice a unique city, a “city of miracles” on the water. Kuzmány also focuses on this particular feature, the close connection with the water element. His first impression of Venice was of the sea. The problematic access to the city across the sea and the length of the cruise itself signal the city's isolation from the rest of the world. However, the city interacts with this water element, merges with it, or rises above its surface. The whole image, the comparison of the city to a “queen of the sea” (Kuzmány, 2014, p. 486), a “mistress of a certain place”, has a solid spiritual charge. It contains the idea of the woman-earth-mother and the religious symbolism of water, embodying a wide range of potentialities, the basis of the whole world, of all cosmic manifestations, the primordial substance that preceded all forms, facilitating the emergence of life (Eliade, 1958, pp. 188-190). Kuzmány's perceptual sensations anchored the synergy and differences between the primordial essences: „The waters are there at the beginning and end of every cosmic cycle; the earth is there at the beginning and end of every individual life. Everything emerges into being above the surface of the waters and is once again reduced to its primeval formlessness as a result of a historical disaster (like the flood) or a cosmic one (mahapralaya). Every expression of life is the result of the fertility of the earth; every form is born of it, living, and returns to it the moment its share of life is exhausted; returns to it to be reborn, but before being reborn, to rest, to be purified, to be regenerated. Water precedes every creation, every form; earth produces living forms. While the mythological destiny of water is to open and close cosmic cycles, the destiny of the earth is to stand at the beginning and end of every biological form and of every form sharing in the history of the place (“men of the place”) (Eliade, 1958, pp. 254). Water can symbolise the depth of the human soul, the subconscious, which carries various desires and visions, but it can also be disconcerting, a threat to the end. We believe that Kuzmány contours the functions of water through natural phenomena (the function of creation and the function of decay, 2004, pp. 210-211 and thus the

cyclical conception of evolution. Along with this motif of the woman and the water, the moon symbolises evolution, death and resurrection (Eliade, 1958, pp. 210-211).

Kuzmány does not build his description only on the associative nature of the images, but through the visualisation of space, he also expresses his relationship to particulars. Concerning the sea, he mentions characteristics such as changeability, “iridescence”, or “brilliance” (Kuzmány, 2014, p. 489). Therefore, it is not about its celebration; he does not associate its purity with beauty or the “intoxicating play of waves”, but the idea of something mysterious, dangerous or deceptive is present. The duplicity implies a particular concern³¹.

Like Kuzmány, the sea offers Nemeckskay a magnificent view of Venice, “A truly magnificent spectacle!” (Nemeckskay, 1876, p. 48). As is evident from the scope and content of the text, the description of natural realia is not at the forefront of his interest. The reader has to suffice with a short factual description of the city lying in the middle of the sea, the so-called lagoons, spread over 136 larger and smaller islands and interwoven from a “labyrinth of 136 channels” (1876, p. 48). According to Nemeckskay, it is also a city *sui generis*, incomparable and peculiar, a city “built in the middle of the sea”, a city “on trees” and “stone supports” (Nemeckskay, 1876, p. 48).

Venice – the symbol of culture and art

The dominant feature of Kuzmány’s account of Venice is the tower of St. Mark’s, which is accessible ‘by a sloping floor’ (Kuzmány, 2014, p. 487) and from which one can view the whole city, ‘all the beauty of Venice’ (Kuzmány, 2014, p. 488). By highlighting its place in the context of other landmarks, Kuzmány seemed to indicate that the cult of St. Mark is one of the most important symbols of Venice. This tower reveals valuable views of the peculiar city and its diverse architecture to visitors. He attributes a prominent place to the Church of St. Mark. Its size and the style of its erection evoke a sense of infinity: “Already in the magnificent anterooms you are captivated by an unknown, never before suspected emotion. [...] I thought I had entered some African catacombs” (Kuzmány, 2014, p. 487). The cathedral is thus a space that allows us to perceive a higher, spiritual dimension of existence. He seems to consider emotion as a natural tool/means of perceiving “immaterial, supersensible” reality. Perhaps this is why his description/characterisation of the city is, in many ways, abstract and vague, based on a generalisation of what impressions it evoked in him.

In addition to St. Mark’s Cathedral, Kuzmány also emphasises other landmarks, whether by mere brief mention, as in the case of the “antique palaces from centuries past” (Kuzmány, 2014, p. 486), or in connection with their function, as in the case of the “miraculous” or “most memorable” Ponte Rialto Bridge (Kuzmány, 2014, p. 489). He seeks to impress the reader and win over the city by enumerating important cultural and artistic monuments of different styles and periods and accentuating their number and dimensions. Venice thus appears as a city of accumulated objects and materials, a prime example of a grouping of diverse elements (Gothic, Roman, Byzantine, Renaissance) that is difficult to compress into a single description (Kuzmány, 2014, p. 488). This may be why they tend to be tiring for the visitor: “But that I sailed all day from palace to palace and saw a thousand things never seen before... I’m either drunk or in a trance. In a word, I can ‘neither slumber nor sleep’ because of the kaleidoscope in my head (Kuzmány, 2014, p. 485).

An essential part of the image of the city becomes the description of the architectonic design of the city, its subdivisions and connections (see Kuzmány, 2014, p. 486-487), expanded by the

³¹ The way of depicting space offers a comparison with the Czech writer of the second half of the 19th century and one of the most travelled poets of his generation, Julius Zeyer (1841-1901), who also repeatedly visited Italy. His restored and dramatised images represent „a kind of narration that can be segmented into a sequence of many successive concrete images. The resulting figurative metaphors comprise a loosely interconnected entity, while acquiring independent meaning“ (Schacherl, 2021, p. 195). Understanding, which in Zeyer’s writings is always tendential, „typically assumes the form of visually sensual rendering of reality“ in the poet’s narrative (Schacherl, 2021, p. 196).

image of an earthly paradise, which in Kuzmány's travelogue is also connoted by the only public garden (Kuzmány, 2014, p. 489). Even though it is an artificial space, its importance can be seen in its growth. In connection with water and trees, it evokes the Persian garden, representing the garden of paradise, which "later influenced greatly the ancient culture of the Mediterranean, especially Rome" (Hendrych, 2005, p. 24). The garden size described by Kuzmány creates the impression of a park. The park "is a forest condensation, where what man finds useful is improved and what he finds troublesome is removed and destroyed" (Janiec-Nyitrai, 2012, p. 26). This way of conducting again refers to the Christian tradition: "The park environment is an extension of the natural space of the forest. This space was created against the backdrop of the original natural space and carries within it a reflection of that original preimage" (Frye, 2000, pp. 126-127). It is also noteworthy that it draws attention to plane trees among the trees. They can be seen as trees of the divine garden that bring verticality to space and create the idea of both permanence and "eternal renewal" (Biedermann, 1992, pp. 287-288). All these visual phenomena tend to highlight art that originated in the heart of Christianity and further developed in the service of religion (Kuzmány, 2014, p. 305).

Similar is the case with Nemetskay. We assume that Nemetskay deliberately incorporates the symbol of the pear into his image. "The whole city is laid out in the form of a pear and is divided into two unequal poles by a large strait, winding like a snake" (Nemetskay, 1875, p. 48). In addition to immortality, the pear also connotes the meaning of fertility/abundance (Biedermann, 1992, 96) because of its shape and resemblance to a woman's pelvis. He seeks to support this aspect through the richness and the naming of Venetian cultural and artistic monuments. In Venice, he describes St. Mark's Square in more detail, lying "in the heart of the city" (Nemetskay, 1875, p. 48), while for other monuments, he is sparing in expression, or limits himself to listing the well-known sights, or those that stand out in some way among the others, "the patriarchal church of St. Mark, the antique space palace of the Doge, as the first official or prince of the Republic of Venice was once called [...], the former imperial palace, the theatre of la Fenice, the Rialto bridge over the great canal with one vault (arched vault), the naval armoury, the largest and most magnificent in all Europe, etc.'" (Nemetskay, 1875, p. 48). Along with a staggering number of sacred buildings, it also highlights Venice as a "crossroads of East and West", revealing its religious diversity.

The city's luxury and the decoration of Catholic churches are also unveiled through the lavish use of ornamental materials – gold and marble. He illustrates this with the example of St. Mark's Cathedral, which surpasses "the others, not indeed in beauty and grandeur of construction, but in greatness and splendour of interior - for it is all gilded inside and full of pictures and pebble-paintings (mosaics)" (Nemetskay, 1875, p. 49).

However, Nemetskay does not leave unnoticed the mode of transport (sailing "in black boats", gondolas) (see Nemetskay, 1875, p. 48). Narrow streets and narrow canals create the impression of cramped conditions as if centuries were "layered before us" in one place with their artistic monuments, "historical ups", and downs. It also outlines the period of annexation to Austria-Hungary and the suppression of revolts in the revolutionary years. "Venice was once powerful, prescribing to emperors and kings the exceptions of peace; now it is deserted, sad and inhospitable; its splendid palaces are in danger of collapsing, its arches are faded and boarded up, its appearance is pitiful" (Nemetskay, 1875, p. 48). With the above image, Nemetskay explicitly draws attention to the reach of the politics of the "Vienna court" and creates a contrast to the period of its "great power status" (Nemetskay, 1875, p. 49).

Venetian – «a new kind of creature»³²?

In a series of Slovak travelogues from Italy, we can encounter a stereotypical definition of the Italian temperament. In capturing the character traits of the Venetians, the authors were inspired by

³² An attribute credited to J. W. Goethe. See Goethe, 2017, p. 63.

J. W. Goethe's travelogue and, of course, by observing the everyday atmosphere of the city, which differed in many ways from that which they knew from their home environment. Kuzmány's work resonates with the social life of the city's inhabitants in close connection with art: "Venice is in its light only in the evening, especially in St. Mark's Square. Three or four bands, people by the thousands, and everything with a better position in Venice sits on thousands of chairs under the colonnade on three sides of the square. Moreover, there you hear all the languages of the world and see all the beauty of Venice, and the poly-cellists, the theatre-goers, the reciters, the singers, and everything from the God of the world" (Kuzmány, 2014, p. 488). Although the author associates Venice with theatre and music, his observation/description makes art a form of social life and the city, or instead its square, both a "zone of enjoyment" and a "zone of contact". In this sense, one can see the crossing of the boundary between public and private, between the "cold north and the warm south", the blurring of confessional differences or differences resulting from the social hierarchy. Kuzmány thus characterises the city as a space in which one can find not only "traces of others", of foreign countries and cultures, but also a city whose essence inherently includes "thousands" of views. Kuzmány is not only impressed by this conviviality/unity, completing the local colour, but also finds other positive character traits: "Italian people in Venice are very good-hearted and polite, and, as everywhere, prone to jokes and laughter" (Kuzmány, 2014, p. 488). Other aspects resonate with Nemeckay. However, we should note that he is not primarily concerned with depicting the nature of the local population or its lifestyle; instead, he articulates typical national or social characteristics through some detail - clothing, behaviour, and style of living. They serve to illustrate the atmosphere of a region or place. Concerning the character or appearance of the Venetians – as he did in the case of the Genoese or Neapolitans³³ – he makes no observations of his own. We assume that, due to the author's aesthetic attitudes, he was more interested in the 'religious spirit' of the Italians than in their physical appearance (1875, p. 75). This generalisation of Nemeckay and its validity concerning the inhabitants of Venice can only be deduced from the declaration of the number and variety of churches: "In all, there are 99 Catholic, 1 Greek Catholic, 1 Armenian, and 1 Evangelical, German prayer house. The Jews have seven synagogues" (1875, p. 49). To portray Italy in as positive a light as possible, he takes a hostile stance against traditional images of Italian "character", assessing the work ethic of Italians. In addition to character traits, it reflects, at least in hints, the social stratification of society, even that which is exemplified by other cities, not Venice.

Conclusion

Travels to Italy in the Slovak context were mainly inspired by the need to know this cradle of European culture, history and education, valuable artistic monuments, holy places and aristocratic courts. Despite the "marginalised position" of Kuzmány's and Nemeckay's travelogues, their importance lies in developing travel literature and the phenomenon of the Italian journey. Travelogues need to be seen in the context of the times. They show us the author/traveller as a "scholar, a rational researcher", and a person "sensitive to the malleability of the world", contemplating both objects and the meaning of everything existing. They are a journey "to

³³ Nemeckay's Genoese women are "white (feminine)", "beautiful and comforting" and "stand out in their white veils that hang down from their bare heads" (Nemeckay, 1876, p. 50), the inhabitants of Genoa are "diligent and hardworking" (1876, p. 53), he mentions inactivity in Naples only as a basic attribute of "the so-called Lazarones, i.e. the burden-bearers, poor people" (1876, p. 53).

knowledge, to discovery”, a kind of *fateful ‘geography’ of the subject, of humanity, of their dreams and desires*” (Hrbata & Procházka, 2005, p. 76).

While Kuzmány has a pragmatic reason for the journey, Nemeckay’s journey manifested the spiritual life. It was intended to strengthen personal religiosity and expand religion’s ideas. Nevertheless, they both see Italy’s appeal in the intoxicating beauty of nature, complemented by lakes, forests, valleys, and climate. The vision of both authors is religiously motivated; nature and the city are sacred spaces with many references to the spiritual world, and Venice is a place where the divine meets the human. Kuzmány chooses details (e.g. shapes and colours on buildings, colour, emotional experience/impression, customs, people’s character) and thoughtfully “conceives” them into his image of the country when rendering a particular section of reality or image. He enhances the educational value of his travelogue by his ability to discover and introduce peculiarities with the help of different motifs. Nemeckay’s travelogue, in turn, like the travelogues of Catholic travellers, adopts the imperative of the Enlightenment travelogue, i.e. it strives for the most objective presentation of accurate information based on unbiased judgement (See, e.g., Moyšová, 2022, pp. 51-53). While Nemeckay does not evaluate the world “presented” in his travelogues (nature, history, art, people) “through the lens of national ideology”, Kuzmány compares “new” and “unusual things, objects, people” to domestic (Slovak) realia. Despite their greater or lesser inclination towards objectification, probably conditioned by the author-traveller’s acquired education and profession, both travelogues are inspiring. They document the development of Slovak journalism and the travelogue genre (in Nemeckay’s case, we can observe the predominance of the informative style; in Kuzmány’s case, the narrative style).

Despite these differences, both authors left it to the reader to assemble and (aesthetically) evaluate the presented image of Italy. Although the view we have outlined is fragmentary, the examples given highlight the image of Italy as a country with an admirable Mediterranean nature with rural and urban panoramas and buildings, a particular national character and physiognomy, which also corresponds to the specificities identified by the comparatist M. Beller, based on his analysis of travelogues to Italy (2007, pp. 194-199).

Statement

Financing

No organisation funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia.

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Reference

- Ackroyd, P. (2010). *Benátky: Příběh nejromantičtějšího města na zemi [Venice: The Story of the Most Romantic City on Earth]*. Praha: BB/art (in Czech).
- Antošová, M. (2015). Tatarokov Človek na cestách [Tatarok's Man on the Road]. In J. Hrabal (Ed.). *Fenomén cestopisu v literatúre a umění střední Evropy – The travelogue phenomenon in the*

- literature and art of Central Europe* (pp. 289–302). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci (in Czech).
- Barthes, R. (1994). *Semiology and the Urban*. <https://concretculture.files.wordpress.com/2009/02/semiology-and-the-urban.pdf>
- Beller, M. (2007). „Italians“. In M. Beller & J. Leerssen (Eds.). *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey* (pp. 194–199). Amsterdam – New York: Rodopi.
- Biedermann, H. (1992). *Lexikon symbolov. [Lexicon of Symbols] Bratislava: Obzor. (in Slovak)*
- Brťánová, E. (2014). Horliteľ za pravdu a mravné dobro. [A fighter for truth and moral good] In K. Kuzmány: *Dielo. [Work]* E. Brťánová, M. Pišút & P. Vongrej (Eds), (pp. 650–661). Bratislava: Kalligram (in Slovak).
- Bujnák, P. (1927). *Dr. Karol Kuzmány. Život a dielo. [Dr. Karol Kuzmány. Life and Work.]* Liptovský Sv. Mikuláš: Tranoscius. https://zlatyfond.sme.sk/dielo/992/Bujnak_Dr-Karol-Kuzmany-Zivot-a-dielo/25 (in Slovak).
- Duchkowitsch, W., Serafinová, D. & Vatrál, J. (2007). *Dejiny slovenského novinárstva: Vývoj novinárstva na Slovensku v kontexte podujajskej monarchie. [History of Slovak Journalism: the Development of Journalism in Slovakia in the Context of the Danube Monarchy]* Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku (in Slovak).
- Eliade, M. (1958). *Patterns in Comparative Religion*. New York: Sheed and Ward Inc. <https://archive.org/details/eliade-mircea-patterns-in-comparative-religion-sheed-ward-1958/page/187/mode/2up> (Eliade, Mircea Patterns In Comparative Religion).
- Eliade, M. (1963). *The Sacred and The Profane*. New York: Harcourt, Brace and World, Inc. https://monoskop.org/images/b/b1/Eliade_Mircea_The_Sacred_and_The_profane_1963.pdf.
- Faktorová, V. (2012). *Medzi poznáním a imaginací. Podoby obrozenského cestopisu. [Between Knowledge and Imagination. Forms of the Revival Travelogue.]* Praha: ARSCI (in Czech).
- Fouilloux, D. et al (1992). *Slovník biblické kultury, [Dictionary of Biblical Culture]* Praha (in Czech).
- Frye, N. (2000). *Anatomy of Criticism*. Princeton and Oxford: Princeton University Press. https://monoskop.org/images/5/59/Frye_Northrop_Anatomy_of_Criticism_Four_Essays_2000.pdf.
- Gallik, J. (2018). Predvoj slovenskej a českej katolíckej moderny. [Performing Slovak and Czech Catholic Modernism] *Litikon: časopis pre výskum literatúry*, 3 (2), 96 – 107. (in Slovak)
- Goethe, J. W. (2017). *Cesta do Talianska. [Italian Journey]* Transl. I. Vranská Rojová. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov (in Slovak).
- Golian, J. & Molda, R. (2018). Cestopis a cestovanie na prahu súčasnosti. [Travelogue and travel on the threshold of the present] In J. Golian & R. Molda (Eds.). *Cestopisné denníky: Zblízka i zďaleka, z monarchie i republiky* (pp. 6-36). [Travel Diaries: from near and far, from the monarchy and the republic] Banská Bystrica: Society for Human Studies (in Slovak).
- Hendrych, J. (2005). *Tvorba krajiny a zahrad III: historické zahrady, parky a krajina, jejich proměny, kulturně historické hodnoty, význam a ochrana. (2nd ed). [Landscape and Garden Design III: Historic Gardens, Parks and Landscapes, Their Transformations, Cultural and Historical Values, Significance and Protection]* Praha: Czech Technical University (in Czech).
- Hodrová, D. (2006). *Citlivé město (eseje z mytopoetiky). [The Sensitive City (Essays in Mythopoetics)]* Praha: Filip Tomáš – Akropolis (in Czech).
- Hoferka, M. (2014). Kanonik a prepošt Štefan Nemeckay z Dojča. [Canon and Prepost Stefan Nemeckay from Dojč] *Záhorie*, 23 (3), 13-18. (in Slovak)
- Hrbatá, Z. & Procházka, M. (2005). *Romantismus a romantismy. [Romanticism and Romances]* Praha: Univerzita Karlova (in Czech).

- Janiec-Nyitrai, A. (2012). *Zrcadlení. Literárněvědné sondy do tvorby Karla Čapka. [Reflection. Literary and Scientific Probes into the Work of Karel Čapek]* Nitra: UKF. (in Czech)
- Kiss-Szemán, R. (2014). *Slovanský Goethe v Pešti: Ján Kollár a národní emblematicismus středoevropských Slovanů. [Slavic Goethe in Pest: Ján Kollár and the National Emblematicism of Central European Slavs]* Praha: Akropolis (in Czech).
- Klátik, Z. (1968). *Vývin slovenského cestopisu. [Development of Slovak Travel Writing]* Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied (in Slovak).
- Knapp, É. (2018). Egyedivé tett nyomtatványok – Nemeckay István könyvtárának újabb kötete. [Prints made unique - another volume of István Nemeckay's library] 2018. *Library Review*, (1), 98-104. <http://ki2.oszk.hu/kf/2018/04/egyedive-tett-nyomtatvanyok-%e2%80%93-nemeckay-istvan-konyvtaranak-ujabb-kotete/> (in Hungarian).
- Kodajová, D. (2015). Krajina a umelecké pamiatky Talianska očami slovenských pútnikov do Ríma. [Landscape and artistic monuments of Italy through the eyes of Slovak pilgrims to Rome] In D. Břutová & K. Beňová (Eds.). „*Bella Itallia*“: *Interakcie medzi umeleckou kultúrou Itálie a vývinom umenia na Slovensku v 19. storočí* (pp. 173-194). [*Bella Itallia: Interactions between the Artistic Culture of Italy and the Development of Art in Slovakia in the 19th Century*] Bratislava: Stimul (in Slovak).
- Kuzmány, K. (1968). Ladislav. [*Ladislav*] Ed. M. Pišút. Bratislava: Tatran (in Slovak).
- Kuzmány, K. (2014). Z cestovného denníka výletu z Viedne do Benátok. [From the travel diary of a trip from Vienna to Venice] In K. Kuzmány: *Dielo. [Work]* E. Brtňanová, M. Pišút & P. Vongrej (Eds.). (pp. 473–489). Bratislava: Kalligram (in Slovak).
- Lurker, M. (1999). *Slovník biblických obrazů a symbolů. [Dictionary of Biblical Images and Symbols]* Praha, pp. 38–39, pp. 175–176 (in Czech).
- Lynch, K. (2004). *Obraz města. The image of the City*. Praha: RNDr. Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON (in Czech).
- Marcel, G. (2013). Smrt a nesmrtelnost. [Death and Immortality] *Filozofia*, 68 (3), 220–231 (in Czech).
- Marcelli, M. (2011). *Mesto vo filozofii. [The City in Philosophy]* Bratislava: Kalligram (in Slovak).
- Molda, R. (2015). *Cestovné denníky štúrovcov. [The Travel Diaries of the Štúrcs]* Martin: Matica slovenská (in Slovak).
- Moyšová, S. (2022). Memoáre Františka Tótha v kontexte francúzskej literárnej tvorby 18. storočia. [Memoirs of František Tóth in the context of 18th-century French literature] In Daniš, M. a kol. (Eds.). *Spomienky baróna Tótha na Turkov a Tatárov* (pp. 51–58). [*Baron Tóth's memories of the Turks and Tatars*] Bratislava: Slovenský spisovateľ (in Slovak).
- Nemeckay, Š. (1875). Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol. [Journey through Italy to Genoa, Rome and Naples] *Pútnik svätovoješský*, 5, 47–59 (in Slovak).
- Nemeckay, Š. (1876). Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol. [Journey through Italy to Genoa, Rome and Naples] *Pútnik svätovoješský*, 1876, 6, 44–57 (in Slovak).
- Nemeckay, Š. (1878). Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol. [Journey through Italy to Genoa, Rome and Naples] *Pútnik svätovoješský*, 8, 34–40 (in Slovak)
- Pasiar, Š. & P. Paška (1964). *Osveta na Slovensku: jej vznik, počiatky a výv.oj. [Enlightenment in Slovakia: Its Origins, Beginnings and Development]* Bratislava: Osveta (in Slovak).
- Pišút, M. (1967). Karol Kuzmány. [Karol Kuzmány] In P. Vongrej (Ed). *Karol Kuzmány (1806–1866). Sborník z vedeckej konferencie* (pp. 11-33). [Karol Kuzmány (1806–1866). Proceedings of the Scientific Conference] Martin: Matica slovenská (in Slovak).
- Pouš, R. (2013). *Geografia mesta. [Geography of the City]* Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB (in Slovak).
- Procházka, M. (2010). Romantický pluralismus: poezie, příroda, subjektivita. [Romantic pluralism: poetry, nature, subjectivity] *Slovenská literatúra*, 57 (6), 519–537 (in Czech).

- Putna, M. C. (2018). *Obrazy z kulturních dějin Střední Evropy. [Images from the Cultural History of Central Europe]* Brno: Albatros Media a. s. (in Czech).
- Radványi, P. (1983). Mesto a jeho obraz. [The city and its image] *Geografický časopis*, 35 (4), 395–407 (in Slovak).
- Serafinová, D. (2011). Z histórie periodík s názvom „slovenské“ z obdobia monarchie a prvej ČSR. [From the history of periodicals with the title "Slovak" from the period of the monarchy and the first Czechoslovak Republic] In J. Pekarovičová, M. Vojtech & E. Španová (Eds.). *Studia Academia Slovaca 40: Prednášky XLVII. Letnej školy slovenského jazyka a kultúry* (pp. 277–290). [Studia Academia Slovaca 40: Lectures of the XLVII Summer School of Slovak Language and Culture] Bratislava: Univerzita Komenského (in Slovak).
- Schacherl, M. (2021). Zeyer's Epicism and Lyricism. *Studia Slavica Hung.*, 66 (1), 189–198.
- Šmatlák, S. (2001). *Dejiny slovenskej literatúry II. (19. storočie a prvá polovica 20. storočia)*. (2nd ed). [History of Slovak Literature II (19th century and the first half of the 20th century).] Bratislava: Literárne informačné centrum (in Slovak).
- Tomášek, M. (2016). *Krajiny tvořené slovy. K topologii české literatury devatenáctého století. [Landscapes made of words. On the topology of nineteenth-century Czech literature]* Praha – Ostrava: Dokořán – Ostravská univerzita (in Czech).
- Urbancová, V. (1987). *Slovenská etnografia v 19. storočí: Vývoj názorov na slovenský ľud. [Slovak ethnography in the 19th century: The Development of Views on the Slovak People]* Bratislava: Slovenský spisovateľ (in Slovak).

Конструювання образу Італії ХІХ ст. на прикладі тревелогів, опублікованих у словацькій періодичній пресі

Зузана Варгова,

доцент кафедри філології,

Інститут мов і культури Центральної Європи,

Факультет центральноєвропейських студій,

Університет Костянтина Філософа в м. Нітра

(Словацька Республіка)

Анотація

Стаття зосереджена на аналізі того, як Італія зображена у вибраних словацьких подорожніх оповіданнях ХІХ століття Кароля Кузьмані та Штефана Німецького. Кузьмані та Німецький відвідали Італію одночасно, і звіт про їхню подорож опублікувала словацька преса того часу. Основний акцент зроблено на інтересах автора/мандрівника, побудові авторського образу та способі вираження, а також на тому, як природа, клімат й інші характерні риси країни відображені в їхньому пейзажному образі (думки автора, почуття, роздуми). На додаток до повторного розгляду механізмів створення тексту й відмінностей у методах передачі того самого аспекту, опису природних, культурних і соціальних реалій стаття розкриває зв'язок із зображеною реальністю/відвіданою країною, а також вплив на інтерес мандрівників/авторів їхньої богословської освіти й причетності до (євангельської чи римсько-католицької) церкви. Стаття окреслює форму жанру тревелогу, поширеного в словацькій журналістиці ХІХ століття, у контексті сучасної атмосфери та культурних подій. Кілька репортажів про подорожі було опубліковано в літературних журналах або увійшло до літературних додатків тогочасної преси. Як і тогочасна преса, вони виконували інформаційно-пропагандистську функцію, прагнучи зміцнити слов'янську національну свідомість, відповідно висвітлити позитивні якості слов'янської природи. Мотивацією для

подання цієї статті було те, що подорожі XIX століття стали маргіналізованими щодо досліджень історії літератури XIX століття. У зв'язку із цим історична преса є багатим і досі маловикористаним джерелом для пізнання життя (не лише) словацького народу, незважаючи на те що період (природні, культурні) реалії представлені крізь призму суб'єктивного погляду автора-мандрівника.

Ключові слова: XIX ст., преса словацького періоду, подорожі, Італія, Венеція, релігійна символіка.

Submitted to the editor – 01.04.2024

Review 1 – 14.05.2024

Review 2 – 15.05.2024

Accepted for printing – 30.05.2024

Подано до редакції – 01.04.2024

Рецензія 1 – 14.05.2024

Рецензія 2 – 15.05.2024

Прийнято до друку – 30.05.2024

**APPLIED
SOCIAL AND COMMUNICATION
TECHNOLOGIES**

**ПРИКЛАДНІ
СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ**

The communication potential of the book as a mass medium in the age of new communication technologies

<p style="text-align: center;">Jitka Rožňová</p> <p style="text-align: center;"><i>Philosophiae Doctor, Assistant Professor, Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts, E-mail: jroznova@ukf.sk, https://orcid.org/0000-0002-2308-1873, WOS ID AAM-1333-2020, SCOPUS ID 57189296717</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Constantine the Philosopher University in Nitra, B. Slančíkovej 1, 949 01, Nitra, Slovak Republic;</i></p> <p style="text-align: center;">Zuzana Kozárová</p> <p style="text-align: center;"><i>Philosophiae Doctor, Assistant Professor, Department of Journalism and New Media, Faculty of Arts, E-mail: zkozarova@ukf.sk, https://orcid.org/0000-0002-1693-2342, Constantine the Philosopher University in Nitra, B. Slančíkovej 1, 949 01, Nitra, Slovak Republic.</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Citation:</i></p> <p>Rožňová, J., & Kozárová, Z. (2024). The Communication Potential of the Book as a Mass Medium in the Age of New Communication Technologies. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 80–94. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-8</p> <p>© Rožňová, J., & Kozárová, Z. (2024).</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;">Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
--	--

Annotation

The specificity of the book results from its dual, diametrically different gist because it is considered an art artifact and a mass medium. On the one hand, it is distinguished by the characteristics defined by media studies, and at the same time - in a different context - it takes an oppositional attitude towards them and tends to the characteristics of an artistic artifact. We also find the mentioned opposites in the relationship between the book and the audience: due to the wide spectrum of genres, authorial approaches, and production procedures, the book could be perceived by the audience as a unique work of art and simultaneously as a product of mass culture. The communication potential of the book also corresponds to the aspects mentioned above, which essentially remain unchanged. It continues to be/can be a source of new information, knowledge, artistic experiences, entertainment, or relaxation. Still, the advent of new technologies has brought/is bringing a whole spectrum of changes. The biggest change - by the advent of the Internet and smartphones - is the acceleration and simplification of communication in the production, distribution, and sale of books process. These technological changes also significantly affect the mutual relationship between the book and the reading public. The reader is not just a passive recipient of its content and visual component but also an active participant in perception. In the article, we analyzed the specificities of the book as a mass medium in the cultural space, as well as its communication prerequisites for the reader in the era of new communication technologies. The main aim of the survey was to find out how book readers perceive new technologies or how new technologies affect the reading habits associated with book usage. The article has a summarizing character in the theoretical part and an overview in the practical part. It represents an introduction

to more detailed research, the results of which will be presented in articles published in other issues of the journal Social Communications – Theory and Practice. We will focus on the book's impact on increasing media literacy and critical thinking among children and youth, as well as on various technologies facilitating the use of the book's potential in the mass media and artistic spheres.

Keywords: *book, communication technologies, culture, mass media, audience.*

Introduction

The development of the book from its handwritten form to its current electronic form was conditioned by social, political, cultural, and economic changes, which over the centuries significantly influenced and changed humanity in its most elementary components, as well as in individual segments of its life – including the perception of the book and its role and importance in a person's life. Technological development, which was and continues to be one of the initiators of these changes, shaped and reshaped the communication potential of the book – preserving certain common features that do not change even under time influence, but simultaneously bringing new impulses that determined and are determining several key changes at all levels of book culture as copyright, publishing, distribution, and readership. The invention of the letterpress brought changes not only to the book production by replacing manual copying with the printing press but also affected its visual and content components and the relationship between the book and the reader. Victor Hugo called the invention of the printing press one of the greatest events in history – the mother of all revolutions. It was a media breach of fundamental importance, and as with any other extension of man, it led to psychological and social consequences that suddenly shifted previous boundaries and models of culture, and with new extension came new knowledge and perception (Kasarda, 2013). The possibility of producing a large amount of more or less identical prints was a completely fundamental transformation of communication possibilities compared to manuscript rewriting. The invention of the printing press reduces the time to produce a copy of a manuscript. A larger space opened up for reformist ideas and currents, and the traditional division of power, based primarily on the principle of inheritance, rigorous control of education, and the ideological and economic supremacy of the church, gradually began to weaken (Jirák-Köpplová, 2015). The letterpress, as a technology of revolutionary importance, was also associated with the expansion of the spectrum of functions that the book – as a mass medium – fulfilled and continues to fulfill to the recipient and society as such. Even though several centuries have passed since Gutenberg's invention, it has survived in its primary form to the present. Thanks to modern innovations, it has moved the book as a work of art and a mass medium into new dimensions, while in some aspects it has strengthened and expanded it in others, on the contrary, it has weakened its power and the quality of its communication potential. Combining antiquity and the Middle Ages, the printed book created the third, modern world, which today meets new electronic technology, a new extension of man (McLuhan, 1991). Digital technologies have become another dimension, which – similar to the invention of the printing press in its time – has significantly changed and continues to change the form of (mass) media culture and its interaction with the surrounding world.

Even though the book is defined as a mass medium within the framework of medialology, unlike television, radio, or new media, it remains for a long time at the interface of artistic (aesthetic) and mass media communication and possesses the characteristics of a work of art and a mass medium, which makes it exceptional in a certain sense, and therefore in the process of mass media research it is necessary to emphasize and accept this specific position.

The communicative potential of the book is broad not only in the context of its changes over time and under the influence of old, innovative, and new technologies but also in terms of further research at the level of establishing/erasing the boundaries between unique and commercialized, artistic and mass media, individual and mass. In fact, in today's globalizing world,

the aforementioned opposites do not represent immutable autonomous worlds but create – thanks to new communication possibilities – a space for connecting, bringing together, and regrouping segments and phenomena, the integration of which was impossible even a few decades (or even just years) ago.

Historical aspects of the development of the book as a mass medium

The main starting point for the study of the development of mass media is the social changes that took place when Johannes Gutenberg came up with a way to build a printing press and thus print multiple copies of the same original. Therefore, the emergence of mass media is often heralded precisely by the invention of the letterpress, a technological innovation of such fundamental importance that it is sometimes referred to as the «print revolution» (Briggs, & Burke, 2010). This change affected not only the way of book production but also its content (genre) and visual appearance (graphic design, materials used).

In the early 16th century, two important intellectual and artistic movements intervened in the development of printing in Europe: the Renaissance, which manifests itself in literature as humanism, and Luther's Reformation. In addition to the religious books of the Reformation and scientific and artistic books, popular publications (adventure novels) and calendars were published in large quantities already in the 16th century. The bookbinding of the first edition was mostly still Gothic, while the wooden boards of these bindings were often replaced by boards made of glued papers (waste). In addition to the «ordinary», cheap binding for fewer solvent customers were published books in luxurious gilded binding intended for monarchs, high church dignitaries, and the nobility (Kneidl, 1989).

The successful use of letterpress technology in text reproduction was also the first step in the creation of media institutions. Various forms of monopolies began to emerge that served the purposes of censorship, but also provided some protection for authors and allowed a certain standard to be maintained (Johns, 1998). Printing gradually became a new craft and an important branch of commerce (Febvre, & Martin, 2010). Printers ceased to be merchants and became publishers, the two functions gradually becoming distinct. Equally important was the discovery of the notion and role of the «author» since older manuscript texts usually did not have living authors. At the beginning of the 16th century, the role of the professional author often supported by a wealthy patron, appeared. Each of the successive development steps reflected the emergence of the market and the transformation of the book into a commodity. Book publishing in the late 16th century contained many essential features of modern media – including the early form of the reading public. Later, the history of the book took place not only in the sign of a gradual increase in circulation and expansion of the range of content but also in the fight for freedom of the press and the rights of authors. One of the first and at the same time the most famous and telling demands for the freedom and independence of the press was published by the English poet John Milton in 1644 in his treatise *Areopagitica*. Freedom of the press went hand in hand with democratic political freedoms and was achieved after the victory of democracy in individual countries (McQuail, 2009).

Several discoveries in the 19th and 20th centuries (the steam engine, mechanical paper production, the invention of the high-speed press, and the typesetting machine), which caused the Industrial Revolution, also contributed to the letterpress improvement. The complexity of these discoveries caused the printing craft to change into an industry during the 19th century. Inventions speeded up, cheapened, and comprehensively rationalized the book production, but did not particularly contribute to its aestheticization. On the other hand, the discovery of new graphic techniques had a favorable effect on the illustration possibilities. It lent them – as well as the decoration of the book – new aesthetic features. In the 19th century, binding also became

mechanized and the use of bookshelves became the most common method of industrial binding. Technical development in this period caused the book to become cheaper and further democratized, at the same time it distanced the author from the printer as the immediate speaker of the book. In the new conditions, extensive multi-volume works of professional literature, as well as titles of beautiful literature, began to be published. In parallel with the large-scale production of books on cheap paper, the effort of certain private printers to prioritize quality, regardless of profit or loss, also grew (Kneidl, 1989).

The period after World War II was characterized by an enormous increase in production, the advent of phototypesetting, and the advent of offset. The creation of new fonts and methods of graphic editing of books have seen great progress and have become an integral part of book architecture (Kneidl, 1989).

Currently, the book represents a specific sphere with identifiable characteristics of mass media. These often do not appear in the same form and intensity as in other types of media. This is due to the already mentioned connection of the book with the diametrically different levels of mass media and art.

The specifics of the book as a mass medium in the cultural space

The readership can be considered the historically first media audience. The publication of books and other printed matter gradually led to the distribution system establishment of secular texts that interested people could procure and use for instruction, entertainment, and pleasure. Readers were mainly concentrated in cities and belonged primarily to the newly established social class, the bourgeoisie. The printed text could be read anywhere and at any time, so there was no need for the people exposed to a certain message to be present at the same time in the same place. It was with the creation of the reading community that the first truly dispersed media audience emerged as part of the social change that was connected with the advent and development of letterpress. The development of letterpress led to new reading practices and habits, primarily to the transition from intensive to extensive reading (reading an ever-growing number of titles). This opened up space for the late onset of certain reading habits (flipping pages, skipping parts of texts, skimming the text, ignoring details and aesthetic qualities, transition from loud to silent reading, from pre-reading to intimate contact with the text) (Jiráková, 2015).

Mass media assume a mass audience characterized by large numbers, significant anonymity, socio-cultural diversity, and temporal and spatial dispersion. It is unrooted from the point of view of the context of the communicated message and receives the communicated messages in a large number of identical copies. Its existence is based on the use of media production technology and, in the eyes of publishers and broadcasters, it has the potential to ensure return on investment and profit. This is also why the mass media - to gain the attention of the largest possible audience, and thereby obtain the highest profit - bring content aimed at the lowest common denominator and create a new, specific type of cultural production, characteristic of mass culture (Jiráková, 2015).

The concept of a mass audience suggests that the media addresses really «everyone» with its content, no one is excluded, and the media message is potentially intended for everyone. This statement is false (Jiráková, & Köpplová, 2015) Media rarely try to sell a product, service, or message to everyone. Instead, they attempt to determine how the entire population can be divided into meaningful segments (Potter, 1998). The existence of segmented audiences is connected primarily with the growing commercialization of the audience, which leads to the fact that the media tries to attract the attention of certain consumer groups defined, usually by sociodemographic characteristics, income, and consumption habits.

Even in this case, the book as a mass medium deviates from the usual formulas and definitions – it is parallel anchoring in the frameworks of artistic and mass media communication presupposes opposite poles not only at the level of cultural inclusion but also at the level of identification of the readership, which absorbs the communicated contents and also at the level of aesthetic perception, not only at the level of mass culture.

If we perceive a book in the position of a work of art, we find the most identifying features in the definition of an elite audience, which cannot be associated with the idea of an "average", "ordinary" person, but rather with the idea of an intelligent, educated, naturally curious individual with a sense of beauty, searching value even in the contemporary world, critically approaching to texts and topics (at the same time, an active reader). In connection with the book, we can also talk about a specialized audience, defined by certain professional interests, professional focus, etc. The emergence of a specialized audience falls roughly at the same time as an early elite audience. It is a consequence of the interest and professional specialization of the audience, caused by the development of the arts and sciences (Jiráč, & Köpplová, 2015).

The third specification of the audience regarding the book is connected with the advent of new technologies (mainly the Internet and social networks), which allow the recipients of communicated messages a greater degree of active participation in the creation and final modification of the message. This also leads to the homogenization and fragmentation of the audience, supported by a richer media offer, later by the decentralization of network media and a greater possibility of interactivity (Jiráč, & Köpplová, 2015). A member of an interactive audience has quite a bit of choice in what he reads and what form he ultimately chooses to take. Last but not least – whether it will rather take the position of a member of the elite readership, inclined towards high-quality content in terms of content and visuals, or whether it will be aimed at a mass audience with a more commercial orientation. Naturally, it is not possible to define the exact boundaries between the elite and the mass audience by their definition presented above, since these characteristics are general, they do not take into account possible changes in the perception of members of individual audiences, or factors involved in changing interests under the influence of various events in the personal and professional life of individuals.

Research methods and techniques

The article's main goal was to approach the main aspects of the book as a mass medium in the era of new communication technologies, namely at the level of elementary theoretical starting points and research (probe) aimed at obtaining «field data». They will serve us for specific research carried out in connection with the main topic, the results of which will be presented in the following issues of the journal «*Social Communications: Theory and Practice*». As part of the above-mentioned survey (probe), we specified – without claim to completeness – selected communication technologies influencing the habits associated with the use of books, reading behavior, and the way of perception and reception of the textual and visual essence of the book as a mass medium and a work of art, using the method of qualitative content analysis. In the contribution, we analyzed the book specifics as a mass medium in the cultural space and its communication prerequisites for the reader in the era of new communication technologies.

The short questionnaire survey was focused on determining reading habits in the era of new communication technologies. Questionnaires were distributed in electronic form (on the bookstores' Facebook page) but also in printed form (in bookstores and libraries in Nitra, Nové Zámky, Bratislava, Banská Bystrica, and Košice), from February 14th to 27th in 2024. Questionnaires were filled out by 92 respondents aged 19–73 (40 respondents aged 19–40 and 52 respondents aged 41–73). Respondents answered 5 questions:

1. Which form of book do you prefer and why?
 - a) printed (explain);
 - b) electronic (explain);
 - c) audio (explain).
2. Do you use mobile applications designed for book readers?
 - a) yes (specify);
 - b) no.
3. Which method of access to books do you prefer?
 - a) purchase (specify whether in a brick-and-mortar bookstore or via the internet);
 - b) borrowing from the library;
 - c) different way (specify).
4. Which statement regarding the function of the book is most accurate for you?
 - a) i need it for studying and/or performing my profession;
 - b) i learn new knowledge about the world;
 - c) it is a source of entertainment and relaxation for me;
 - d) it is a source of artistic/aesthetic experience for me;
 - e) different way (specify).
5. Do you think the book in printed form should survive even in the era of new technologies?
 - a) yes;
 - b) no.

Regarding the questionnaire survey, we established the following hypotheses:

H1: We assume that most respondents prefer a printed book.

Reasoning: The printed book is connected with tradition and stereotypes rooted in Slovakia for centuries. Direct contact with the book, the possibility to leaf through it, and the smell of the book, are the most common reasons why it continues to enjoy great popularity.

H2: We assume that more than half of the respondents do not use any of the mobile applications intended for book readers.

Reasoning: These applications resonate mainly in the consciousness of young users, and their use among middle and older generations is not yet significantly widespread.

H3: We assume that most respondents prefer to buy books (more than half of them in brick-and-mortar bookstores).

Reasoning: Prioritizing the purchase of a book is also related to the need to own it and return to it at any time. Buying in brick-and-mortar bookstores is connected – as in the case of the first question – with a certain tradition, rituals, and stereotypes. Customers still prefer direct contact with the book before buying, the possibility of flipping through it and visually perceiving it. However, due to time constraints, the number of those who buy books electronically from the comfort of their homes is also increasing.

H4: We assume that most of the interviewed respondents perceive the book as a source of entertainment and relaxation.

Reasoning: The fast lifestyle and demands that modern people have to fulfill in their personal and professional lives increase their need for relaxation, which they associate with a book.

H5: We assume that more than half of the respondents think that the book in printed form should survive even in the era of new technologies.

Reasoning: The printed book has a centuries-old tradition in our society, and reading a book is associated with certain customary scenarios (in an armchair, with coffee and tea, etc.). Despite the high proportion of households equipped with the Internet, many readers (especially members of the older generation) do not have the Internet and/or are not interested in using it.

The communication potential of the book in the era of new communication technologies

The most fundamental aspect of information and communication technology is digitization, the process during which all texts (symbolic meanings in all encoded and recorded forms) are converted into binary code and can be produced, distributed, and stored by the same process. Authors have much more options and opportunities when they publish their texts on the Internet and create their typesetting. New media have opened up alternative forms of publishing, which means new possibilities and challenges for the traditional publishing business. In some types of Internet publishing, we find traditional publishing functions (editorial interventions, authorship verification), but in others, we do not encounter them. The role of the audience hides great possibilities for change, especially toward greater autonomy and equality concerning resources and suppliers. An audience member is no longer part of a crowd but is either a member of a chosen network, a member of a special audience group, or an individual. In addition, the audience activity is moving from simple reception to search, consultation, and more personal interaction. New technologies have freed us from many constraints, although there are still many social and cultural reasons why many communication activities have a fixed place (McQuail, 2009).

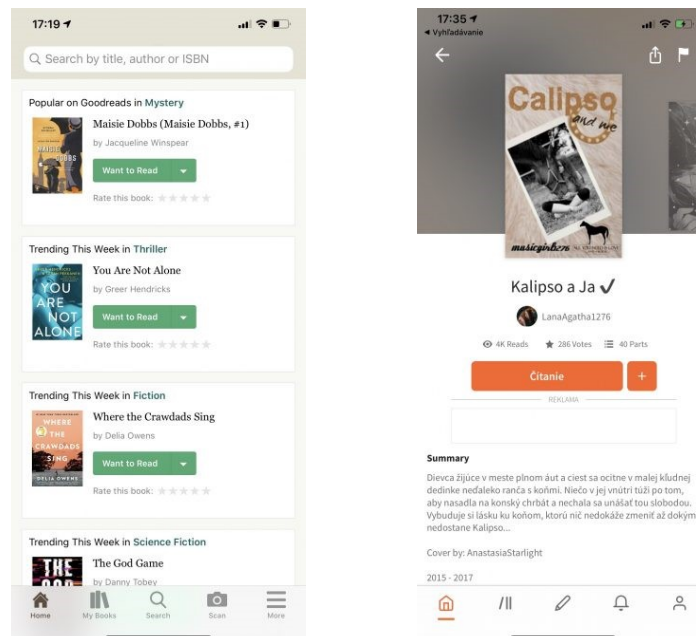
In this context, it is important to point out that new technologies do not offer us new stories but expand the possibilities of active and passive content consumption. Whether we will choose from them or just let them affect us is rather a question of media education, critical thinking, and learning, how to approach the world of media and popular culture, and how to look for moments and situations, that can be liberating, enriching and emotionally appealing for each of us (Kasarda, 2013).

The relationship towards information, its hierarchization, production, and thus also to creation, has also changed in a revolutionary way. Popular culture quickly converged with digital technologies and subsequently, the Internet, because the appeal of the virtual world lies precisely in an interesting change. In contrast to the passive perception of media content, there is also the appearance of a certain participation in the content, the feeling of necessary presence, and participation in the entertainment. At the same time, the Internet offers an extreme degree of individualization in the selection of popular culture products, which is also related to the current problem of copyright infringement. Currently, the problem is not diversity, or subculture, but rather the leveling of values. On the Internet, any information becomes equal to any other information, often there is no editorial principle, and there is no hierarchization of information. At the same time, there is a new way of communicating with celebrity culture on social networks or specialized servers. Fan pages and professional websites oriented towards popular culture are becoming community places, but also a space for brand commodification. At the same time, the huge amount of choice also leads to the individualization of interests. Subcultural spaces are created where there is an exchange of information and news from an area that is interesting to the consumer for some reason. Sharing the same interests with other people can have not only negative, but also positive aspects – it can return the recipient to an interactive, active approach, and thus contribute to increasing the level of his creativity (Kasarda, 2013).

The advent of new technologies has also had a significant impact on book culture – starting with the creation of a book, through its production, distribution, sale, and audience perception. At the level of the creation of a book by the author, as well as its production and distribution by the publishing house, the computer, and the Internet have become an integral part of «event» at all levels – from the actual writing (creation) of the text to the use of electronic dictionaries, geographically and time-limited, fast communication between authors, editors, publishers, illustrators, printers, booksellers to shape the image, strengthen the good name and build active contact with the audience (e. g. through social networks). New technologies have lent new characteristics to the book as a work of art and mass medium, and have also influenced its more modern appearance.

In particular, new technologies affected the reading public. They influenced not only their approach to the book but also their reading habits and reception methods, respectively level of activity and interaction. The most fundamental change brought about by new technologies was the arrival of electronic books (e-books) and auditory (audio) books, which expanded the offer in terms of form. In addition, new applications appeared for real and potential readers, which highly influenced their behavior and reading habits. We present some of them for illustration.

Goodreads is a mobile application that serves as a database of books and at the same time as a social network where books that the user owns, reads or wants are stored for free. At the same time, it allows you to evaluate books, write reviews about them, create virtual shelves from them, and communicate about them with other readers. The more books the user rates in the application, the more accurate recommendations will be offered. After entering your favorite genres, it will recommend reading tips. At the same time, Goodreads also serves as a shopping advisor – after pressing the appropriate button, it will scan the book's barcode, which displays the ratings of other readers (Vinc, 2020).

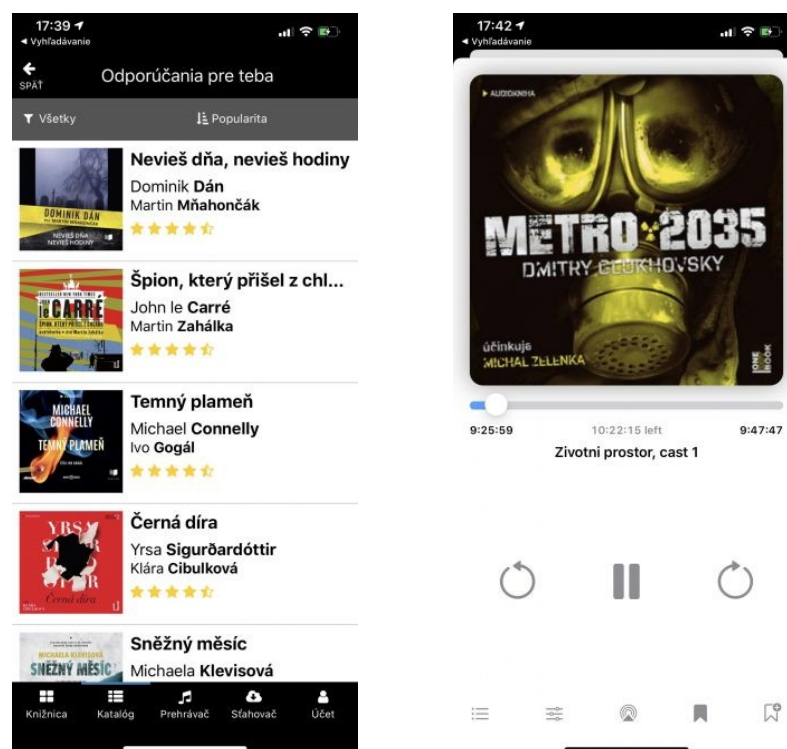
Picture n. 1–2 Goodreads a Wattpad (Source: Vinc, 2020).

Wattpad offers a database of over twenty million e-books and stories by amateur authors and young, emerging writers from around the world, as well as those who give these authors a chance at publication. Everyone can publish their book here, which results in lower quality, but sometimes

also interesting and elaborate author texts that users of this application can read for free. You can choose according to individual genres and categories. Books in Slovak are also represented in the database (Vinc, 2020).

Martinus.sk Audiobooks allows you to listen to a rich library of audiobooks in the Slovak and Czech languages through the browser after purchase. The advantage of the application is that users can listen to a preview before buying a title, thanks to what they can find out whether they like not only the plot but also the voice and delivery of the artist. After purchase, the audiobook can be directly downloaded to the device via Wi-Fi, thereby saving mobile data.

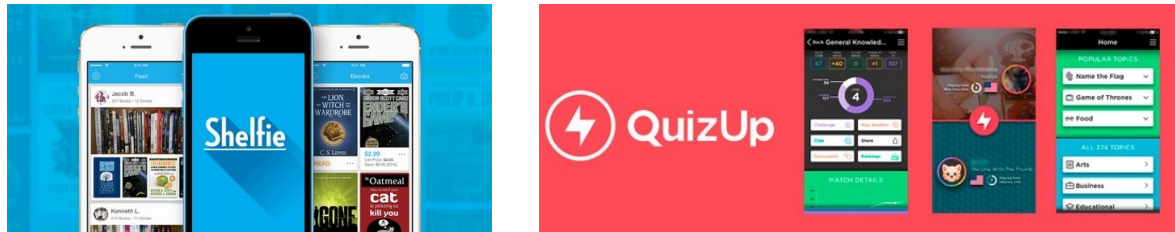
Bound-Cloud Audiobooks is intended for fans of audiobooks purchased outside the store with their player or still on a CD carrier, which they can comfortably listen to using this application. It is compatible with several cloud storage, but it is possible to download a book directly from your computer. Subsequently, the application behaves like a classic audiobook player, that is, it recognizes their chapters, remembers the last playback stop, and also supports saving time bookmarks.

Picture. n. 3–4 Martinus.sk Audiobooks and Bound – Cloud Audiobooks (Source: Vinc, 2020).

Shelfie connects books and readers. After the user downloads the application and a photo of his library, it takes him to the online world: it tags his books, recommends them as e-books, and can also follow the bookshelves of others (e.g. his friends). Books of all genres are represented on Shelfie, from classics to bestsellers (7 Najlepších aplikácií pre milovníkov kníh 2015, 2015).

QuizUp is an application with tests and quizzes, including tests and quizzes about books. The user logs in with an email or Facebook account and chooses from a menu of quizzes: he/she fills in book titles, literary figures, and authors. It also allows you to choose a teammate from any corner of the world with similar interests and similar results/experience (7 Najlepších aplikácií pre milovníkov kníh 2015, 2015).

Picture n. 5–6 Shelfie a QuizUp (Source: 7 Najlepších aplikácií pre milovníkov kníh 2015, 2015).

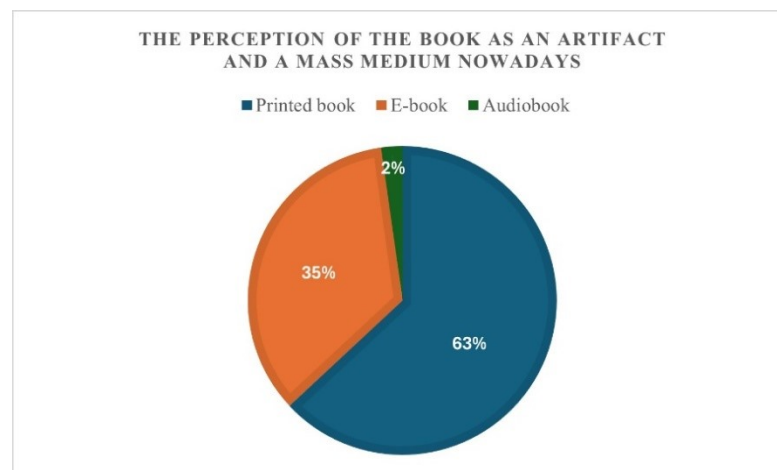
These and many other technological innovations have improved access to books in a form other than print, thus creating the conditions for young people to find their way to them and eliminating many obstacles (spatial, time). Currently, the share of households with Internet access is growing significantly, and the number of smartphones is just as high. However, we also positively perceive that the traditional printed book continues to be popular, in bookstores, second-hand bookshops, and libraries.

Results and discussions

After evaluating the questionnaire survey, we came to the following conclusions:

H1: We assume that most respondents prefer a printed book.

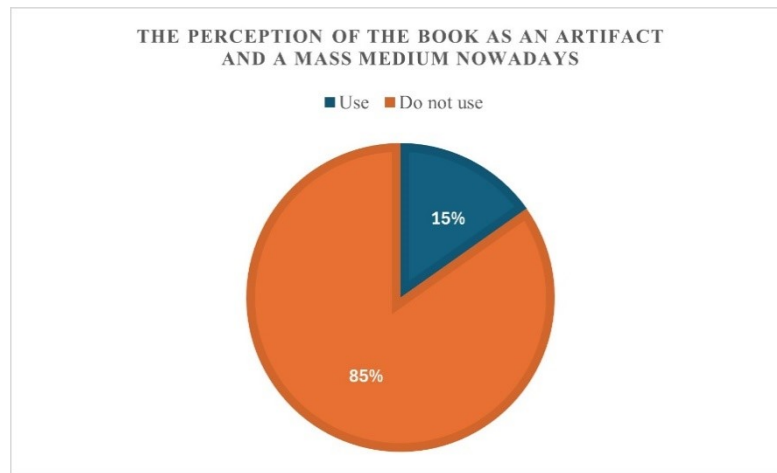
The hypothesis was confirmed: 58 respondents prefer a printed book. The most frequent arguments were tradition, habit, a better feeling when in personal contact with a book, the possibility of leafing through it, the smell of a book, and the ritual associated with reading. 32 respondents prefer an e-book and justify their choice mainly by saving space and practicality. Only 2 respondents mentioned they prefer an audiobook because it can be listened to, for example, while driving or other activities, while also appreciating the preservation of eyesight.

Graph Nr. 1 Questionnaire survey – hypothesis 1 (Source: own processing).

H2: We assume that more than half of the respondents do not use any of the mobile applications intended for book readers.

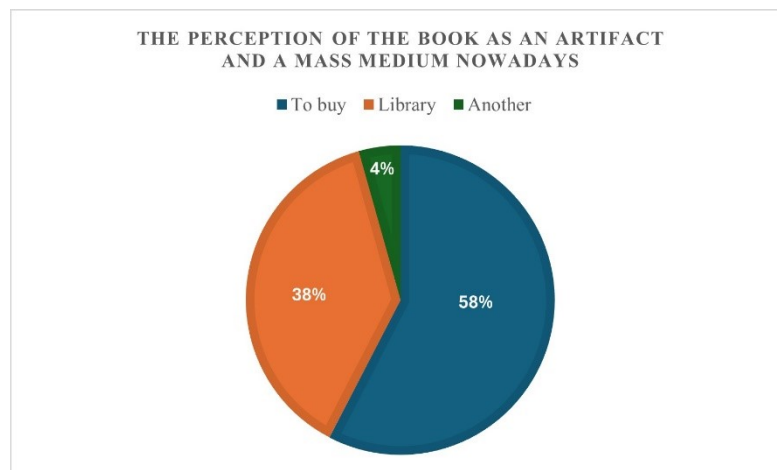
The hypothesis was confirmed: 78 respondents do not use any of the mobile applications intended for book readers, and 14 respondents (all in the age group of 19–40 years) use some of these mobile applications (Goodreads, Wattpad, Shelfie, Amazon Kindle were mentioned).

Graph Nr. 2 Questionnaire survey – hypothesis 2 (Source: own processing).

H3: We assume that most respondents prefer to buy books (more than half of them in brick-and-mortar bookstores).

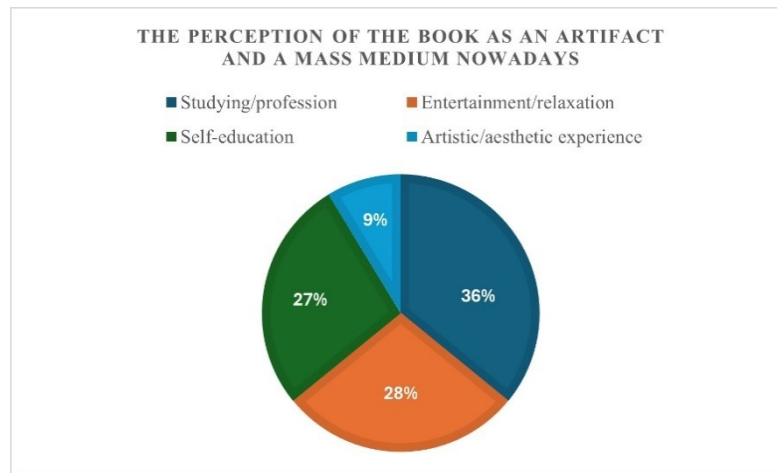
The hypothesis was confirmed: 53 respondents prefer to buy books. 33 of them prefer to buy in brick-and-mortar bookstores and 20 respondents prefer to buy via the Internet. 35 respondents use the services of the library (especially the age category of young students) and 4 indicated another way of accessing books (borrowing between friends and family members).

Graph Nr. 3: Questionnaire survey – hypothesis 3 (Source: own processing)

H4: We assume that most of the interviewed respondents perceive the book as a source of entertainment and relaxation.

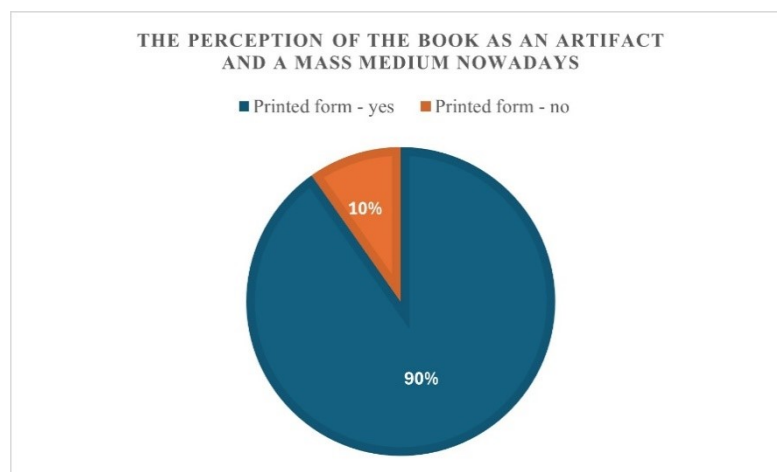
The hypothesis was not confirmed: 33 respondents need the book when studying and/or performing their profession, 26 perceive it as a source of entertainment and relaxation, 25 as a source of new knowledge in the process of self-education, and 8 consider it a source of artistic/aesthetic experience.

Graph Nr. 4 Questionnaire survey – hypothesis 4 (Source: own processing).

H5: We assume that more than half of the respondents think that the book in printed form should survive even in the era of new technologies.

The hypothesis was confirmed: 83 respondents think that books in printed form should survive even in the era of new technologies, and 9 respondents believe that publishing printed books currently has no justification.

Graph Nr. 5 Questionnaire survey – hypothesis 5 (Source: own processing).

Conclusion

The book went through a long and dynamic development that changed, reshaped, and modified not only its content and visual appearance, but also the way it was produced, distributed, sold, and perceived. In the 21st century, it fulfills the function of an art artifact and the role of a mass medium. At the same time, it forms a part of culture in its noble meaning and a mass (popular) form. The aforementioned «duality» elevates the book as a specific medium in which the aesthetic dimension is combined with the mass media (also marketing) dimension.

The qualitative and quantitative research we carried out confirmed that the development of new technologies in connection with the production of the book and its communication potential about the target audience brought many positives and facilitated access to the book even for those

who argued about the lack of space in the home library (e-book) or busy time (e. g. the possibility to listen to an audiobook while driving). New applications have been added to support reading, but also the author's work, to which younger age groups in particular find their way.

In addition to positives, new technologies have also brought negatives: e-books mean a certain competition for brick-and-mortar bookstores, but also for libraries. Downloading a book to your computer, mobile phone, or e-reader is simple and feasible from the comfort of your home. Mass production of books and opportunities on the book market (practically anyone who has the necessary financial means can publish a book) often leads to a decline in the quality of communicated content. We perceive that there are currently so-called elite book publishers who place great emphasis on preserving the qualitative and aesthetic aspects of the book and perceive it primarily as a work of art and only secondarily as a consumer product.

At the same time, the survey results pointed to the power of tradition, manifested not only in the preference for printed books or purchases in brick-and-mortar bookstores but also in reading habits and stereotypes. We consider it important to create and maintain conditions on the book market that allow access to books to all who are interested in them, i.e. j. adherents of new technologies and more conservatively oriented users, regardless of age or social status.

As mentioned above, the article has a summarizing character in the theoretical part and an overview in the practical part. It represents an introduction to more detailed research, the results of which we will present in the following articles. In them, we will focus on the book's impact on increasing media literacy and critical thinking among children and youth, as well as on various technologies facilitating the use of the book's potential in the mass media and artistic spheres.

As Confucius said that the words of a book always excite us, but the important thing is that they change us. And it is precisely in this possibility of change that we see the future of the book. Following new technologies and traditions, but above all with the communication potential of the book and its mission to educate, socialize, develop an aesthetic sense, and bring fun and relaxation. We consider this mission to be timeless.

Statement

Financing

No organisation funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia.

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Reference

- 7 Najlepších aplikácií pre milovníkov kníh 2015 (2015, December 9). *LepšíDeň.sk*, URL: <https://lepsiden.sk/7-najlepsich-aplikacii-pre-milovnikov-knih-sutaz/> (in Slovak).
- Baker, M. (2006). *Slovník kulturních studií [Dictionary of Cultural Studies]*. Praha: Portál, 206 (in Czech).
- Briggs, A., & Burke, P. (2010). *A Social History of the Media. From Gutenberg to the Internet*. Cambridge: Polity Press, 374.
- Febvre, L. & Martin, H. J. (2010). *The Coming of the Book*. London: Verso, 2010, 384.

- Habermas, J. 2000. *Strukturální přeměna společnosti [Structural transformation of society]*. Praha: Filosofia, 2000, 454 (in Czech).
- Jirák, J., Köpplová, B. (2015). *Masová média [Mass media]*. Praha: Portál, 392 (in Czech).
- Johns, A. (1998). *The Nature of the Book*. Chicago: Chicago University Press, 753.
- Kasarda, M. (2013). *Populárna kultúra a masové médiá: Od karnevalovej ulice po virtuálny svet [Popular culture and mass media: From the carnival street to the virtual world]*. Žilina: Eurokódex, 144 (in Czech).
- Kneidl, P. (1989). *Z historie evropské knihy. Po stopách knih, knihtisku a knihoven [From the history of European books. In the footsteps of books, letterpress and libraries]*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 144 (in Czech).
- Liba, P. (2005). *Kultúra / literatúra [Culture / literature]*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 392 (in Czech).
- McLuhan, M. (1991). *Jak rozumět médiím: Extenze člověka [Understanding Media: An Extension of Man]*. Praha: Odeon, 348 (in Czech).
- McQuail, D. (2009). *Úvod do teorie masové komunikace [Introduction to mass communication theory]*. Praha: Portál, 640 (in Czech).
- Potter, W. J. (1998). *Media Literacy*. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications, 438.
- Vinc, D. (2020). 8 najlepších aplikácií pre milovníkov kníh 2020, March 8). *Denník N – Techbox*, URL: <https://techbox.dennikn.sk/temy/8-najlepsich-aplikacii-pre-milovnikov-knih/> (in Slovak).
- Zahrádka, P. (ed.) (2010). *Estetika na přelomu milénia [Aesthetics at the turn of the millennium]*. Praha: Barrister & Principal, 486 (in Czech).

Комунікаційний потенціал книги як засобу масової інформації в добу нових комунікаційних технологій

Їтка Рожнова,

доктор філософії, доцент,
кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в Нітрі
(м. Нітра, Словаччина);

Зузана Козарова,

доктор філософії, доцент,
кафедра журналістики та нових медіа, факультет мистецтв,
Університет Костянтина Філософа в Нітрі
(м. Нітра, Словаччина).

Анотація

Специфіка книги зумовлена її подвійною, діаметрально різною сутністю, оскільки вона вважається артефактом мистецтва та засобом масової інформації. З одного боку, вона вирізняється характеристиками, визначеними медіастудіями, і водночас – в іншому контексті – має опозиційне ставлення до них, тяжіє до характеристик художнього артефакту. Вищезгадані протилежності знаходимо й у взаєминах між книгою й аудиторією: завдяки широкому спектрові жанрів, авторських підходів і виробничих процедур книга може сприйматися аудиторією як унікальний витвір мистецтва і як продукт масової культури. Зазначеним вище аспектам відповідає й комунікаційний потенціал книги, який залишається незмінним. Він продовжує бути/може бути джерелом

нової інформації, знань, мистецького досвіду, розваг чи відпочинку. Проте поява нових технологій принесла/приносить цілий спектр змін. Найбільша зміна з появою інтернету та смартфонів – це прискорення та спрощення комунікації в процесі виробництва, розповсюдження та продажу книг. Ці технологічні зміни також суттєво впливають на взаємини між книгою й читацькою аудиторією. Читач є не лише пасивним реципієнтом її змісту й візуальної складової, а й активним учасником сприйняття. У статті ми проаналізували специфіку книги як засобу масової інформації в культурному просторі, а також її комунікаційні передумови для читача в епоху нових комунікаційних технологій. Головною метою опитування було з'ясувати, як читачі книг сприймають нові технології або як нові технології впливають на читацькі звички, пов'язані з використанням книг. Стаття має узагальнювальний характер у теоретичній частині й оглядовий у практичній частині. Вона є вступом до більш детального дослідження, результати якого будуть представлені в статтях, опублікованих в інших номерах журналу «Соціальні комунікації: теорія і практика». Ми зосередимося на впливі книги на підвищенні медіаграмотності та критичного мислення дітей і молоді, а також на різноманітних технологіях, що сприяють використанню потенціалу книги в ЗМІ та мистецькій сфері.

Ключові слова: книга, комунікаційні технології, культура, ЗМІ, аудиторія.

Submitted to the editor – 26.04.2024

Review 1 – 25.05.2024

Review 2 – 30.05.2024

Accepted for printing – 08.06.2024

Подано до редакції – 26.04.2024

Рецензія 1 – 25.05.2024

Рецензія 2 – 30.05.2024

Прийнято до друку – 08.06.2024

SOCIOLOGY OF SOCIAL COMMUNICATIONS

СОЦІОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Crisis Environmental Communications in the Context of Armed Conflict as a Subject of Sociological Analysis

<p>Alona Myroshnychenko, <i>Ph.D. Student</i> E-mail: mirosnicenkoalona@gmail.com https://orcid.org/0009-0005-2081-2588, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kirpichova St., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002.</p>	<p><i>Citation:</i> Myroshnychenko, A. (2024). Crisis Environmental Communications in the Context of Armed Conflict as a Subject of Sociological Analysis. <i>Social Communications:</i> <i>Theory and Practice</i>, 16(1), 96–110. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-10 © Myroshnychenko, A. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
---	---

Annotation

The purpose of the study is to analyze the sociological discourse in the field of crisis environmental communications in the context of crisis (armed conflict).

Research methods: the basic research method was case and content analysis, which are suitable for studying previous research on the achievements of scientists on environmental threats and crises, crisis communications, as well as further understanding of the importance of crisis environmental communications during armed conflicts.

Results: The war in Ukraine is a crisis that significantly affects the environment and deepens the environmental crisis. Crisis environmental communications and crisis management are important for overcoming such crises. Having a communication plan and a professional team in place in a crisis is the basis for preventing and overcoming it. The author examines the impact of previous armed conflicts, in particular, the war in Yugoslavia, on the region's ecology, as well as its experience in bringing to justice for environmental damage. In particular, it was found that the experience of prosecution under international humanitarian law is minimal, and the issue of environmental protection during armed conflict is practically unregulated and extremely difficult to prosecute. Ukraine's previous environmental crisis communications before and after the Russian army blew up the Kakhovka hydroelectric power plant dam indicates the lack of thorough prior communication training.

Conclusions: the analysis shows that understanding and acceptance of environmental risks is important for their prevention and response to crisis situations. Learning from its own experience and analyzing previous crises in other countries, Ukraine should conduct environmental crisis communications in compliance with the rules of conducting such communications, sharing this experience with other countries. This is an important tool for preventing environmental disasters and reducing their consequences.

Keywords: *crisis environmental communications, crisis communications, Yugoslavia, crisis, war in Ukraine, armed conflict, ecology, Russian Federation.*

Кризові екологічні комунікації в контексті збройного конфлікту як предмет соціологічного аналізу

Альона Мирошниченко,

аспірантка,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

(м. Харків, Україна)

Вступ

За останні три десятиліття кількість регіональних і локальних збройних конфліктів у світі збільшилася: за даними Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS), їх 183 станом на 2023 рік (Hastings, 2023). IISS у рамках свого щорічного огляду збройних конфліктів показує ріст насилля в багатьох регіонах і війн, які мають усі ознаки нерозв'язності. Кількість загиблих зросла на 14%, а кількість випадків насилля – на 28%. Однією з важливих причин війн є глобальний вплив і прискорення зміни клімату у світі. IISS повідомляє: «Кліматична криза, що прискорюється, продовжує діяти як мультиплікатор як основних причин конфлікту, так й інституційної слабкості в нестабільних країнах» (Hastings, 2023).

У ХХ столітті війни призвели до мільйонів смертей. У ХХІ столітті недержавні озброєні угруповання в багатьох країнах підтримуються Російською Федерацією та Іраном. Напруга росте між США та Китаєм. 24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України. IISS вважає (Mia, 2023), що конфлікт можна вирішити тільки отриманням нашою країною гарантій безпеки, що мають забезпечити територіальну цілісність України. Конфлікти відбуваються в усьому світі, проте неоголошена війна Російської Федерації проти України, на нашу думку, є найруйнівнішою з них. Вважаємо, що Російська Федерація ігнорує фундаментальні принципи міжнародного гуманітарного права. «Російсько-українська війна, – каже IISS, – змінює регіональну та глобальну безпеку та економічний порядок» (Mia, 2023).

Починаючи із 2014 року Російська Федерація веде неоголошену війну проти України. Захоплені й підірвані промислові об'єкти, затоплені шахти, забруднена снарядами земля вже тоді дуже турбували науковців. Із початку повномасштабного вторгнення виклики збільшилися: ракети летять по всій території України, завдаючи непоправної шкоди (людські жертви, економічні й екологічні втрати). Територія, на якій ведуться найбільш активні бойові дії, має велику кількість техногенних об'єктів і споруд. Ідеться про атомні, теплові й гідроелектростанції, що потенційно несуть екологічну небезпеку. 2023 року окупаційні війська підірвали дамбу Каховської ГЕС (Постанова Президії Національної академії наук України від 06.09.2023, №313), регулярно обстрілювали ТЕЦ і нафтові сховища в різних містах, згідно з медійною інформацією створювали всі умови для нестабільної роботи окупованої Запорізької АЕС. Такий характер ведення бойових дій має ознаки екоциду (Гардашук, 2022) – «незаконних чи необґрунтованих дій, учинених з усвідомленням того, що є суттєва ймовірність заподіяння такими діями серйозної, широкомасштабної або тривалої шкоди навколишньому середовищу» (Legal definition of ecocide, n.d.). Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України в разі збільшило кількість екологічних і техногенних ризиків, поглибило екологічну й економічну кризи, створило нові екологічні проблеми з довгостроковою й віддаленою перспективою.

Бомбардування важким озброєнням цивільних і промислових об'єктів, пожежі, забруднення води тощо мають негативні наслідки не тільки для екології України, а й усього східного й південного регіонів Європи.

Однією з ключових умов стабілізації та прогнозування подальшої екологічної ситуації у воєнний та післявоєнний час є проведення теоретичних й емпіричних досліджень, до яких варто залучити не тільки спеціалістів-екологів, а й долучити до цих процесів фахівців із соціології. Об'єктом аналізу цієї роботи стали кризові екологічні комунікації, а її предметом – особливості кризових комунікацій в умовах кризи (збройного конфлікту).

Методи та методики дослідження

Методологічною основою дослідження є праці R.R. Ulmer, T.L. Sellnow, M.W. Seeger (2009; 2017); W.T. Coombs (2010), S. Fink (2013), C.F. Hermann (1963), M. Rogester (1989); W.A. Thomas (1909); S. Black (1989) та ін., що стосуються визначення понять «криза», «розвиток», «наслідки та специфіка її появи»; праці R.R. Dines, E.L. Quarantelli (1976); W.T. Coombs (2010), Я. Савченко (2022), Г. Дзяної, Р. Дзяного (2022), Д. Коника (2020) та ін., у яких ідеться про кризове управління та кризові комунікації; праці A.G. Flor (2003), S.W. Littlejohn, K.A. Foss (2003), H. Jenkins (2007) та ін. про визначення поняття та специфіки екологічних комунікацій, а також праця А. Мирошниченко (2023), де сформульовано поняття кризових екологічних комунікацій. Дослідження екологічних наслідків бомбардування території Югославії представлено в праці D. Nadic (2000).

Досліджено міжнародно-правовий захист довкілля в період збройного конфлікту, відповідальність за завдання шкоди довкіллю, вплив збройних конфліктів на екологію на території Югославії та суміжних країн. Важливим у контексті неоголошеної війни в Україні було дослідження матеріалів Української Гельсінської спілки з прав людини «На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України», що містить інформацію про завдану шкоду екології Сходу України із 2014 року до повномасштабного вторгнення Російської Федерації.

Базовим методом дослідження було обрано кейс- та контент-аналіз, що є доцільними для дослідження напрацювань науковців про розуміння криз та кризових комунікацій, а також подальшого розуміння важливості кризових комунікацій під час екологічних криз, поява яких зумовлена збройним конфліктом.

Мета дослідження – аналіз соціологічного дискурсу в царині кризових екологічних комунікацій та їхньої ефективності в умовах кризи (збройного конфлікту).

Результати та обговорення

Останні роки питання екології в українському та світовому просторі виникають все частіше: війни, катаклізми, природні аномалії, епідемії тощо вражають людство незалежно від соціального статусу й географічного положення. Екологічна ситуація оцінюється з різних точок зору: біологічної, демографічної, медичної, культурної й соціально-інституційної. Найголовнішими питаннями залишаються питання екологічної безпеки. Захист і відновлення є важливим елементом для забезпечення екологічної безпеки кожного регіону, країни й людства в цілому. Людина й екологія нерозривно пов'язані й постійно перебувають у взаємодії. Стан довкілля є одним із ключових елементів сталого розвитку, тому важливо його зберігати й відновлювати. Актуальність виникла тоді, коли із 2014 року довкілля України почало потерпати від збройної агресії Російської Федерації й потребувало міжнародно-правового захисту.

Важливим під час збройних конфліктів є захист навколишнього середовища, тому було докладено зусиль для створення галузі права, що встановлює правила ведення збройних конфліктів, регулює відносини між державами щодо захисту жертв війни, обмеження засобів та методів ведення війни. Міжнародно-правовий захист довкілля в період збройного

конфлікту є предметом регулювання норм міжнародного права навколишнього середовища, міжнародного гуманітарного права (МГП), міжнародного кримінального права та міжнародного права прав людини (Блага та ін., 2017). В основі МГП – чотири Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. Ідеться про Женевську конвенцію (IV) щодо захисту цивільного населення під час війни, три Додаткові протоколи (Міжнародне гуманітарне право, 2024).

Війна робить неможливим стійкий розвиток суспільства. Війна, як криза, має вплив на все: економіку країни та країн-сусідів, екологічну ситуацію, на соціальні інститути й зв'язки, а також на сприйняття людиною свого сьогодення та майбутнього. Війна виявляє найбільш гострі й болючі сторони кризи. Жодну людину, жодну соціальну групу не оминула криза, що показала беззахисність людини перед глобальними загрозами: утратою життя, дому й середовища існування. Завдяки цьому зросла роль комунікацій та інформаційних технологій, адже дуже важливо мінімізувати наслідки кризи й допомогти з її подоланням.

Серед учених немає єдиної думки щодо поняття «криза». R.R. Ulmer, T.L. Sellnow, M.W. Seeger вважають, що криза – це подія чи низка подій, що стаються несподівано, нестандартно та створюють високий рівень невизначеності, загрози або сприймаються як загроза (Ulmer, Sellnow, Seeger, 2009; 2017). W.T. Coombs (2010) вважає, що криза – це непередбачувана загроза, яка може мати негативний вплив на громадськість, організацію й індустрію (Coombs, 2010). С. Фінк бачить кризу як нестабільний стан і час, під час якого мають відбуватися кардинальні зміни (Fink, 2013). С.Ф. Hermann акцентує увагу на параметрах кризи, зокрема несподіваності загрози при обмеженому часі на зворотну реакцію від організації (Hermann, 1963). М. Rogester розглядав кризу як загрозу іміджу та репутації компанії через потрапляння її в недоброзичливе поле зору медіа й інших цільових аудиторій (Rogester, 1989).

Теорія кризи та соціальних змін була розроблена У.А. Томасом. На думку науковця, криза – це явище, яке «порушує звичний перебіг речей» і потребує «нової моделі поведінки» (Thomas, 1909). Криза має всі ознаки катастрофи, є соціальним лихом, яке наражає на ризик стабільність і легітимність існування соціальної та владної структури, має деструктивну природу. Криза – це система пов'язаних елементів, що взаємодіють, яка робить неможливим стабільний, стійкий розвиток суспільства в цілому чи його життєво важливих підсистем. Деструктивна природа кризи змушує суспільство пережити певне потрясіння, що спонукає їх до несподіваних і нестандартних реакцій, рішень і дій. Науковці вважають, що ця особливість кризи є не тільки дестабілізаційною, руйнівною для різного роду структур, а й є певним циклом життя суспільства, який дає можливість переосмислити багато речей, стати сильнішим, життєздатнішим і сформувати нову стратегію розвитку.

S.M. Cutlip, A.H. Center, G.M. Broom (2000) беруть за основу тривалість розгортання криз і поділяють їх на несподівані (раптові) кризи, що виникають неочікувано, раптово й для запобігання яких немає часу; назріваючі (поступові) кризи, для дослідження яких є час, проте вони можуть миттєво вибухнути; безперервні (постійні) кризи, що тривають місяцями й навіть роками, незважаючи на всі вжиті заходи, містять багато дезінформації та спекуляції (Савченко, 2022).

Щодо війни в Україні можна сказати, що це раптова криза, яка трансформувалася в постійну (військові дії на Сході України почалися із 2014 року, повномасштабні – із 2022 року), тобто на даний момент збройна криза триває 10 років. Раптовій збройній кризі передували політична й економічна кризи. Досліджуючи наукові роботи українських науковців, зокрема І. Рущенка, можна сказати, що Російська Федерація готувалася до військових дій проти України задовго до 2014 року, тобто ми помічали ознаки гібридного втручання в життєдіяльність країни й допускали ймовірність збройного конфлікту, однак не вірили в його можливість. Для України можна виділити низку кризових ситуацій, зокрема

військовий конфлікт; політичну й економічну кризи; демографічну кризу; екологічну й техногенну кризи; релігійну й мовну кризи тощо.

Будь-яка криза небезпечна, і ступінь її небезпечності залежить від своєчасної й ефективної реакції всіх, хто опинився в кризовій ситуації (Дзяна, Дзяний, 2022). За походженням кризи поділяються на умисні, неумисні та природні, проте в нашому випадку варто виділити саме умисні кризи – вони пов'язані з фізичним руйнуванням. Це війни, терористичні акти, усі інші події, наслідками яких є людські жертви й пошкоджене майно. Є умисні кризи, що не пов'язані з фізичним руйнуванням. Це створення й розповсюдження чуток, що можуть завдати шкоди, створення умов для руйнувань тощо. За наслідками кризи поділяються на кризи, що пов'язані з фізичним руйнуванням, і ті, які не мають руйнувань. Якщо останні пов'язані з політичною, економічною, культурною й демографічною кризами, перші – це природні катастрофи, пожежі, терористичні акти, війни тощо. Залежно від причин виникнення кризових ситуацій і чинників, що на них впливають, можна заздалегідь спрогнозувати їхнє потенційне виникнення та вжити необхідних заходів (Дзяна, Дзяний, 2022). Ситуація в Україні – це умисна військова й екологічна кризи, що мають фізичні руйнування.

Коли виникає кризова ситуація, важливим елементом її подолання є кризові комунікації. Сучасні поняття «кризове управління» та «кризові комунікації» були представлені соціологами Р. Дайнзом та Е. Карантеллі на основі висновків масштабного дослідження 1976 року під назвою «Організаційні комунікації та прийняття рішень в кризових ситуаціях» (Dines, R.R., & Quarantell, 1976). Як об'єкт управління кризова ситуація має характерні риси, що містять об'єктивну та суб'єктивну складові: наявність загрози; несподіваність; ескалацію подій; втрату контролю; невизначеність; сприйняття ситуації як кризової; порушення очікувань та уявлень про об'єкт кризи (Barclay, 2010). Кризове управління – це комплекс організаційних заходів із мінімізації дисфункційних факторів тієї чи іншої системи до, під час та після кризових етапів та включає моніторинг інформації, координацію, прийняття рішень, внутрішні та зовнішні комунікації. Для ефективного управління кризою важливо, який образ реальності створює кризова команда завдяки комунікаціям. Важливим є намагання пояснити кризу, зробити її риси передбачуваними й керованими. Нові можливості дають простір для вибору рішень і дій, допомагають вижити й побудувати міцний фундамент для подальшого існування й розвитку. Кризові комунікації мають технології діагностики, цілеспрямованого прогнозування, кризового менеджменту й адаптаційних технологій подолання кризової ситуації. Кризові комунікації мають різносторонній і всеосяжний характер, де ключову роль відіграють зв'язки із громадськістю, які є провідниками інформації в різні соціальні структури, що поєднують суб'єкт й об'єкт комунікації, забезпечуючи взаємовплив сторін комунікації та зворотній зв'язок, що враховує спільні інтереси та пріоритети.

Кризова комунікація характеризується браком інформації та втратою довіри до джерел інформації: переважно комунікаційними проблемами в умовах кризи є втрата довіри до офіційних каналів комунікації, мала контрольованість ситуації й інформаційних потоків, неможливість повноцінно виконувати свої обов'язки, забезпечувати безпеку та життєдіяльність, підвищення ролі інформації для розуміння реальної ситуації й інтерпретації подій, пріоритетність базових потреб (безпека, їжа, тепло тощо), підвищення авторитетності неофіційних каналів комунікації завдяки оперативності й відсутності цензури.

S. Black (1989) запропонував класифікувати кризи за проблемами: відоме невідоме та невідоме відоме. Якщо говорити про кризу в Україні, багато хто ще із 2014 року говорив, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну неодмінно відбудеться. Про це активно говорили за пів року до 24.02.2022, проте ніхто не знав дати цього вторгнення (за словами ГУР, дата вторгнення Російської Федерації на територію України неодноразово

змінювалася). Під час повномасштабного вторгнення ми не знаємо, куди наступного разу поцілить ворожа ракета чи «Шахед», чи будуть жертви (невідоме невідомо) та руйнування екосистеми.

W.T. Coombs (2010) виділяє три основні правила кризової комунікації: швидкість – надання інформації в найкоротші строки (протягом першої години); координованість – послідовність і несуперечливість інформації в заявах офіційних осіб; відкритість – готовність до комунікації та співпраці із цільовою аудиторією (громадськістю, медіа), що є основною умовою для управління кризою (Coombs, 2010). У контексті активних, часто хаотичних обстрілів із боку російських військ важливим є дотримання вищезазначених правил для мінімізації жертв і шкоди навколишньому середовищу.

Важливим завданням для органів влади в питанні управління комунікаціями під час кризи є мінімізація впливу й відновлення контролю над ситуацією й комунікаціями. Розвиток соціальних медіа суттєво вплинув на кризове управління, скоротивши час реагування на кризову ситуацію з 1 години до 15 хвилин. Соціальні медіа в режимі реального часу реагують на кризову ситуацію й фактично в режимі реального часу надають інформацію про те, що відбувається, а також допомагають моніторити розвиток подій і комунікувати з реальними людьми. Соціальні мережі можна використовувати як основне джерело надання актуальної інформації, надавати інформацію просто й адресно й завдяки цьому мати вплив на ситуацію. Під час кризової ситуації в соціальних медіа представникам влади потрібно залишатися відкритими та прозорими, надаючи людям достатньо інформації й бути готовими повідомити негативні новини; регулярно оновлювати інформацію на своїх офіційних каналах комунікації; комунікувати з учасниками спільноти на зручних для них платформах, регулярно моніторити їхню комунікацію, а також надавати всебічну підтримку (Дзяна, Дзяний, 2022). На початку повномасштабної війни харків'яни в «режимі реального часу» могли спостерігати бомбардування Російською Федерацією міста Харкова, а також отримувати оперативну інформацію про шляхи евакуації, могли реагувати на запити про допомогу й обходити ті місця, які потенційно загрожували їхньому життю та здоров'ю.

Щоб бути готовими до кризи та кризових комунікацій, необхідно створити й постійно актуалізувати перелік потенційних кризових ситуацій; організувати групу кризової комунікації з осіб, які мають безпосереднє відношення й володіють інформацією про цей напрямок; підготувати шаблони повідомлень і відповідальних за подальші кризові комунікації; створити й постійно актуалізувати список контактів, які б потенційно могли бути задіяні у випадку тієї чи іншої кризової ситуації (медіа, державні установи та ін.); постійно оновлювати вебсайт органу влади.

Для забезпечення ефективності комунікацій у кризових ситуаціях важливо знати види та джерела криз, розуміти особливості комунікацій під час кризових ситуацій, а також основні інструменти кризового менеджменту та принципи управління репутаційними ризиками. Залежно від кризи треба вміти вибрати відповідні комунікаційні технології й розробити відповідну комунікаційну стратегію, упроваджувати які повинні люди, що мають навички роботи в екстремальних ситуаціях, володіють практичними знаннями з реалізації антикризової програми, готові до публічних виступів та відповідальності (Коник, 2020).

Отже, важливим для успішного подолання кризи є наявність плану комунікацій, що має інформацію про цільові аудиторії й цілі комунікації, канали комунікації й розроблені ключові повідомлення, якими користується сформована комунікаційна команда на чолі з речником, а також визначено стиль поведінки вищого керівництва – відвертість і відкритість до аудиторії або консерватизм і сухість у подачі інформації (Казанжи, 2016).

Екологічні ризики та кризи у воєнний час й екологічні ризики та кризи мирного часу суттєво відрізняються за наслідками. У воєнний час вони носять більш масштабний та катастрофічний характер, який важко передбачити й ліквідувати. Важко спрогнозувати їхній

довгостроковий вплив на навколишнє середовище й людей незалежно від того, чи мешкають люди в зоні бойових дій, беруть участь у бойових діях, знаходяться в сусідньому регіоні чи країні.

В умовах війни екологічні ризики часто відходять на другий план, поступаючись військовій необхідності й важливості утримання позицій, однак актуалізуються в інформаційному просторі завдяки медіа й органам влади: з'являється інформація про можливість катастрофи або про катастрофу, яка вже сталася, а також заходи, що необхідно вжити в кожній ситуації. Екологічні ризики й наслідки часто супроводжуються невизначеністю, складністю вирішення через недостатність досвіду в їхньому попередженні й ліквідації, а також важко прогнозованою довгостроковою шкодою. Неоголошена війна в Україні є наймасштабнішим збройним конфліктом останніх десятиліть, під час якої відбуваються техногенні руйнування, застосовуються майже всі види старого та нового озброєння. Через невизначеність, недостатню кількість інформації й неможливість контролювати ситуацію важливу роль відіграє непрямий досвід інших країн під час збройних конфліктів, отриманих через комунікативні канали. Важливу роль відіграє досвід нашої країни щодо атомних електростанцій. Ідеться про катастрофу на Чорнобильській АЕС, що демонструє можливі ризики знаходження Запорізької АЕС (ЗАЕС) під контролем російських військ, потенційні наслідки радіаційного впливу на людину та природу. З огляду на знищення Каховської ГЕС (Мирошниченко, 2023) окупаційними військами Російської Федерації можливість катастрофи на ЗАЕС є високою. Інформації щодо притягнення до відповідальності винуватців чи будь-яких санкцій за екологічний злочин, підрив Каховської ГЕС, немає.

З огляду на всі причинно-наслідкові зв'язки настання екологічної кризи та її довгострокових наслідків, впливу збройних конфліктів на екологію дуже важливими є кризові екологічні комунікації. Екологічні комунікації як окремий напрямок почали розвиватися в середині 80-х років XX століття в США. Вони включали тоді елементи соціології, екології, теорії управління ризиками й іншими дисциплінами (Littlejohn, & Foss, 2003). Є різні визначення поняття «екологічна комунікація». На думку A.G. Flor, екологічна комунікація – «сукупність комунікаційних підходів, принципів, стратегій та методів раціонального використання природи та охорони навколишнього середовища» (Flor, 2003). S.W. Littlejohn і K.A. Foss (2003) порівнюють екологічну комунікацію зі способами взаємин людини та природи. R.J. Cox розглядає екологічні комунікації як «прагматичний та конструктивний механізм, що формує символічне середовище та забезпечує розуміння індивідом екології як його (індивіда) взаємин із навколишнім середовищем» (Cox, 2010). Циркуляція екологічної інформації щодо боротьби за екологічні блага, якою на різних рівнях обмінюються учасники комунікаційного процесу, є сутністю екологічної комунікації, у яких головну роль відіграє комунікатор. Н. Jenkins (2007) та R.J. Cox (2010) вважають, що комунікатором можуть бути органи державної влади, екологічні активісти, екологічні рухи й організації, представники бізнесу, науковці, правозахисні організації та інші. Усі суб'єкти в екологічній комунікації є рівноправними комунікаторами. Відбувається формування й регулювання відносин між зацікавленими сторонами, обмін досвідом тощо завдяки екологічній інформації. R.J. Cox (2010) вважає, що екологічна комунікація виконує конституційну та прагматичну функції. Конституційна функція формується в процесі розуміння людьми екологічних проблем, природи та себе в ній, формуються нові системи цінностей, поглядів на природу й навколишнє середовище, а прагматична функція – це переконання, співпраця, попередження й навчання. Кризові екологічні комунікації треба сприймати як «діяльність, що стосується взаємодії між організаціями та громадськістю щодо екологічних подій та проблем, що забезпечує взаємовплив сторін комунікації та зворотній зв'язок задля мінімізації або усунення кризової екологічної ситуації»

(Мирошниченко, 2023). Під час кризових екологічних комунікацій застосовуються всі вищезазначені заходи із планування, організації та проведення кризових комунікацій.

Людство стикається з великою кількістю екологічних ризиків і криз. Забруднення води, ґрунтів і повітря, зміна клімату – усе це пришвидшується в умовах війни, проте не є помітним, тому відходить на другий план, на відміну від попередніх загроз і криз, що відбуваються тут і зараз. Через війну Україна й українське суспільство стикається з дуже великою кількістю криз, загроз і ризиків, зокрема з низкою екологічних проблем, що існували ще до військових дій, а через тотальне бомбардування стали критичними, загрожуючи життю тут і зараз, а також впливаючи на потенційну придатність території для життя (Казанжи, 2016). За останні десятиліття війна в Україні є наймасштабнішим, найдинамічнішим і довготривалим військовим конфліктом із великою територією забруднення й руйнувань. Зважаючи на всі сучасні технології ведення воєн та комунікацій, ми є країною, що передає досвід іншим країнам.

Говорячи про досвід інших країн щодо загрози життю та здоров'ю громадян під час збройного конфлікту, щодо екологічних наслідків бомбардувань техногенних об'єктів із миттєвим та довгостроковим впливом, треба приділити увагу дослідженню конфлікту в Югославії: D. Nadic у роботі «Соціально-екологічний підхід до дослідження навколишнього середовища в Югославії» зазначає, що першими жертвами війни стають люди та навколишнє середовище, що їх оточує (Nadic, 2000). До бомбардувань НАТО 1999 року стан навколишнього середовища в Югославії суттєво відрізнявся від того, яким він був до перших скидів бомб, а екологія, за результатами досліджень Європейського агентства з охорони навколишнього середовища в 1977–1978 роках та висновками багатьох учених, зокрема соціальних екологів, була кращою ніж в інших країнах Європи. Наслідки бомбардувань у навколишньому середовищі проявилися й проявляються не тільки в регіонах, де були бойові дії, а й на глобальному рівні – на Балканському півострові, у країнах Європи, зокрема в Україні. На Парламентській Асамблеї 10.01.2001 року С. Курикін (2001) представив звіт «Екологічний вплив війни в Югославії на Південно-Східну Європу», у якому зазначено, що ця військова операція мала серйозний вплив на навколишнє середовище, а ООН задокументувала, що забруднення зазнала вся південно-східна Європа: Греція, Албанія, Болгарія, Угорщина, Румунія, Північна Македонія й Україна. ООН також зазначила, що наслідки для життя й здоров'я будуть довгостроковими. Це вплине на майбутні покоління (Курикін, 2001).

Під час війни на території Югославії застосовувалися сучасні військові технології без жодної турботи про наслідки для навколишнього середовища й людського існування. Серйозні екологічні, соціальні, економічні наслідки від бомбардувань НАТО стали результатом порушення низки міжнародних правових норм і конвенцій, порушення прав людини на безпечне й здорове навколишнє середовище. Ідеться про протоколи Женевської конвенції, Декларацію Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище й розвиток тощо. Шкода, що була завдана бомбардуванням території Югославії, не може бути виміряна в грошовому еквіваленті, оскільки цілі, що були вражені, – елементи природного середовища. Не можна визначити кількісно втрати знищених лісових систем, знищення біорізноманіття, забруднення водойм, наслідки для здоров'я людей, що брали участь у конфлікті, а також убитих та людей, що захворіли й захворіють через забруднення й отруєння довкілля. Основний принцип сучасної екологічної політики: сторона, що свідомо влаштовує екоцид, у повному об'ємі має компенсувати всю завдану шкоду, проте на практиці, незважаючи на світовий тиск і правила, ця сторона не дотримується цих принципів і не відшкодовує збитків постраждалій стороні (Nadic, 2000).

Для притягнення винних до відповідальності за завдану шкоду й отримання відшкодування Югославія подала позов до Міжнародного Суду ООН проти держав, які були

залучені до операції під егідою НАТО. Югославія стверджувала, що ці держави порушили своїми діями зобов'язання з МГП щодо неспричинення значної екологічної шкоди й використали зброю зі вмістом збідненого урану, що порушує зобов'язання щодо незастосування забороненої зброї й неспричинення довготривалої шкоди здоров'ю населення й екологічної шкоди. Створена спеціальна група експертів дійшла висновку, що конфлікт у Югославії, хоч і мав негативні наслідки, не спричинив екологічної катастрофи в регіоні, а екологічні наслідки були спровоковані забрудниками, а не бомбовими ударами (Bostian, 1999). Була спроба Югославії притягнути НАТО до відповідальності перед Міжнародним трибуналом за порушення норм МГП, що регулює захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Створений комітет дійшов висновку, що дії НАТО не досягли порогового рівня згідно з Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. (Блага та ін., 2017) і потреби розпочинати розслідування щодо екологічного злочину немає. Аналогічний висновок Комітет зробив щодо шкоди використання снарядів, які містять збіднений уран.

Аналізуючи досвід Югославії щодо шкоди екології від масових і потужних бомбардувань, можна впевнено сказати, що наслідки неминучі. Незважаючи на висновки комісій щодо заподіяної шкоди, не можна заперечувати такого явища, як «Балканський синдром» або «Югославський синдром». Маючи низку норм МГП та додаткових Конвенцій, урахувавши попередній досвід притягнення до відповідальності, можна сказати, що процес доказів злочинів, а також притягнення до відповідальності винних в екологічних злочинах не великий (Блага та ін., 2017). На території України, як і в Югославії, застосовуються касетні боєприпаси, боєприпаси зі збідненим ураном, а також хімічна зброя, зокрема фосфор. Використання боєприпасів зі збідненим ураном є предметом гострих дискусій: Міжнародна коаліція із заборони уранової зброї констатує шкідливість пилу збідненого урану для здоров'я (Кацімон, 2023), проте військові експерти говорять про їхню безпечність і наголошують, що на застосування таких боєприпасів немає жодних заборон. Ми знаходимося в умовах, що не дають однозначної відповіді щодо «безпечності» боєприпасів і відповідно не можемо спрогнозувати розмір їхньої шкоди людям і навколишньому середовищу.

Висновки

Війна має всі ознаки кризи: завдає великої шкоди людям і довкіллю, порушує звичний перебіг функціонування всіх інституцій і механізмів управління й комунікації. Україна вже багато років перебуває в умовах військового збройного конфлікту, що поглибив екологічну, економічну й соціальну кризи. Розуміння та прийняття екологічних ризиків і загроз під час війни є важливою складовою в їхньому запобіганні й подальшому реагуванні на кризові ситуації.

Важливим є попередній досвід щодо екологічних криз в умовах воєн інших країн, наш досвід катастроф на Чорнобильській АЕС та Каховській ГЕС, а також набуття нашого досвіду як держави, що воює, в умовах реального часу з урахуванням можливих приготувань до проведення кризових екологічних комунікацій.

Спираючись на досвід Югославії, досліджуючи інші збройні конфлікти щодо наслідків бомбардувань для довкілля, а також притягнення винних до відповідальності, можна зробити висновок, що питання охорони довкілля під час збройного конфлікту не врегульоване. Міжнародне гуманітарне та кримінальне право не надають належного захисту довкіллю в період збройного конфлікту: захистити постраждалих і довести шкоду довкіллю, добитися відшкодування для потерпілих дуже важко. Немає однозначної інформації щодо шкідливого вмісту боєприпасів, що використовуються під час ведення бойових дій, завданої шкоди навколишньому середовищу.

Маючи таку кризу, як війна, і розуміючи всі можливі екологічні наслідки, ми маємо проводити якісні кризові екологічні комунікації. Надання своєчасної й достовірної інформації про екологічні ризики й загрози, ефективна багатостороння комунікація, наявність комунікаційного плану, вибір і застосування відповідних комунікаційних технологій дозволяють попередити екологічні катастрофи й зменшити їхні негативні наслідки. Комунікації в умовах кризи мають проводитися підготовленою командою спеціалістів згідно з розробленим планом управління кризовими комунікаціями. Їхні дії мають бути направлені на збір, обробку й поширення оперативної й достовірної інформації через зручні для цільової аудиторії соціальні мережі, а також моніторинг повідомлень користувачів соціальних мереж для ефективної комунікації й уникнення дезінформації та інформаційного вакууму. У контексті кризових екологічних комунікацій в Україні важливо наголосити, що таку діяльність потрібно вести як на внутрішню аудиторію, так і на міжнародну: треба комунікувати й взаємодіяти з міжнародними організаціями, світовими лідерами, привертати увагу світової спільноти.

Збройний конфлікт в Україні є унікальним із точки зору масштабу й ресурсів, задіяних у ньому, уваги світової спільноти, прикутої до нього. До війни в Україні прикута увага багатьох інституцій та організацій. Ми маємо можливість передати свій болочий досвід, набутий у цій війні, іншим країнам, які можуть використовувати наш досвід кризових екологічних комунікацій до та після підриву армією РФ дамби Каховської ГЕС, руйнування якої спричинило екологічну катастрофу. Кризові екологічні комунікації в рамках цього кейсу є показовими й мають на меті продемонструвати, наскільки правильно й ефективно було проведено комунікацію та які помилки було допущено.

Маючи досвід й аналізуючи попередні помилки, можна акцентувати увагу щодо дотримання всіх необхідних правил ведення кризових екологічних комунікацій для уникнення екологічних загроз і криз, а також недопущення уникнення РФ відповідальності за скоєні злочини, сприяти покращенню міжнародної практики притягнення до відповідальності й відшкодування збитків потерпілим, а також уперше в міжнародній практиці отримати екологічні репарації від країни-агресора.

Заява

Фінансування

Це дослідження не було профінансовано жодною організацією й здійснювалося за рахунок автора.

Конфлікт інтересів

Жодного.

Етика

Матеріал, що подано в цій статті, відповідає всім пунктам і вимогам, що висунуті Комісією з етики редакторсько-видавничого відділу громадської організації «Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ».

Авторське право

Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution. Ліцензія, що дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови, якщо оригінальний автор і джерело вказано належним чином.

Література

- Barclay, L. (2010). *Crisis Communication: Theory and Practice*. Alan Jay Zarembo. Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2010, 244 pages. *Business Communication Quarterly – Bus Comm Q.* 73. 473–477. 10.1177/1080569910385318
- Black, S. (1989). *Introduction to public relations*. London: Modina Press in conjunction with the International Public Relations Association. 240 p.
- Bostian, I.L. (1999) Environmental consequences of the conflict in Kosovo and the NATO bombing of Serbia. *Colorado Journal of International Environmental Law and Policy*, 11, 230–240.
- Coombs, W.T. (2010). *Handbook of crisis communication*. In S.J. Holladay (Ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Cox, R.J. (2010). *Environmental communication and the public sphere*. California: Sage Publications Inc. 448 p.
- Cutlip S.M., Center A.H., Broom G.M. (2000). *Effective Public Relations*. Eighth edition. Prentice Hall Upper Saddle River, New Jersey. 588 p.
- Dines, R.R., & Quarantelli, E.L. (1976). Organizational communication and decision making in crises. Miscellaneous, Report 18 of the Center for the Study of Disasters, Department of Sociology, The Ohio State University. <http://udspace.udel.edu/handle/19716/1264>
- Fink, S. (2013) *Crisis communications. The definitive guide to message management*. Chicago: McGraw-Hill Education.
- Flor, A.G. (2003). *Environmental communication*. Quezon City: University of the Philippines Diliman, 325 p.
- Hastings, M. (2023). It's not just Ukraine and Gaza: the war is gaining momentum everywhere. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-12-10/it-s-not-just-ukraine-and-gaza-war-is-on-the-rise-everywhere>
- Hermann, C.F. (1963). Some effects of crisis that limit the viability of organizations. *Yearbook of Administrative Science*, 8, 61–82.
- Jenkins, H. (2007). *Convergence culture: The clash of old and new media*. Warsaw: Academic and Professional Publishing Houses. 286 p. [in Poland].
- Legal definition of ecocide. Independent Expert Group on the Legal Definition of Ecocide. (n.d.) Stop Ecocide International. URL: <https://www.stopecocide.earth/legal-definition>
- Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (2003). *Encyclopedia of communication theory*. New Mexico: Sage Reference Publishing, 1192 p.
- Mia, I. (2023). Overview of armed conflicts. International Institute for Strategic Studies. Retrieved from: <https://www.iiss.org/en/publications/armed-conflict-survey/>
- Nadic, D. (2000). Socio-ecological approach to the study of the environment in Yugoslavia. University of Belgrade. Retrieved from: <http://web.peacelink.it/tematiche/disarmo/u238/documenti/nadic.pdf> [in Serbia].
- Rogester, M. (1989). *Crisis management: What to do when the unthinkable happens*. Arrow (A Division of Random House Group), 182.
- Thomas, W. A. (1909). *Sources for the study of social origins: Ethnological materials, psychological point of view, classified and annotated bibliographies for the interpretation of savage culture*. Boston: Gorham Press, 16–22.
- Ulmer, R. R., Sellnow, T. L., & Seeger, M. W. (2009). Post-crisis communication and renewal: Understanding the potential for positive outcomes in crisis communication. In R.L. Heath & D.H. O'Hare (Eds.), *Handbook of risk and crisis communication*. New York: Routledge.
- Ulmer R. R., Sellnow, T.L., & Seeger, M. W. (2017). *Effective crisis communication. Moving from crisis to opportunity*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2017, 216 p.
- Блага, А.Б., Загороднюк, І.В., Короткий, Т.Р., Мартиненко, О.А., Медведєва, М.О., & Пархоменко, В.В. (2017). На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України. А.П. Бущенко (Ред.). Українська Гельсінська спілка з прав

- людини, Київ. ISBN 978-966-2279-66-5. URL: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Na-mezhi-vyzhyvannya.pdf>
- Гардашук, Т. (2022). Чи є російська агресія в Україні екоцидом? *Енвігогіка*, 17(1). DOI: 10.14712/18023061.642
- Дзяна, Г.О., & Дзяний, Р.Б. (2022). Управління комунікаціями в умовах криз. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 2. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.2>
- Казанжи, З. (2016). *Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади*. Київ. С. 112. URL: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/posibnyk.pdf>
- Кацімон, О. (2023). США нададуть Україні перші снаряди зі збідненим ураном. Reuters. Суспільне медіа. URL: <https://suspilne.media/564055-ssa-nadadut-ukraini-persi-snaradi-zi-zbidnenim-uranom-reuters/>
- Коник, Д. (2020). *Довіра громади: кризові комунікації органів місцевого самоврядування*. Київ, 70 с.
- Kurykin, S. (2001). Environmental impact of the war in Yugoslavia on south-east Europe. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9143&lang=EN>
- Мирошниченко, А.Ю. (2023) Кризові екологічні комунікації у період воєнного часу (на прикладі Каховської ГЕС). *Грані*, 26(5), 132–142. doi: <https://doi.org/10.15421/1723113>
- Постанова Президії Національної академії наук України від 06. 09. 2023 № 313 (2024, липень 17). https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2023/09/2309151219_37204-4928.pdf
- Савченко, Я.С. (2022). Інструменти кризових комунікацій органів місцевого самоврядування в умовах пандемії COVID-19. [Магістерська робота]. Запорізький національний університет. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/10836/1/Савченко%20%28Самусєва%29.pdf>
- Міжнародне гуманітарне право (2024, май 12.). Redcross. URL: <https://redcross.org.ua/ihl/>
- Чаплінська, Ю., & Казначеев, М. (2023). Психологічні особливості сприйняття екологічних ризиків в умовах війни. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 16, 56–63. doi: <https://doi.org/10.30970/PS.2023.16.8>

References

- Barclay, L. (2010). *Crisis Communication: Theory and Practice*. Alan Jay Zarembo. Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2010, 244 pages. *Business Communication Quarterly – Bus Comm Q.* 73. 473–477. 10.1177/1080569910385318.
- Black, S. (1989). *Introduction to public relations*. London: Modina Press in conjunction with the International Public Relations Association. 240 p.
- Bлага, А.В., Zagorodnyuk, I.V., Korotkiy, T.R., Martynenko, O.A., Medvedeva, M.O., & Parkhomenko, V.V. (2017). *Na mezhi vyzhyvannia: znyshchennia dovkillia pid chas zbroinoho konfliktu na skhodi Ukrainy* [On the brink of survival: environmental destruction during the armed conflict in eastern Ukraine]. In A.P. Bushchenko (Ed.). *Ukrainian Helsinki Human Rights Union*, Kyiv. Access mode: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Na-mezhi-vyzhyvannya.pdf> [in Ukrainian].
- Bostian, I. L. (1999) Environmental consequences of the conflict in Kosovo and the NATO bombing of Serbia. *Colorado Journal of International Environmental Law and Policy*, 11, 230–240.
- Chaplinskaya, Y., & Kaznacheev, M. (2023). *Psykhologichni osoblyvosti spryiniattia ekolohichnykh ryzykiv v umovakh viiny*. [Psychological peculiarities of perception of environmental risks in wartime]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia psykhologichni nauky –*

- Bulletin of Lviv University. Series of Psychological Sciences*, 16, 56–63. DOI: <https://doi.org/10.30970/PS.2023.16.8> [in Ukrainian].
- Coombs, W. T. (2010). *Handbook of crisis communication*. In S. J. Holladay (Ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Cox, R. J. (2010). *Environmental communication and the public sphere*. California: Sage Publications Inc. 448 p.
- Cutlip, S. M., Center, A. H., & Broom, G. M. (2000). *Effective Public Relations*. Eighth edition. Prentice Hall Upper Saddle River, New Jersey. 588 p.
- Dines, R. R., & Quarantelli, E. L. (1976). Organizational communication and decision making in crises. Miscellaneous, Report 18 of the Center for the Study of Disasters, Department of Sociology, The Ohio State University. <http://udspace.udel.edu/handle/19716/1264>
- Dzyana, G. O., & Dzyany, R. B. (2022). Upravlinnia komunikatsiimy v umovakh kryz [Communication management in crises]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, 2. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.2> [in Ukrainian].
- Fink, S. (2013) *Crisis communications. The definitive guide to message management*. Chicago: McGraw-Hill Education.
- Flor, A. G. (2003). *Environmental communication*. Quezon City: University of the Philippines Diliman, 325 p.
- Gardashuk, T. (2022). Chy ye rosiiska ahresiiia v Ukraini ekotsydom? Envihohika [Is the Russian aggression in Ukraine an ecocide?]. *Envigogics – Envigogic*, 17(1). DOI: 10.14712/18023061.642 [in Ukrainian].
- Hastings, M. (2023). It's not just Ukraine and Gaza: the war is gaining momentum everywhere. *Blomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-12-10/it-s-not-just-ukraine-and-gaza-war-is-on-the-rise-everywhere>
- Hermann, C. F. (1963). Some effects of crisis that limit the viability of organizations. *Yearbook of Administrative Science*, 8, 61–82.
- Jenkins, H. (2007). *Convergence culture: The clash of old and new media*. Warsaw: Academic and Professional Publishing Houses. 286 p. [in Poland].
- Katsimon, O. (2023). SShA nadadut Ukraini pershi snariady zi zbidnenym uranom [U.S. to provide Ukraine with first depleted uranium shells]. *Reuters*. Public media. Retrieved from: <https://suspilne.media/564055-ssa-nadadut-ukraini-persi-snaradi-zi-zbidnenim-uranom-reuters/> [in Ukrainian].
- Kazanzhi, Z. (2016). *Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади [A practical guide for employees of communication structures in government]*. Kyiv. S. 112. Retrieved from: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/posibnyk.pdf> [in Ukrainian].
- Konik, D. (2020). *Dovira hromady: kryzovi komunikatsii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Community trust: crisis communications of local governments]*. Kyiv, 70 s. [in Ukrainian].
- Kurykin, S. (2001). Environmental impact of the war in Yugoslavia on south-east Europe. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9143&lang=EN>
- Legal definition of ecocide. Independent Expert Group on the Legal Definition of Ecocide. (n.d.) Stop Ecocide International. Retrieved from: <https://www.stopecocide.earth/legal-definition>
- Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (2003). *Encyclopedia of communication theory*. New Mexico: Sage Reference Publishing, 1192 p.
- Mia, I. (2023). Overview of armed conflicts. International Institute for Strategic Studies. Retrieved from: <https://www.iiss.org/en/publications/armed-conflict-survey/>
- Myroshnychenko, A.Y. (2023). Kryzovi ekolohichni komunikatsii u period voiennoho chasu (na prykladi Kakhovskoi HES). [Crisis environmental communications in wartime (on the example

- of Kakhovka HPP]. *Hrani – Faces*, 26(5), 132–142. doi: <https://doi.org/10.15421/1723113> [in Ukrainian].
- Nadic, D. (2000). Socio-ecological approach to the study of the environment in Yugoslavia. University of Belgrade. Retrieved from: <http://web.peacelink.it/tematiche/disarmo/u238/documenti/nadic.pdf>. [in Serbia].
- Postanova Prezydii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy vid 06. 09. 2023 № 313 [Resolution of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine dated September 6, 2023 No. 313]. (2024, lypen 17). <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2023/09/230915121937204-4928.pdf> [in Ukrainian].
- Rogester, M. (1989). Crisis management: What to do when the unthinkable happens. Arrow (A Division of Random House Group). 182.
- Savchenko, Y. S. (2022). Instrumenty kryzovykh komunikatsii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v umovakh pandemii COVID-19 [Tools for crisis communications of local governments in the context of the COVID-19 pandemic]. [Mahisterska robota]. Zaporizhzhia National University. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/10836/1/Савченко%20%28Самуєва%29.pdf> [in Ukrainian].
- Thomas, W. A. (1909). Sources for the study of social origins: Ethnological materials, psychological point of view, classified and annotated bibliographies for the interpretation of savage culture. Boston: Gorham Press, 16–22.
- Mizhnarodne humanitarne pravo [International humanitarian law] (2024, May 12). Retrieved from: <https://redcross.org.ua/ihl/> [in Ukrainian].
- Ulmer R. R., Sellnow, T. L., & Seeger, M. W. (2009). Post-crisis communication and renewal: Understanding the potential for positive outcomes in crisis communication. In R.L. Heath & D.H. O'Hare (Eds.), Handbook of risk and crisis communication. New York: Routledge.
- Ulmer R. R., Sellnow, T. L., & Seeger, M. W. (2017). Effective crisis communication. Moving from crisis to opportunity. Thousand Oaks, CA: Sage, 2007, 216 p.

Кризові екологічні комунікації в контексті збройного конфлікту як предмет соціологічного аналізу

Альона Мирошниченко,

аспірантка,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

(м. Харків, Україна)

Анотація

Мета дослідження – проаналізувати соціологічний дискурс у сфері кризових екологічних комунікацій в умовах кризи (збройного конфлікту).

Методи дослідження: основними методами дослідження стали кейс- та контент-аналізи, які придатні для вивчення попередніх досліджень здобутків науковців щодо екологічних загроз і криз, кризових комунікацій, а також для подальшого розуміння важливості кризових екологічних комунікацій під час збройних конфліктів.

Результати. Війна в Україні є кризою, що суттєво впливає на довкілля й поглиблює екологічну кризу. Кризові екологічні комунікації та кризовий менеджмент є важливими для подолання таких криз. Наявність комунікаційного плану та професійної команди під час кризи є основою для її запобігання й подолання. Автор досліджує вплив попередніх збройних конфліктів, зокрема війни в Югославії, на екологію регіону, а також його досвід притягнення до відповідальності за шкоду, завдану довкіллю. Було виявлено, що досвід притягнення до відповідальності за нормами міжнародного гуманітарного права є мінімальним, а питання захисту довкілля під час збройного конфлікту практично не врегульоване й дуже складне для притягнення до відповідальності. Попередні екологічні кризові комунікації України до і після підризу російською армією греблі Каховської ГЕС свідчать про відсутність ретельної попередньої комунікаційної підготовки.

Висновки. Аналіз демонструє, що розуміння та прийняття екологічних ризиків є важливими для їхнього попередження й реагування на кризові ситуації. Вивчаючи власний досвід й аналізуючи попередні кризові ситуації в інших країнах, Україна має проводити екологічні кризові комунікації з дотриманням правил ведення таких комунікацій, ділячись цим досвідом з іншими країнами. Це є важливим інструментом запобігання екологічним катастрофам і зменшення їхніх наслідків.

Ключові слова: кризові екологічні комунікації, кризові комунікації, Югославія, криза, війна в Україні, збройний конфлікт, екологія, Російська Федерація.

Submitted to the editor – 03.04.2024

Review 1 – 20.04.2024

Review 2 – 21.04.2024

Accepted for printing – 07.06.2024

Подано до редакції – 03.04.2024

Рецензія 1 – 20.04.2024

Рецензія 2 – 21.04.2024

Прийнято до друку – 07.06.2024

Social Mentoring in the European Communication Space: Cases of the Russian-Ukrainian War

<p style="text-align: center;">Alla Lobanova, <i>Professor, Doctor of Sociology, Professor of the Department of Sociology and Mass Communications at Kryvyi Rih State Pedagogical University, E-mail: lobanova-as@ukr.net, https://orcid.org/0000-0003-3852-2675 Kryvyi Rih State Pedagogical University, Universytetskyi Ave., 54, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086.</i></p> <p style="text-align: center;">Olena Prykhodko, <i>Docent, D. in Sociology, Senior Lecturer at the Department of Sociology and Mass Communications at Kryvyi Rih State Pedagogical University, E-mail: komarovaalena@i.ua, https://orcid.org/0000-0002-1054-0268 Kryvyi Rih State Pedagogical University, Universytetskyi Ave., 54, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086.</i></p> <p style="text-align: center;">Valerii Karytka, <i>PhD in Sociology, Senior Lecturer at the Department of Sociology and Mass Communications at Kryvyi Rih State Pedagogical University, E-mail: karitkavvv@gmail.com, https://orcid.org/0000-0001-7462-6143 Kryvyi Rih State Pedagogical University, Universytetskyi Ave., 54, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086.</i></p> <p style="text-align: center;">Dariia Slavina, <i>Master's student at the Faculty of Humanities, Charles University (Prague), E-mail: slavidm858@gmail.com, https://orcid.org/0000-0003-3211-9412 Charles University (Prague), Pátkova, 2137/5, Prague 8, Czech Republic, 18200.</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Citation:</i></p> <p>Lobanova, A., Prykhodko, O., Karytka, V. & Slavina, D. (2024). Social Mentoring in the European Communication Space: Cases of the Russian-Ukrainian War. <i>Social Communications: Theory and Practice</i>, 16(1), 111–127. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-9</p> <p style="text-align: center;">©Lobanova, A., Prykhodko, O., Karytka, V. & Slavina, D. (2024).</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;">Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
---	---

Annotation

The aim of this research is to substantiate the content, forms, principles, and peculiarities of social mentoring, which remains insufficiently explored in sociology, as well as to clarify the implementation of its practical cases in the context of the Russian-Ukrainian war.

A mixed methodology was applied to investigate social mentoring, combining general scientific and specific sociological methods. Based on traditional and critical analysis of domestic

and foreign scientific sources, the main scientific approaches to interpreting social mentoring were clarified; its content, principles, forms, and application areas were specified; similarities and differences between social mentoring, mentoring, and coaching were identified. The comparative-historical method facilitated understanding the history of the emergence of social mentoring and specifying the features of its development in European countries and Ukraine. Through analysis and synthesis, the main features and principles of social mentoring at the individual-personal and societal-group levels were identified. Based on content analysis of mass media and social networks, cases of social mentoring in Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war were identified across a wide range of spheres: charity, volunteering, civil and legal sectors, interface design, cultural and project management, education, medical services, social sphere, etc.

In the conclusions, the authors substantiated the content, principles of social mentoring, clarified the features of its development in Ukraine, determined the characteristics of the communicative space in which social mentoring is implemented, presented the most famous cases that have spread in the conditions of the Russian-Ukrainian war, and identified the problems that exist on the path of its institutionalization.

Keywords: *mentor, mentee, social mentoring, mentoring, target groups, communicative space, cases, social capital.*

Соціальне менторство в європейському комунікативному просторі: кейси російсько-української війни³⁴

Алла Лобанова,
*професор, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна)*

Олена Приходько,
*доцент, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри соціології та масових
комунікацій Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна);*

Валерій Каритка,
*доктор PhD у галузі соціології, старший викладач кафедри соціології та масових
комунікацій Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна)*

Дарія Славіна,
*магістрантка гуманітарного факультету Карлового Університету
(м. Прага, Чехія)*

Вступ

Російсько-українська війна, що триває більше 10 років, змінила конфігурацію комунікативного простору не тільки України, але й країн світу. Повномасштабне вторгнення російських військ на територію суверенної України 24 лютого 2022 року суттєво вплинуло

³⁴Інформаційні матеріали до 10-ї річниці від початку російсько-української війни (2024, липень 21). Український Інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyini-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyuna-istorychnyy-kontekst/informaciyini-materialy-do-10-oyi-richnyci-vid-pochatku-rosiysko-ukrayinskoyi-viyuny>

на риторичу президентів, прем'єрів, держслужбовців різних рівнів, представників різних соціально-професійних груп, зокрема науковців, освітян, підприємців, військових, волонтерів, пересічних громадян тощо. У соціальній структурі суспільства з'явилися нові соціальні групи. Ідеться про внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, волонтерів, комунікації з якими потребували від органів влади, громадських організацій нових підходів у формуванні з ними соціальних зв'язків і взаємин. Однією з таких нових форм комунікативних реалій між представниками різних соціальних груп стало *соціальне менторство*, яке є розповсюдженим у європейських країнах, але мало дослідженим у вітчизняній соціологічній науці, оскільки воно починає формуватися в Україні. Як зазначає В. Карпенко, одна із засновниць менторської платформи в Україні, «коли ми запустили менторську платформу більше року тому, то зрозуміли, що першим кроком на шляху до її популяризації має бути популяризація цього формату взагалі» (Карпенко, 2023), адже аналіз ринку, дослідження конкурентів та загалом ситуація з темою менторства свідчать, що воно залишається незрозумілим явищем в Україні (Карпенко, 2023).

Поняття «соціальне менторство» в українській науковій думці почали використовувати не так давно. Зарубіжні вчені це явище досліджують із кінця ХХ століття. Поняття ментор (лат. *mentos* – намір, мета, дух, *mon-i-tor* – той, хто наставляє) визначається як наставник, учитель, вихователь, керівник, невідступний наглядач. У західній традиції осіб, що здійснювали такі функції, називали «менторами» (*mentor* згідно з іменем легендарного Телемаха – наставника сина Одиссея), а осіб, із якими вони працювали, – «mentee» (підопічний), «*apprentice*» (учень), «*protege*» (протеже). Похідне від нього «діяльнісне» поняття «менторство» передусім означає стосунки наставництва між досвідченою компетентною в чомусь людиною й особою або організацією, які потребують підтримки й допомоги (*Mentoring and Coaching for Professionals*, 2008). Немає однозначного визначення соціального менторства в зарубіжній і вітчизняній науковій думці: одні відносять до нього громадські, зокрема волонтерські, ініціативи, інші – наставництво в професійних галузях, треті – навчання в освітніх установах, четверті – соціальну та психологічну підтримку в адаптивних процесах під час змін, криз, техногенних і природних катастроф, політичних конфліктів, війн.

Виникає запитання, чи насправді предметна сфера соціального менторства настільки багатоаспектна, що її важко однозначно сформулювати. Чи, навпаки, воно має чіткий і однозначний зміст? Чи є різниця між ментором і наставником, ментором і коучем? Які форми соціального менторства реалізуються в європейських країнах і в Україні? Наукова потреба дати відповіді на ці запитання, пояснити вищезазначене соціальне явище зумовлює *мету цієї наукової роботи*, що полягає в обґрунтуванні змісту, форм соціального менторства як явища, а також визначення його практичних кейсів в умовах російсько-української війни. Для досягнення мети необхідно виконати такі дослідницькі завдання: *по-перше*, з'ясувати досвід європейських країн у реалізації форм соціального менторства; *по-друге*, уточнити зміст соціального менторства й виявити його відмінності чи подібності з наставництвом і коучингом; *по-третє*, дослідити кейси соціального менторства в умовах російсько-української війни; *по-четверте*, окреслити шляхи створення сприятливих умов для поширення соціального менторства в умовах воєнного та повоєнного часу.

Методи та методики дослідження

Дизайн дослідження соціального менторства в умовах російсько-української війни ґрунтувався на застосуванні змішаної методики, тобто комбінуванні загальнонаукових і спеціальних, кількісних і якісних методів, вибір яких визначався метою й завданнями цієї наукової роботи.

У роботі для аналітичного осмислення стану й особливостей розвитку соціального менторства в європейському комунікаційному просторі використано традиційний та критичний аналізи, синтез, порівняльно-історичний метод. Для дослідження кейсів соціального менторства в умовах російсько-української війни використовувався контент-аналіз засобів масової інформації й соціальних мереж. Для з'ясування суспільних запитів на запровадження соціального менторства в Україні використовувалися результати соціологічних досліджень, що проводилися зарубіжними й українськими соціологічними центрами. Для окреслення шляхів подальшого розвитку соціального менторства в Україні використовувалися методи соціального прогнозування.

Результати й обговорення

У сучасних умовах термін «соціальне менторство» стає все більш популярним як у дослідженнях, так і на практиці, оскільки сфери його застосування постійно розширюються. У широкому розумінні його можна розглядати як комунікативну взаємодію між досвідченим фахівцем і тим, хто тільки набуває знань чи досвіду в певній галузі професійної чи громадської діяльності, однак є чимало різноманітних сфер людського життя, у яких соціальне менторство має свою специфіку. Зарубіжні вчені під час дослідження змісту соціального менторства послуговуються його традиційним визначенням як «трансформаційних стосунків, у яких досвідчена людина допомагає менш досвідченій людині реалізувати свої особисті та професійні цілі», визначаючи специфіку відповідно до сфери та мети його застосування (Cuypers, P., & Michelle, C. 2023). Наприклад, у зарубіжних наукових публікаціях розповсюдженим є поняття «менторство для соціальної інтеграції», що слугує аналітичною основою для визначення орієнтації й соціально-політичного контексту відповідних програм. Базуючись на цих засадах, вони пропонують програми «Менторство для соціальної інтеграції» розуміти як «форму соціального втручання, яке діє на перетині приватного та громадського» (Raithelhuber, 2023), коли агенції організують *неформальну* підтримку на *особистому* рівні та в *приватній* сфері, створюючи значущі стосунки між ментором (переважно волонтером) і менті (підопічним). Такі схеми спрямовані на соціальну підтримку цільових груп населення або забезпечують керівництво людьми, які перебувають у несприятливому становищі, зокрема в стані переходу до нового суспільства чи культури. Багато із цих програм «виникають на фоні системної нерівності, від якої страждають цільові групи. Ці соціальні нерівності мають підґрунтя в ідеологічних, економічних, політичних, соціальних і культурних структурах наших суспільств і формуються ними» (Raithelhuber, 2023). Нерідко життєві потреби окремих людей не можуть бути задоволені в їхніх сім'ях, близькому колі, спеціальними соціальними службами, що створені для соціального забезпечення. Компенсувати дефіцит відповідної підтримки здатні менторські агенції, які в Європі стали частиною багаторівневого соціального управління в режимах соціального забезпечення й імміграції, а також «змішаної економіки добробуту», щоб розв'язувати соціальні проблеми та сприяти інклюзії (Powell, 2019). Як стверджує П. Флорес, програми «Менторство для соціальної інтеграції» за останнє десятиліття стали поширеними в Європі. Менторські агенції підбирають менторів, які успішно працюють із підлітками з неблагополучного середовища й дискримінованих груп. Іноді соціальне менторство – єдиний спосіб розв'язування проблеми, коли інші форми підтримки не надаються цільовій групі або не задовольняють її потреби, як це часто буває у випадку з вимушеними мігрантами (Preston, Prieto-Flores & Rhodes, 2019:905).

Дослідження, що проводилися зарубіжними вченими, свідчать, що особисті стосунки в соціальному менторстві пов'язані із соціально-структурними аспектами життя людей і проблемами соціального забезпечення. Нерідко потреби певних цільових груп не

задовольняються соціальними інститутами, зокрема їхніми сім'ями чи статутними службами. У результаті цього виникли програми менторства, створені для покращення ситуації цільової групи або принаймні для пом'якшення негативних наслідків. Таким чином вони часто прагнуть доповнити системи соціального забезпечення або компенсувати недоліки в структурі соціального забезпечення, хоча результат залежить від *особистих* параметрів (Raithelhuber, 2023).

Широко розповсюдженим у європейських країнах є соціальне менторство стосовно мігрантів. Р. Купер і С. Мішель (Cuuper & Michelle, 2023) визначили сім «будівельних блоків» (Cuuper & Michelle, 2023) менторства для мігрантів: 1) ментор має більше знань і досвіду щодо поставленої мети, ніж підопічний; 2) менторські стосунки сприяють зростанню підопічного; 3) менторські стосунки мають мету, зрозумілу для обох сторін; 4) стосунки між ментором і підопічним є активним інгредієнтом менторства, це не мета, а передумова, необхідна для досягнення інших цілей; 5) ментор і підопічний добровільно беруть на себе зобов'язання підтримувати менторські стосунки; 6) будучи асиметричними, менторські стосунки мають взаємний характер; 7) третій учасник (організація) сприяє менторським стосункам і контролює їх. На їхній основі вони зазначили, що в соціальному менторстві щодо мігрантів «особа із суспільства (ментор), що приймає, надає консультації новоприбулому мігранту (менті), метою якого є підтримка соціальної участі й інтеграції підопічного. І ментор, і менті добровільно беруть на себе зобов'язання щодо цього й устанавлюють регулярний контакт. Стосунки ініціюються, сприяються й підтримуються третьою особою (організацією). Хоча менторські стосунки асиметричні, вони мають взаємний характер» (Cuuper & Michelle, 2023). Це визначення соціального менторства для мігрантів відрізняється від інших його форм тим, що додатково визначаються його цільові групи (члени суспільства, що приймає, і новоприбулі мігранти), а також його головна мета – підтримувати соціальну участь й інтеграцію підопічного.

Інше цікаве визначення використали О. Пріето-Флорес і Г. Феу. Вони визначають програми соціального менторства як «програми, які заохочують нові стосунки з однолітками чи групою з метою впливу на соціальну інтеграцію людей, які перебувають у групі ризику соціального відчуження» (Prieto-Flores, & Feu, 2018: 151).

Ще однією сферою активного використання соціального менторства в європейських країнах є підтримка молодих людей і допомога їм розв'язувати особисті проблеми й долати життєві труднощі. Результати дослідження, яке провели вчені Б. Брейді, П. Долан, Дж. Канаван, засвідчили високий рівень важливості індивідуальної підтримки й підтримки товариством молодої людини, а також знайомство її з новими видами діяльності й людьми. Це було очевидним у дев'яти з десяти досліджених стосунків і було типом підтримки, який можна було запропонувати за умови відсутності близького зв'язку. Ця конкретна й товариська підтримка, здавалося, привела до посилення почуття благополуччя серед молодих людей, які описували себе як «щасливих» і таких, що «мають більше часу», і діяла, щоб створити основу, на якій могли розвиватися стосунки та сприяти появі емоційної підтримки, поваги й консультативної підтримки між наставником і підопічним (Brady, Dolan, & Canavan, 2017).

Протягом останніх двох десятиліть у Великій Британії широко використовується така форма соціального менторства, як дружба. Як зазначають учені, завдяки залученню мотивованих волонтерів дружба забезпечує унікальні стосунки підтримки віч-на-віч для широкого кола вразливих осіб у сфері охорони здоров'я й соціальної допомоги. Щоб підтримати цю хвилю ініціатив у Великобританії, ще 1994 року було створено Національну мережу менторства для сприяння місцевим схемам соціальної підтримки й розвитку інфраструктури. 2005 року було засновано Фонд менторства й дружби, який зараз є національним стратегічним органом, що пропонує підтримку практикам й організаціям у

всьому волонтерському секторі. Він контролює роботу чотирьох регіональних органів і має регіональних координаторів у дев'яти державних регіонах (McGowan, Saintas & Gill, 2009). Дружба (френдлінг) розглядається зарубіжними науковцями як набагато вільніша форма соціального менторства, що спрямована на вразливі та знедолені соціальні групи, зокрема людей із проблемами психічного здоров'я або фізичними вадами, допомагає їм *змінити соціальний статус* із виключення на включення, переміщуючи його з позиції соціального відчуження до включення в суспільство (McGowan, Saintas & Gill, 2009).

Європейські дослідники стверджують, що промислове й навчальне менторство, яке є на підприємствах, у закладах освіти, характеризуються своєю зосередженістю на наборі позитивних зразків для наслідування, щоб мотивувати й надихати цільових осіб на більші досягнення або посилити й покращити їхній досвід навчання й результати. Основна увага приділяється покращенню навчання й просуванню по службі, і ці підходи стали невід'ємним елементом у бізнесі/комерційних організаціях; початковій, середній та вищій освіті; до- та післяпрофесійній підготовці й працевлаштуванні; початковій/продовженій професійній освіті й підготовці вчителів (McGowan, Saintas & Gill, 2009).

Отже, соціальне менторство в європейських країнах стає все більш інституціоналізованим, оскільки теоретики і практики розробляють нові програми, платформи для різних соціальних груп населення, особливо вразливих у різних сферах їхньої життєдіяльності. Вони створюють різноманітні структури та схеми, правила, сценарії, класифікації, спільні символи й цінності для підбору й підготовки менторів.

Запровадження соціального менторства, яке спрямоване на викорінення проблем в особистому житті людей, потребує розширення комунікативного простору, зокрема соціальних мереж, сприяє створенню соціального капіталу й полегшує доступ до державних ресурсів і соціального забезпечення (Cavendish, Perez & Ocasio-Stoutenburg, 2022: 98). Соціальне менторство існує для того, щоб допомогти людині налагодити комунікаційні канали, розкрити її потенціал так, щоб вона була корисна компанії, а її професійний розвиток поєднувався з особистими цілями й планами. Головна відмінність менторства від інших форматів передачі знань – особистий підхід. Ментор, як і коуч або вчитель, ділиться навичками й знаннями, учить застосовувати їх у реальних ситуаціях, ставить навідні запитання й дає вектор розвитку. Важливо, що він робить це, ґрунтуючись на власному досвіді, передаючи свою «формулу успіху» (Більше, ніж учитель, 2022). Як зазначає Н. Синєпупова, засновниця однієї з перших шкіл, що формує професійних менторів в Україні, ментор – це людина, яка «готова якусь частину свого життя пройти поруч з іншою людиною й під час цього руху ділитися своїм багажем знань і досвіду, накопиченим протягом життя» (Історія Школи Менторів, 2023). Дослідниця переконана, що ментор є глибоко вкоріненим у ту професійну сферу, що йому подобається, і дає можливість реалізувати свої професійні знання, соціальний досвід і коло колег, із якими він може обмінюватися результатами своєї праці. Усе це дає йому впевненість у тому, що він має достатньо знань і досвіду, щоб ділитися ними з іншими, менш досвідченими людьми, яких називають «менті» і які сприймають цю можливість як важливу цінність для себе. Д. Попов підкреслює, що менторство – це не спосіб навчання новачків, а концепція засвоєння чужого релевантного досвіду для професіоналів будь-якого рівня. Застосування менторства в американських корпораціях сприяє їхньому успішному розвитку. Як свідчать опитування CNBC, 79% співробітників американських компаній, у яких є ментор, більше задоволені зарплатою; 89% бачать, що їхній внесок у роботу цінується колегами; співробітники (як наставники, так і підопічні), залучені в програму менторства, набагато менш схильні міняти місце роботи, на відміну від їхніх колег, які ментора не мають. Зазначимо, що Білл Гейтс називає своїм ментором Уоррена Баффета, Марк Цукерберг – Стіва Джобса, а Ларрі Пейдж – наставника гендиректорки Yahoo Марісси Маєр (Попов, 2023). Соціальне менторство, як

свідчить досвід зарубіжних країн, має позитивний вплив на соціальні комунікації, протистоїть соціальному відчуженню вразливих груп та індивідів, збагачує соціальну інфраструктуру.

Заглиблення в пошук змісту соціального менторства сприяє виникненню враження: воно є наставництвом, що було широко розповсюджено за часів існування Радянського Союзу. Наставництво, як і менторство, спрямоване на передачу професійного досвіду у сфері трудової діяльності, адже наставник теж передавав свої знання й досвід молодому працівникові, який улаштувався на підприємство й проходив там етап своєї трудової адаптації. Наставника молодому працівникові призначало керівництво підприємства на певний період, як правило, на декілька місяців для того, щоб він опанував основні професійні навички й комунікації з іншими членами трудового колективу. Такий підхід був обов'язковим на радянських підприємствах, оскільки наставник ніс персональну відповідальність за свого молодого підопічного. Варто підкреслити, що наявність наставника давала позитивний результат, однак проблема полягала в тому, що призначення наставника було примусовим, без узгодження з молодим працівником, якому, можливо, не подобався наставник, але він змушений був при звичаїтися до нього.

Наставництво й соціальне менторство мають суттєві відмінності. Менторство, на відміну від наставництва, ґрунтується не на примусі чи обов'язковості, а на добровільності вибору працівником ментора тоді, коли в цьому є потреба. Завдяки ментору він прагне набутися нових знань і професійних навичок. Наставництво має місце в організаціях як обов'язкова складова управлінського процесу, а менторство – як бажана, а не обов'язкова. Наставника призначає організація, щоб допомогти досягнути цілі компанії, а ментора обирають, щоб досягнути індивідуального зростання (Коментарі, 2016). Як зазначає А. Орловська, наставники – це внутрішні спеціалісти, а ментори переважно зовнішні, запрошені. Перші зменшують плінність кадрів в організації, прискорюють адаптацію нових працівників, розвивають колективний дух. Ментори можуть бути індивідуальними чи колективними, проте не безпосередніми членами організації, вони вказують шлях, але відповідальність за його проходження лежить лише на менті (Орловська, 2023).

Соціальне менторство часто прирівнюють до коучингу. Як стверджують фахівці, це різні явища, хоча вони мають багато спільних рис. У сфері професійної діяльності їхня «філософська основа» різна: менторство сприяє особистісному й професійному становленню (утвердженню «тут і зараз») майбутнього фахівця або фахівця з невеликим досвідом, але не проектує його подальшої діяльності. Суб'єкт-суб'єктні стосунки між ментором і клієнтом (здобувачем освіти) апіорі умовні, бо перший завжди досвідченіший, отже, «головніший», другий – підопічний, тобто «менш значущий», адже є суб'єктом стороннього впливу. Натомість коуч і клієнт є співробітниками, що мають самоцінність і великий взаємовизнаний потенціал, так що перший лише допомагає другому його реалізувати для особистісного та професійного зростання (Mentoring and Coaching for Professionals, 2008).

Комунікативний простір, який формується між досвідченими професіоналами в різних сферах діяльності і їхніми підопічними, завдяки розповсюдженню різноманітних програм і платформ соціального менторства в європейських країнах і в сучасній Україні насичується інформацією, практичним досвідом, що необхідні для багатьох людей, груп, які потребують соціальної підтримки, соціального захисту, соціальної адаптації. Це відчувається в умовах російсько-української війни.

Контент-аналіз українських засобів масової інформації та соціальних мереж дозволив виявити чимало кейсів соціального менторства в Україні в широкому спектрі сфер: благодійності, волонтерстві, громадському й правовому секторах, дизайні інтерфейсів, культурному й проектному менеджменті, освіті, медичному обслуговуванні, соціальній сфері тощо.

Кейс 1. Соціальне менторство набуває особливої поширеності в Україні в громадському секторі. За результатами дослідження стану громадянського суспільства в умовах війни, в Україні радикально збільшилася кількість нових благодійних організацій. За 2022 рік зареєстровано 6367 нових благодійних та 2760 громадських організацій. Найбільша кількість нових благодійних і громадських організацій 2022 року з'явилася в Києві, Київській області, Львівській, Харківській, Дніпропетровській та Одеській областях. Менторка Ганна Орловська підкреслює, що менторство актуальне для молодих лідерів і лідерок громадського сектора, для тих, «хто нещодавно прийшов у сектор із бізнесу, влади або волонтерства; для тих, які відчувають утому, не розуміють, як бути далі, мають труднощі з мотивуванням і залученням людей, кому потрібна підтримка в тому, щоб налагодити системну діяльність в організації, запровадити нові напрямки діяльності чи повернутися до того, що існувало раніше, хто думає про відновлення України, має ресурси й запит на поглиблення знань, удосконалення навичок використання інструментів адвокації, проектного менеджменту, організаційного розвитку» (Орловська, 2023). У громадському секторі з 2020 року діє Менторська програма для підсилення адвокаційних та інших спроможностей організацій громадянського суспільства, що впроваджується в межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України». Менторську програму проводить громадська організація «Освітній дім прав людини в Чернігові». Вона покликана підтримати правозахисників, журналістів і лідерів і лідерок громадського сектора, які залишили свої домівки через тимчасову окупацію Російською Федерацією окремих територій України й потребують прихистку, підтримки й допомоги з відновленням діяльності громадських організацій. Є менторські програми для жіночих, інклюзивних, ветеранських організацій, регіональних медіа тощо.

Кейс 2. Н. Синєпупова, засновниця першої в Україні Школи професійних менторів, яка була створена на основі School of visual communication (SVC), зазначає, що її мета полягає в забезпеченні викладачами спадкоємності знань від одного практика до іншого, а також передачі, розвитку тієї методології й цінностей, «які є ядром нашої команди. До того ж практики, які приходять до нас, – це люди, закохані у власну справу, свій предмет, свою дисципліну, і в них є внутрішній запит на її глибоке дослідження, її розвиток» (Історія Школи Менторів, 2023). У Школі професійних менторів загальноновизнаними є такі принципи діяльності: (1) підбір і бачення людей, із якими можна вдосконалювати себе, разом розвивати власні справи, рухати дизайн і візуальне оточення далі, змінювати освіту; (2) людиноцентричність і людиноорієнтованість як формат взаємодії; (3) цілепокладання й лідерство ментора; (4) комплексні рішення в роботі ментора з менті на рівні мислення, прояву скілів, знань, умінь, навичок, звичок та іншого; (5) ментор як константна сила, що допомагає команді-менті продукувати смисли й організовувати їх для подальших трансформацій.

Кейс 3. Оголошення про старт менторської програми можна знайти на сайтах ГУРТУ, Громадського простору, СПІЛЬНОКОШТУ. Можна отримати грант для оплати послуг ментора індивідуально, зокрема за підтримки ІСАР «Єднання» у межах «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», чи скористатися послугами платно й водночас підтримати ЗСУ на платформі «Ментори в тилу» (Орловська, 2023).

Кейс 4. 2022 року в межах Менторської програми 3.0 громадська організація «Дамо дітям рухатися» (голова – Богдан Цюваник) ініціювала запровадження проактивного, рухливого навчання в школах, установивши у львівських школах парти-конторки, які дозволяють школярам навчатися стоячи й сидячи (Орловська, 2023).

Кейс 5. Менторка Марія Звягінцева (громадська організація «Юридична сотня») стала засновницею менторської програми із соціальної адаптації вимушених переселенців, зокрема вразливих груп, і наданню їм адвокатських послуг. Люди, на яких поклалися під час

формування заявки на участь у Менторській програмі та під час формування мети проєкту, або відійшли від цієї проблеми, або змінили пріоритети, або були мобілізовані. Ці зміни, за словами менторки, вплинули не так на співпрацю з менті, як на побудову адвокаційного плану й розбудову подальшого проєкту в частині зміни потреб і цільової аудиторії (Дітчук, 2023).

Кейс 6. Менторська сесія команди громадської організації «Терне Берша» в офісі тренінгового центру «Мозаїка» впродовж 2022–2023 року (керівник – Костянтин Мусенко) розробляла й реалізовувала нові проєкти освітньої діяльності за підтримки Українського жіночого фонду та ЮНІСЕФ (Орловська, 2023).

Кейс 7. Команда соціального менторства «Про.Світ» практикує індивідуальне менторство, передаючи не тільки знання й досвід, якого набули в організації, а й підсилюючи одна одну в інших питаннях. Сформувавши дорадчу раду, команда «Про.Світ» отримала ще одну потужну складову для росту, оскільки основними принципами її діяльності є такі: а) здатність керівника організації «виращувати» нові таланти й передавати власні знання; б) сповідування спільних цінностей, оскільки без їхнього правильного транслювання й наявності в організації рольової моделі цей процес може набути лише декларативного характеру; в) зовнішні комунікації, адже взаємодіяти з підлітками й молоддю не можна без побудови довіри й поваги. Навички ННС (ненасильницького спілкування), фасилітації й надання якісного зворотного зв'язку є невід'ємною частиною успіху в комунікації із цими групами (Менторство як елемент життєздатності..., 2023).

Кейс 8. До менторської програми «Освітнього дому прав людини в Чернігові» була залучена Валентина Чугуєвець – голова громадської організації «Центр громадської активності «Перемога», внутрішньо переміщена з Луганської області. Під час співпраці були визначені ролі й зони відповідальності кожного члена команди, складено посадові інструкції, залучено проєктного менеджера, започатковано нові партнерства. Організація запустила навчання з фінансової грамотності для молоді завдяки симуляційній грі для підлітків «Життєвий капітал» (Орловська, 2023).

Кейс 9. Менторська програма 3.0, що стартувала в лютому 2022 року, залучила до співпраці 12 організацій із різних міст України, які переймали досвід у менторів для розвитку спроможностей у сфері адвокації, інклюзивного розвитку, гендеру й фінансової сталості. Денис Давиденко, один із засновників цієї програми зазначає, що її метою була підтримка команди «Асоціація громадських радників», співпраця з таких напрямків, як «реформа децентралізації, публічні консультації, реінтеграція, захист прав людини, відновлення країни від наслідків війни, імплементація законопроєкту про адміністративну процедуру на рівні ОМС³⁵» (Дітчук, 2023). Базовими принципами реалізації Менторської програми 3.0 були такі: а) усвідомлений попередній досвід для передачі менті; б) професійні навички роботи з документами; в) навички медіації; г) наявність ідеї, незважаючи на воєнний стан; г) формування мапи стейкхолдерів; д) поступовий і покроковий рух.

Кейс 10. Громадська організація «Повернись живим» для підтримки ветеранів ініціювала програму бізнес-менторства, що багато років функціонує в європейських країнах, а в Україні лише починає набирати обертів. Автори програми вважають, що менторство – дуже важливий елемент формування суспільної довіри. Волонтерство й менторство – це те, що дає серйозний поштовх і генерує багато соціального й фінансового капіталу (Бізнес-менторство для ветеранів, 2023).

Кейс 11. Менторські програми українок за кордоном. Основна проблема українських жінок, які прибувають на кордон для його перетину й подальшого перебування на території Євросоюзу, полягає в небезпеці й незахищеності. Важливі всі поради у форматі менторства.

³⁵ ОМС – особи міського самоврядування.

Жіноча відповідальність – це не ховатись одна від одної за кордоном, а проявляти лідерство в питанні допомоги співвітчизницям. Менторство з точки зору українських жінок для своїх жінок за кордоном є ключовим моментом і показником єдності у важкі часи (Менторство українок за кордоном, 2023).

Кейс 12. Менторська програма 4.0 стартувала 01 березня 2023 року й тривала по вересень 2023 року. Упродовж 8 місяців 19 сталих осіб громадського самоврядування (ОГС) були наставниками (менторами) для відібраних 19 організацій громадянського суспільства (менті) і допомагали їм розвиватися й посилювати адвокаційні спроможності. Програму втілювали в межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізує консорціум у складі організації «Єднання», Українського незалежного центру політичних досліджень і Центру демократії та верховенства права. Мета проекту – покращення умов діяльності для громадянського суспільства й зміцнення інституційної спроможності ОГС для підвищення самозарадності громадського сектора в Україні. У межах менторської програми були реалізовані такі заходи: проаналізовано потреби в психосоціальних послугах жінок, волонтерів, членів їхніх родин місцевої громади Кременчука (анкетування й фокус-групи); залучено міжнародне фінансування й проведено ремонтні роботи простору «Важлива» (Центру підтримки); облаштовано кабінет для дозвілля дітей на базі Центру; розширено перелік послуг Центру «Важлива»: юридичні консультації, тренінги із працевлаштування, майстер-класи, психологічні консультації тощо. У планах до 2025 року зазначено співпрацю з різними громадськими організаціями, створення центру надання психологічних послуг, залучення міжнародних технічних партнерів і державних інституцій для задоволення потреб жінок, дітей, ВПО, волонтерок громади Кременчук тощо (Підсумковий журнал менторської програми 4.0, 2023). Це не весь перелік менторських платформ і програм, які почали працювати не тільки на державному, але й на регіональних рівнях, у містах, територіальних громадах України в умовах воєнного часу. Їхній контент-аналіз свідчить, що всі вони незалежно від сфери застосування об'єднані *спільною ідеєю* – створенням і регулюванням нових надійних, регулярних, тривалих, «віч-на-віч» форм контакту менторів із тими особами, групами (професійними, соціально-демографічними, тимчасово переміщеними тощо), які в умовах війни опинилися в кризовій ситуації. Соціальне менторство в умовах російсько-української війни почало інтенсивно розвиватися в тих сферах суспільного життя, де дуже потрібна підтримка професіоналів: у підлітковому, молодіжному, емігрантському середовищі, громадському, професійному й благодійному секторах, в освіті, медицині, правовій галузі тощо.

Основними принципами, на яких ґрунтується соціальне менторство в Україні під час воєнного стану, є такі:

- 1) високий рівень лідерських, патріотичних і професійних якостей менторів, які створюють свої програми або залучаються до вже чинних;
- 2) активне використання європейського досвіду соціального менторства й залучення до українських менторських програм європейських благодійних фондів й організацій;
- 3) ціннісно-діяльнісний підхід менторів до роботи з менті, який на основі людиноорієнтованості інтегрує їхні особистісні цілі, знання, навички, уміння, смисли, мотиви й інтереси для подальших трансформацій;
- 4) наявність емоційних стосунків між ментором і менті, які формуються в процесі довірливих міжособистісних контактів;
- 5) стабільний комунікативний простір, у якому ментор формує соціальні мережі як чинник конструктивності й результативності менторства й одночасно як запобіжник можливої відстороненості чи ймовірної конфліктності.

На основі аналітичного осмислення наукових визначень соціального менторства й контент-аналізу його практичних кейсів в умовах російсько-української війни пропонуємо

розглядати соціальне менторство як комунікативно-діяльнісний процес професійно-практичної й емотивно-дружньої взаємодії менторів (громадських лідерів-професіоналів) із командами менті (уразливими особами й соціальними групами) із метою їхнього професійного навчання, надання соціальної допомоги й психологічної підтримки в несприятливій, кризовій чи небезпечній для них ситуації шляхом індивідуальних чи групових освітніх програм, обміну досвідом і практичних занять. У процесі соціального менторства формується активний комунікативний простір, у якому ментором складається й унормовується особлива соціальна мережа, завдяки якій відбувається укорінення професійних навичок у менті, розвиваються їхні адаптаційні властивості, розкривається внутрішній потенціал, реалізуються приховані здібності й суспільні очікування.

Під час упровадження соціального менторства в умовах російсько-української війни є певні проблеми. До них насамперед варто віднести недостатню рекламно-інформаційну підтримку менторських програм, які запроваджуються в регіональних масштабах. Важливо підкреслити, що соціальне менторство реалізується переважно на рівні громадських і волонтерських організацій і не отримує достатньої державної підтримки. Навчання менторів має здійснюватися на системній державній основі в закладах вищої освіти, оскільки ментор – це унікальний фахівець, який володіє не тільки професійними талантами, але й має здібності й знання психологічного й емотивного впливу на людей. Завдяки соціальному менторству накопичується соціальний капітал суспільної взаємопідтримки, солідарності, інформаційно-комунікативної інтерактивності й конвенційності, що дуже необхідні в умовах воєнного та повоєнного часу.

Висновки

В умовах російсько-української війни широкого розповсюдження набувають різноманітні громадські ініціативи, зокрема соціальне менторство, яке має свою майже тридцятирічну історію в європейських країнах, однак в Україні тільки набуває свого інституціонального статусу. У його форматі реалізуються професійні, соціальні й культурні програми, метою яких є професійне навчання, соціальна й психологічна підтримка різних соціальних груп, зокрема підлітків, молоді, жінок, ветеранів війни, людей з інвалідністю, молодих фахівців тощо. Ініціаторами й організаторами менторських програм є *ментори* – громадські лідери, професіонали, волонтери, які прагнуть передати свій професійний і соціальний досвід *менті* – людям, які за певних складних життєвих умов: воєнних дій, тимчасової окупації, особистісних криз, техногенних катастроф чи сімейних обставин – потребують професійної, соціальної, психологічної або дружньої підтримки й допомоги.

У соціальних науках немає однозначного визначення соціального менторства, що в широкому розумінні розглядається як комунікативна взаємодія між досвідченим фахівцем і тим, хто тільки набуває знань чи досвіду в певній галузі професійної чи громадської діяльності. Соціальне менторство може здійснюватися як на приватно-особистісному, так і соціально-груповому рівні, у різних сферах життєдіяльності людей: виробничій, освітній, правовій, медичній, державного управління, громадській, публічній, волонтерській, культурній тощо. Аналіз наукової літератури свідчить, що менторство, наставництво й коучинг є подібними процесами, оскільки всі вони спрямовані на підтримку й надання соціальної допомоги цільовим групам й окремим особам, однак їхня відмінність полягає в тому, що наставництво носить переважно обов'язковий, іноді примусовий характер в організаціях, на підприємствах і спрямовується на прискорення професійної адаптації молодих працівників, а менторство є бажаним явищем для них. Наставника призначають, а ментора обирають. Наставник – внутрішній працівник, а ментор запрошується з інших організацій. Менторство також відрізняється від коучингу тим, що останній орієнтується на надання психологічної допомоги, коли виникає запит в особи чи групи. Менторство – це

процес обоюдної взаємодії ментора й менті, під час якого здійснюється обмін досвідом, розкривається обоюдно внутрішній потенціал і накопичується спільний соціальний капітал професійності, солідарності, взаєморозуміння.

У європейських країнах сучасні менторські програми орієнтуються не тільки на професійну й соціальну підтримку своїх громадян, але й на допомогу жінкам-українкам, які під час російської агресії на території України були вимушені виїхати для збереження життя своїх дітей.

В Україні мета менторських платформ під час воєнного стану – підвищення професійного рівня фахівців публічної, освітньої, медичної, правової, виробничої, культурної сфер, надання соціальної та психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам, ветеранам війни, іншим цільовим групам, які потребують підтримки. Завдяки реалізації менторських програм формується особливий комунікативний простір соціальних мереж між менторами й менті (особами й цільовими групами), у яких накопичується та зберігається соціальний капітал, який складається з довірливих, консолідованих, конвенційних стосунків.

Проаналізовані кейси свідчать про те, що соціальне менторство в умовах російсько-української війни почало інтенсивно розвиватися в тих сферах суспільного життя, де потрібна підтримка професійних фахівців уразливим групам населення, зокрема підліткам, молоді, жінкам, внутрішньо переміщеним особам, здобувачам освіти, молодим фахівцям, громадським активістам тощо. На основі аналітичного осмислення наукових визначень соціального менторства й контент-аналізу його практичних кейсів в умовах російсько-української війни авторами запропоновано розглядати *соціальне менторство як комунікативно-діяльнісний процес професійно-практичної й емотивно-дружньої взаємодії менторів (громадських лідерів-професіоналів) із командами менті (уразливими особами й соціальними групами) для їхнього професійного навчання, надання соціальної допомоги та психологічної підтримки в несприятливій, кризовій чи небезпечній для них ситуації шляхом індивідуальних чи групових освітніх програм, обміну досвідом і практичних занять*. У процесі соціального менторства формується активний комунікативний простір, у якому ментором складається й унормовується особлива соціальна мережа, завдяки якій відбувається укорінення професійних навичок у менті, розвиваються їхні адаптаційні властивості, розкривається внутрішній потенціал, реалізуються приховані здібності й суспільні очікування.

Основними принципами, на яких ґрунтується соціальне менторство в Україні у воєнний час, є такі: високий рівень лідерських, патріотичних і професійних якостей менторів, які створюють свої програми або залучаються до чинних; активне використання європейського досвіду соціального менторства й залучення до українських менторських програм європейських благодійних фондів й організацій; ціннісно-діяльнісний підхід менторів до роботи з менті, який на основі людиноорієнтованості інтегрує їхні особистісні цілі, знання, навички, уміння, смисли, мотиви й інтереси для подальших трансформацій; наявність емоційних стосунків між ментором і менті, які формуються в процесі довірливих міжособистісних контактів; стабільний комунікативний простір, у якому ментор формує соціальні мережі як чинник конструктивності й результативності менторства й одночасно як запобіжник можливої відстороненості чи ймовірної конфліктності. Соціальне менторство, як свідчить досвід зарубіжних країн, має позитивний вплив на соціальні комунікації, протистоїть соціальному відчуженню вразливих груп й індивідів, збагачує соціальну інфраструктуру. Для успішної реалізації менторських програм їхні ініціатори й організатори повинні мати набір лідерських і професійних якостей, тривалий досвід професійної діяльності, ціннісно-орієнтований набір соціально-психологічних, комунікативно-

інформаційних знань, умінь, навичок, усвідомлення особистої відповідальності за своїх підопічних.

У сучасних умовах з'являються нові, більш вільні форми соціального менторства, зокрема дружба (френдлінг), що спрямована на вразливі та знедолені соціальні групи. Ідеться про людей із проблемами психічного здоров'я або фізичними вадами, допомогу їм змінити соціальний статус із виключення на включення, переміщення його з позиції соціального відчуження до включення в суспільство. Соціальне менторство в умовах війни здійснюється на добровільних волонтерських засадах. Воно потребує державної підтримки й підготовки професійних менторів у сфері вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень у сфері соціального менторства полягають у визначенні основних пріоритетів його розвитку, пошуку ефективних інструментів і форм реалізації, особливостей підготовки фахівців-менторів, визначення критеріїв оцінки його результативності.

Заява

Фінансування

Це дослідження не було профінансовано жодною організацією й здійснювалося за рахунок автора.

Конфлікт інтересів

Жодного.

Етика

Матеріал, що подано в цій статті, відповідає всім пунктам і вимогам, що висунуті Комісією з етики редакторсько-видавничого відділу громадської організації «Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ».

Авторське право

Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution. Ліцензія, що дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови, якщо оригінальний автор і джерело вказано належним чином.

Література

- Brady, B., Dolan, P., & Canavan J. (2017). He told me to calm down and all that': a qualitative study of forms of social support in youth mentoring relationships. *Child & family social work*, 22(1), 266–274. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/cfs.12235>
- Cavendish, W., Perez, D., & Ocasio-Stoutenburg, L. (2022). Lifting as You Climb: Social Capital Development Through Aspirational Peer Mentoring. *Sage journals*, 55(9), 98. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/00131245221106716>
- Cuuper, P., & Michelle, C. (2023). Matching mentors and recent immigrants: matching criteria in social mentoring programmes for newcomers. *International journal of evidence based coaching and mentoring*, 21(2), 21–34. Retrieved from: <https://radar.brookes.ac.uk/radar/items/d4e02114-03c3-40d1-b8ba-d09bbb265420/1/>.
- McGowan, D., Saintas, P., & Gill KS. (2009). On mentoring, social mentoring and befriending. *AI & society*, 23 (4), 613–630.
- Mentoring and Coaching for Professionals: a Study of the Research Evidence. 2008. Retrieved from: www.nfer.ac.uk/nfer/publications
- Powell, M. (2019). *Introduction: the mixed economy of welfare and the social division of welfare*. Retrieved from: <https://bristoluniversitypressdigital.com/display/book/9781447333258/ch001.xml>

- Preston, J. M., Prieto-Flores, Ò., & Rhodes, J. E. (2019). Mentoring in context: A comparative study of youth mentoring programs in the United States and Continental Europe. *Youth & Society*, 57(7), 900–914.
- Prieto-Flores, Ò., & Feu, J. (2018). What type of impact could social mentoring programs have? An exploration of the existing assessments and a proposal of an analytical framework. *Pedagogía Social: Revista Interuniversitaria*, 31, 149–162.
- Raithelhuber, E. (2023). Mentoring for social inclusion: a call for social work to engage with an emerging model of social intervention. *European Journal of Social Work*. DOI:10.1080/13691457.2023.223631
- Бобінські, Д. (2011). *Яку користь може принести вам наставник чи ментор*. Retrieved from: <https://www.management.com.ua/notes/value-of-having-coach.html>
- Бізнес-менторство для ветеранів: «війна продовжується на мирному фронті – за економічні переваги України» (2021). Retrieved from: <https://novynarnia.com/2021/07/12/biznes-mentorstvo-schyryn/>
- Більше, ніж учитель: навіщо компаніям внутрішнє менторство (2021). Retrieved from: <https://www.gen.tech/post/navishcho-treba-mentorstvo>
- Дітчук, К. (2021). *Менторство під час війни: етап супроводу організації*. Retrieved from: <https://cedem.org.ua/news/mentorstvo-pid-chas-viyny/>
- Інформаційні матеріали до 10-ї річниці від початку російсько-української війни (2024, липень 21). Український Інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/informaciyni-materialy-do-10-oyi-richnyci-vid-pochatku-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny>
- Історія Школи Менторів, понятійні поля та як стати ментором? (2023). Retrieved from: <https://biggggidea.com/practices/istoriya-shkoli-mentoriv-ponyatijni-polya-ta-yak-stati-mentorom/>
- Карпенко, В. (2023). *Як інтегрувати професійне менторство в навчання: колонка В. Карпенко, Projector*. Retrieved from: <https://ain.ua/2023/09/16/yak-integruvaty-profesijne-mentorstvo-v-navchannya-kolonka-vio-karpenko-projector/>
- Менторство українок за кордоном: як зовнішньо переміщеним особам впоратися зі складнощами вимушеної еміграції (2023). Retrieved from: <https://rubryka.com/blog/mentoring-ukrainian-women-abroad/>
- Менторство як елемент життєздатності громадської організації (2023). Retrieved from: <https://prosvitcenter.org/library/mentorstvo-iak-element-zhyttiezdatnosti-hromadskoi-orhanizatsii/>
- Орловська, А. (2023). *Про менторство у громадському секторі від А до Я*. Retrieved from: <https://www.prostir.ua/?library=pro-mentorstvo-u-hromadskomu-sektori-vid-a-do-ya>
- Підсумковий журнал менторської програми 4.0. (2023). Retrieved from: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/2023_PIDSUMKOVYY-ZHURNAL-MENTORSKOYI-PROGRAMY_4.0.pdf/
- Попов, Д. (2021). *Більше, ніж учитель: навіщо компаніям внутрішнє менторство*. Retrieved from: <https://www.gen.tech/post/navishcho-treba-mentorstvo>

Reference

- Brady, B., Dolan, P., & Canavan J. (2017). He told me to calm down and all that': a qualitative study of forms of social support in youth mentoring relationships. *Child & family social work*, 22(1), 266–274. <https://doi.org/10.1111/cfs.12235>

- Cavendish, W., Perez, D., & Ocasio-Stoutenburg, L. (2022). Lifting as You Climb: Social Capital Development Through Aspirational Peer Mentoring. *Sage journals*, 55(9), 98. <https://doi.org/10.1177/00131245221106716>
- Cuuper, P., & Michelle, C. (2023). Matching mentors and recent immigrants: matching criteria in social mentoring programmes for newcomers. *International journal of evidence based coaching and mentoring*, 21(2), 21–34. Retrieved from: <https://radar.brookes.ac.uk/radar/items/d4e02114-03c3-40d1-b8ba-d09bbb265420/1/>.
- McGowan, D., Saintas, P., & Gill KS. (2009). On mentoring, social mentoring and befriending. *AI & Society*, 23 (4), 613–630.
- Mentoring and Coaching for Professionals: A Study of the Research Evidence. (2008). Retrieved from: www.nfer.ac.uk/nfer/publications
- Powell, M. (2019). *Introduction: the mixed economy of welfare and the social division of welfare*. Retrieved from: <https://bristoluniversitypressdigital.com/display/book/9781447333258/ch001.xml>
- Preston, J. M., Prieto-Flores, Ò., & Rhodes, J. E. (2019). Mentoring in context: A comparative study of youth mentoring programs in the United States and Continental Europe. *Youth & Society*, 57(7), 900–914.
- Prieto-Flores, Ò., & Feu, J. (2018). What type of impact could social mentoring programs have? An exploration of the existing assessments and a proposal of an analytical framework. *Pedagogía Social: Revista Interuniversitaria*, 31, 149–162.
- Raithelhuber, E. (2023). Mentoring for social inclusion: a call for social work to engage with an emerging model of social intervention. *European Journal of Social Work*. DOI:10.1080/13691457.2023.223631
- Bobinski, D. (2011). Yaku korist mozhe prinesi vam nastavnik chi mentor [How a mentor can benefit you]. <https://www.management.com.ua/notes/value-of-having-coach.html> (in Ukrainian).
- Biznes-mentorstvo dlya veteraniv: «viyna prodovzhuetsya na mirnomu fronti – za ekonomichni perevagi Ukrayini» [Business mentoring for veterans: «The war continues on the peaceful front – for the economic advantages of Ukraine»]. (2021). <https://novynarnia.com/2021/07/12/biznes-mentorstvo-schyrin/> (in Ukrainian).
- Bilshe, nizh uchitel: navishcho kompaniyam vnutrishne mentorstvo. [More than a teacher: why companies need internal mentoring]. (2021). <https://www.gen.tech/post/navishcho-treba-mentorstvo> (in Ukrainian).
- Ditchuk, K. (2021). Mentorstvo pid chas viyni: etap suprovodu organizatsiy. [Mentoring during the war: the stage of supporting organizations]. <https://cedem.org.ua/news/mentorstvo-pid-chas-viyny/> (in Ukrainian).
- Informatsiini materialy do 10-i richnytsi vid pochatku rosiisko-ukrayinskoï viiny [Information materials for the 10th anniversary of the beginning of the Russian-Ukrainian war] (2024, lipen' 21). *Український Інститут національної пам'яті – Ukrainian Institute of National Memory*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/informaciyni-materialy-do-10-oyi-richnyci-vid-pochatku-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny> (in Ukrainian).
- IstorIya Shkoli Mentoriv, ponyatIynI polya ta yak stati mentorom? [History of the School of Mentors, conceptual fields and how to become a mentor?]. (2023). <https://biggggidea.com/practices/istoriya-shkoli-mentoriv-ponyatijni-polya-ta-yak-stati-mentorom/> (in Ukrainian).
- Karpenko, V. (2023). Yak Integruvati profesIyne mentorstvo v navchannya: kolonka V. Karpenko, Projector [How to integrate professional mentoring in training: blog V. Karpenko, Projector].

- <https://ain.ua/2023/09/16/yak-integruvaty-profesijne-mentorstvo-v-navchannya-kolonka-vio-karpenko-projector/> (in Ukrainian).
- Mentorstvo ukrayinok za kordonom: yak zovnishno peremischenim osobam vporatisya zi skladnoschami vimushenoyi emigratsiyi. [Mentoring of Ukrainian women abroad: how internally displaced persons cope with the difficulties of forced emigration]. (2023). <https://rubryka.com/blog/mentoring-ukrainian-women-abroad/> (in Ukrainian).
- Mentorstvo yak element zhittezdatsnosti gromadskoyi organizatsiyi. [Mentoring as an element of the viability of a public organization]. (2023). <https://prosvitcenter.org/library/mentorstvo-iak-element-zhyttiezdatsnosti-hromadskoi-orhanizatsii/> (in Ukrainian).
- Orlovska, A. (2023). Pro mentorstvo u gromadskomu sektori vid A do Ya. [About mentoring in the public sector from A to Z]. <https://www.prostir.ua/?library=pro-mentorstvo-u-hromadskomu-sektori-vid-a-do-ya> (in Ukrainian).
- Pidsumkoviy zhurnal mentorskoyi programi 4.0. [The final journal of the mentoring program 4.0]. (2023). https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/2023_PIDSUMKOVYY-ZHURNAL-MENTORSKOYI-PROGRAMY_4.0.pdf/ (in Ukrainian).
- Popov, D. (2021). Bilshe, nizh uchitel: navishcho kompaniyam vnutrishne mentorstvo. [More than a teacher: why companies need internal mentoring]. <https://www.gen.tech/post/navishcho-treba-mentorstvo> (in Ukrainian).

Соціальне менторство в європейському комунікативному просторі: кейси російсько-української війни

Алла Лобанова,

*професор, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна);*

Олена Приходько,

*доцент, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри соціології та масових
комунікацій Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна);*

Валерій Каритка,

*PhD у галузі соціології, старший викладач кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Ріг, Україна);*

Дарія Славина,

*магістрантка гуманітарного факультету Карлового Університету
(м. Прага, Чехія).*

Анотація

Мета даної наукової роботи полягає в обґрунтуванні змісту, форм, принципів, особливостей соціального менторства, яке є недостатньо вивченим у соціології, у з'ясуванні реалізації його практичних кейсів в умовах російсько-української війни.

Для дослідження соціального менторства була застосована змішана методика, тобто комбінування загальнонаукових і спеціальних соціологічних методів. На основі традиційного та критичного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з'ясовано основні наукові підходи до трактування соціального менторства, уточнено його зміст,

принципи, форми та сфери застосування, виявлено подібності і розбіжності соціального менторства з наставництвом і коучингом. Порівняльно-історичний метод сприяв з'ясуванню історії виникнення соціального менторства й уточненню особливостей його розвитку в європейських країнах і в Україні. На основі аналізу й синтезу виявлено основні ознаки та принципи соціального менторства на приватно-особистісному й соціально-груповому рівнях. На основі контент-аналізу засобів масової інформації й соціальних мереж виявлено кейси соціального менторства в Україні в умовах російсько-української війни в широкому спектрі сфер: благодійності, волонтерстві, громадському й правовому секторах, дизайні інтерфейсів, культурному й проєктному менеджменті, освіті, медичному обслуговуванні, соціальній сфері тощо.

У висновках автори обґрунтували зміст, принципи соціального менторства, з'ясували особливості його розвитку в Україні, визначили ознаки комунікативного простору, у якому реалізується соціальне менторство; презентували його найбільш відомі кейси, які розповсюдились в умовах російсько-української війни; визначили проблеми, які існують на шляху його інституціоналізації.

Ключові слова: ментор, менті, соціальне менторство, наставництво, цільові групи, комунікативний простір, кейси, соціальний капітал.

Submitted to the editor – 03.04.2024

Review 1 – 06.05.2024

Review 2 – 09.05.2024

Accepted for printing – 25.05.2024

Подано до редакції – 03.04.2024

Рецензія 1 – 06.05.2024

Рецензія 2 – 09.05.2024

Прийнято до друку – 25.05.2024

SOCIAL COMMUNICATIONS IN PEDAGOGICAL PRACTICE

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Democratic Education in Ukraine: Specifics, Problems, and Ways to Solve Them

<p style="text-align: center;">Hanna Kholod , <i>candidate of philological sciences,</i> <i>E-mail: kholodanna@ukr.net</i> https://orcid.org/0000-0002-2479-9721 <i>SEO of the NGO «Scientific and Educational Center «Successful»,</i> <i>Professor of the Department of Journalism Educational and Scientific Institute Psychology and Social Sciences of Interregional Academy of Personnel Management,</i> <i>Master's student of the Educational and Scientific Institute Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Akademika Romodanova Str., 12/2; Kyiv, Ukraine, 04050.</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Citation:</i> Kholod, H. (2024). Democratic education in Ukraine: specifics, problems, and ways to solve them. <i>Social Communications: Theory and Practice</i> , 16 (1), 129–141. DOI: 10.51423/2524-0471-2024-16-1-2 © Kholod, H. (2024). Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)</p>
--	--

Annotation

The relevance of the article is due to the development of civil society, the presence of democratization processes and the search for effective mechanisms for strengthening democratic institutions and values, globalization, which requires the active formation of cooperation skills, the emergence of which should be facilitated by democratic education, given its orientation to the formation of democratic values and beliefs, involvement in the adoption decisions, development of pluralism of opinions, dialogue between different groups, etc.

The article aims to highlight the specifics of democratic education in Ukraine, outline its problems, and propose ways to solve them.

Methodology. The descriptive method, the analysis, synthesis, generalization and systematization were used.

Research results. The article examines trends in democratic competencies in Ukrainian educational institutions and verbalizes risk zones that can inhibit the process.

Conclusions. Therefore, democratic education can be effective only under the condition of the existence of real democracy in Ukraine, the presence of a comprehensive approach to the implementation of democratic education and the formation of state policy in the field of youth education according to the principles: violation of rules, misdemeanors, crime – responsibility», observance of the balance of rights and obligations of the It is necessary to ensure real, not formal, equality of all participants in the educational process, by putting people-centrism as the basis of education , as specified in Ukrainian legislation, and not child-centrism, the active implementation of which can lead to the undermining of the foundations of a democratic society, in particular, it will contribute to the education of a free but selfish personality. unable to respect the rights of others.

Keywords : *democratic education, Ukraine, student self-government, democracy.*

Introduction

The relevance of the article is determined by the development of civil society, the presence of democratization processes and the search for effective mechanisms for strengthening democratic institutions and values, globalization, which requires the active formation of cooperation skills, the emergence of which, in our opinion, should be facilitated by democratic education, given its orientation to the formation of democratic values and beliefs, involvement in decision-making, development of pluralism of opinions, dialogue between different groups, etc. In the scientific information space, there are still not many articles devoted to the coverage of the above-mentioned topic, which prompts us to partially fill this lacuna by verbalizing some problems related to Ukrainian democratic education.

V. Opanasyuk in the article «Democratic education as an important function of the modern state (on the example of an integrated course on democracy for institutions of higher education)» (Опанасюк, 2021) substantiated the importance of teaching the integrated course «Democracy: values, principles, mechanisms» in higher education, highlighted specifics of providing information.

O. Ovcharuk's monograph «Theory and Practice of School Education for Democratic Citizenship in Council of Europe Member States» (Опанасюк, 2021) highlights the ideas of civic education and democratic citizenship, strategies for its implementation, development trends in Council of Europe countries, didactic approaches to the implementation of civic education in Ukraine.

In the article «Democracy in Education: ideal existence or pedagogical reality?» (Матусевич, Колесник, 2019) the authors highlight the difference between the «narrow» and «broad» understanding of democracy, verbalize the results of the activities of the Swiss-Ukrainian project «Development of civic competences in Ukraine», the European Vergeland Center, etc., «conceptual provisions of the domestic philosophical and educational and pedagogical science» (Матусевич, Колесник, 2019: 120), present the results of a survey of teachers and students of higher education regarding «the issue of democracy and the issue of education for democratic citizenship» (Матусевич, Колесник, 2019: 121).

The article aims to highlight the specifics of democratic education in Ukraine, outline its problems, and propose ways to solve them. The object of the article is democratic education in Ukraine. The subject of the article is specifics, problems of democratic education in Ukraine, and ways to solve these problems.

Research methods and techniques

The descriptive method, as well as the methods of analysis, synthesis, generalization and systematization, were used during the research. Thanks to the descriptive method, the information necessary for the coverage of the above topic was recorded. The method of analysis made it possible not only to study the literature, to rethink one's own experience of working in educational institutions of various levels, and the trends of modern democratic education, but also to single out the problems of its implementation. Thanks to the synthesis method, recommendations were formulated for solving real and potential problems of the introduction of democratic education in Ukraine. Conclusions were formulated using the method of generalization and systematization.

Research methodology.

1. We developed scientific articles in which the authors covered the topic of democratic education.

2. Ukrainian laws and by-laws dealing with education were analyzed. Based on their own experience and modern trends in education, they singled out the problems of democratic education and proposed ways to solve them.

Results and discussion

The goal of democratic education, which involves the creation of a democratic atmosphere, openness and cooperation, active participation of everyone, critical thinking, encouragement of leadership, constructive interaction with others, etc., is the preparation of a student, a student of higher education, for life and activity in a society characterized by democratic values. Its implementation is important and relevant given the crisis of democracy in the world, which is evidenced by the increase in cases of discrimination, violations of human rights, attempts on the lives of presidential candidates during the election campaign, etc. The democratic school is focused on the formation of democratic competencies recorded in the «Competence Framework for the Culture of Democracy» (Рамка компетентностей для культури демократії, 2018). In the mentioned document, the authors proposed a model that included 20 competencies (Рамка компетентностей для культури демократії, 2018: 38), placed in 4 blocks: values, attitudes, skills, knowledge, and critical understanding (see Table 1).

Table 1. Model of twenty competencies

No s/p	Values	Attitude	Skill	Knowledge and critical understanding
1.	Respect for human dignity	Openness to other cultures, beliefs and worldviews of other people	Ability to learn independently	Self-knowledge and critical self-evaluation
2.	Recognition of the value of cultural diversity	Respect	Analytical and critical thinking	Knowledge and critical understanding of language and features of communication.
3.	Recognition of the value of democracy	Civic consciousness	Ability to listen and observe	Knowledge and critical understanding of the world: politics, law, human rights, religion, history, mass media, economics, etc.
		Responsibility	Empathy	
		Self-confidence	Flexibility and ability to adapt	
		Acceptance of uncertainty and ambiguity	Language, communication skills and multilingualism	
			The ability to cooperate	
			The ability to resolve conflicts	

Source – Рамка компетентностей для культури демократії (2018: 38).

As stated in the Competency Framework for a Culture of Democracy,

«according to this model, a person is considered competent in a democratic culture if he responds effectively and appropriately to the demands, challenges, or opportunities that arise in democratic and intercultural situations by mobilizing and activating some or all of the 20 competencies» (Рамка компетентностей для культури демократії, 2018).

According to the authors of the practical manual «Democratic School» (Рафальська, Донець, Мельникевич-Чорна, Сабор, Чушак, 2017), three directions should be activated in order to form the above-mentioned competencies and democratic development of the school:

«teaching democracy and human rights as part of the educational process, building a democratic environment and governance in the school, as well as establishing a partnership with the local community and parents» (Рафальська, Донець, Мельникевич-Чорна, Сабор, Чушак, 2017: 10).

The reform of Ukrainian education at all levels should have contributed to the formation of the above-mentioned democratic competencies. The expected results of the reform (the creation of an innovative environment, the acquisition of key competencies by students and students of higher education, and the development of science) are necessary for the development of our state and the competitiveness of Ukraine on the world stage, but their achievement is possible under the condition of real, not formal implementation of reforms, a comprehensive approach and the absence of challenges faced by Ukraine during the implementation of the concept of the New Ukrainian School. It is about distance learning during the COVID-19 epidemic, insufficient funding, the lack of textbooks for students participating in the reform during the transition from primary school to fifth grade, learning during the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine, a decrease in motivation to study in the in connection with systematic power outages, night alarms, bombings, personal problems caused by martial law (mobilization of family and friends, loss of housing, etc.), deterioration of mental and mental health, staffing problems caused by a shortage of teachers, etc. In our opinion, even in the absence of the above-mentioned factors, the implementation of the New Ukrainian School would not be ideal and would not achieve its goal, since the obstacles that prevent the education of an innovator were not removed at the state level. We are talking about a large number of students in the classes of the New Ukrainian School, which limits the opportunity for each child to express his point of view during the educational process, the presence of sites with completed tasks from any school subjects that students can use, mindlessly rewriting the answer. This leads to the absence of active processes of formation of independent and critical thinking, problem-solving skills, and responsibility, to the appearance of blocking of cognitive development, and inhibition of the formation of new neural connections. According to part of clause 6 of the Sanitary Regulations for General Secondary Education Institutions (Наказ МОН України № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти», 2020) there is no provision for «performance of tasks for self-training of students during extracurricular hours» (Наказ МОН України № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти», 2020) in grades 1–2, which can lead to a delay in the intellectual development of children due to the minimal formation of neural connections, because it is precisely in this period, the period of the «window of opportunity» (Інглмен, 2022: 201), the brain has a high level of plasticity

(«The brain is most flexible early on, during a period known as the sensitive period. As it passes, the 'neuronal geography' becomes less conducive to change» (ІНГЛМЕН, 2022: 201).

Connection with the latest scientific research in the field of neuroplasticity of the brain, we consider it necessary to create in kindergartens and educational institutions, in particular elementary schools, all the conditions for the active formation of neural connections and the development of children's emotional intelligence during the «window of opportunity» period (ІНГЛМЕН, 2022: 201). First of all, we consider it necessary to introduce mandatory homework, which will help strengthen the neural connections formed during the educational process.

The active implementation of the concept of child-centrism (and not human-centrism, as specified in the Law of Ukraine «On Education» (Закон України «Про освіту», 2017); the difference, by the way, is significant (see Tabl. 2)), is aimed at ensuring comfort and satisfaction of children, in our opinion, will accustom students to permissiveness, which will hinder their further socialization, lead to a lack of responsibility and discipline, and promote infantilism.

Table 2. Differences between human-centeredness and child-centeredness in education

No	Human centrism	Child-centrism
1.	Human-centeredness is focused on the development of a comprehensively developed personality, ready for self-realization and self-development.	Child-centeredness focuses specifically on the child, on his needs and interests.
2.	People-centeredness takes into account the interests of any participant in the educational process.	Child-centeredness takes into account only the interests of the child.
3.	Human-centeredness involves the harmonious development of the intellectual, physical, spiritual, and emotional spheres of any personality.	Child-centeredness is focused on meeting the needs of a specific child.
4.	People-centeredness puts the interests of society first.	Child-centeredness gives priority to the interests of the child himself.

This can lead to the fact that any elementary problem will be hyperbolized by the child and become «impossible to solve». This process becomes particularly acute when the child is in adolescence, as a result of which he either falls under the influence of representatives of the criminal world or dares to shorten his age.

For example, «according to the operational data of the regional military administrations, in 2022, 127 suicide attempts were made by children, as of November 15, 2023, there were 116 cases of suicide among children in the incomplete year» (Моніторинг випадків суїцидів серед дітей, 2023).

Implementing the concept of child-centrism, mostly distorted on the ground, does not accustom children to responsibility for their actions, which is one of the signs of a democratic society. Such irresponsible upbringing of children is facilitated by the transfer of the teacher to the category of «provider of educational services» and the groundless interference of some parents in the educational process, which leads to the acquisition of the status of a teacher without rights. It

should be noted that such upbringing of the young generation with the philosophy «the universe revolves around me» could negatively influence the state's fate, especially during martial law or a state of war. In our opinion, a generation brought up in a distorted version of child-centrism, particularly in the format of an «incubator» of pleasures, impunity and irresponsibility, will not adequately respond to the need to defend its country in a crisis. Given this, to build and preserve democracy in Ukraine, we consider it necessary to take into account modern challenges in the education system, in particular, to actively implement democratic education in Ukrainian educational institutions not only at the level of «I have rights», but also at the level of «I have responsibilities», «I have a responsibility».

In our opinion, responsibility can be brought up only in the dyad «violation of rules, misdemeanors, crime – responsibility». It is in this way that Ukraine will be able to raise responsible youth capable of building a democratic system. At first glance, the concept of youth education proposed by us resembles education in authoritarian or totalitarian systems, however, as the experience of democratic countries in the field of education shows, this impression is false. In our opinion, the system of raising parents and children as responsible and disciplined citizens is powerful in the EU countries and Great Britain.

For example, in the Republic of Poland, according to the law «On support and resocialization of minors», anyone who learns about cases of demoralization is involved in preventing the demoralization of a minor

(«Who discovers circumstances that testify to the demoralization of a minor, in particular the commission of prohibited acts, violation of the principles of social coexistence, evasion of compulsory education or consumption of alcohol, narcotic drugs, psychotropic substances or their precursors, narcotics or new psychoactive substances, hereinafter referred to as «psychoactive substances» involved in fornication has a social obligation to counteract it properly and, above all, to inform the parents or guardians of the minor, the school, the family court, the police or other competent authority about it» (Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnic, 2022) .

Therefore, everyone who lives in the Republic of Poland has the aforementioned social obligation, which contributes to the formation of joint responsibility for the education of young people as active participants in a democratic society.

We observe a different approach in some Ukrainian educational institutions when they either try not to touch minors at all due to the fear of a potential scandal with parents or the fear of being accused of bullying, or limit themselves to conversations in the office of the director of the educational institution. It is this position that leads to the further demoralization of some students and creates conditions for the demoralization of some parents who were brought up in a similar atmosphere and try to transfer the gaps in the education of their children to educational institutions. We believe that if the integration of Ukraine into the EU takes place, it should take place at all levels, in particular at the level of education of future citizens, implementation of those educational measures that exist in the EU countries for the education of responsibility and discipline, and therefore law-abiding. For Ukraine, given the neighbourhood of the aggressor country, these changes are welcome and necessary. It is not about preparing for a permanent war with it, but about the formation of such a state policy of peacekeeping, according to which everyone must feel responsible for every word and deed and calculate the potential consequences of their actions and words. This should be taught from childhood not only in educational institutions but also in the family. All participants in the educational process should strive for the same result, to promote the realization of students' democratic competencies not only in the centre of education but everywhere they are (family, street, etc.). In the media space, students should also see models of behavior

related to the implementation of democratic competencies. We believe that the state should take care of ensuring such a comprehensive approach; otherwise, there is a risk of raising hypocrites and conformists who, under various circumstances, will implement contrary models of behavior.

In our opinion, the experience of the Republic of Poland regarding the introduction of the zone of responsibility of minors at the legislative level is interesting. The law of the Republic of Poland provides for educational measures for minors, such as: prevention, full or partial compensation for damage, performance of community service, apology to the injured party, starting education or work, participation in appropriate educational and therapeutic measures (addiction therapy, psychotherapy, psychoeducation, training, abstinence from being in certain environments or places, abstinence from contact with the affected party or other people, abstinence from the use of psychoactive substances, responsible supervision of the parents or guardian of the minor, supervision of a public organization whose purpose is to work with minors, supervision by probation officer, referral to a probation center where they work with minors, prohibition to drive any vehicles or vehicles of a certain type, confiscation, placement in a professional foster family, a youth center, district educational institution (Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, 2022)). In addition to educational ones measures, medical measures are provided, in particular, placement in a medical institution, correctional measures, i.e. placement in a correctional colony, a system of substantial fines for parents. It is worth noting that in the Republic of Poland special attention is paid to compliance with mandatory requirements for education, there must be a valid reason for not attending school.

In Ukrainian schools, in our opinion, the monitoring of children's attendance at school needs improvement, as mostly explanatory notes from parents are provided to educational institutions, although parents should feel more responsible before the state disciplines children regarding attendance at educational institutions. It is worth taking into account fines, which are an effective mechanism for influencing the discipline of parents and children abroad. It is worth noting that the penalties for students not attending educational institutions in EU countries and Great Britain are significant (see Table 3) (Штрафи та ув'язнення за прогули..., 2023).

Table 3. Penalties for not attending school

No s/p	Country	Penalties for not attending school
1.	Republic of Poland	From PLN 10,000 to PLN 50,000
2.	Federal Republic of Germany	From 1000 euros to 2500 euros
3.	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	60 pounds. If the fine is not paid within 21 days, the fine «increases to £120». «If the money is not paid within 28 days, the parents will be prosecuted. The fine can then rise to £2,500. The court can also sentence parents to community service or even to imprisonment for 3 months» (Штрафи та ув'язнення за прогули..., 2023).

The annexation of Crimea by the Russian Federation, ATO (anti-terrorist operation in the East of Ukraine), OOS (operation of united forces), a full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, as well as an aggravation of the related language issue. Given this, in our opinion, the authorities should develop a well-thought-out information policy.

One of the forms of democratic education in educational institutions of Ukraine, in particular schools, lyceums, and gymnasiums, is student self-government. According to the Law of Ukraine «On Education»

«public self-government in an educational institution is the right of participants in the educational process, both directly and through public self-government bodies, to collectively resolve issues of organization and provision of the educational process in an educational institution, protection of their rights and interests, organization of leisure and recreation, and participation in public supervision (control) and the management of the educational institution within the limits of the powers defined by the law and the founding documents of the educational institution» (Закон України «Про освіту», 2017).

Among the list are self-governing bodies of education seekers, in particular students. On the one hand, such practice forms the skills of democratic management and self-organization involves students in making decisions that concern them, increases their activity, and contributes to the development of leadership qualities, and organizational abilities. On the other hand, decision-making is not supported by responsibility for the consequences of the decision, since the responsibility for the actions of minors is borne by their legal representatives. Therefore, there is no complete cycle of «decision – consequences of the decision – responsibility», which educates responsibility for the decisions made, which forms in students a wrong idea about the specifics of social relations. In addition, there is a risk of transformation of self-government bodies into formal structures that have no real influence. This accustoms children to the idea that they do not decide anything and can lead to a decrease in active citizenship, which is necessary for building a democratic society in Ukraine. It is also necessary to take into account the lack of experience in making complex collegial decisions.

On March 13, 2019, the Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 340 was issued «On the implementation of an innovative educational project at the all-Ukrainian level on the topic «Formation and assessment of civic competencies in the educational process at the level of basic secondary education» in 2018–2021» (Наказ МОН України «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту...», 2019) to eliminate the gap between the declaration of democratization of the educational process and the real state of affairs, avoiding a formal approach to the organization of student self-government etc.

To implement the above-mentioned project, teachers had to «create and test educational and methodological support for the formation of civic competences of students of grades 5–9», «develop a toolkit for evaluating civic competences and test it based on 10 secondary education institutions» (Наказ МОН України «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту...», 2019: 2), etc. The above-mentioned materials developed by the teachers are posted on the website «Program for supporting educational reforms in Ukraine «Democratic School» in the «Toolbox» – «a collection of exercises and materials for the formation and assessment of civic competencies in various subjects at school and within extracurricular and extracurricular programs» (Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа», н.д.).

If student self-government is real and there is systematic work with its members, it can be expected that it will be effective and contribute to the formation of active citizenship and leadership qualities. Such forms of student self-government contribute to this, such as days of student self-government, when students perform the duties of members of the teaching staff (administration, teachers), holding elections for the head of student self-government, team formation, distribution of responsibilities among team members, work planning, reports on the completed works etc.

An important and logical continuation is the presence of student self-government in Ukrainian higher education institutions, which operate at different levels. It is about a student group, institute,

branch, higher educational institution, or dormitory. In addition, student self-government takes different forms: senate, starost, student rectorate, student deanship, and student council – and has a wide range of functions, including the introduction of proposals regarding the content of curricula and programs, the right to announce protest actions, disposal of funds, which are on bank accounts of student self-government bodies, etc. The activity of student self-government is important for the formation of an active personality, but its effectiveness depends on the desire of students to participate in organizational activities. Over time, this becomes increasingly difficult, as those seeking higher education tend to either focus on studies or work due to difficult economic circumstances and try to avoid unpaid responsibilities as much as possible.

Since 2018, the International Foundation for Electoral Systems has been implementing a project to introduce the training course for active citizenship «Democracy: from Theory to Practice» into the educational programs of Ukrainian institutions of higher education (HEIs). This integrated course was initially taught in 8 universities in Ukraine, then in 39 universities in 19 regions of Ukraine.

A feature of Ukrainian alternative democratic and European schools is the joint formation of rules by students and teacher.

«At the general meeting, teachers and schoolchildren plan a week: excursions, groups, projects and even topics of classes. For example, in a democratic school in the Czech city of Opava, there is an «intention board» where students write down goals for the week and offer ideas for workshops, and activities for other children. In the Polish school of Bülerby, students make requests for knowledge: for example, knives need to be sharpened, and for this, they should be held at a certain angle to the sharpener - therefore, everything related to angles is taught from geometry» (Мірошнікова, n.d.).

Schools (alternative type of education) are organized in Kyiv, which do not have desks, lessons, homework, assessment, teachers, or classrooms, use the following forms of work: experiments, creativity, play, travel, research, project activities, contemplation and observation, children about are united by interests, not by age. On the one hand, the appearance of such schools allows parents and children to choose education and development, on the other hand, there may be problems with the competitiveness of graduates of the above-mentioned schools during participation in the national multi-subject test (NMT) due to nuances regarding the systematicity of acquired knowledge, further integration the traditional education system, in particular the higher education institutions of Ukraine. In our opinion, for the formation of democratic competencies of students of traditional and alternative schools, there should be uniform requirements to ensure harmonious participation in democratic processes and avoid risks of misunderstanding during communicative activities between graduates of the above-mentioned educational institutions.

In our opinion, democratic education will be effective only under the condition of real and not formal democracy in Ukraine, when the personality formed in educational institutions will not face manifestations of pressure from pro-government structures and will be able not only to voice their civic position but also to implement it. The idea of democracy formed in schools and institutions of higher education mustn't fall into cognitive dissonance with reality, as this will have negative consequences for both the individual and the state.

Conclusions

Therefore, democratic education can be effective only under the condition of the existence of real democracy in Ukraine, the presence of a comprehensive approach to the implementation of democratic education and the formation of state policy in the field of youth education according to the principles: «violation of rules, misdemeanours, crime – responsibility», observance of the

balance of rights and obligations of the It is necessary to ensure real, not formal, equality of all participants in the educational process, by putting people-centrism as the basis of education, as specified in Ukrainian legislation, and not child-centrism, the active implementation of which can lead to the undermining of the foundations of a democratic society, in particular, it will contribute to the education of a free but selfish personality unable to respect the rights of others.

Statement

Financing

This research was not funded by any organization and was carried out at the author's expense.

Conflict of interest

None.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of the Editorial and Publishing Department of the public organization «Scientific and Educational Center «SUCCESSFUL».

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. License permitting unrestricted use, distribution and reproduction in any medium provided the original author and source are properly credited.

Literature

- Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (2022). https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2183_u.htm
- Закон України «Про освіту» (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Інглмен, Д. (2022). *Секрети нейропластичності. Як мозок адаптується до нових викликів*. Київ: Наш Формат, 304.
- Матусевич, Т., Колесник, Л. (2019). Демократія в освіті: ідеальне буття чи педагогічна реальність? Філософія освіти. *Philosophy of Education*, 1(24), 115–127.
- Мірошнікова, А. (н.д.) Як українським біженцям допомагають європейські демократичні школи. *Osvitoria*. <https://osvitoria.media/opinions/yak-ukrayinskym-bizhentsyam-dopomagayut-yevropejski-demokratychni-shkoly/>
- Моніторинг випадків суїцидів серед дітей. (2023). <https://www.ombudsman.gov.ua/news/details/monitoring-vipadkiv-suyicidiv-sered-ditej>
- Наказ МОН України від 13.03.2019. № 340 Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Формування та оцінювання громадянських компетентностей в освітньому процесі на рівні базової середньої освіти» у 2018–2021 роках». <https://drive.google.com/file/d/1Cs5-hOp4fM933sB3jU2qUBFe0uupO2gZ/view>
- Наказ МОН України від 25.09. 2020. № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
- Овчарук, О. (2021) Теорія і практика шкільної освіти для демократичного громадянства в країнах – членах Ради Європи : монографія. Київ : ПП «Видавництво «Фенікс», 400.
- Опанасюк, В. (2021) Демократична освіта як важлива функція сучасної держави (на прикладі інтегрованого курсу з демократії для закладів вищої освіти). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 30, 37–48.
- Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа». (н.д.) <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox>

- Рамка компетентностей для культури демократії. (2018). Том 1. Контекст, концепції та модель. https://www.schools-for-democracy.org/images/documents/86/RF-CDC-vol-1_ua.pdf
- Рафальська, М., Донець, А., Мельникевич-Чорна, М., Сабор, І., Чушак, Х. (2020). *Демократична школа: практичний посібник*. <https://theewc.org/content/uploads/2020/02/Tool-for-Democratic-School-Development-web-Ukrainian.pdf>
- Штрафи та ув'язнення за прогули: чому в країнах ЄС та Великій Британії шкільна освіта – це відповідальність учнів і батьків. (2023). <https://nus.org.ua/news/shtrafy-ta-uv-yaznennya-za-proguly-chomu-v-krayinah-yes-ta-velykij-brytaniyi-shkilna-osvita-tse-vidpovidalnist-uchniv-i-batkiv/>

References

- Constitution o wspieraniu i resocjalizacji nieletnic (2022). https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2183_u.htm (in Polish).
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (2017). [Law of Ukraine «On Education»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
- Ingmen, D. (2022) *Sekrety neuroplastychnosti. Yak mozok adaptuietsia do novykh vyklykiv. [Secrets of neuroplasticity. How the brain adapts to new challenges]*. Kyiv: Nash Format, 304 (in Ukrainian).
- Matusevych, T., Kolesnyk, L. (2019). Demokratia v osviti: ideal buttia chy pedahohichna realnist? [Democracy in education: ideal existence or pedagogical reality?] *Filosofia osvity. Philosophy of Education, 1* (24), 115–127 (in Ukrainian).
- Miroshnikova, A. (nd) Yak ukraïnskym bizhentsiam dopomahaiut yevropeïski demokratychni shkoly [How European democratic schools help Ukrainian refugees]. Osvitoria. <https://osvitoria.media/opinions/yak-ukrayinskym-bizhentsyam-dopomagayut-yevropeïski-demokratychni-shkoly/> (in Ukrainian).
- Monitorynh vypadkiv suitsydiv sered ditei. (2023). [Monitoring of suicide cases among children]. Ombudsman. https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-vipadkiv-suyicdiv-sered-ditej (in Ukrainian).
- Nakaz MON Ukrainy vid 25.09. 2020. No. 2205 «Pro zatverdzhennia Sanitarinnoho rehlamentu dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity» [Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated September 25. 2020. No. 2205 «On approval of the Sanitary Regulations for institutions of general secondary education»]. Zakon.rada. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text> (in Ukrainian).
- Nakaz MON Ukrainy vid 03/13/2019. No. 340 Pro realizatsiiu innovatsiinoho osvitnoho proektu vseukraïnskoho rivnia on the topic «Formuvannia ta otsiniuvnia hromadianskykh kompetentnosti v osvitnomu protsesi na rivni bazovoi serednoi osvity» in 2018-2021 rokakh. [Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated March 13, 2019. No. 340 On the implementation of an innovative educational project at the all-Ukrainian level on the topic «Formation and assessment of civic competencies in the educational process at the level of basic secondary education» in 2018–2021] <https://drive.google.com/file/d/1Cs5-hOp4fM933sB3jU2qUBFe0uupO2gZ/view> (in Ukrainian).
- Ovcharuk, O. (2021) *Teoriia i praktyka shkilnoi osvity dlia demokratychnoho hromadianstva v krainakh – chlenakh Rady Yevropy : monohrafiia* [Theory and practice of school education for democratic citizenship in the member countries of the Council of Europe: monograph]. Kyiv: PP «Vydavnytstvo «Feniks». 400 (in Ukrainian).
- Opanasiuk, V. (2021) *Demokratychna osvita yak vazhlyva funktsiia suchasnoi derzhavy (na prykladi intehrovanoho kursu z demokratii dlia zakladiv vyshchoi osvity)* [Democratic

- education as an important function of the modern state (on the example of an integrated course on democracy for higher education institutions)]. *Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova*, 30, 37–48 (in Ukrainian).
- Prohrama pidtrymky osvity reform v Ukraini «Demokratychna shkola» [The Democratic School Support Program for Educational Reforms in Ukraine]. (nd). <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox> (in Ukrainian).
- Ramka kompetentnosti dlia kultury demokratii [Competence framework for a culture of democracy]. (2018). Vol. 1. *Kontekst, kontseptsii ta model*. https://www.schools-for-democracy.org/images/documents/86/RF-CDC-vol-1_ua.pdf (in Ukrainian).
- Rafalska, M., Donets, A., Melnykevych-Chorna, M., Sabor, I., Chushak, Kh. (2020). *Demokratychna shkola: praktychnyi posibnyk [Democratic school: a practical guide]*. <https://theewc.org/content/uploads/2020/02/Tool-for-Democratic-School-Development-web-Ukrainian.pdf> (in Ukrainian).
- Shtrafy ta uviaznennia za prohuly: chomu v krainakh YeS ta Velykii Brytanii shkilna osvita – tse vidpovidalnist uchniv i batkiv [Fines and imprisonment for truancy: why school education is the responsibility of students and parents in the EU and the UK]. (2023). <https://nus.org.ua/news/shtrafy-ta-uv-yaznennya-za-proguly-chomu-v-krayinah-yes-ta-velykij-brytaniyi-shkilna-osvita-tse-vidpovidalnist-uchniv-i-batkiv/> (in Ukrainian).
- Ustava o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich [Act on supporting and resocializing minors]. (2022). https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2183_u.htm (in Polish).

**Демократична освіта в Україні:
специфіка, проблеми, шляхи їх вирішення**

Ганна Холод,

кандидат філологічних наук, директор ГО «Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ»,
професор кафедри журналістики
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
Міжрегіональна академія управління персоналом,
магістрант Навчально-наукового інституту
державного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

Анотація

Актуальність статті зумовлена розвитком громадянського суспільства, наявністю процесів демократизації й пошуком ефективних механізмів зміцнення демократичних інститутів і цінностей, глобалізацією, що вимагає активного формування навичок співпраці, появи яких повинна сприяти демократична освіта з огляду на її орієнтацію на формування демократичних цінностей і переконань, залучення до прийняття рішень, розвиток плюралізму думок, діалог між різними групами тощо.

Мета статті – висвітлити специфіку демократичної освіти в Україні, окреслити її проблеми, запропонувати шляхи розв'язання цих проблем.

Методологія. Під час дослідження використано описовий метод, метод аналізу, синтезу, узагальнення й систематизації.

Результати дослідження. У статті досліджено тенденції щодо формування демократичних компетентностей в українських навчальних закладах, вербалізовано зони ризику, що можуть гальмувати вищезазначений процес.

Висновки. Отже, демократична освіта може бути ефективною лише за умови існування реальної демократії в Україні, наявності комплексного підходу до впровадження демократичної освіти й формування державної політики у сфері виховання молоді за принципами: «порушення правил, проступок, злочин – відповідальність», дотримання балансу прав та обов'язків. Треба забезпечити реальну, а не формальну рівноправність усіх учасників освітнього процесу, поклавши в основу освіти людиноцентризм, як це зазначено в українському законодавстві, а не дитиноцентризм, активне впровадження якого може призвести до підриву основ демократичного суспільства, зокрема сприятиме вихованню вільної, але егоїстичної особистості, не здатної поважати права інших.

Ключові слова: демократична освіта, Україна, учнівське самоврядування, демократія.

*Submitted to the editor – 04.05.2024
Review 1 – 04.22.2024
Review 2 – 04.29.2024
Accepted for printing – 03.06.2024*

*Подано до редакції – 04.05.2024
Рецензія 1 – 04.22.2024
Рецензія 2 – 04.29.2024
Прийнято до друку – 03.06.2024*

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ В НАУКОВОМУ ЖУРНАЛІ «СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»

Обсяг та форматування

<https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/about/submissions>

Повний обсяг статті разом з анотаціями англійською (обов'язково), українською (обов'язково) та мовою, якою написана стаття, додатками, таблицями, ілюстраціями, списком літератури має становити **26–80 тисяч знаків** (символів та пробілів).

Мінімальний обсяг тексту статті не повинен бути менше 8 сторінок (26 тисяч знаків із пробілами). Максимальний обсяг тексту статті не повинен перевищувати 60 сторінок (80 тисяч знаків із пробілами).

Обсяг рецензії на книгу має бути 5–10 тисяч знаків.

Файли необхідно називати прізвищем автора статті латиницею. Наприклад, Petrenko.doc. Якщо авторів кілька, то прізвищами перших двох авторів. Наприклад, Petrenko_Sydorenko.doc.

Рукопис необхідно подавати у форматі, сумісному з Microsoft Word (можливі розширення файлів: .doc, .docx). Розмір сторінки А4; книжкова орієнтація; береги по 2 см.; шрифт Times New Roman; розмір шрифту 12; інтервал між рядками 1,0.

Назву статті треба набирати звичайним текстом; не допускається набір із використанням опції Caps Lock.

Необхідно розрізняти символи дефіс і тире (тире відокремлюється з обох боків пропусками й довше за дефіс).

Стиль тексту Звичайний (Normal). Використання інших стилів не допускається.

Схеми, графіки, діаграми (далі – ілюстрації), формули й таблиці нумеруються.

Ілюстрації таблиці не повинні перевищувати розміром зазначених вище розмірів сторінки (А4 мінімум по 2 см береги).

Таблиці формуються в редакторі таблиць (пункт меню «Таблиця»). Формат таблиць тільки книжковий.

Формули в статтях мають бути набрані за допомогою редактора Equation Editor.

Не рекомендується користуватись автоматичною нумерацією.

Ілюстрації. Формат файлів ілюстрацій: jpg. Роздільна здатність ілюстрацій: 300 dpi. Кожну ілюстрацію треба надсилати окремим файлом. Називати файл ілюстрації треба прізвищем автора статті латиницею. Якщо ілюстрацій кілька, то потрібно додавати в назві файлу після прізвища автора порядковий номер ілюстрації. Наприклад, Petrenko1.jpg; Petrenko2.jpg; Petrenko3.jpg.

Перед основним текстом статті потрібно вказати такі дані:

- прізвище, ім'я та по батькові автора/авторів, науковий ступінь, учене звання;
- електронна адреса, ORCID, Scopus Autor ID, Research ID, повна назва організації, у якій працює (навчається) автор, її адресу, поштовий індекс, назва країни;
- назву статті великими літерами;
- **анотацію (детальні вимоги – див. далі);**
- 3–5 ключових слів.

Вимоги до структури основного тексту статті

<https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/about/submissions>

Основний текст статті повинен мати визначену структуру. Підрозділи статті, які наведено нижче, повинні бути виділені в тексті жирним шрифтом і розташовані на окремому рядку як підзаголовки.

1. Вступ (актуальність теми, огляд літератури й попередніх досліджень із цієї чи суміжної проблематики, мета статті). Обсяг – близько 3000 знаків.

2. Методи дослідження (не загальними фразами, а чітко розписати, які методи і як саме використовувалися для даного дослідження, тобто розкрити механізм проведення дослідження, яким чином було отримано його результати).

3. Результати й обговорення (навести основні результати дослідження).

4. Висновки.

5. Подяки (коротко висловити подяку університетові та дослідникам, які надали допомогу при підготовці публікації).

6. Додатки й Таблиці (якщо є Додатки й Таблиці, то вони обов'язково повинні мати заголовки й порядкові номери; примітки слід розміщувати безпосередньо під таблицями. У тексті статті обов'язково мають бути посилання на ці додатки чи таблиці).

7. Список літератури. Реквізити джерела для журнальних статей – автор, назва статті, назва журналу, номер журналу, рік видання, номери сторінок. Реквізити джерела для книжок – автор, назва книжки, місто видання, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок. Приклади оформлення списку літератури дивіться далі.

Вимоги до анотації

<https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/about/submissions>

Анотації українською мовою та мовою, якою було написано статтю.

Обсяг анотації: 1800–2000 знаків, урахуваючи пробіли.

Анотація має бути якісною, інформативною та лаконічною. Її мета – стисло відобразити основний зміст проведеного дослідження. **Уникайте повторення в анотації назви статті й загальних фраз.**

Структуру анотації описано далі.

Анотація англійською мовою (Annotation)

Обсяг анотації англійською: 1800–2000 знаків, урахуваючи артиклі та пробіли.

Анотація має бути написана **правильною англійською мовою** з урахуванням особливостей орфографії та граматики (британська або американська англійська, але не суміш обох). Неприпустимо подавати анотації, перекладені лише за допомогою комп'ютерних перекладачів.

Структура анотації. В анотації необхідно чітко вказати:

- **мету** дослідження (main **objective(s)** of the study);
- **методи (methodology)** – не загальними фразами, а чітко вказати, як саме було застосовано певні методи, тобто розкрити сам механізм проведеного дослідження, яким чином було отримано його результати (how the study was done);
- **головні результати й висновки** дослідження (**results/findings and conclusions**), із яких має бути зрозумілою їх значимість (**significance**) для науки, суспільства, освіти тощо (здобутий новий цінний фактаж; виявлені нові взаємозв'язки та закономірності; підтверджені чи спростовані певні гіпотези тощо).

Ключові слова (Keywords).

Після анотації потрібно вказати 3–5 ключових слів, розділяючи їх крапкою з комою.

Добираючи ключові слова, урахуйте, що вони мають сприяти пошуку Вашої публікації в електронних каталогах та наукометричних базах. Рекомендуємо проаналізувати, які ключові слова зазвичай використовують у публікаціях за тематикою Вашого дослідження в ключових світових наукометричних базах, наприклад, ScienceDirect видавництва Elsevier (Scopus): <http://www.sciencedirect.com/science/search>. Правильно підібрані ключові слова сприятимуть пошуку Вашої публікації колегами та підвищенню індексу її цитування.

Вимоги до оформлення списку літератури

Шановні автори!

Звертаємо Вашу увагу, що до журналу «Соціальні комунікації: теорія та практика» приймаються для розгляду й подальшого double-blind (подвійного «сліпого» (анонімного) рецензування) тільки ті статті, що відповідають проблематиці журналу.

За умовами редакційної політики журналу «Соціальні комунікації: теорія та практика» автор/співавтори можуть опублікувати тільки одну статтю в поточному випуску.

Умови подання й опублікування рукописів.

Стаття подається однією з таких мов (українська, англійська, польська, сербська, чеська, французька, німецька, китайська) в онлайн-поданні – <https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/about/submissions> або на електронну адресу – akholod@ukr.net.

Разом зі статтею подається окремим файлом підписана автором форма про ознайомлення з **Положенням про конфлікт інтересів** <https://comteka.com.ua/положення-про-конфлікт-інтересів/>.

Цитування та внутрішньотекстове посилання на літературні джерела здійснюються за **стилем APA (7-ме видання)** (див. – https://owl.purdue.edu/owl/research_and_citation/apa_style/apa_formatting_and_style_guide/reference_list_author_authors.html), наприклад (Іванов, 2008; Шульженко & Деревянко, 2000; Dejk, Pristly & Leod, 2018); якщо зазначається сторінка джерела, то вона подається через двокрапку, наприклад (Вірченко, 2010: 55).

У **змісті статті** при перерахуванні прізвищ учених **необхідно обов'язково** вказувати рік (роки) праці (праць), які аналізує автор статті, і «вносити» відповідні джерела в список літератури.

Наприклад.

Розуміння мовлення (тексту) є предметом психолінгвістичних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених (Вартанов, 2009, 2019; Різун, 2015; Партико, 1996; Холод, 1999, 2019; Зражевська, 2005; Бойко, 1991, 2010; Wertyl & Polansky, 2019; Lashke, Rizun & Kholod, 2013; Betsy, Koff, Meiri-Leib, Joils & Mountain, 2013; Costle & Wasserman, 2018; Mook, Falconi & Tolff, 2017 та ін.).

ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.

Література і References оформлюються за **стилем APA (7-ме видання)** – https://owl.purdue.edu/owl/research_and_citation/apa_style/apa_formatting_and_style_guide/reference_list_author_authors.html

Файли мають бути прикріплені в онлайн-поданні на електронну адресу та названі прізвищем автора:

Бартошек_стаття.

Бартошек_заявка.

Бартошек_форма про конфлікт інтересів.

Умови отримання авторського примірника збірника наукових праць.

Пересилання примірників журналу здійснюється ТОВ «Нова пошта» за рахунок автора.

Положення про конфіденційність.

Електронні адреси, які вказуються користувачами сайту цього Журналу, будуть використовуватися виключно для виконання внутрішніх технічних завдань цього Журналу; вони не будуть поширюватися й передаватися стороннім особам.

Якщо оформлення статті не відповідає зазначеним вимогам, редакція повертає статтю автору на доопрацювання.

Електронна версія журналу опублікована на сайті <https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/issue/archive> в рубриці «Архів».

Наукове видання

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Том 16(1), 2024

Науковий піврічний журнал

Відповідно до рішення № 2630 (протокол № 23 від 29.08.2024)
Національної ради України з питань телебачення й радіомовлення
ідентифікатор друкованого медіа «Соціальні комунікації: теорія і практика»
/ «Social Communications: Theory and Practice» – R30-05473.

У томі 16(1) статті надруковано англійською
та українською мовами.

Наукові редактори – Ганна ХОЛОД, Олександр ХОЛОД,
Набір текстів – автори статей.
Літературний редактор – Ганна ХОЛОД.

Верстка, архітектоніка тексту,
художнє оформлення й палітурка – Олександр ХОЛОД.

Соціальні комунікації: теорія та практика / Social Communications: Theory and Practice (2024). Науковий піврічний журнал. Том 16(1), січень – червень, 147.

Том 16(1) періодичного наукового журналу містить результати досліджень фахівців із соціальних комунікацій, представлені авторами з Чеської Республіки, Словацької Республіки й України.

Дослідження стосуються теорії, методології та історії соціальних комунікацій, теорії та історії журналістики, прикладних соціально-комунікаційних технологій, соціальних комунікацій у педагогіці й соціології.

Матеріали зацікавлять фахівців із соціальних комунікацій, психологів, політологів, філологів, соціологів та філософів.

- © Громадська організація «Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ», 2024.
- © Товариство з обмеженою відповідальністю «Науково-виробниче підприємство «Інтерсервіс», 2024.

Підписано до друку 02.09.2024. Формат 60x84/8.
Папір офс. Гарнітура «Ukrainian TimesET». Друк офс.
Ум. др. арк. 5,9. Замовлення № 85-10/24

«Соціальні комунікації: теорія і практика / Social Communication: Theory and Practice»
Вип. 16(1), дата виходу у світ – 22.09.2024.
Наклад – 100 прим.

Адреса суб'єкта друкованого медіа – 03148, м. Київ, вул. Гната Юри, 3, оф. 44.
Тел. +380661017584. Ел. пошта – akholod@ukr.net
Ідентифікатор друкованого медіа в Реєстрі R30-05473.

Підготовлено оригінал-макет, здійснено рецензування,
розміщено статті на електронному ресурсі журналу
редакторсько-видавничим відділом громадської організації
«Науково-освітній центр «УСПІШНИЙ»
03148, м. Київ, вул. Гната Юри, 3, оф. 44,
Ідентифікаційний код юридичної особи 43762555
Дата та номер запису в ЄДР – 20.08.2020, 1000721020000045161

Видавець:

(тиражування):

ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
04209, м. Київ, вул. Бориспільська, 9
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.

Виготовлювач:

СПД Андрієвська Л. В.
04209, м. Київ, вул. Бориспільська, 9
Свідоцтво: серія ВОЗ № 919546 від 19.09.2004 р.